

Chanel Cleeton

JÖVŐRE HAVANNÁBAN

REESE WITHERSPOON

Hello Sunshine könyvklubjának ajánlásával

*„Gyönyörű regény tele tiltott szenvedéllyel, családi titkokkal,
rengeteg bátorsággal és áldozathozattal!”*

– REESE WITHERSPOON

Chanel Cleeton
JÖVŐRE
HAVANNÁBAN

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: *Next Year in Havana* © by Chanel Cleeton, 2018

Fordította: Kiss Nóra Titanilla

ISBN 978- 963- 635- 676- 7

Hungarian edition

© by LP.C. Könyvek Kft., 2018 Hungarian translation

© by Kiss Nóra Titanilla Kiadja az LP.C. Könyvek Kft.

Felelős kiadó: az LP.C. Könyvek Kft. igazgatója

A kötet kiadásában közreműködött a Novion Trade S. A.

Felelős szerkesztő: Fülöp Ildikó

A szerkesztő munkatársa: Paár Andrea

Tördelés: Tóth Anikó

Fedélterv: Popovics Ferenc

Borítóképek © istockphoto.com, pixabay.com, shutterstock.com

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

Para mis abuelos
A nagysziljeimnek

ELSŐ FEJEZET

Elisa

HAVANNA, 1959

- Mennyi ideig leszünk távol? - kérdezi a húgom, Maria.
- Egy ideig - felelem.
- Két hónapig? Hat hónapig? Egy évig? Kettőig?
- Maradj csendben. - Előrébb lökdösöm, a tekintetem körbesuhan a Rancho-Boyerós Repülőtér indulási csarnokán, remélve, hogy senki sem hallotta meg a kérdést.

Egy sorban állunk éppen, a híres - vagy hírhedt, attól függ» kit kérdeznek - Perez nővérek. Isabel megy elöl, a csapat legidősebb tagja. Egy szót sem szól, a tekintete a vőlegényére, Albertéra irányul. Alberté sápadt arccal figyel minket, ahogy kivonulunk a városból, melyet egykor térdre kényszerítettünk.

Beatriz a következő. Menet közben a legszebb ruhájának szegélye lengedezve érinti a vádliját, a halványkék anyagot csipke díszíti, és mintha az egész repülőtér kollektíven

visszatartaná a lélegzetét, ő a szépség a családban, és ezt tudja is.

Én mögötte kullogok, megremeg a szoknyám alatt a térdem, minden egyes lépés súlyos erőfeszítés.

És aztán ott van Maria, az utolsó a cukorhercegnők között.

Tizenhárom évesen Maria még túlságosan fiatal ahhoz, hogy megértse, miért kell halkán beszélnie, és képes semmibe venni a zöld egyenruhában álldogáló katonákat a vállukra vetett vagy a türelmetlen kezükben tartogatott fegyverükkel. Tudja, milyen veszélyt jelentenek ezek az egyenruhák, de nem olyan jól, mint mi, többiek. Mi nem voltunk képesek megszabadulni a gyásztól, mely a maga könyörtelen hullámaival végigsöpört a családukon, de minden tőlünk telhetőt megtettünk, hogy megvédjük őt a barbár kegyetlenségtől, amelyet mi elszenvedtünk, ő nem hallotta az állatok módjára ketrecbe zárt foglyok kiáltását a La Cabanában, a börtönben, melyet most az az argentin szörnyeteg vezet, ő nem nézte végig, ahogy a rengeteg kubai vér kiömlik a földre.

Apánk viszont igen.

Megfordul, és egy pillantással elhallgattatja Mariát, egy pillantással, melyet csak ritkán alkalmaz, mégis teljes mértékben hatásos. Élete java részében a lányairól való gondoskodást meghagyta az anyáknak és a dadáknak, Magdának; túlságosan lefoglalta a cukorvállalatának vezetése és a politikai ügyletei. Most azonban különös időket élünk, a tét nagyobb, mint amivel valaha is szembe kellett

néznünk. Fidel semmit sem szeretne annyira, mint példát statuálni Emilio Perezzel és a családjával - a kvintesszenciájával mindannak, amit a forradalma meg akar semmisíteni. Nem mi vagyunk a leggazdagabb család Kubában, vagy a legnagyobb hatalommal rendelkező, de lehetetlen figyelmen kívül hagyni a szoros kapcsolatot apám és a korábbi elnök között. Ilyen körülmények között még egy óvatlan tizenhárom éves lány szavai is halálosnak bizonyulhatnak.

Maria elhallgat.

Anyánk felszegett fejjel apánk mellett halad. Ragaszkodott hozzá, hogy ma a legszebb ruháinkat viseljük, kalapot és kesztyűt, és addig fésülte a hajunkat, míg már szinte vakítóan csillogott. A lányainak a lehető legszebbnek kell lenniük, még a száműzetésben is.

Mi talán nem harcoltunk a hegyekben, nem tartottunk fegyvert a kesztyűs kezünkben, de mindannyiunkban dűl belül egy harc. Egy harc, melyet Fidel lángként lobbantott fel, mely sosem fog kialudni. Így hát továbbhaladunk a kapu felé a kedvenc ruháinkban, a kubai büszkeség és pragmatizmus teljes pompájában. Ez a módja annak, hogy magunkkal vigyünk a ruhákat, még ha hiányoznak is róluk az ékszerek, melyek normális esetben díszítik őket. Ami az ékszereinkből még megmaradt, az az otthonunk udvarán van elásva.

Akkorra, mikor visszatérünk.

Kubainak lenni azt jelenti, büszke az ember - ez a legnagyobb áldás és egyben a legnagyobb átok is

számunkra. Mi nem szolgálunk semmilyen királyt, nem hajtunk fejet, úgy cipeljük a hátunkon a gondjainkat, mintha semmiségek lennének. Ez egyfajta művészet. Művészet, hogy úgy tűnjön, mintha minden könnyed lenne, hogy az ember világát arany vonja be, mikor a valóság az, hogy megrogy a térde a selyemszoknyája alatt az egésznek a súlyától. Selyem és csipke vagyunk, ám alatta acél.

Próbáljuk fenntartani a koholmányt, hogy ez csupán egy vakáció, egy rövid kiruccanás külföldre, ám a tekintetek, melyek a reptéren követnek minket, átlátnak rajtunk.

Beatriz ujjai egyetlen boldog pillanatra az enyémekek köré fonódnak. Azok az olajzöldbe öltözött őrszemek minden rezdülésünket figyelik. Van valami megnyugtató Beatriz félelmében, a látszaton esett repedésben. Nem engedem el.

Az általunk ismert világnak vége, és nem ismerem fel azt, amelyik átvette a helyét.

A reménytelenség érzése keríti hatalmába az indulási csarnokot. Látni a férfiak és nők szemében, akik arra várnak, hogy felszállhassanak a gépre, a megadó testtartásukban, a sokk az arcukra van vésve, a javaikat a kezükben szorongatják. Jelen van a komor gyerekekben, a nevetésüket elfojtotta a mindannyiunkon eluralkodott miazma.

Ez régen vidám hely volt. Apánkat üdvözlöttük itt, mikor hazaérkezett egy-egy üzleti útról, és ugyanezek a székeken ültünk három évvel korábban, tele izgatottsággal, hogy New Yorkba utazunk vakációzni.

Elfoglaljuk a helyünket, összebújunk, egyik oldalamon Beatriz, a másikon Maria. Isabel külön ül tőlünk, a fájdalma palástként borul a vállára. A veszteség különböző fokozatai vannak itt jelen, nincs menekvés a súlya elől annak, amit hátrahagyunk.

A szüleim egymásba fonódott ujjakkal ülnek, a fizikai ragaszkodás egyik ritka megnyilvánulása ez, melyet valaha láttam a részükről; a tekintetükben aggodalom, a szívükben gyász.

Meddig leszünk távol? Mikor térünk vissza? Kubának mely verziója köszönt majd minket, mikor visszatérünk?

Már órák óta itt vagyunk, a másodpercek végtelen lassúsággal vánszorognak. Viszketek a ruhámtól, a nyakamon egy vékony csíkban veríték csorog végig. Émelyeg a gyomrom, a számban fanyar ízt érzek.

- Hányni fogok - súgom oda Beatriznak.

Megszorítja az ujjaimat.

- Nem, nem fogsz. Már majdnem ott vagyunk.

Legyőzőm az émelygést, lebámulok magam elé a földre. A pillantások ereje nyílt és metsző, ugyanakkor olyan, mintha egy vákuumban léteznénk. Minden hangot kiszippantottak a helyiségből, kivéve a ruhák alkalmankénti susogását, egy-egy kósza felzokogást. A purgatórium állapotában létezünk, várakozunk, várakozunk...

- Most beszállás...

Apám recsegő- ropogó tagokkal kel fel a helyéről; éveket öregedett a közel két hónap során, mióta Batista elnök

elmenekült az országból, mióta a forradalom szelei a Sierra Maestra felől a mi sarkunk felé szállt a szigeten. Emilio Perez egykor Kuba egyik leggazdagabb és leghatalmasabb embereként tisztelték, most aligha lehet megkülönböztetni apámat bármelyik szemben ülő férfitől vagy a kapunál sorban álló úriemberektől. Egyikünk sem polgára most semmilyen országnak, mind a körülmények árvái vagyunk.

A szabad kezemmel megfogom Maria kezét.

Csendben van, mintha végre megértette volna, mi a valóság. Mind csendben vagyunk.

Sorban haladunk, mogorván és hallgatagon, kimegyünk a kifutópályára. Még egy kis szellő sem fújdogál ma, nyomasztó a hőség, mialatt előrearaszolunk, a nap letűz a hátunkra, feldereng előttünk a gép.

Nekem ez nem megy. Képtelen vagyok elmenni. Képtelen vagyok maradni.

Beatriz előrehúz, egy sor Perez lány... kényszeredetten megyek tovább.

Esetlen vánszorgás közepette szállunk fel a gépre, a csend megtörik és darabokra hullik, ahogy a suttogásokat erősebb hangok váltják fel, könnyek kakofóniája tölti meg az utasteret. Jajgatásoké. Most, hogy kijutottunk az indulási csarnokból, az udvariasság látszata kendőzetlen és nyers érzelemmé csupaszodón le.

Gyáásszá.

Helyet foglalok az ablak mellett, kinézek az aprócska üvegen át, egy jobb látványban reménykedem, mint amilyen

a reptér termináljáé, reménykedem...

Egy lökéssel és zökkenéssel elgurulunk a kaputól, csend borul az utastérre.

Egy szempillantás, és ismét szilveszter van, én a bálteremben állok a szüleim barátainak a házában, egyik kezemben egy pohár pezsgő. Nevetek, és a szívem telve érzelmekkel. Azonban félelem húzódik meg a háttérben, félelem és bizonytalanság, ugyanakkor egyfajta reményteli érzés is.

Akkor az egész világom megváltozott.

„Batista elnök elmenekült az országból! Éljen soká a szabad Kuba!”

Ez lenne a szabadság?

Most már gyorsítunk, végigszáguldunk a kifutópályán. A testem háborogni kezd a mozgástól, és elveszítem a csatát, kirántom a zacskót az előttem lévő ülés zsebéből, és beleürítem a gyomrom tartalmát.

Beatriz megsimogatja a hátamat, ahogy előregörnyedek, mialatt a kerekek elhagyják a földet, és felszállunk az égbe. Újra meg újra rám tör az émelygés, megalázó búcsúajándék, mikor végre felpillantok, a kis kerek ablakon át a kék és a zöld döbbenetes kavalkádja köszönt, egy festő palettája terül el alattam.

Mikor Kolumbusz Kristóf megérkezett Kubába, a leggyönyörűbb tájként jellemezte, melyet emberi szem valaha látott. És az is. De több is van a tengeren, a hegyeken

és a tiszta égbolton túl. Oly sok minden van, amit magunk mögött hagyunk.

Meddig leszünk távol?

Egy évig? Kettőig?

Marisol
2017. JANUÁR

Kiskoromban könyörögtem nagymamámnak, hogy meséljen nekem Kubáról. Egy mitikus sziget volt, melyet a szívemben őriztem, teljes mértékben Kubának azon változata alapján, melyet a Miamiban töltött száműzetés alatt talált ki, és a történetek alapján, amelyeket megosztott velem. Két tartomány között ragadtam - önmagam két iterációja között - , az egyikben a testemben élek, a másikban az álmaiban létezem.

A nagyszüleim terebélyes Coral Gables- i házának nappalijában üldögéltünk, és régi fényképeket mutogatott nekem, melyeket félelmet nem ismerő családtagok csempészték ki az országból, meséket szőtt a havannai életéről, a testvérei kalandjairól, képet festett egy országról, mely a képzeletben létezett. A történeteinek gardénia- és jázminillata volt, és főzőbanán- meg szentdomingói barack-íze, és folyton úgy hangzottak, mint a régi lemezjátszója. Minden egyes alkalommal, mikor a meséje végére ért, elmosolyodott, és megígérte, hogy egy nap én magam is látni fogom, s hogy előkelő stílusban fogunk visszatérni, újranyitjuk a családja tengerparti birtokát Varaderóban, sőt

az elegáns otthont is, mely majdnem egy egész tömböt elfoglalt Havanna egyik fákkel szegélyezett utcájában.

„Mikor Fidel meghal, visszatérünk. Majd meglátod.”

És végül, miután közel hatvan éven át bizonytalanságban tartotta a kubaiakat, vaklármákkal és kacsákkal, valóban meghalt, mindössze hónapokkal élte túl a nagymamámat. Aznap este, mikor meghalt, a családom kinyitott egy üveg pezsgőt, melyet a dédnagyapám vett majd hatvan évvel korábban egy ilyen alkalomra, és a magunk utánozhatatlan módján ittunk egyet Castro halálára. A pezsgő sajnálatos módon, akárcsak Fidel, túl volt már élete fénypontján, mégis napkeltéig buliztunk a Calle Ochón Miamiban, és mi mégis...

Mégis maradunk.

A halála nem törölt ki közel hatvanévnyi száműzetést, és nem biztosította a szabad jövőt. Helyette úgy csempészem magammal a nagyim hamvait a bőröndömben, tárolóüvegnek álcázva a nagy méretű sminkestáskámban, tiszteletben tartva a hozzám intézett utolsó kérését, miközben imádkozunk, reménykedünk, várunk, hogy a dolgok megváltozzanak.

„Mikor meghalok, vigyél vissza Kubába. Szórd szét a hamvaimat a szeretett földemen. Tudni fogod, hogy hol.”

És most a gépen ülve valahol Key West és Havanna között, felszerelve egy utcanevekkal és megnézendő helyekkel telefirkált jegyzetfüzettel meg egy útikönyvvel, amelyet az internetről vettem, fogalmam sincs, hol helyezzem őt végső nyugalomra.

Hat hónappal ezelőtt olvasták fel a nagymamám végrendeletét, harminc családtag foglalt helyet egy tárgyalóban az ügyvédünk irodájában Brickellben. Ott voltak a testvérei is - Beatriz és Maria. Isabel az előző évben hunyt el. A gyerekeik a házastársukkal és a gyerekeikkel jöttek el, az újabb generációk is lerótták tiszteletüket. Aztán ott volt még az apám - a nagyi egyetlen gyermeke a két nővérem és jómagam.

A végrendelete java része elég lényegre törő volt, nem kellett nagy meglepetésre számítani. A nagyapám több mint két évtizeddel korábban halt meg, és apámnak adta át a családi cukorvállalat vezetését. Ott volt a ház Palm Beachen, melyet Daniela nővérem kapott. A farmot Wellingtonban, valamint a lovakat Lucia nővéremre hagyta, a középső gyerekre. Nekem pedig a ház jutott Coral Gablesben, oly sok képzeletbeli kubai utazás helyszíne.

Volt még pénzbeli hagyaték és műalkotások, lista lista hátán tételekről, melyeket az ügyvéd tárgyilagos hangnemben olvasott fel, a bejelentései esetenként könnyekhez vagy hálával teli felkiáltásokhoz vezettek. És aztán az utolsó kívánsága következett...

Nem lenne szabad, hogy a nagyszülőknek kedvenceik legyenek, a nagyi azonban sosem mások szabályai szerint játszott. Talán az a tény az oka, hogy két hónappal azt megelőzően jöttem a világra, hogy anyám rajtakapta apámat az ágyban egy autógumi- örökösnővel. Luciának és Danielának többévnnyi családi összhang jutott a Nagy Válás

előtt, utána pedig olyan kötelék fűzte őket az anyámhoz, amelyet nekem sosem sikerült igazán elérnem. Életem első néhány éve az ügyvédi irodában folyó stratégiai megbeszélések között, és ide-oda ingázva az otthonok között zajlott, míg végül anyám mosta kezét, és visszament Spanyolországba, engem pedig a nagyi gondjaira bízott. Szóval talán azért, mert én lánya helyett lánya voltam, érthető, hogy engem bízott meg ezzel.

A családból senki sem kifogásolta a dolgot.

A testvéreitől kaptam egy címlistát - köztük a Perez-birtokét is Havannában, valamint a parti házét, melyet már több mint ötven éve nem látott senki, összehoztak Ana Rodriguez-zel, a nagymamám gyermekkori legjobb barátnőjével. Annak ellenére, hogy mennyi idő telt el, Ana volt olyan kedves, hogy felajánlotta, hogy vendégül lát arra a hétre, amit Kubában töltök. Talán ő képes lesz némi fényt deríteni a nagyi végső nyughelyére.

„Mindig is el akartál látogatni Kubába, és az a legnagyobb bánatom, hogy erre nem voltunk képesek életem során. Legalább vigasztal a kép, ahogy a Malecónon sétálgatsz, s az arcodat sós víz permetezi. Elképzelek, ahogy a havannai székesegyházban térdepelsz a padok között, ahogy egy asztalnál ülsz a Tropicánában. Meséltem neked arról az éjszakáról, mikor kilógtunk, és elmentünk a klubba?

Mindig arról álmodtam, hogy Fidel előttem hal meg, hogy majd hazatérek. De most már másik álmom van. Idős nő

vagyok már, és sikerült elfogadnom, hogy soha többé nem látom Kubát. De te látni fogod.

Száműzetésben lenni azt jelenti, hogy a dolgokat, amelyeket az ember a világon a legjobban szeret - a levegőt, amelyet belélegez, a földet, amelyen jár - , elveszik tőle. A fal túloldalán léteznek - ott vannak, és mégsem - , nem változtatott rajtuk se idő, se körülmény, megmaradtak tökéletes emlékek az álmok földjén.

Az én Kubám nincs többé, a forradalom szele által elsöpört Kuba, melyet az évek során adtam át neked. Itt az idő, hogy felfedezd a saját Kubádat.”

Visszacsúsztatom a levelet a táskámba, a szavak összemosódtak. Hat hónapja már, a fájdalom mégsem szűnik, és egyre erősebbé teszik a pillanatok, melyekben a legégetőbben érzem a hiányát, mikor mellettem kellene lennie, de nincsen.

A *merenguito* látványa, melyeket különleges alkalmakkor készített, a cukros ízük, ahogy fehér porfelhőként szertefoszlának a nyelvemen, a gyerekkorom hangja - a zenei ikonjaink: Celia Cruz, Benny Móre és a Buena Vista Social Club - és most ez, a repülőgép kerekei kubai talajt érnek.

Hiányzik a nagymamám.

Könnyek peregnek az arcomon. Nem pusztán a hiányáról van szó, hanem erről az összetartozás- érzésről, ahogy a repülőgép ugyanazon a pályán gurul végig, amely közel hatvan évvel korábban elvitte őt Kubából.

Kibámulok az ablakon, és életemben először megpillantom a Jósé Marti Nemzetközi Repülőteret. Első ránézésre úgy néz ki, mint a számtalan másik karibi reptér, melyeken életem során átrepültem nyaralások idején. Ám mindez alatt ott van egyfajta felismerésérzet és izgatottság is, mely most végigfut rajtam. Egy sóhaj, mely úgy szakad ki a testemből, mintha mind ez idáig visszatartottam volna a lélegzetem, és végre kifújhatom a levegőt.

Olyan érzés ez, mint mikor sokáig van távol az ember, aztán visszatér a házába, köszönti a látványa - egyszerre ismerős, és mégis más - , belép az ajtón, ledobja a táskáját maga mellé a földre a beteljesülés érzésével, az útja már véget ért, aztán körülnéz, szemügyre vesz mindent, amit hátrahagyott, és azt gondolja:

Otthon vagyok.

¹ Remélhetőleg.

MÁSODIK FEJEZET

Leszállók a gépről, végigmegyek a reptéren, a kezemben szorongatom a táskáimat. Kuba egész életemben ez a mitikus entitás volt, időnként valóságos, máskor a markomból kicsusszanó, múlandó jelenvaló. Most azonban valódi, és miközben nincs semmi romantikus és pompás az érkezési csarnokban, előnt az izgatottság.

Sajnálatos módon a pillanat romantikáját elhomályosítja a hosszúra nyúló unalom. Múlnak a percek, majdnem egy óra telik el, mire a bevándorlási sor elejének a közelébe érek. Megfigyelem, hogy több bevándorlási tisztviselő ül a pultok mögött, és a gördülékenységet, mellyel az előttem lévő turistákat intézik. Hivatalosan újságírói vízummal vagyok itt, cikket írok az online utazási magazinnak, melynek szabadúszóként dolgozom Miami-ban - egy cikket a kubai turizmusról most, hogy enyhültek a korlátozások. Egy többrészes sorozat ötleteként adtam elő a szerkesztőmnek, mely arra fókuszál, hogy bemutassa Kubát az amerikaiaknak, és végül úgy sikerült megegyeznem vele, hogy felajánlottam, magam finanszírozom az utamat. Nem hivatalosan, természetesen, a nagy hamvai vannak a bőröndömben.

Van egy procedúrája a száműzöttek temetési célból való visszakeresésének Kubába, de miután beszéltem a család barátaival, akik hasonló kihívással néztek szembe - elutasítások, bürokrácia és kormányzati közbelépés - , ez tűnt a legkönnyebb útnak, melyet sok kubai választ minden egyes évben. Miközben éppen azon vagyok, hogy visszacsempésszem a nagymamámat az országba, esküszöm, érzem, hogy lenéz rám, és mosolyog, rettentően el van ragadtatva, hogy belopózhat ide, mégpedig a gyűlölt rezsim szeme előtt.

Minden dokumentumom egy helyen, vízum a kezemben, miközben előrearaszolok a bevándorlási sorban, és imádkozom, hogy az ideiglenes urnám, a vizslató tekintetek ellenére, mindenféle gond nélkül bejusson az országba.

Átadom a dokumentumaimat a tisztviselőnek, zakatol a szívem, miközben spanyolul felelgetek a kérdéseire, a nyelven, melyet egész életemben beszéltem. Különös itt a felosztás, az érzés, hogy kapcsolatban állunk - honfitársak vagyunk - , és mégsem. A spanyol, mivel amerikai anyám ellenére mindig is inkább kubainak tartottam magam, mint bármi másnak, és Miami-ban ez sosem jelentett problémát. A nagyszüleim kubaiak, az apám kubai, tehát én magam is kubai vagyok. De számít-e majd, hogy a bőröm világosabb, mint az ország sok polgárának, hogy nem teljes mértékben kubai vér csörgedezik bennem? Kívülálló vagyok itt, vagy elég a származás, melyet magaménak mondok?

Egy intéssel továbbküld, én pedig áthaladok a táskáimmal, és elönt az idegesség, ahogy átcsúsztatom a kézipoggyászatot és a nagyim hamvait a röntgenen, miközben a kubai tisztviselők megbizonyosodnak róla, hogy nem csempésem- e az országba tiltott árut. Felsőhajt a szalag, ahogy a táskám átsiklik rajta. Visszatartom a lélegzetem.

Átmegyek a röntgenen, és várok, biztosan ez lesz az a pillanat, mikor leintik a táskámat; képek peregnek le a szemem előtt, ahogy egy, a reptéren eldugott, ablaktalan vallatóba visznek. A pusztá tény, hogy az amerikaiaknak még mindig tilos turistaként utazni Kubába, éppen ennek a helyzetnek a kiszámíthatatlanságát teszi rendkívül világossá, a valóságét, hogy zavaros vizekre merészkedem, és ismeretlen területre.

Noha senki sem kifogásolta a nagyí kívánságát, hogy a hamvait Kubában szórják szét, vagy a döntését, hogy engem bízott meg a feladattal, az utazásom mégis aggodalmat szült a családon belül, különösen azok részéről, akik első kézből tapasztalták meg a rezsimet.

„Sose feledd, hol vagy - figyelmeztetett Beatriz. - A jogok, amelyeket itt élvezel, megszűnnek, amint landolsz Havannában. Sose vedd biztosra őket.”

Maria nagy- nagynéném az indulásomat megelőző hetekben naponta küldött e- maileket, tele friss cikkekkel és a külügyminisztérium utazással kapcsolatos információival; a külügyminisztérium szavai vastagon ki vannak emelve az

elmémbe... „Bárkit bármikor őrizetbe vehetnek... ha megsértik a helyi törvényeket, mégha tudtukon kívül is... letartóztatják... bebörtönözik...”

Semmi sem képes olyan hatásosan elültetni a félelmet az emberben, mint a bebörtönzés lehetőségének kiszámíthatatlansága. Nem kétlem, hogy Kuba különbözik az összes helytől, ahol korábban jártam, ugyanakkor nem igazán sikerül összeegyeztetnem a képeket, melyeket a tévében és a hírekben láttam az évek során - élénk színű, ősrégi autók, csapkodó hullámok és romantikus építészet - , a nénikéim figyelmeztetéseiben szereplő merev ábrázolással.

A nénikéim óvnak engem és az unokatestvéreimet, de mikor Kubáról beszélnek, a félelemnek egy másik szintje van jelen, mely kimondatlan borzalmakra utal, s melyeknek a hatása nem csökkent az idő múlásával. Próbáltam nekik elmagyarázni, hogy most már másként állnak a dolgok, hogy már nem 1959- et írunk, hogy a forradalomnak már vége, újra megnyílt az amerikai nagykövetség Havannában, és hogy új korszakba léptünk a kubai- amerikai kapcsolatok terén.

Bármit mondtam, semmi sem csökkentette az aggodalmat a tekintetükben, és mikor Maria ragaszkodott hozzá, hogy a táskámba téve vigyem magammal a rózsafüzérjét, tekintve, hogy mekkora kockázatot vállalok a hamvakkal, nem ellenkeztem. Valószínűleg jól fog jönni a pluszszerencse.

Araszolva haladok előre az utazók sorában.

Csak hagyják, hogy átvigyam a nagymamámat, és ígérem, kerülöm a bajt az utam további részében.

A tekintetem a röntgenre összpontosít.

Egy másik tisztviselő futólag felém biccent, és amint átsiklik a táskám, elragadom a szalagról, magamban hálaének kórusa zeng, miközben keresztülvágok a reptéren.

Felveszem a többi csomagom a poggyászkiaadónál, és átmegyek a vámon, az idegesség minden egyes megtett lépésemmel csillapodik, a nyugtalanságom átadja a helyet az izgatottságnak, mely a karácsonyt megelőző estéhez hasonlatos. Egész életemben erre a pillanatra vártam.

Kilépek a reptérről, és igazán most először pillantom meg Havannát, először lélegzem be a kubai levegőt. Enyhe szellőt érezni a levegőben, ám alatta teljes erővel csap meg a páratartalom, a hajam máris kezd hozzátapadni a tarkómhoz. A január Havannában nagyon olyan érzés, mint a január Miami-ban. Benyúlok a táskámba, és kiveszem a napszemüvegemet, felcsúsztatom az arcomra.

A reptér előtti járda derűsen kaotikus, barátok és családtagok ölelgetik egymást, erőteljes hangok kiáltoznak terjengős spanyol nyelven, emberek pakolnak csomagokat az élénk színű járművek óriási csomagtartóiba. A kocsik legtöbbje közel hatvanéves, némelyik még régebbi, ám a koruk inkább a stílusukban tükröződik, nem az állapotukban; a fényes festéket s a csillogó krómozást látván, tagadhatatlan a tulajdonosi büszkeség.

Végigpásztázom a tengernyi embert, némelyek kis táblát szorongatnak, melyekre neveket firkantottak, én Ana Rodriguezt keresem. Alig várom, hogy találkozzam a nővel, akiről a nagyfi mesélt nekem, a szavait nosztalgia és szeretet töltötte meg.

„Kislány korunktól kezdve elválaszthatatlanok voltunk. A családja a szomszédunkban lakott, és régen együtt játszottunk a kertben. Meséltem neked arról, Marisol, mikor megpróbáltam átmászni a házainkat elválasztó falon?”

Nagymama és Ana barátságát mindig Lucy és Ethel² kubai változataként képzeltem el - nagyit természetesen Lucy szerepében, a nekem mesélt története alapján.

- Marisol Ferrera?

A nevem hallatán megfordulok, és egy férfival találok szemben magam, aki egy élénkkék kabriónak dől, melyen hatalmas krómrács és mindkét oldalán végigfutó, hangsúlyos fehér csík díszel.

- Igen?

Ellöki magát a kocsitól, fehér guayaberájának³ szélét szellő lebegtet, ahogy felém sétál, csupa hosszú végtaggal megáldott kecsesség.

Gördülékeny angollal üdvözl, felém nyújtja a kezét.

- Luis Rodriguez vagyok. A nagyanyám megkért, hogy jöjjen ki ön elé. Elnézést kér, amiért nem tudott maga elé jönni, de nagyon elfoglalt.

Kezet fogok vele, bőrkeményedéses ujjai dörzsölik az enyémeiket, a kézfogása határozott, a bőre meleg. A

hüvelykujja súrolja a csuklóm belső részét, ahogy elengedi a kezem, és remegés siklik végig rajtam.

Pislogok, a tekintetem enyhén összeszűkül, ahogy tanulmányozom őt, azt kívánva, bár jobban odafigyeltem volna arra, amit Beatriz Ana családjáról mesélt.

Nagyjából korombelinek látszik, vagy néhány évvel idősebbnek - talán a harmincas évei közepén járhat. A haja sűrű, néhány árnyalattal világosabb az enyémnél - inkább barna, mint fekete - , a bőre erősen napbarnított, a szeme sötétbarna. Vékony, ráncos vonalak veszik körül a szemét, karaktert adva az arcának. Állát rövidre nyírt szakáll borítja.

Ügy jóképű, ahogyan kevés férfi - míg a részei külön-külön nehezen meghatározhatóak, mégis összességében olyan karizmát teremtenek, mellyel lenyűgözik az embert.

- Jól van? - kérdezem spanyolul, figyelmen kívül hagyva a gyomromban keletkező izgatottságot.

Telt ajka mosolyra húzódik, ez az az ütés, amelyre nem vagyok teljesen felkészülve, és az a benyomásom, hogy jól szórakozik rajtam.

- Jól van - feleli spanyolul. - A nap végére elfárad. - *A nagy hetvenhét volt, mikor meghalt. Ana közel egy évvel idősebb.* - Bár már nagyon izgatottan várja, hogy találkozzon magával. Nem sok egyébről beszélt az elmúlt hetekben. - Előrehajol, egyik kezével a hatalmas bőröndömet emeli fel, a másikkal a kézipoggyászatot ragadja meg. - Készen áll? Ez minden?

Bólintok. Mit sem törődik az ellenkezésemmel, hogy én is tudom vinni a saját táskáimat, így hát követem a kocsihoz, képtelen vagyok ellenállni a kísértésnek, hogy végigsimítsak az egyik fényes görbületen.

- Először jár Kubában? - kérdezi, ahogy leteszi a kisebb táskát, és kinyitja nekem az utasülés ajtaját.

~ Igen.

Beülök az óriási padülésre, a tekintetem végigfut a kocsi belső terén. Az üléseket bőr borítja, mely ránézésre egykor, nagyon régen, fehér volt, de mostanra krémszínűre váltott. Elképzelem, hogy a nagyi egy ilyen kocsiban ül, azoknak a ruháknak az egyikét viseli, amelyeket azon a néhány fényképen láttam, melyek a kubai életéből megmaradtak. Egy pillanatra visszautazom az időben.

Várom, míg Luis beteszi a táskákat a csomagtartóba, majd beül az első ülésre, és beindítja az öreg motort. Ösztönösen a biztonsági övért nyúlok, mozdulat közben lefagyok, mikor üres marad a kezem.

Hát persze. Valóban visszautaztam az időben.

- Ez csodálatos, ön újította fel a kocsit?

- Egy unokatestvéremmel. Ügyes keze van. -
Szeretetteljesen megpaskolja a műszerfalat. -
Temperamentumos lány, de ha jól bánok vele, nem hagy cserben.

Elvigyorodom.

- Nőnemű a kocsija?

- Természetesen.

A mögöttünk lévő kocsinak dudálva és kiintezgetve kikanyarodik az útra.

Klasszikus autók és szögletes, modernebb kinézetű járművek kerülnek el minket vegyesen az úton. Némelyik szinte eredeti állapotában van, mint Luis kocsija; míg más autókat ránézésre csak a leleményesség és az ima tart össze. A kocsi felgyorsul, és megragadom az ajtókeretet, miközben pálmafák suhannak el mellettünk, a kocsi meglepően gyors a korához képest. A szél a hajamat fújja az arcom körül, a fuvallat valamelyest enyhít a hőségén.

Döccenünk párszor útközben, rögzös a terep, a testem ide-oda hánykolódik a biztonsági öv nélkül. A táj hatalmas táblákra vált át, melyek a kubai forradalom nagyszerűségét, a kommunizmus felsőbbrendűségét hirdetik. Fidel Castro arca bámul vissza rám, melyet Che Guevara képei követnek, akinek a haja vadul hullámszik a képzeletbeli szélben. Ezek itt a gyermekkorom szörnyetegei, és különös érzés őket ebben a kontextusban látni, hogy inkább tisztelik, mint becsmérlik őket.

- Szóval maga író? - kiáltja túl Luis a szél és a mellettünk elrobogó kocsik zaját.

- Igen - kiáltom vissza. - Szabadúszó vagyok, többnyire.

Megközelítőleg egy évtizednyi magazincikk- és blogposzt-írás kellett hozzá, hogy íróként tekintsek magamra, és egy részem még mindig azt várja, mikor von kérdőre valaki, mikor így nevezem magam. Az írás nem olyan szakma, melyet a családomban bárki tisztelne vagy megértene - túl

kevés a nulla a fizetésemben, az időbeosztásom túlságosan is kiszámíthatatlan, a karrierrel kapcsolatos döntéseim presztízse közel sem elégséges. Bogaras hobbiként tekintenek rá, egy partikon elővehető anekdota, inkább zavarodottság forrása, semmint olyasmi - többnyire - , amiből ki lehet fizetni a számlákat. Annyival szívesebben látták volna, hogy a Perez Cukornál dolgozom - persze a nagyit leszámítva.

„Az élet túl rövid a boldogtalansághoz, Marisol. Ahhoz mindenképp, hogy biztonsági játékot játssz, és azt tedd, amit várnak tőled ahelyett, hogy a szíved követnéd. Nézz ránk! Egyik nap még mindenünk megvolt, másnap lerombolták, mint egy homokvárat. Sosem lehet tudni, mit hoz az élet.”

A nagy nyolcvan példányt vett abból a magazimból, melyben az első cikkem megjelent, és mosolyogva nyomta a folyóiratot bárkinek és mindenkinek a kezébe, aki az útjába került, azt hirdetve, hogy az unokája egy kiváló cikket írt a szekrények rendszerezéséről, mely őt is arra ösztönözte, hogy átalakítsa a saját tágas toalettjét.

- Mit ír?

Meglep az őszinte érdeklődés a kérdésben az érdektelen udvariasság helyett, melyhez hozzá vagyok szokva, vagy az olyan beszélgetések helyett, hogy mikor keresek már „rendes munkát”.

- Életmóddal kapcsolatos cikkeket - válaszolom. - Utazás, divat, ételek, ilyesmi. Épp egy cikket dolgozom a kubai turizmusról most, hogy a kapcsolatok kezdenek megnyílni.

- Élvezi?

Különös, mert azt hiszem, ő az első, aki ezzel a kérdéssel indít. Az emberek általában azt akarják tudni, hol publikáltam, hogy írtam- e már valamelyik „nagynak”, hogy sikeres vagyok- e, akármilyen mércével is mériük őket a sikert - pénz, hírnév, hírhedség alapján. Jobban kedvelem őt, amiért a dolog lényegét ragadja meg - ez az oka annak, hogy írok.

- Többnyire. Jó móka. Szeretek utazni és új helyeket megnézni, és élvezem, hogy új emberekkel találkozom. Általában kész fejtörő az egész - tudom, mi lesz a vége, tudom, milyen szavak felhasználásával jutok el oda, de a varázslat akkor történik meg, mikor ott ülök a számítógépemnél, és összefűzöm a mondatokat, hogy megragadjam a lényegét annak, amit mondani akarok. Mindig vár rám egy új kihívás, egy új meglepetés, mikor nekilátok a kutatómunkának.

És persze szeretem a vele járó szabadságot, de ezt nem mondom ki. Nyugtalanná válók, ha túl sokáig vagyok egy helyen, és míg mindig visszatérek Miami-ba, az ismerős készlet úgy egy hónap elteltével ismét felüti a fejét. Egy készlet, mely az életem más területeit is megfertőzte, mióta a nagyi meghalt; az elvesztése és az emlékei, melyeket hátrahagyott, arra sarkallnak, hogy górcső alá vegyem a saját életemet - harmincegy vagyok, hajadon, gyermektelen, egy olyan karrier hajt, amelyet szeretek, de nem imádok.

- Akkor a kutatás az, amit élvez?

Eddig még nem igazán gondoltam így erre.

- Igen, azt hiszem, az.

Elhaladunk egy kubai zászlók festményeivel díszített fal mellett, és a szemem sarkából lopva odapillantok Luisra. Karja az ülésen pihen az enyém mellett, csupán centik választanak el minket.

Vajon elhagyta valaha Kubát? Az itt maradt kubaiak neheztelnek azokra, akik elmentek? Aggódnak, hogy majd megpróbáljuk visszaszerezni a dolgokat, melyeket elvesztettünk, mikor jött a forradalom? Vajon elmenne, ha tudna? Szokott gondolni a Kuba partjain túl létező világra? Annyira különös egy olyan helyen lenni, amely ennyire el van vágva a világ többi részétől, rádöbbenni, hogy valószínűleg nagyon más lencsén át tekintünk a világra.

- Nyugodtan megkérdezheti. - Egy mosoly játszik Luis ajkán, ahogy a tekintete a visszapillantó tükör felé siklik. - Szinte érzem, ahogy ki akar törni a fejéből az a rengeteg kérdés. - Már nyitom a számat, hogy tiltakozzam, de ő a fejét rázza, a tekintete ismét az úton. - Újságírók.

Van egyfajta elnéző gyengédség ebben a szóban.

- Mivel foglalkozik? - kérdem ahelyett, hogy reagálnék a kijelentésére.

- Történelemtanár vagyok a Havannai Egyetemen. Kubai történelemből tartok kurzusokat. Ha kérdései lennének a várossal kapcsolatban a cikkéhez, örömmel megválaszolom őket.

- Az remek lenne, köszönöm. Van egy listám a helyekről, amelyeket meg akarok nézni - a Malecönt, a Nációnál Hotelt,

a Tropicánát - , de olyan helyekre is el akarok látogatni, ahová az itteniek is szoktak járni.

- Akkor boldogan körbevezetem.

Nem számítottam egy bennfentes idegenvezetőre is, mikor elfogadtam Ana meghívását, hogy nála szálljak meg, de hálás vagyok Luis segítségéért. Ráadásul kifejezetten kellemes megpróbáltatásnak nézek elébe, ha egy jóképű, intelligens férfi mutatja meg nekem Kubát.

- Mennyit tud Kubáról? - kérdi Luis.

- Kubán nőttem fel - felelem büszkén. - Az volt nagy kedvenc időtöltése, hogy Kubáról mesélt nekem történeteket, a házról, ahol felnőtt, a varadéról kiruccanásokról, a táncmulatságokról a tereken. Kuba a mindennapi életem része volt. Benne volt az ételben, amit megettünk, a zenében, amit hallgattunk. Még mindig így van, de most, hogy a nagy már nincs, távolibbnak érzem.

- Az apja itt született?

- Nem. Azután született, hogy nagymama '59- ben elment innen.

- És az apja nem akart eljönni magával?

Megrántom a vállam.

- Sokat dolgozik, ő vezeti a családi vállalkozást, és az nagyon lefoglalja.

Apám az üzlet és a tettek embere, nem hajlamos a szentimentalizmusra vagy az önkeresésre. Mikor normalizálódik a kapcsolat az Egyesült Államok és Kuba között - ha normalizálódik - , egészen biztos vagyok benne,

hogyan fog törni az új piacra. De ezt? Hogy a családja öröksége után loholjon? Kizárt.

- Cukor, igaz?

Bólintok, és azon töprengok, mi mást mesélhetett még neki rólunk a nagymamája.

- A nagymamám azt akarta, hogy itt legyenek szétszórva a hamvai. Azt mondta, tudni fogom, hol szórjam szét őket, de azután sem tudtam eldönteni, hogy beszéltem a testvéreivel. Adtak pár ötletet, de szeretnék ellátogatni azokra a helyekre, és én magam érezni, hogy milyenek. Bízott bennem, nem akarom cserben hagyni.

Nagypámat egy temetőben temették el Miamiban, ám a nagy leveléből világosan kiderül, hogy nem akarja, hogy amerikai földre temessék.

„Mindig azt mondogattam, hogy visszamegyek, és most rajtad áll, hogy teljesítsd ezt a kívánságomat, hogy egyesíts azokkal, akiket hátrahagytam.”

- Részvétem. Közel álltak egymáshoz?

- Mintha az anyám lett volna.

Luis bólint egyet, mintha értené, hogy ezt nem csak úgy mondom.

- A nagyanyám gyakran és szeretettel beszélt róla. Remélte, hogy látják még egymást.

- A nagyit hitte, vissza fog térni - felelem, és minél többet beszélek róla, annál inkább rám tör a gyász. Beszélni róla mindig kétélű fegyver - így közel marad hozzám, ugyanakkor még élesebben érzem általa a hiányát.

Luis ráfordul egy másik útra, és most először megpillantom Havannát.

Természetesen láttam már képeket, de semmi sem fogható ahhoz, hogy élőben látja az ember, ahogy az épületek ott tornyosulnak előttünk. Sok külső felületet vibráló színek díszítenek - korall, kanárisárga és türkiz - , a nap izzó borostyánfényben fürdeti őket. A falak illenek a minket körülvevő rikító kocsikhoz, a festék az épületeken itt- ott már lepereg. Szárítókötelek lógnak bonyolult kidolgozású kovácsoltvasakról és kőerkélyekről, ruhák lengenek az enyhe szélben, távvezetékek húzódnak cikcakkban az épületek között. Egymás hegyén- hátán vannak az emberek, bezúfolva az összes lehetséges helyre, s folyamatosan ömlenek ki az épületekből.

Az építészet viszont lélegzetelállító. Díszes fekete vaslámpák állnak őrszemekként a járda mentén. Az épületek részletei igazán rendkívüliek, bonyolult faragások és kacskaringós minták ékesítik a lakásokat. Ám több vakolatdarab is lepotyogott már, lyukakat hagyva a falakon, és halványszürke fény vonja be a tájat, mintha az egész városra ráférne egy alapos tisztítás.

Havanna olyan, akár egy egykor előkelő nő, akire nehéz idők járnak, ám régi ragyogásának jelei még mindig megvannak, egy azóta letűnt kor nyomai, egy idő és körülmények miatt megfakult fénykép, melynek a szélei már porladnak.

Ha lehunyom a szemem, olyannak látom Havannát, amilyen volt, kegyelettel őrizve a nagy emlékezetében. Ám mikor ismét kinyitom, a közel hatvanévnyi elszigeteltség valósága bámul vissza rám, és hálás vagyok, amiért nincs itt, hogy szemtanúja legyen a város hanyatlásának, melyet oly hűen szeretett.

- Egykor gyönyörű volt - mondja Luis, és ezzel meglep. Találkozik a tekintetünk.

- Igen. Látni lehet, hogy az volt.

- Minden egyes évvel öregszik egy kicsit. - Luis felsóhajt, majd ismét az útra figyel. - Festünk, vakolunk, igyekszünk egyben tartani, de egy ekkora mértékű projekt... - A többi ott lóg közöttünk a levegőben. Pénz nélkül nem sokat tehetnek. - Ó- Havanna jobb, mint a legtöbb kerület. Turistáknak fenntartott terület, szóval, ha bepillantást akar nyerni abba, milyen volt régen a város, akkor ott majd meglátja.

A város régi részét a spanyolok alapították a tizenhatodik században. Az alapján, amit olvastam, és a történetek szerint, amelyeket hallottam, Havanna különböző kerületekre van osztva, mindegyiknek megvan az oka, hogy miért más, mint a többi. Az egyik, ami vonzóvá teszi, hogy Anánál szálljak meg egy hotel helyett, az, hogy a családja még mindig abban a házban él, mely a dédszüleimé mellett áll - a ház mellett, melyben Perezek generációi születtek és nevelkedtek.

- Mit tud mesélni nekem Miramarról? - kérdem, utalva a kerületre, ahol a ház található.

- Mit szeretne hallani? A tanár szemszögét, vagy az emberét, aki egész életében ott élt?

- Azt hiszem, mindkettőt.

- A kubai emberek története - legalábbis a modern történelem - az alkalmazkodásról szól. Kihozni a legtöbbet a korlátozott forrásokból, melyeket a nagy forradalom elérhetővé tesz a számunkra. - Van egy leheletnyi helytelenítés abban, ahogy azt mondja, a „nagy forradalom”, mintha istenkáromlást követett volna el. - Miramar jobb állapotban maradt meg, mint a város legtöbb része, mert ott vannak a követségek. Némelyik ház lepusztult, de lehetne rosszabb is. A rezsim tábornokai és magas beosztású tisztviselői közül most sokan azokban a házakban élnek, amelyekben egykor Batista támogatói laktak, Kuba legvagyonosabb családjai. - Ezúttal egyértelműen hallható a rosszallás a hangjában. - Tudja, ez a haladás. Megszabadultunk a férgectől, és tessék, ki költözött a helyükre. - A szavainak nyíltsága és az, ahogyan a hangjából szinte csöpög a megvetés, meglepetésként ér. - Nyitottunk egy *paladart* az otthonunkban - folytatja Luis. - Európai turistákkal van tele, mert a legtöbb kubai sose engedhetné meg magának, hogy az éttermünkben egyen, de hogy fenn tudjuk tartani, kellene a magas árak, amiket a turisták fizetnek ki - nos, nekünk legalábbis magasak.

Hallottam már a nem hivatalos éttermekről, amelyeket a kubaiak az otthonaikban kezdtek el megnyitni a kormány engedélyével. Van egy listám a legnépszerűbbekről

Havannában a cikkemhez, és a Rodriguez család által vitt *paladar* is szerepel rajta.

- A nagymamája főz?

- Többnyire. Bárkit, aki belép az étterembe, családtagként üdvözlünk. Minden évvel nehezebb, ahogy egyre idősebb lesz, de szereti vendégül látni azokat, akik betérnek. Én pedig besegítek, amikor tudok.

- És a szülei? Ők is Miramarban élnek?

Luis egy pillanatig nem felel, a bőrkormányon dobol az ujjával. Lefordul egy mellékutcába, hirtelen felbukkan az óceán. Tökéletes Tiffany- kék, a hullámok habos fehér taréjokkal csapkodnak.

- Apám meghalt, mikor még kisfiú voltam. Harc közben Angolában.

- Sajnálom. - Habozom. - Katonaként szolgált?

- Igen. Tiszt volt a seregben. '88- ban harcolt Angolában. A Cuito Cuanavale- i csatában. Hősként halt meg. Anyám a nagyanyámmal dolgozik a *paladarban*.

Ezt az utolsó információt megtévesztő őszinteséggel mondja ki, én pedig elkönyvelem annak, ami - több információ közlése, mint amit kértem, így hát nem teszek fel több kérdést.

Csend telepszik közénk, és én elégedetten töltöm az autókázás további részét a táj bámulásával, miközben elképzelem, ahogy a nagyfiú ezeken az utcákon sétált, a lámpaoszlopok alatt álldogált, s belemártotta a lábfejét a partot nyaldosó vízbe. A testvéreit is látom itt - Beatrizt, aki

akárhová ment, bajt kevert; Isabelt, aki már majdnem két éve meghalt, és aki az egész életét az elvesztett szerelme miatti, sosem szűnő szomorúság leplébe burkolva töltötte; és Mariát, a legfiatalabb nagy- nagyné- német, aki alig volt több gyereknél, mikor elment innen.

A kerület Coral Gables spanyol utcáit juttatja eszembe, és már látom, miért Miaminak az a része vonzotta nagymamát, mikor az Egyesült Államokba érkezett, hogyan találta meg a saját enklávéját, ahol megkísérelte újraalkotni az országot, amelyet elveszített és szeretett.

Hatalmas pálmafák uralják a tájat, bonyolult, nyurga törzsük testamentumai a sziget anyatermészettel és a partjait gyakran tépő, hurrikánerejű szelekkel szembeni stressztűrésének.

Maguk a házak a hanyatlás különféle állapotában léteznek, egy forradalom által elsodort társadalom kísérletei. A törmelék mellett mégis ott állnak a magas, modern szállodák, melyeket európai turisták elcsábítására terveztek, üzletek és bárók krémje, melyek egyértelműen a hasonló ügyfélkörnek kedveznek. Egy üres szökőkút áll oldalt, törött, a sellői elhagyatottak és céltalanok, mintha egy varázsló igéje befagyasztotta volna az időbe.

Továbbhaladunk, és itt már megmozdul a város, emberek sétálnak az utcán, buszmegállóban várakoznak.

Végighajtunk a Quinta Avenidán sorban álló nagykövetségek mellett. És aztán még több ház következik - elburjánzott pázsitok, udvarokban üresen álló medencék

látszanak az útról. Itt több a hely, a birtokok egy kicsit nagyobbak, és a házak állapotából ítélve úgy tűnik, Miramarnak jobban megy, mint Havanna nagy részének, akkor is, ha körülöttem mégis minden annyira más, mint amihez hozzá vagyok szokva, és rendkívül távol áll attól a fényűző pompától, melyet a nagy írt le nekem.

„A házakat előkelő európai birtokok mintájára tervezték, nagy hajókon hozták be az anyagokat Franciaországból és Spanyolországból. A kertjeik kifogástalan állapotban voltak, nyíltak a virágok, narancs illata szállt a levegőben, az óriási pálmafák pedig árnyékot biztosítottak mindannyiunknak.”

Luis rámutat az orosz követségre, ahogy elhajtunk mellette. Nem lehet nem észrevenni - az épület zord és toronymagas, úgy tör az égbe, akár egy rakéta.

Luis még egyet kanyarodik a nagy kocsival, mintha egy hajót navigálna be a hajóállásba, és máris az utcában vagyunk, ahol a családom élt.

Luis megáll egy ház előtt, és hiába a szedett-vedett kinézet és a megfakult festék, azonnal felismerem az épületet a vaskapun túl.

„Rózsaszínűre volt festve, a leghalványabb árnyalatára, akár egy kagyló belseje. Beatriz régen mindig úgy álldogált az emeleti erkélyen, mint egy királynő az udvartartása előtt.”

„És te hol voltál, *Abuela*^{4*}”

„Valószínűleg hátul úsztam a medencében Mariával. Vagy a könyvtárban olvastam. Mindig bementünk a konyhába, és ilyenkor a szakács titokban adott nekünk egy kis ennivalót

még vacsora előtt. Anyám természetesen utálta, és javarészt ez volt a dolog vonzereje.”

Leveszem a napszemüvegemet, megtörlöm az arcomat, miközben kinyitom az ajtót, és kiszállok a kocsiból, majd a ház felé sétálok, a pálmafákat bámulom, és a bejárati ajtóhoz vezető lépcsőt. Beatriztól megtudtam, hogy a házat a korábbi Perez-generációk építették barokk stílusban. Az elém táruló látvány nem fogható a látott fényképekhez, melyeket a család barátai és egykori alkalmazottak csempészték ki az évek során, de még mindig megvan az egykori dicsőségének árnyéka.

- Ki él most ott? - kérdem, ahogy Luis odaáll mellém, csendben van, a keze a khaki nadrágja zsebébe dugva. A guayaberája ujja súrolja a csupasz vállam, leheletnyit érezni a testének súlyát az enyém mellett.

- Egy orosz diplomata költözött be sok- sok évvel ezelőtt. - Elakad a lélegzete, ahogy a karunk egymáshoz dörgölőzik. - Mikor még tinédzser voltam.

Nagyi hálósobája a ház hátsó részében volt, az óceánra lehetett látni az ablakából, és majd meghalok a vágytól, hogy besurranhassak oda, és felfedezhessem.

- Most is itt vannak?

Talán sikerülne rávennem őket, hogy engedjék meg, hogy körülnézzek. Az összes hely közül, ahol a nagyi hamvait gondoltam szétszórni, a gyerekkori otthona tűnik a legjobb lehetőségnek.

- Nem, jelen pillanatban nincsenek.

Letűz a nap az épületre, ugyanabba az izzó fénybe burkolja, melyben itt minden fürdik. Az égbolt kész színrobbanás, a kék összes elképzelhető árnyalata jelen van, és mindenfelé fehér vatta felhők terülnek el rajta.

Soha életemben nem láttam még ilyen gyönyörű helyet.

- Káprázatos - suttogom, inkább csak magamnak, nem Luisnak, és teszek egy lépést előre, a kezem a birtok előtt álló kovácsoltvas kapu köré fonódik.

Minden a háttérbe veszik, most csak én vagyok és a ház.

Eltelik egy perc. Kettő.

Vonakodva szakadok el tőle, utálok, hogy nem mehetek be. Mikor Luis felé fordulok, ő nem is a házat nézi, hanem engem.

- Készen áll, hogy letegye a csomagjait, és berendezkedjen a szobájában? - kérdezi Luis, a tekintete bizonytalan.

Bólintok, pillanatnyilag elpártoltak mellőlem a szavak.

Luis a kezét nyújtja, jelzi, hogy akkor menjek. Ismét felajánlom, hogy majd én viszem a táskákat, de elutasítja, és jön utánam, ahogy végigsétálok a járdán a dédszüleim szomszédságában lévő házhoz.

A Rodriguez-ház háromemeletes, és halványsárgára van festve. A többi rezidenciához képest a nagy ház viszonylag szépen karban van tartva, méltósággal és bájjal viseli a korát. Egy éttermi ponyvatető található az épület egyik oldalán, jelezve, hogy a ház profilt váltott az idők során, és emberek ténferegnek kint az egyik teraszon, ahová asztalokat tettek ki

a vendégeknek. Hatalmas, majdnem plafonig érő, üvegtáblás ajtók nyílnak az udvarra, felfedve a benti vendégteret.

Felsétálunk a kavicsos kocsifelhajtón, és Luis a bejárati ajtóhoz vezet. Nyikorogva kinyitja, majd átlépjük a küszöböt. Az előszoba tágas, a márványpadló repedezett és kopott, de még így is lenyűgöző. Az üres helyekből ítélve a falon és a helyiségben, a bútorok már rég nincsenek meg, a megmaradt darabok a koruk ellenére is meglepően jó állapotban vannak.

Nagymama mesélte, hogy Ana családjának rumgyára volt, mielőtt Castro államosította, és még ötvenévnyi kommunizmus sem törölte el teljesen a vagyonuk nyomát.

A falak pasztellzöld színűek. Az egyik falat nehéz aranykeretes tükör borítja finoman kidolgozott *fleur-de-lis* mintával, az aranyozás helyenként megfakult. Egy másik falat művészi összevisszaságban feltett műalkotások és régi fényképek terítenek be. A mennyezetről hatalmas csillár lóg le, és dupla lépcsősor vezet fel a ház második emeletére.

- Gyönyörű az otthona.

Luis leveszi a napszemüvegét, és elmosolyodik.

- Köszönöm.

- Marisol? - Megfordulok. Egy kisebb előtérből nyíló ajtó felől sétál felém Ana Rodriguez. Még a plusz több mint ötven évvel együtt is azonnal felismerem a nagymama régi fényképeiről. Ana kis termetű nő - néhány centivel alacsonyabb nálam tömör testalkattal. Sötét haja a füle alatt göndörödik, az arca rózsaszín, rajta széles mosoly. Három

lépéssel át is szeli az előszobát, és megszorítja a kezemet. - Marisol. - Áradó szeretettel mondja ki a nevem, és minden eddigi idegességem azt illetően, hogy egy idegennél szállók meg, teljesen elmúlik. Úgy kezel, ahogy egy unokát szokás, akit hetek óta nem látott az ember, nem pedig úgy, mint egy vendéget, és beborít egy öleléssel. Könnyek szöknek a szemembe. Van valami a modorában, a viselkedésében, ami a nagyira emlékezteti. Olyan illata van, mintha a konyhából jött volna, kötény van a derekára kötve, és ínycsiklandó illatok köszöntenek, melyeket azonnal felismerek - *mojo*⁵ és fekete bab. Alapvetően nem vagyok az a sírós típus, de nehéz kordában tartanom az érzéseimet a gyász és a pillanat nosztalgiája közepette. Ezek itt a gyerekkorom életre kelt történetei, a nagymama szelleme, a családom, az örökségünk, akármerre fordulok. Ana elmosolyodik, könnyek úsznak a barna szemében. - Úgy nézel ki, mint Elisa. - így van. A nagy szíve fekete haját örökölt, és az enyém is hosszú, amilyen az övé is volt fiatal korában. Hasonló az arcunk - szív alakú - , és olyan a szám, mint az övé. A törékeny, kicsi testalkatát is örökölt. Csillóság jelenik meg Ana szemében. - Talán egy kicsit úgy is, mint Beatriz.

Bókok tekintetében nem létezik ennél nagyobb dicséret. Beatriz néni a szépség a családban, és legendások az összetört szívek, amelyeket maga után hagyott.

- Köszönöm.

- Hogy van? Beatriz.

- Jól van. Küldött magának ajándékokat.

- Még mindig...

Be sem kell fejeznie a mondatot. Elvigyorodom.

- Természetesen.

A nénikém olyan botrányokat keltett, hogy abba országok és kontinensek szédültek bele.

- És Maria?

- Jól van. Lefoglalják az unokái, az unokatestvéreim.

- Sajnálattal hallottam Isabelről. És a nagymamádról. - Bólintok, az érzések még mindig túl nyerseks a szavakhoz. Elszorul a szívem attól, hogy itt vagyok ezen a helyen, és olyan érzés, mintha belaknék egy sarkot a nagy életéből, miközben ő már nincs többé. Ilyen a gyász - sosem lehet tudni, mikor tör rá az emberre. Ana megszorítja a kezem, és az unokája felé int. - Gyere. Hadd mutassuk meg a szobádat. Biztosan elfáradtál az utazásban. Pihenj le, aztán majd beszélünk. - Hagyom neki, hogy feltereljen az óriási lépcsőn, és a vendégszoba felé vezessen, melyet nekem készített elő. Ana tárgyilagos hangnemben elmagyarázza, hogy a ház lakásokra lett osztva, melyekben más családok élnek. Luis mögöttünk kullog, kezében a táskákkal. Megállunk egy nehéz faajtó előtt, melynek ránézésre egy spanyol kolostorban lenne a helye. - Remélem, kényelmes lesz ez a szoba - mondja Ana, miközben belöki az ajtót. A hálósoba kicsi és tiszta, az ablakok nyitva, fehér lenvászon függönyöket lenget a szellő. Egy ágy van a falhoz tolva, mellette régi faasztal, a tetején színes virágokkal teli csorba váza áll. Egy hozzáillő szekrény áll a sarokba betuszkolva, a falon aranyozott tükör,

a szélei megrepedtek és megfakultak már, kövér karneolkövek díszítik.

- Tökéletes.

És tényleg az.

Luis leteszi a táskáimat a szekrény mellé, majd elnézést kér, és egyedül hagy engem Anával.

Ana ismét megölel, az illata teljesen beborít.

- Pihenj. Később beszélgetünk.

Magamra hagy, becsukódik mögöttem az ajtó, én pedig körülnézek a szobában, kipakolom a holmimat, majd átveszek egy pizsamanadrágot és egy trikót. Félreteszem az ajándékokat, melyeket Anának hoztam köszönetképp, amiért vendégül lát - miután órákat töltöttem az interneten utazási tippek után kutakodva, remélem, olyan dolgokat találtam, amelyeknek majd hasznát veszi, és örömét leli bennük.

Bemászom a takaró alá, enyhe szellő jön a nyitott ablak felől. Felnézek a mennyezetre, a vakolat repedezett, fehér festékdarabok hiányoznak, a szemhéjam minden egyes pillanattal egyre jobban elnehezül. A nap eseményei hullámokban törnek rám, az adrenalinlöket erőteljes.

Az oldalamra gördülök, felhúzó a kopott takarót az arcomig, a szemem lassan lecsukódik. Érzem a gardéniák illatát, melyekről a nagymama mesélt nekem, és a jázminét, letről a *paladarból* sertéssült illata száll fel foszlányokban. Egy szaxofon távoli hangja szűrődik be a szobámba, és felismerem a *La Bayamesa*⁶ ismerős taktusait.

Ez a család, az otthon, a legalapvetőbb részem. Ülhetnék akár a nagyszüleim elegáns rezidenciáján Coral Gablesben, vagy lehetnék Európában, de nem kell más, csak a *mojo* illata, a népem hangja, hogy a helyemre kerüljek.

A szellő átfújja a hajam a párnán, és a jázmin illata eszembe juttat egy emléket még kislány koromból - a nagyfi parfümjét és az érzést, ahogy a hajamat simogatta, mikor este lefektetett.

„Mesélj egy történetet.”

„Mikor kislány voltam Kubában...”

Elalszom.

² Az *I Love Lucy* című, az ötvenes években futó amerikai vígjátéksorozat főszereplői, legjobb barátok.

³ Guayabera: a nadrágon kívül hordott, laza szövésű férfing, melyen elöl és hátul végigfut két függőlegesen varrott csík.

⁴ Nagymama.

⁶ Kuba nemzeti himnusza.

HARMADIK FEJEZET

Elisa

1958. SZEPTEMBER

Ez a tökéletes ruha egy olyan estére, mint a mai - elegáns, méghozzá azoknak a ruháknak a nyilvánvaló kifinomultsága nélkül, amelyeket anyánk külföldről rendel nekünk; a nyakkivágás egy leheletnyit merészebb, mint amelyet általában viselek, a szegély látni engedi a vádlit, melyet a medence mellett süttettem a napon a Havanna Biltmore Jacht és Country Klubban.

Kiveszem a Manet által tervezett fehér ruhát a szekrényemből, az ujjaim végigsiklanak a csipkén. A mellrész halvány rózsaszín virágokkal van díszítve, a dereka be van tűzve, a szoknyarész hosszú. Egy bevásárló körút során vettem Beatrizsal a múlt hónapban, miután megpillantottuk az El Elcantóban, és csak a tökéletes alkalmat vártam, hogy felvehessem. Ez minden más alkalomnál jobbnak tűnik. Elcsentem anyám egyik cipőjét a szekrényéből - a leghalványabb rózsaszínt, hogy passzoljon a virágokhoz - ,

miután ő meg az apánk elmentek a varadéról kis kiruccanásukra.

Gyorsan öltözködöm, egy kicsit küzdenem kell az apró gombokkal hátul. Miután rajtam a ruha, kiválasztok egy pár fülbevalót a hálósobám sarkában álló fa öltözőasztalról, és megnézem magam a háromrészes tükörben. Kiválasztom a tetején sorakozó üvegcsék egyikét, a csuklómra spriccelek a parfümből, a fülem mögé is dörgölök belőle, abból az illatból, melyet különleges alkalmakra tartogatok.

- Kész vagy már? - Isabel nővérem püsszeg az ajtóból, a tekintete a folyosó felé siklik. Nem valószínű, hogy a személyzetből bárki beáruhá minket, de Magdáról nem lehet tudni; a dadánk inkább családtag, mint bármi más, és majdnem annyira aggódik a Perez család jó híre miatt, mint az anyánk. Ez nem az a típusú parti, amelyenre rendszerint járunk, mint az összes többi, amelyeken teljesen kiöltözve álldogálunk, nagyestélyiben és hosszú, fehér kesztyűben, a nyakunkban nehéz gyémánt nyaklánccal.

Felszökik a szemöldököm, ahogy szemügyre veszem Isabel öltözkését; egyértelmű, hogy nem én vagyok az egyetlen, aki kifosztotta anyánk szekrényét. A ruha egy olyan darab, amelyet anyánk korábban már felvett partikra - fekete, testhezálló, és jóval merészebb, mint bármi, amit bármelyikünknek valaha is viselni engedett. Ha ez Isabel választása az estére, el tudom képzelni, mit találhatott ki Beatriz.

- Készen vagyok. - Felveszem a kézitáskámat a komódról, az ujjaim a gyöngyöket simogatják. - Hol van Beatriz? - kérdem, és odafigyelek, hogy halkan beszéljek. Magdának megvan az a hátborzongató képessége, hogy a legalkalmatlanabb pillanatokban lopakodjon mögénk; olyan lecke ez, amelyet Maria mindenkinél jobban megtanult; megvannak a hátulütői annak, ha az ember a legfiatalabb.

- A kocsiban várakozik.

A kocsi egy újabb csata volt az anyánkkal, melyet végül Beatriz megnyert.

Isabel tekintete a folyosó felé suhan, majd ismét vissza.

- És Maria? - kérdezem.

- Alszik.

Titokban tartani a kiruccanásunkat a kishúgunk előtt éppen olyan fontos, mint Magda elől elhallgatni. Maria már olyan művészi szinten űzi a megvesztegetést, hogy azt még Batista elnök is megirigyelné, és az ára annak, hogy biztosan ne árulja el a szüléinknek, hogy egy partira megyünk, valószínűleg meredekebb lenne, mint amit ki akarnánk üzentni. A legutóbbi alkalommal, mikor Maria rajtakapta Isabelt, ahogy visszaoson a házba egy randi után, Isabel kedvenc gyöngy fülbevalóját és egy Párizsból való ruháját nyerte az ügyn.

Követem Isabelt a folyosón, a cipőnk sarka kopog a márványpadlón. A házunkat a tizennyolcadik század közepén építette az első Perez-felmenőnk, akiről tudunk, egy francia kalóz, aki tisztességtelen úton halmozott fel vagyont, és nyert

magának egy kifogástalan származású feleséget. Megépíttette neki az egyik legnagyobb és leghivalkodóbb házat Havannában, amelyet az évek során a különböző Perez-örökösök renováltak és korszerűsítettek. A végeredmény egy tágas villa csordultig aranyfüsttel és márvánnyal. Mindig úgy gondoltam, hogy a kalóznak inkább pénzből, mint ízlésből volt bőségesen, de tekintve, hogy elnyert magának egy címet a Bourbon királytól egy feleséggel egyetemben, elegendő presztízzsel rendelkezett ahhoz, hogy anyánk büszkén nyilvánítsa felmenőnknek.

Kezdetben az örökségünk csempészetből származott, valamint a kalóz egyéb gyalázatosabb tevékenységeiből. Nem sokkal később a gyermekei és az unokái elkezdtek változatosabb módokon bővíteni a családi vagyont, majd egy előnyös házasság által a tizenkilencedik század végén a Perezek cukorbárókká lettek.

Akárhogy is, a legborzalmasabb időkben is, a cukor alakította Kuba vagyonát.

A kalóz lebámul ránk, ahogy lábujjhegyen átosonunk a halion, és míg úgy tűnik, a többi felmenőnk nem helyesli e lázadó tettünket odafentről az olaj- és vászontrónjukról, úgy vélem, a mi kalóz elődünk a sötét hajával és a még sötétebb szemével, melyben bajkeverő csillogás bujkál, teljes szívéből jóváhagyta.

A lépcső tetején megkoreografált testvéri pontossággal levesszük a cipőnket. A márvány hűvösen ér a lábujjaimhoz a ma esti meleg levegő ellenére is, a hold egy szelet fényt vet

a lépcsőre. Lefagyunk, valahonnan a konyha felől hangok szűrődnek be a házba.

A kockázat, amit vállalunk, valóban megéri az egyestényi szabadság jutalmát?

A büntetés? Átmeneti vidékre költözés. Kényszerű megjelenés teadélutánokon és ebédeken, partikon, ahol aztán apánk valamelyik üzlettársának egyik partiképes fiától a másikig dobálnak minket. Csak a szokásos életünk.

Kuba keleti tartományaiban harcolnak, az Orientében, nálam nem sokkal idősebb fiúk, olyan fiúk, akiknek az egyetemen lenne a helye - akik az egyetemen is lennének, ha Batista félelemből nem záratta volna be a Havannai Egyetemet már évekkel ezelőtt. A forradalmárok országszerte harcolnak, lerohanják az elnöki palotát, meg akarják dönteni a kormányt, véget akarnak vetni Batista korrupciójának, a mi miramari otthonunk magas falai mögött mégis az idejétmúlt rezsim uralkodik. Anyámnak nincs ideje holmi forradalmakra, csak megzavarják a báljait meg a teadélutánjait.

Különös időszak ez, most kubainak lenni, érezni a mozgásokat a lábunk alatt, hallani a morajlást az égen, és úgy folytatni tovább mindent, mintha semmi sem történne. Még különösebb nőnek lenni Kubában - szavazunk, de mit számít a szavazat, mikor a választások eredményei előre láthatók? A családom nőtagjai a legjobb iskolákba jártak, egy sor magántanár mellett nőttek fel, mindegyiket jobban gyötörtük és bosszantottuk - különösen Beatriz - , mint az

előzőt, de a Perez nők akkor sem dolgoznak, nem számít, hogy esetleg mennyire szeretnék. Hasztalan madárcák vagyunk egy aranykalitkában, míg a honfitársnőink a kormányban szolgálnak, míg néhányan forradalmat terveznek. Más idők járnak most a kis szigetünkre, meggyújtottak egy kanócot, és futótűzként terjed egész Kuba- szerte, és eközben a birtokaink bástyaként állnak ellen a modernizációnak, a változásnak, a szabadságnak.

Így hát alkalmanként rendkívül ostoba dolgokat csinálunk, például kiszökünk a házból az éjszaka kellős közepén, mert lehetetlenség a láng mellett állni, mely mindent felemészt az ember körül, anélkül hogy egy kevés tűz ne égetné meg a szoknyája szélét.

Eljutunk a bejárati ajtóig, egyszer megállunk egy szobalány miatt, aki épp befejezni készül a dolgát aznap estére, miközben halkan egy dalt dúdolgat. Miután a szobalány végzett a portörléssel az előszobái asztalon, Isabel lép ki elsőnek, rám hagyva, hogy egy arcrándulással becsukjam magam után a nehéz bejárati ajtót. Visszacsúsztatom a lábamra anyám szandálját, és lefagyok a látványtól, ahogy Beatriz a kabriójának dőlve álldogál.

A ruháját mintha úgy festették volna rá az érzéki testére, és fogalmam sincs, hol vette vagy hogy hol rejtegette eddig, de az ember ilyen ruhát csak olyankor visel, mikor botrányt akar csinálni. Gyönyörűen tetszeleg benne.

Emilio Perez összes lánya közül Beatriz a leghajlamosabb arra, hogy botrányt csináljon, hogy a határokat feszegetse,

és alkalmanként kiszabaduljon. Veszekedik a szüléinkkel amiatt, hogy egyetemre akar járni, jogot akar hallgatni, filozófusokat és radikálisokat idézget. És ő ragaszkodott hozzá, hogy ma este kiosonjunk.

- Készen vagytok? - kérdezi Beatriz. Végigfut rajtam a tekintete, és mikor egy szót sem szól, kicsit megnyugszom. Beatriz tökéletesen szabott eleganciája vitathatatlan Havannában.

- Azt hittem, megbeszéltük, hogy diszkrétek leszünk - zúgolódik mellettem Isabel. - A ház előtt parkolni a kocsiddal, ahol bárki megláthatja, nem diszkrét.

- Senki sem fog szólni egy szót sem - nevet ki minket Beatriz. - Túlzottan rettegnek anyánktól ahhoz, hogy felhozzák a témát.

Apánk vezeti a vállalkozásait, de az otthonunkat anyánk uralja a gyűrűkkel borított öklével.

- Túlságosan is óvatlan vagy - szól vissza neki Isabel.

Nem figyelek rájuk, a civakodásuk gyakorta előforduló jelenség a házukban. A tekintetem átsiklik a magas kőfalakon a legjobb barátnőm, Ana házára. Megszámolom az ablakokat, ahogy azt már évek óta teszem, mígnem elérek a második emelethez, és megállapodom a harmadiknál a végén. Ég a villany a szobájában.

- Elisa!

Isabel beül a kocsi hátsó ülésére, odaint nekem, miközben Beatriznak valahogy sikerül becsusszannia a sofőrülésbe a szoros ruha ellenére is.

Követem a nővéreimet az éjszakába.

A parti helyszíne egy ház Vedadóban, néhány tömbnyire a Havannai Egyetemtől. A házigazda Isabel fiújának, Alberténak a barátjának a barátjának a barátja. Beatriz bekormányoz egy parkolóba, és amint megáll, kiszállunk a kocsiból, én pedig ott kullogok mögötte és Isabel mögött. Vendégek ömlenek ki a bejáraton, a ház túlcsordul a zajtól és a zenétől, vibrál a nevetéstől.

Elég szép épület - kétemeletes, és tiszta fehérre van festve. Egy erkély ugrik ki a második emeleten, még több vendég tölti meg a teret. Első pillantásra egyértelmű, hogy túl vagyunk öltözve. Méghozzá jelentősen. Ennyiből az egész hellyel közölhetnénk, hogy nem idevalósiak vagyunk, hogy a város egy másik részébe tartozunk. Ma este a névtelenség a célunk; a nevünk és az arcunk viszonylag ismert, de kétlem, hogy ez a bagázs túl sok időt töltene a *Diario de la Marina* társasági oldalai felett.

Beatriz átvág a tömegen, ring a csípője, egy nő, akinek küldetése van. Olyan erősen ragaszkodott hozzá, hogy ma este idejyjünk, hogy nem tudok nem eltöprengeni azon, hogy talán nem Isabel az egyetlen, aki olyan férfival randevúzik, akit a szüléink nem helyeselnek teljes mértékben. Ugyanakkor, ha Beatriz valaki nem megfelelővel járna, ő lenne az utolsó, aki ezt eltitkolná. Nem, ő büszkén parádézna vele mindenki előtt, odaültetné a nagy és előkelő étkezőasztalhoz, melyet anyánk Párizsból hozatott, hogy

versenyezzen a riválisával és legjobb barátnőjével, akinek a saját étkezőasztala Angliából érkezett.

Benny Móre szól a lemezjátszón, párok táncolnak akárhol és mindenhol, a testük kissé közelebb van egymáshoz, mint ahogyan azt általában látni anyám formális partijain, a kezek kicsit lejjebb vándorolnak, az ujjak az anyagot markolják, az arcok egymáshoz préselődnek. A nők olyan szabadon táncolnak, ahogyan én is szeretnék, a csípőjük ruganyos, a mozdulataik szemernyi kételyt sem hagynak afelől, hogy istenadta nőiességük minden cseppjét megélik. A szenvedély különböző fokozataitól és lelkesültségtől pulzál a levegő, kitölti a parti kis zugait, egymást szorító kezek mögé rejtőzik, ott lebeg a lehajtott fejek felett. Egyfajta örület ez, mely beszivárog az ember csontjaiba.

A tömeg elnyeli Isabelt és Beatrizt, mígnem egyedül maradok, ott álldogálva a parti szélén a túlzottan is formális ruhámban, egy ismerős arcot keresve, valaki mást is, aki ott van, ahol nem kéne, miközben őrlődöm a felszín alatt húzódó, nyers érzelmek miatt érzett kellemetlenség és az enyhén mardosó irigység között.

Elfogadok egy italt azokból, melyeket csak úgy általában körbeadogatnak, a rum édesebb, mint amihez hozzá vagyok szokva - erősebb is - , és rálelek egy kényelmes helyre a falnak dőlve, ahonnan mindenkit megfigyelhetek. Egy olyan családban, mint az enyém, az ember hozzászokik, hogy az árnyékból figyeljen. Én sosem voltam olyan, mint Beatriz, aki akkor a legboldogabb, mikor kockázatot vállal. Isabel sem

vagyok - a hőn szerelmes, vagy Maria, aki hajlamos az érzelmi kirohanásokra. Ez - figyelni a táncoló párokat, zenét hallgatni, bele- belekortyolni a rumba - nekem bőven elég. Legalábbis az volt.

Aztán megpillantom őt.

Különös módon előbb az öltönyt veszem észre, nem a férfit. A kubai társaság nem egy csendes társaság, úgy hencegünk a vagyonunkkal és a státuszunkkal, akár a pávák, ő nem egy páva. Az öltönye nincs tökéletesen rá szabva az alakjára, és nem arra tervezték, hogy bárkit is lenyűgözzön. Funkcionális - komoly, fekete anyag, mely egy magas, sovány testet borít. Jobban tetszik az egyszerűsége miatt, bőven elegendő van már a pávákból.

Két másik férfival beszélget, a keze zsebre van dugva, lefelé pillant. Erős állkapcsa van, éles arccsontja és meglepően telt, buja szája azon a kemény arcon. A bőre egy-két árnyalattal sötétebb az enyémnél, a haja göndörödő végű, rakoncátlan dzsumbuj.

Nem mosolyog.

Iszogatom a rumot, figyelem őt, próbálom megtippelni a korát. A partin az emberek többsége egy kicsit idősebbnek tűnik nálam - talán a húszas éveik elején járnak - , és bár van benne valami komolyság, *annyival* azért nem látszik idősebbnek.

Gyorsan mozog az ajka, miközben beszél, a keze is állandóan jár.

A lábam a zene ütemére dobol, utánozva a szívverésem ritmusát, mialatt őt figyelem, szuggerálom, hogy rám nézzen, hogy észrevegyen.

Aztán valami csoda folytán rám néz. Talán a ruhának van egy kis varázsereje.

Odafordul beszélgetés közben, a keze a levegőben időzik, akár egy szimfóniát vezénylő karmesteré, a tömeget vizsgálja, a szemében ugyanaz a keménység van, mint ami az egész arcára jellemző. Viszont van egyfajta sóvárgás is az alatt a keménység alatt - sóvárgás, melyet már láttam korábban is az a fajta, amelyik ránéz a világra, és nem fél kimondani, hogy nem elég jó, hogy többnek is kell lennie, nem fél változást követelni. Olyan férfinak látszik, aki hisz dolgokban, ami manapság igazán rémisztő.

Elakad a lélegzetem.

A szeme kissé elkerekedik, mintha hallaná a lélegzetem Benny Móré hangján, a nevetésen és az egész partin uralkodó bűnön keresztül is.

Nem tűnik érzéketlennek, pusztán csak úgy néz ki, mint akit próbára tett már az élet, és ez megkeményítette. Rajtam nyugszik a tekintete, és az az ajak egy pillanatra mozdulatlanává válik. Nem fordítja el a tekintetét, ahogy illene, vagy tesz úgy, mintha valami mást nézne, és csak véletlenül kapott volna el a pillantása közben. Nem, ő úgy marad, végigmér, majd lassan, nagyon lassan mosoly terül el az arcán,, és egyszerre, meglepő módon, máris jóképű.

Lefagyok, anyám hangja cseng a fülemben - „ne mocorogj, mosolyogj, ne túl sokat, húzd hátra a vállad” - , míg nem a hangja eltűnik, ott lebeg a parti felett, melyet sosem helyeselné, majd egy szívdobbanásnyi idő alatt a fekete öltönybe bújtatott vékony alak máris ott terem előttem, egy kicsit magasabb, egy kicsit szélesebb a válla, mint amilyennek a helyiségen át tűnt.

Nyelek egyet, felemelem a fejem, komoly, barna szemekbe nézek.

- Helló! - szólal meg, és tökéletesen átlagosan üdvözlő egy olyan hangon, amely minden, csak nem átlagos.

- Helló! - visszhangozom, és a hellók közt eltelt időben ezernyi kérdés fordul meg a fejemben azt illetően, hogy kicsoda ő, mivel foglalkozik, miért jött ide hozzám, hogy miért áll szóba velem.

Az ajka felfelé görbül, egy kicsit megenyhül az a szempár.

- Pablo vagyok.

Újra meg újra kimondom a nevét a fejemben, ízlelgetem a hangzását, mielőtt elárulom neki a sajátomat.

- Elisa.

Egy könyök suhan el mellettem, meglök. Előretántorodom, a rum a poharamban bizonytalanul lötyög, egészen közel Pablo fekete öltönyéhez. Pablo odakap, megtámaszt, a keze hozzáér a karomhoz.

Ismét pislogok, miközben megkísérlem összeszedni magam. Nem az italom az egyetlen, aminek kibillent a tengelye.

- Korábban még sosem láttalak Guillermo egyik partiján sem - mondja Pablo.

Guillermo biztosan a házigazdánk, Isabel fiújának a barátjának a barátjának a barátja, vagy valami ilyesmi.

- Még egyen sem voltam.

Pablo bólint, az arcán ugyanaz a komoly kifejezés ül, és átgondolom a korával kapcsolatos tippem. Idősebb, a húszas évei végén, esetleg a harmincas évei elején járhat.

Egy újabb ember bök hátba, mire Pablo helyet változtat, és beáll közém és a tömeg közé, a keze alig érezhető nyomást gyakorol a könyökömre, hogy biztosan megtartsom.

A dalban váltás következik, erősödik a tempó, a vendégek ropják az élénk ritmusra, mialatt mi maradunk a falhoz simulva, Pablo keze a könyökömön. Az ujjai hosszúak és vékonyak, egy olyan férfiról árulkodnak, aki a kezével dolgozik, és nincs annyira összhangban a sötét, erősen viseltes öltönnyel és a szilárdan havannai tömeggel.

Pablo leejti a kezét. Felnézek.

A szája enyhén kinyílik, a tekintete összeszűkül, mintha nem tudná, mire vélje azt, amit lát.

Újabb test jön nekünk. A poharamban a rum meglöttyen.

Pablo közel hajol hozzám, a hangja a hangos zene és nevetés fölé emelkedik. Hevesen ver a szívem, egyszerre száguld végig az ereimben az idegesség és a várakozás.

- Van kedved kimenni? - kérdezi Pablo. - Odakint csendesebb.

A világ legtermészetesebb dolgának tűnik, hogy felé
nyújtom a kezem, és követem őt kifelé a partiról.

NEGYESIK FEJEZET

Pablo átvezet a házon, határozott lépésein látszik, hogy nem idegen neki ez a környezet. Átvágunk a tömegen, és miközben haladunk, Beatrizt és Isabelt keresem, de nem találom őket a sokaságban. Pablo időnként hátrafordul, és rám pillant, az ujjai összefonódnak az enyémmel. Kilépünk az éjszakába, az udvar szinte üres, miközben egy ház mellett álló pálmafa felé sétálunk. Az udvar egy másikkal határos, a telkek kicsik, és össze vannak zsúfolva.

Igaza van - csendesebb idekint, a zene és a partizók harsogása most halk zümmögés.

Felnézek az égre, a csillagok leragyognak ránk, és megragadom az alkalmat, hogy összeszedjem magam. Mikor visszapillantok Pablóra, nem rám néz, hanem ő is fel a csillagokra, hunyorog.

Ugróm egyet a távoli dörrenés hangjára, majd még egyre és még egyre. A robbanás messze van, a város egy másik részén, de manapság bármit jelenthet - ágyúdörgést, tűzijátékot, bombákat.

Pablóra pillantok, a tekintete már nem az égen csüng, hanem rám koncentrál, megfejthetetlen az arckifejezése,

mintha már immunis lenne az erőszak és fegyveres lázadás hangjaira.

- Ez valószínűleg nem tűzijáték - jegyzem meg zakatoló szívvel.

- Valószínűleg nem - ért egyet Pablo.

Várom, hogy valami mást is mondjon, hogy megjegyzést tegyen a legutóbbi erőszakos cselekményekre, de meglepően csendes. Olyan férfiakhoz vagyok szokva, akik uralják a beszélgetést, kevés esélyt hagyva nekem, hogy megszólaljak.

- Mióta ismered Guillermót? - kérdezem valami kiindulási pontot keresve.

Idekint bizalmasabb, de könnyebb volt odabent a partin, a zene és az emberek kitöltötték a teret és a csendeket a beszélgetésünkben. Most minden rajtunk áll, és én nem találok a szavakat. Tudom, hogyan beszéljek a saját világomba tartozó emberekkel, olyanokkal, akik tökélyre fejlesztették a beszéd művészetét anélkül, hogy közben bármit is mondanának, de ilyen beszélgetést el sem tudok képzelni ezzel a fiúval - férfival - , aki itt áll előttem, ő olyan embernek tűnik, aki gondosan kielemez és megfontolja a szavait.

Pablo nem válaszol nekem egyből, átható az a barna szempár, tekintete a lábfejemre időzik, és azon nyomban meg is bánom, hogy anyám finom párizsi cipőjét vettem fel.

Az övé fekete, a bőr helyenként meggyűrődött már a viseléstől.

- Évek óta - feleli szórakozottan, és továbbra is a nevetséges cipőmet nézi. - Már évek óta ismerjük egymást.

Előre- hátra húzogatom a lábam, megint anyám hangja cseng a fülemben - „Ne mocorogj, Elisa”.

Ezúttal mindenképpen jogos egy kis mocorgás.

- Honnan ismered Guillermót? - erősködöm tovább, és nemcsak a válasza motivál, hanem a vágy is, hogy eltereljem a figyelmét a lábbelimről. A viselkedése kicsit merészebbé tesz, a jele annak, hogy ő is kizökkent az egyensúlyából, és feszültség furakodik a hallgatásába.

Ezúttal a szemembe néz, halvány mosolyra húzódik a szája.

- Évekkel ezelőtt együtt jártunk a jogi egyetemre.

A Havannai Egyetem most már két éve zárva van, vagyis már egy ideje lediplomázhatott.

- Te honnan ismered Guillermót? - kontrázik rá Pablo.

- Nem ismerem. A nővérem fiúja barátjának a barátjának a barátja. Vagy valami ilyesmi. A nővéreimmel jöttem. - A szavak egy szuszra szakadnak ki belőlem. Mély levegőt veszek. - A városban laksz? - kérdezem tőle, kíséreltet téve arra, hogy betájoljam őt a havannai társasági élet szűk körében.

- Ami azt illeti, épp itt az utcában.

Nem ez a legjobb környék, de messze nem is a legrosszabb.

Csillogás jelenik meg a szemében, mikor felteszi a következő kérdését, és mielőtt a szavak elhagyják a száját,

már tisztában vagyok vele, hogy a hülye cipő lebuktatott.

- Miramar?

Bólintok, és kissé zavarba jövök a sokatmondó hangnemétől, a képektől, melyeket a kerületem neve idéz fel. Havanna leggazdagabb polgárai élnek a mi privát területünkön, és ezt a város többi része is tudja.

Születésem óta arra neveltek, hogy legyek büszke rá, hogy Perez vagyok, mindannyiunkat így neveltek. A testvéreim és én nem dolgozhatunk, de ez nem jelenti azt, hogy nem vesszük ki a részünk a családi feladatokból, hogy nincs belénk ültetve, hogy soha nem szennyezhetjük be a család jó hírét, minden szavunk, minden tettünk a Perez nevet képviseli, a felmenőink hagyatéka a váltunkon nyugszik.

Akkor is - a beszélgetésnek ez az a pontja, amikor azt kívánom, bár többet is hozzátehetnék, bár mesélhetnék karrierrel kapcsolatos ambícióikról vagy valami hasonló. Nem kerülte el a figyelmem, hogy sok honfitársnőm jóval többet ért el, mint én.

Hála apánk erősködésének, a legjobb oktatásban részesültünk, jól ismerjük a klasszikusokat. Hála anyánk ráhatásának, elsajátítottuk a szórakoztatás művészetét is - hogyan adjunk vacsorákat, és szervezzünk jótékonysági estélyeket; élő, lélegző dekorációk vagyunk, családi birodalmunk díszes berendezésének egy részét képezzük. Változnak az idők Kubában - meddig leszünk alig többek díszeknél?

Pablo egy kicsit előrébb sétál, majd visszafordul felém, a válla ferdén megereszkedik az erőfeszítéstől, és meglep, hogy mennyire sovány, az öltöny csak lóg a vállán.

- Milyen az élet Miramarban? - kérdezi Pablo.

- Valószínűleg olyan, amilyennek képzeled.

Úgy érzem, mintha kíváncsiság tárgyává váltam volna, egy látványossággá, mint a krokodilok szigete a havannai állatkertben; azok a hatalmas állatok semmivel sem törődve süttetik a hátukat a bámészkodó turisták és helyiek előtt, akik hüledezve mutogatnak a méretükre. Pereznek lenni Havannában - az egyik cukorhercegnőnek - szinte már olyan, hogy az ember elgondolkodik, kérjen- e pénzt az életébe való bepillantásért - a történetekért, melyeket a *Diario de la Marina* hasábjain közölnek, meg a hasonlókért. Beatriz szereti a figyelmet, Isabel igyekszik levetközni a közismertség látszatát, én pedig valahol középen helyezkedem el. Maria még túl fiatal ahhoz, hogy bármelyik foglalkoztassa, számára még mindig az a legfőbb szórakozás, hogy a medencében és az udvaron játszik.

- Házassági ajánlatok elől tértek ki, partikra jártok egész nap? - kukkol Pablo.

Elfojtok egy hölgyhöz egyáltalán nem méltó horkantást.

- Igen, ami a partikat illeti. Nem, ami a házassági ajánlatokat.

- Akkor a miramari férfiak bolondok. - Könnyed a hangja, tréfálkozó, ám a tekintetének komolyságától zakatolni kezd a szívem. Hirtelen túlzottan idegessé válók, mire elfordulok, és

elnézek a tenger irányába. Nem látom, de hallom a hullámok hangjait, amint a Malecón mentén verik a partot. Pablo hangja valahonnan a hátam mögül szólal meg a sötét éjszakában. - Kihagytál egy gombot. A ruhádon. - Nyelek egyet. - Szabad? - kérdezi.

Bólintok, a szám száraz. Anyám rettentően elborzadna, ha látná, hogy a lánya egy ilyen parti udvarán ácsorog, mint ez, és egy idegen férfi gombolgatja a ruháját. Anyám rettentően elborzadna, én mégis megfordulok, felemelem a hajam, oldalra húzom, felfedve neki a tarkómat.

Reszketés siklik végig a testemen.

Pablo mögém lép, elég közel ahhoz, hogy az ujjai súrolják a gerincemen végigfutó, apró gombok sorát. Egy örökkévalóságnak érzem, mire az ujjai becsúsztatják a gombot a szűk lyukon, és elrendezgetik. Lehet, hogy csak képzelem, de meg mernék esküdni rá, hogy az ujjai rándulnak egyet, ahogy hozzám ér, vagy talán éppen az én testem az, ami megborzong. Van ebben valami újdonság, ami váratlanul ér. Pablo egyszerre új és régi, és nem tudom figyelmen kívül hagyni azt a hangot legbelül, mely most kiszorította az anyámét. *Figyelj oda.*

Ez most fontos, ő fontos. Pablo sóhajt egy nagyot, és hátralép. Szembefordulok vele. Meglepett kifejezés ül az arcán, az a fajta, ami felkészületlenül éri az embert, és nem egészen örül neki.

- Nagyon fiatal vagy még, igaz?

Magukat a szavakat alig érezhető helytelenítés színezi, de nem tudok szabadulni az érzéstől, hogy a megjegyzés inkább saját magának szól, mint nekem.

Nyelek egyet, oldalra hajtom a fejem, nem hagyom, hogy korlátok közé szorítsanak.

- Tizenkilenc.

Tizenkilenc, és egy aranykalitkában élő, elkényeztetett madárka.

Pablo halk kis nevetést hallat, a keze végigszánt a haján. Egy kicsit hosszú, borzas, mintha már eltelt volna egy kis idő azóta, hogy borbélynál járt. Éles kontrasztban áll a simára borotvált arcával, napbarnított bőre nem illik az ügyvédhez, aki napokat tölt bent egy asztal mögött. Apám egy rakás ügyvédet ismer, férfiakat, akik hajbókolnak előtte. Vajon őt is ismeri?

- A tizenkilenc nagyon fiatal.

Ezt inkább csak saját magának mondja, mint nekem, egy halk megjegyzés a belső párbeszédben, melyet látszólag folytat.

Vannak idősebb testvéreim; meglehet, hogy korlátozott a kommunikációm a férfiakkal, akik érdekelnek, de jól értek az önmagamért való kiállás művészetéhez, ha a szükség úgy hozza.

- És te?

Felszólításként vetem oda neki a kérdést.

- Harminc.

A szám nem megdöbbenő, sem a korkülönbség. Anyám már ezer éve nem ünnepel születésnapot, de lehetetlen nem észrevenni a szakadékot a szüleim között.

- Az nem olyan sok - mondom, habár kétlem, hogy ő pusztán a fizikai életkorról beszél. Fényes újdonságnak érzem magam mellette, ezzel ellentétben ő *érdekes* - a finomra csiszolt látszatot a tapasztalat árulkodó jelei borítják.

- Meglehet. - Pablo egy pillanatig hallgat, ez a szó rám záruló ajtó, és a beszélgetésre, vagy akármi is ez.

- Mennem kellene - mondom, és teszek egy lépést előre, el tőle.

Pablo leszegi a fejét.

- Sajnálom. - Nem mozdulok. - Nem lett volna szabad. - Elcsuklik a hangja, és csak a fejét ingatja. - Rosszkedvem van ma este. Nem szórakozni jöttem ide, hanem azért, hogy Guillermóval beszéljek, és az is biztos, hogy nem számítottam rá, hogy találkozom veled. Ez persze nem mentség a goromba viselkedésre. - Mély levegőt vesz. - Nemrég meghalt egy barátom. Azért jöttem, hogy erről beszéljek Guillermóval. Én... - Ismét elhallgat, mintha a megfelelő szavakat keresné. - Tanácstalan vagyok - mondja végül.

- Sajnálom a barátod. - A lábam, a cipő, mely mintha tele lenne ötletekkel és ambícióval, tesz felé egy lépést, aztán még egyet. A karjára teszem a kezem, a szoknyám széle súrolja a nadrágját, egy kevés dohány- és fűszeres illat tölti meg az orromat. A test a tenyerem alatt csupa feszesen

göngyölt erő. A szeme tágra nyílt. Ez - megérinteni egy férfit, akit alig ismerek - totálisan helytelen. Ezzel az estével kapcsolatban minden jó messzire eltántorodott a tisztességtől, és igaza van, egy kicsit goromba volt korábban. Be kellene mennem, meg kellene keresnem a nővéreimet, és haza kellene mennünk. Ez a férfi nem olyan, mint azok a szelíd fiúk, akiket a szüleim vonultattak fel előttem megfelelő kísérőként. Van benne valami szélsőségeség, amit még én sem tudok nem észrevenni. Az a láng ismét a szoknyám szélét nyaldossa. - Jó barát volt?

- Jó ember volt - feleli Pablo egy pillanat múlva. Hátralép egyet, távolságot teremt kettőnk közt, azt teszi, ami a helyes, mikor úgy fest, hogy a logika és az értelem fogta magát, és távozott. Fura, ahogy az a kis lépés képes mindent megváltoztatni, de így van. Mintha átengedné a terepet, és a visszavonulásában hirtelen bátorság tölt el. Akármilyen ez, ő is éppolyan nyugtalan, mint én, és valamiféle teljes mértékben női készítés, melyről nem is tudtam, hogy rendelkezem vele, arra ösztönöz, hogy kihúzzam magam, oldalra hajtsam a fejem, a szemébe nézzek, a pilláim sűrűn rebegjenek, és boldogan játszom a kacér nő szerepét, még ha csak erre az estére is. Bánatos vigyorra húzódik a szája, a szemében csodálat csillan meg. A keze a szívére vándorol, némi gúny van a viselkedésében. - Meg kell bocsátanod nekem. Attól tartok, nem találom a szavakat. Még soha senki nem figyelmeztetett a veszélyes elsőbálozókra.

- És pontosan hány elsőbálozót ismersz? - kérdezem az övéhez mérve a hangnmem, miközben igyekszem megtartani a köztünk lévő könnyedséget annak ellenére is, hogy van őszinteség a kérdésben.

Az ember egészen korán megtanulja, hogy vannak férfiak, akik csak a vezetékeve miatt próbálnak meg majd udvarolni neki, mert az apja nagyhatalmú, és ők is meg akarják kaparintani ezt a hatalmat a kapzsi kezükkel, mert vagyonról álmodoznak, és gyűrűt húzni az ember ujjára a legegyszerűbb módja annak, hogy szert tegyenek rá. Nem érzem, hogy ő ilyen férfi lenne, de attól még ugyanúgy ott van az a sugallat, hogy legyek óvatos.

- Egyet sem.

Pillangók verdesnek a gyomromban az izgalomtól.

Igazán be kellene már mennem.

- Veszélyes vagyok? - Kipróbálom a szót, és arra jutok, hogy tetszik az íze és a hangzása.

Pablo arc kifejezése elkomorul.

- Van egy olyan érzésem, hogy te talán éppen az vagy. Szárnyra kap az izgatott érzés.

- Be kellene mennem - mondja, visszhangozva a korábbi szavaimat. Nem mozdul. Mindketten a másikat bámuljuk, nem pislogunk, a háttérben ott morajlik az óceán, a szívem kalapál a mellkasomban. Most már egy kicsit jobban értem, mi hajtja Beatrizt és Isabelt, hogy hogyan képesek az elővigyázatosságot csak úgy kidobni az ablakon egyetlen estényi szabadságért. Olyan kíváncsiságot érzek, amelyet

korábban nem, kíváncsi vagyok, és talán egy kicsit meggondolatlan is. Pablo szomorúnak látszik, ahogy a kérdés elhagyja az ajkát. - Találkoznál velem holnap? A Malecónnál?

- Igen.

ÖTÖDIK FEJEZET

Marisol

Tovább alszom, mint ameddig akartam, az ágynemű kopott és puha, a matrac meglepően kényelmes. A délutáni napfény már tompább, mire felébredek. A mobilomért nyúlok, a korlátozott kubai telekommunikációs kapcsolatképesség lényegében haszontalanná teszi, leszámítva az órát a kijelzőn - már majdnem este nyolc óra van. Három órát szundikáltam.

Különös ennyire elvágva lenni a világ többi részétől, a nővéreimtől, a barátaimtól, a szerkesztőmtől, de gondolom, ez része a kubai élménynek még pluszban az érzés mellé, hogy valóban elutaztam a nagymama emlékeinek földjére, melyet szilárd fal választ el az otthoni életemtől Miami-ban. Itt csak korlátozott számú helyen van internet- hozzáférés, és az még akkor is, a legjobb esetben is megbízhatatlan; a lakóházakba nincs bevezetve a szolgáltatás, és mindenki mondta nekem, hogy számítsak rá, hogy internet nélkül leszek azon a héten, amelyet a Rodriguez családnál töltök. Térerőm sincs, szóval csak Kuba maradt, és én.

Kimászom az ágyból, odalépdelek az ablakhoz, széthúzom a függönyt, és az elém táruló látványt bámulom. Az égbolt aranyszínű; egy paletta a rózsaszín és a kék árnyalataival szegélyezve, a nap sugárzó tűzgolyó, ahogy beleúszik a horizontba. Az óceán ugyanolyan lenyűgöző. Odahaza ez egy dollármilliókat érő kilátás lenne, melyért sokan bármit megtennének, hogy az övék legyen. Láttam már pár gyönyörű helyszínt életem során, de a nagyinak igaza volt, ez valóban maga a paradicsom.

A tekintetem a szobám alatti teraszra vándorol. Néhány asztal üresen áll, de a vacsorázó tömeg már elkezdett gyülekezni. Poharak koccannak, evőeszközök karistolnak tányérokra, és fekete bab és rizs aromája tölti meg a levegőt. Kubai ételeken nőttem fel; a nagyi főzés iránti szeretete és a Calle Ochón és még azon is túl található tengernyi kubai étterem között a fekete bab és a rizs állandó része volt az étrendemnek.

Megállapodik a tekintetem, ahogy felbukkan Luis. Odasétál az egyik asztalhoz, a kezében tányérok, majd leteszi őket egy turistacsalád elé, mielőtt vált velük néhány szót ugyanazzal a hibátlan angollal, amelyet akkor is használt, mikor engem üdvözölt a reptéren. Ide- oda járkál az apró kinti területre bezsúfolt asztalok között, koordinált táncban halad el az egyik pincérnő mellett. Van valami gazdaságosság és hatékonyság a mozdulataikban, ahogy némán kikerülik egymást.

Luis mond még valamit az egyik vendégnek, barátságosan rámosolyog, aztán felnéz az ablakom felé, és összekapcsolódik a tekintetünk. Én nem kapok mosolyt, csak alig észrevehetően biccent egyet, mielőtt eltűnik a látóteremből, helyet cserélve az előbbi pincéernővel, egy csinos barnával.

Luis távollétében a figyelmem visszatér az elém táruló látványhoz - az óceánra és még azon is túl.

Ismét felcsendül a szaxofon hangja - halk, kísérteties, minden egyes hang fájdalmas és melankolikus. A zene fájó érzéssel tölt el, és a legkevésbé sem lep meg, mikor a szaxofonos belép a kis udvarba, a tekintete rátalál az enyémre, ahogy a hangszerhez nyomja az ajkát, az ujjai repkednek a billentyűkön, miközben a vendégeknek játszik. Ez megmagyarázza a bőr- keményedéseket.

Történelemtanár. Zenész. Pincér.

A kubai forradalom hagyatéka - sok lábon kell állni, hogy fenntartsa magát az ember.

Luis nem veszi le rólam a tekintetét, miközben játszik, pislogás nélkül néz, újabb remegést váltva ki belőlem, az ujjai gyakorlott könnyedséggel cirógatják a billentyűket. A *Guantanamera* első taktusai úsznak át az udvaron, libabőrös leszek, miközben a turistáknak elakad a lélegzete, és tapsolnak valahol a háttérben. Gyönyörű ez a dal, minden kubai ismeri, egy ballada az egyik legnagyobb nemzeti kincsünkől - Jósé Marti *Versos Sencillos* című verséből -

véve, egy igazi királynő, Celia Cruz előadásában. Gyönyörűen játssza.

Kényszerítem magam, hogy ellépjek, visszaslisszanok a szobába, vizet locsolok az arcomra a sarokban álló mosdókagylóból, és rendbe hozom a sminkem. A hajam hajlamos a párától begöndörödni, és most fel is nőtt a kubai éghajlat biztosította alkalomhoz, a fekete tincsek vadul összekuszálódva omlanak le a hátamon. Percekkel később becsukom magam mögött az ajtót, és kimerészkedem a folyosóra.

A konyha hangjai visszhangoznak a házban, a lakók lépteinek zaja az emeleti lakásokban tompán dobog az elnyűtt mennyezeten keresztül. Követem az étel illatát, lemegyek a csorba márványlépcsőn a ház alsó szintjére, ahol a *paladar* is található. A konyha hátul van eldugva, meglepően kicsi helyiség az odabent zajló tevékenységek mértékéhez képest.

A konyhai berendezések és az eszközök régiek és láthatóan elhasználtak. A falat felakasztott fazekak és egyéb főzőeszközök borítják; leleményesen oldották meg a térrel való gazdálkodást. Itt nincsenek elegáns rézedények és serpenyők, se dupla sütők vagy ipari tűzhelyek, se masszív központi konyhasziget, semmi a nagymama konyhájához hasonló, mely az Alhambra Circle-on van, Coral Gablesben.

Az étel viszont egyértelműen nem látja kárát a különbségnek. Fekete bab, rizs, *maduros* - édes sült főzőbanán - és sertéssült várja a kint üldögélő turistákat, és a

konyhából áradó ínycsiklandó illatokból ítélve, csupa jóra számíthatnak.

Három nő sűrög- forog a konyhában - Ana Rodriguez, egy másik nő, aki nagyon hasonlít Luisra, és egy harmadik, a pincérnő korábbról. A pincérnőnek sötét, szoros kontyba van fogva a haja, itt- ott kiszabadult belőle pár szál, arcán barátságtalan kifejezés, miközben örületes tempóban mozog.

Lehorgasztom a fejem, ahogy a tekintete végigméri a külsőmet, jól megnézi a szandált, amely többbe került, mint amennyit a legtöbb kubai keres egy évben. Mikor erre az útra csomagoltam, szándékosan a legkevésbé feltűnő darabokat választottam a szekrényemből, a kényelmet és az egyszerűséget helyezve a drága divatozás fölé. Nem mintha számítana. Mindketten tudjuk a különbséget, és szégyen tölt el a tekintetében lévő elítélő kifejezés láttán.

Elsuhan mellettem, kezében egy tányér *tostones* a turistáknak, a sült, sós főzőbanán illata betölti az aprócska teret. Az idősebb nő - biztosan ő Luis anyja - úgy méreget, mintha egy közéjük pottyantott úrlény lennék, mielőtt még több ételt vesz a kezébe, és kilép a zsúfolt konyhából.

Ana megfordul, arcán mosoly, kezében kanál.

- Jól aludtál? - kérdezi tőlem.

- Igen, köszönöm.

- Jó. Éhes vagy?

- Egy kicsit, de tudok várni. Segíthetek valamiben?

Ismerem a kubai büszkeséget, és mégis úgy érzem itt magam, mint egy betolakodó, egy felesleges teher egy

családnak, akiknek már valószínűleg több is kijutott, mint ami járt nekik.

Ana leint, és egy sarokba tolt, aprócska asztalra mutat.

- Ülj le, ülj le. Most enni fogsz, és közben beszélgetünk, amíg befejezem az ételt. Még egy asztalunk maradt, aztán ma estére végeztünk.

- Hány vendéget szolgálnak ki egy- egy étkezéskor?

- Ez naponta változik. Úgy százat ebéd és vacsora között.

Az arckifejezésem biztosan mindent elárul.

Ana felnevet.

- Egy idő után hozzászokik az ember.

- Mióta van meg ez az étterem?

Felcsillan a szeme.

- Hivatalosan? Úgy húsz éve. Nem hivatalosan talán egy kicsit régebb óta. Luis is itt főzött, mikor egyetemre járt, és időként még most is.

Kimer egy púpos adag babot és rizst, és belekanalazza őket egy fehér, a széle mentén virágmintás tálba, majd odateszi elé az asztalra, ahol a szalvéta és az evőeszköz hever. Ezt egy pohár *guarapo* követi, az édes ital cukorral vonja be a torkomat.

Ana a tányérra mutat.

- Egyél. Utána kapsz sertéssültet és főzőbanánt.

- Köszönöm. - A bab besűrűsödött, az íze az ismerős házas étel íze. Van némi finom eltérés Ana babja és a között, amit Miamiban felnőve ettem, ám az esszenciájuk egyértelműen hasonló. - Ez valami csodálatos.

Ana arca felragyog.

- Köszönöm.

Miközben én eszem, egy ideig segít a vacsora felszolgálásában, aztán bejön, és szembefordul velem.

- Részleteket már tudok a Beatrizzal való levelezésem alapján, de úgy sejtem, hogy más oka is van a látogatásodnak, mint pusztán az, hogy meg akarod nézni Kubát, vagy hogy írni akarsz egy cikket.

- Van. Nagymama hátrahagyott egy levelet, amelyben részletezi nekem az utolsó kívánságát. Az ügyvédje adta oda, mikor felolvasta a végrendeletét. Az volt a kívánsága, hogy hamvasszák el, és a hamvait Kubában szórják szét.

Úgy tűnik, Anát nem lepi meg a hír, melyből arra a következtetésre jutok, hogy nem ez az első alkalom, hogy a nagyi kéréséről hall. Mikor Isabel meghalt, ő azt kérte, hogy az Egyesült Államokban temessék el az amerikai férje mellett, aki egy évvel korábban halt meg. Azt feltételeztem, a nagyi is ugyanezt akarja majd - hogy a nagyapám mellé temessék el a temetőben, Miamiban. Habár sosem beszéltünk róla.

Mindig azt hittem, hogy több időnk lesz még együtt. Az agyvérzés váratlanul és gyorsan következett be, az éj leple alatt lopta el őt tőlünk. Ha bármi vigasztalhat minket, akkor az az a tudat, hogy az orvosa azt mondta, valószínűleg fájdalommentes volt a távozása.

- És téged választott a feladatra - mondja Ana. - Mindig is te voltál a kedvence.

- Elárulta magának valaha is, hogy miért?

Kíváncsi vagyok a nagymamának erre az oldalára, amelyet máskülönben nem ismertem volna meg.

Ana elmosolyodik.

- Igen.

Várok, miközben ő remegő ujjakkal meghámoz, majd felvág egy főzőbanánt.

- Lucia az apád lánya - magabiztos, határozott, céltudatos. Állandóan törtet, számára a teljesítmény a próbálkozásban rejlik.

Ez nem éppen helytelen megítélése a nővéremnek. Szeretem Luciát, de ő mindig utat tört magának, elszánt volt, hogy a maga útját járja a családunk neve ellenére is. Az ő világát a lovai, a barátai jelentik, és eltér attól, amelyben mi, többiek élünk. A főbb családi eseményeken megjelenik, sosincs távolabb egy telefonhívásnál, de sosem álltunk valami közel egymáshoz még annak ellenére sem, hogy mindössze két év közöttünk a korkülönbség.

- Daniela...

- Problémás - fejezem be a mondatot egy mosoly kíséretében, a szóban nincs semmiféle ítékezés. Daniela a kedvenc testvérem, a legidősebb, a kalandvágyó. ő áll a legközelebb anyánkhoz, talán a korából adódóan, és amennyire én tudom, még sosem hátrált meg egyetlen kihívástól sem.

Ana felnevet.

- Meglehet, hogy hallottam már valami ilyesmit.

És aztán ott vagyok én.

- A nagyanyád saját magát látta benned. Mindig. Te vagy a romantikus, az álmodozó, az, aki keres valamit. Mindig imádkozott, hogy meg is leld. Rád volt a legnagyobb hatással a szüléitek válása. - Feszés vonallá szilárdul a szája. - Az anyád távozása. Szükséged volt Elisára, neki pedig rád.

- És most nincs többé.

A nagy halála óta nem vagyok a helyemen; Anának igaza van - a nagy volt az én horgonyom, és most, hogy már nincs, csak sodródok.

- Annyira büszke volt rád, Marisol. Mindig.

Elém csúsztat egy tányér *madurost* és *lechon asadól*..

- Maga is eszik? - kérdem.

- Talán egy kicsit.

Várok, míg szed magának egy kisebb tányérral, és leül velem szemben. Mögötte a két nő ismét belép a konyhába, tányérokat dobnak a mosogatóba hangos csörömpöléssel, mielőtt ismét távoznak.

Ana enni kezd, és én is hasonlóan teszek. A sertéssült tökéletes keveréke a zamatos húsnak és zsírnak, a főzőbanán édes, erős falat, melyet édeskés ital öblít le.

- Hol szórod szét a hamvait? - kérdezi Ana.

- Nem tudom. Reméltem, hogy maga tud segíteni ebben. Megkérdeztem Beatriz és Maria nénit is, akik adtak pár ötletet.

Apámat is megkérdeztem, de ő nem sok mindennel tudott előállni a Perez-házat leszámítva. Szerette a nagyit, de sokkal

közelebb állt nagyapámhoz, gyerekkorában és felnőttkorában is.

- Mit mondtak? - kérdezi Ana.

- A házat javasolták, ahol felnőtt. - Konkrétan azt a házat, melyben most egy orosz diplomata és a családja lakik. Nem tudok nem arra gondolni, hogy a nagyi, az én büszke nagymamám betolakodókként tekintene az oroszokra.

Ana elmosolyodik.

- Akkor a közelben lenne. Ez jó választás. Az a ház generációkon keresztül a Perez család tulajdonában volt. Fénykorában ez volt Havanna egyik legszebb otthona, erre a megkülönböztetésre büszkék voltak a dédnagyszüleid.

- Gondolja, hogy ott boldog lenne?

- Meglehet. Hol máshol gondoltad még szétszórni a hamvait?

- Nem tudom biztosan. Gondolom, valahol a városban. Olyan, mintha oda tartozna.

- Igen, így van. Imádta Havannát, még azután is, hogy összetörte a szívét. - Ana felkel az asztaltól, leszedi az üres tányérainkat. - Milyen volt a nagyapád? - kérdezi a mosogatónál állva, nekem háttal.

Felállók, figyelmen kívül hagyom a tiltakozását, miközben segítek neki elmosogatni a tányérokat. A hagyományokhoz való ragaszkodás szükségessége Ana Rodriguezzel feleslegesnek tűnik; a tény ellenére, hogy még csak most ismerkedtünk meg, van valami fesztelenség a viselkedésében, mellyel azt a benyomást kelti, hogy a

nagymama egy része - az életének egy fejezete - itt van a gyerekkori legjobb barátnőjében.

- Nem ismertem olyan jól, mivel meghalt, mikor még csak tíz voltam - felelem. - Habár boldogok voltak. Szerelmesek. Nagymama nem is randizott, vagy ilyesmi, miután meghalt. Nem érdekelte a dolog. Ott voltunk neki mi - az unokái - , az apám és az ügyei. Ráadásul majdnem negyven évig voltak házások. Azt hiszem, nehéz volt számára továbblépni, miután az életének olyan nagy részét töltötte vele.

Még most is emlékszem nagymama gyászára, miközben mellette álltam a padban a Kis Virág- templomban, mialatt nagyapámat temettük, a kezem az övét szorongatta, mialatt gyászoltunk. Huszonegy évvel később ugyanabban a padban álltam, és a fényes koporsót bámultam, amelyben a nagymama feküdt, miközben azzal a ténnyel vigasztaltam magam, hogy most újra együtt vannak.

Tekintve, hogy a szüleim házassága milyen katasztrofális volt, a nagyszüleikül voltak azok, akikre felnéztem. Az ő történetük annyira tele volt szeretettel és tisztelettel, reményt adott nekem, hogy egy nap majd találok egy jóra való férfit, valakit, akiben bízhatok, aki egyszerre lesz barát és partner, aki ugyanolyan odaadással szeretne engem, amilyennel én szeretem őt.

- Mindazok alapján, amit Elisa mesélt róla, remek embernek hangzott. - Ana rám mosolyog. - Nagyanyád írt nekem az évek során, amikor csak tudott. Megkért, hogy tegyek el neked valamit. Hadd hozzam ide a szobámból.

Kicsoszog a konyhából, egyedül hagyva engem. Visszaülök az ablakhoz, eltölt a várakozás. Ezért jöttem ide - hogy elengedjem a nagy egy részét, és talán új részeire leljek, melyeket aztán magamhoz ölelhetnék.

A két nő visszatér a konyhába, egyikük se néz felém, mintha az asztal és a székek részévé váltam volna.

Felállók, és bemutatkozom.

Mindketten visszabámulnak rám, az idősebb nő szólal meg először.

- Caridad vagyok. A fiammal, Luisszal korábban már találkozott.

Szóval igazam volt, ő Ana menyje. Olyan magas, mint a fia, és az arca is olyan szögletes, olyan kecsesen is mozog.

- Igen. Volt olyan kedves, hogy kijött értem a reptérre.

- Szükségünk lett volna rá itt az étteremben. Forgalmas napunk volt ma.

Nyílegyenes pontossággal mondja ki a szavakat, a többi kimondatlan marad - és *Ana segítségére is szükségünk lett volna ma, amíg maga serényen beszélgetett vele a vacsora ideje alatt.*

Lángol az arcom az enyhe szemrehányástól, ahogy elmegy mellettem anélkül, hogy még egy pillantást vetne rám.

A fiatalabb nő kemény tekintettel néz a szemembe.

- Cristina vagyok. Luis felesége.

Csalódottság hasít belém, különösen halálos és hatásos szúrással. Csend tölti ki a konyha terét, miközben egymást

bámuljuk. Itt érzem a neheztelést, amelytől tartottam, mikor elkezdtem megtervezni a kubai utazásomat, a kimondatlan bírálatot, hogy én nem vagyok igazi kubai, hogy a népem árulója vagyok, mert a családom hátrahagyta ezt az országot.

A száműzöttek Miami-ban és szerte a világon gyűlölik Castrót, mert elvette tőlük az országukat, mert valójában mindent elvett. De én itt egy másféle dühöt látok, mely a felszín alatt bugyog, és ott van Luis anyjában és a feleségében is. Az esetek többségében azok a kubaiak, akik elmentek, jólétben éltek, míg azok, akik hátramaradtak, láthatóan még mindig küszködnek a kormánytól kapott ígérek ellenére is.

Cristina elsétál mellettem, egyedül hagyva a konyhában, mely egy időhurokban ragadt, az ötvenes évek terméke ez, melyet silány javításokkal és optimista hozzáállással modernizáltak.

Hogy boldogult volna nagymama Kubának ebben a verziójában? Valahogy nem tudom elképzelni őt, ahogy egy régi tűzhelyen fekete babot és rizst főz. Nagymama két lábon járó ellentmondás volt, attól függően, milyen viszony fűzte az emberhez - gyerekkorom állandó, szeretettel teli szereplője volt a nő mellett, aki gyűrűvel borított kézzel irányította Miami száműzöttjeinek társaságát.

A családja természetesen nehezen boldogult a forradalom után. Mesélt nekem történeteket arról, milyen volt egy teljesen új életmódhoz alkalmazkodni az Egyesült

Államokban, miközben gyászolta a másikat, amelyet Kubában hagyott.

Dédnagyapámnak évekbe telt, mire újraépítette mindazt, amit a forradalom miatt elveszített, legalábbis a kézzelfogható dolgokat, de amint megtette, megvásárolta az egyik legnagyobb birtokot Palm Beachen, hogy megmutassa a világnak, hogy még a kommunizmus sem tehetette tönkre a Perez családot.

- Nagyanyám lefeküdt? - kérdezi Luis, ahogy a küszöbön átlépve bejön a konyhába egy halom piszkos tányért cipelve.

- Nem, csak egy pillanatra elment a szobájába.

Leteszi a tányérokat az aprócska pultra, a szája kemény vonal, a szeme fáradt.

- Pihennie kell. Bár próbálja csak ezt mondani neki az ember! Egy pontig hagyja, hogy segítsünk neki, de még mindig keményebben dolgozik, mint amennyire szabad lenne az ő korában.

Luis elmosogatja a tányérokat, háttal áll nekem, mire odalépek a mosogatóhoz, fogom az egyik rongyot, és eltörölgetem azokat, amelyeket már tisztára mosott. Kíváncsi pillantást vet felém, de egy szót sem szól. Remeg a kezem, mialatt a ruhával eltörölök egy tányért.

A tányérok mindenfélék. Némelyik egyértelműen drága készlet maradéka, elegáns márkajelzéssel az alján. Míg a többi egyszerű és olcsó. Luis egyformán bánik mindegyikkel, mosogatószeres ujjai módszeresen sikálják őket a használt

ronggyal. A körmei gondosan le vannak vágva, az ujjai vékonyak, nem visel gyűrűt.

Vajon mióta házasok?

Erős késztetést érzek, hogy kitöltsem a csendet.

- Gyönyörűen játszik. - Luis nem felel. - Hallottam korábban a szaxofonon - teszem hozzá. Semmi. - Régóta játszik?

Felfelé görbül a szája széle. Miközben a nők a házban - természetesen Ana kivételével - láthatóan a bizalmatlanság és megvetés szűrőjén át tekintenek rám, Luis, úgy tűnik, elnézően mulat a dolgon, mintha valami bizarr teremtmény lennék, akit kiemeltek a természetes élőhelyéről, majd ledobták egy olyan környezet kellős közepére, ahová egyértelműen nem tartozik.

- Gyerekkorom óta. Apám tanított meg.

Az apa, aki meghalt Angolában. Fáj a szívem az anyjáért, aki magára maradt, hogy özvegyként neveljen gyereket Kubában - biztos, hogy nem volt könnyű menet.

- Hány éves volt?

- Mikor meghalt?

- Igen.

- Hét.

Nyelek egyet.

- Sajnálom.

Luis előblíti az egyik tányért, átadja nekem, az ujjai egy pillanatig az enyémelek felett lebegnek, mielőtt visszafordul a

következő tányérhoz, megismételve a mozdulatokat, mintha egy futószalagon gyártana épp alkatrészeket.

Azt keresem, mi mást tehetnék még hozzá a beszélgetéshez, de nem jut eszembe semmi, csend telepszik a konyhára, leszámítva a víz zubogását és az apró pult tetejére helyezett tányérok csörömpölését.

Ana tér vissza egy pillanattal később, egy dobozt tart a kezében.

Befejezem az utolsó tányér szárazra törlését, és odaülök hozzá az asztalhoz, míg Luis kiment magát.

A doboz sötét fa egy aranycsattal, kicsivel nagyobb, mint egy cipősdoboz. Az ember ilyesmire egy úriember dolgozószobájában számítana, benne szivarral, készpénzzel vagy rejtélyes eredetű ékszerekkel.

- A dédnagyapádé volt. - Ana mosolyog, és átadja nekem.

- Elisa kölcsönvette.

A dédnagyapám Emilio Perez. Cukorbáró. Batista támogatója.

Meghalt, mielőtt megszülettem, de láttam róla régi fényképeket. Jóképű volt, magas és disztingvált. A történetek alapján, melyeket a nagytól és a nénikéimtől hallottam, olyan embernek gondoltam, akit jobban foglalkoztatott az üzlet, mint a család, mégis ugyanúgy szerették.

- Mikor a családok elhagyták Kubát, nem tudták, meddig lesznek távol - magyarázza Ana. - A legtöbben úgy gondolták, Fidel uralma átmeneti lesz. Nem tudtak dolgokat kivinni az országból, de nem is szívesen hagyták őket az

otthonaikban attól féltve, hogy a kormány elkobozza vagy mások ellopják őket. Úgyhogy az udvarokon ásták el, és az otthonuk falaiban rejtették el őket akkorra, mikor majd visszatérnek.

Megdobban a szívem.

- A dédnagyapád elásott az udvaron egy nagy dobozt tele mindenfélével. - Habozik. - Most Beatriznál van.

Most hallok először arról, hogy Beatriznak a birtokában van egy családi holmikkal teli, titkos doboz.

- Hogy került Beatrizhoz?

- Azt Beatriznak kell elmesélnie. Maradjunk annyiban, hogy a nénikéd érdekes életet élt. Érdekesebbet, mint amilyet valószínűleg gondoltál. - Tekintve a Beatrizt körülvevő mítoszt, nem vagyok teljesen megdöbbenve. - Ennek a doboznak a tartalma viszont a nagyanyádé volt. Együtt ástuk el a dobozt egy banánfa alá az előtt éjjel, hogy elhagyta Kubát. Mikor az oroszok beköltöztek a családot otthonába, visszasurrantam oda, és kiástam, mielőtt még megtalálhatták volna. - Szájtátva bámulok rá. Ana kuncog. - Nem Beatriz az egyetlen, aki hajlandó kockázatot vállalni. - Megsimogatja a fát. - Így volt helyes. Elisa nem akarta volna, hogy valaki más kezébe kerüljön. Különösen nem azokéba, akik elvették az otthonát. Évekkel később elmondtam neki, hogy nálam van a doboz, és ő megkért, hogy vigyázzak rá. Hogy tartsam meg neked. - Felém csúsztatja a dobozt. - Nem tudom, mi van benne. Sosem árulta el nekem, én pedig nem néztem bele. Nézd át. Ha van kérdésed, keress meg.

Ana átnyúl, a keze beborítja az enyémet.

- Annyira szeretett téged. Imádta az apádat. A családod jelentette neki az egész világot. A levelei tele voltak rólatok szóló történetekkel, annyira, hogy úgy érzem, az én családomnak is részei vagytok. Igyekezett a legjobbat kihozni egy nehéz helyzetből. Te nem értheted, milyen volt akkoriban, hogyan hullott darabjaira a világunk néhány hónap leforgása alatt. Akármire is bukkansz, ne ítéld el őt túlzottan.

Később az ágyam szélén ülök a vendégszobában, a fadobozt bámulom, végighúzom az ujjam a szélén. Nagymama tizenkilenc volt, mikor elhagyta Kubát, és megpróbálom elképzelni őt fiatal lányként, egy ilyen politikai zűrzavar kellős közepén. Ha lenne egy dobozom - nem sokkal nagyobb egy cipősdoboznál - , hogy eltegyem a legfontosabb holmijaimat, mit akarnék megőrizni? Mit mentenék meg?

Nyikorognak a pántok, ahogy felnyitom.

Megsárgult lapok bámulnak vissza rám, tele tintával, piros selyemszalaggal átkötve. Ránézésre levelek. Félreteszem őket. A következő egy gyűrű.

Kalapál a szívem.

A központi kő egy gyémánt, art deco stílusú foglalatban, köré kisebb smaragdszínű, kerek gyémántok vannak beékelve. Maga a gyűrű nem valami nagy, de elegáns, és egyértelműen antik darab, kiváló munka.

Felnőve sosem volt olyan családi ékszerünk, melynek eredete régebbre nyúlt volna nagymama koránál. Minden

Kubában maradt, miután elmentek, és végül az értékeink eltűntek. Bizonyos értelemben olyan, mintha a Perez családot 1959- ben alapították volna. így hát a család történetének e darabja a minden.

Felcsúsztatom a gyűrűt az ujjamra, örülök, hogy jó.

Más is van a dobozban - koncert műsorfüzet, egy fehér selyemrózsa, a szirmok még mindig puhák, egy megfakult térkép, egy levél gyufa egy havannai kínai étteremből - kincsek, melyeknek egyértelműen az eszmei értéke a nagyobb, nem a pénzbeli.

A levelekkel kezdem, először a legfelsővel, és arra számítok, hogy a nagyi ismerős, hurkos kézírása köszönt. Helyette azonban dőlt a szöveg, csupa kemény vonal és fekete tinta. *Maszkulin*.

Olvasni kezdek.

⁷ Kubai sertéssült.

HATODIK FEJEZET

Elisa

Már alig ismerek magamra - múlt éjjel kiszöktem egy partira a nővéreimmal, ma a Malecónon sétálgatok, útban, hogy találkozzam egy férfival, akinek a vezetéknevét nem tudom, akinek a családját nem ismerem, akit az én családom valószínűleg sosem fogadna el.

Mi vagyunk anyám büszkeségének legfőbb forrása, valamint az összes ambíciójának eszköze is. Az, hogy Isabel huszonhárom évesen még mindig nincs férjnél, olyan csúfság, mellyel anyám képtelen megbékélni, és emellett ott van még a lánykérések pusztá mennyisége is, melyeket Beatriz kapott és sommásan visszautasított - akinek huszonegy évesen már a saját otthonát kellene irányítania, egy dadára bízott gyerek mellett. Az én hajadonságom aligha élvez prioritást két nővér mellett, de nem is kis dolog. A szerelem a szegényeknek való. A mi világunkban az ember a státusz, a vagyon, a család miatt házasodik.

És én mégis itt vagyok.

Malecón az egyik kedvenc helyem a városban - nyolc kilométernyi védőgát, mely Havannát a legszebb fényében mutatja meg, különösen azon pillanatokban, mikor lemegy a nap, és az égbolt az arany, a rózsaszín és a kék egy sor árnyalatában robban ki, mint a színek, melyek a falainkon lógó, nehéz festményeket ékesítik.

Elhaladok egy ananászt, mangót és banánt kínáló gyümölcsárus mellett. Jóízű vigyort villant rám, mielőtt visszatér a vásárlóihoz.

Egy fehér ruhát választottam a Pablóval való találkozásmra - az egyik kedvencemet, egy újabb El Encantóban vásárolt darabot. Ma nehezebb volt kisurranni a házból, mint ahogyan arra számítottam. Maria velem akart jönni, és Magda folyton gyanakvó pillantásokat lövellt felém, mintha tudta volna, hogy valami megváltozott.

Ennek egyszeri élvezetnek kell lennie.

Találkozom vele, megadom magamnak ezt a nagyjából egyórányi élvezetet, aztán pedig visszatérek Miramarba és a vacsorapartira, melyet az anyám szervezett egy bírónak - apám egyik régi cimborájának - , akinek a fiát reményei szerint sikerül rátukmálnia Isabelre. Találkozom Pablóval, aztán elfelejtem, meghagyom nagyon késő éjszakai órákra, mikor egyedül vagyok, és nem tudok aludni, vagy mikor a promenádon sétálgatok, és a hullámok a bőrömet nyaldossák.

Mikor megérkezem oda, ahol megbeszéltük, hogy találkozunk, Pablo a gát szélén áll, és a vizet nézi. Meglepő,

hogy máris felismerem pusztán a háta íve, a sötét haj és a testtartása alapján - de így van.

Felgyorsul a pulzusom.

Lehajtom a fejem a kíváncsi tekintetek elől, miközben megnyúlnak a lépteim. Rizikós nyilvánosan mutatkozni vele, napközben, de még így sem tudok ellenállni neki.

Pablo megfordul, ahogy felé sétálok, szinte már úgy, mintha ugyanaz a zsinór, amely engem felé ránt, őt is kötné.

Egy szál fehér rózsa fityeg az ujjai között.

Kiszárad a szám.

A járda közepén találkozunk össze, és a tekintetéből ítélve mérhetetlenül boldog vagyok, hogy a fehér ruhát vettem fel.

- Kíváncsi voltam, eljössz- e - mondja, a hangja halk.

- Én magam is elgondolkodtam rajta egyszer- kétszer - vallom be.

Pablo felém nyújtja a virágot, én pedig elveszem a kezéből, a selyem puhán érinti a tenyerem, egyszerű szépségétől elszorul a szívem. Hálás vagyok a tartósságáért, hogy nem kell végignéznem, ahogy elhervad és porrá lesz, hogy elrejthetem a rózsát valahová egy fiókba, és elővehetem, megsimogathatom a szirmait, akármikor úgy érzem, emlékezni szeretnék.

- Köszönöm. - A szó egyszerre túl kevés és minden, amit adni tudok.

- Van kedved sétálni? - kérdezi Pablo.

Bólintok, nem bírom eléggé az érzéseimben ahhoz, hogy megszólaljak.

Pablo beáll az utca és közém, habár mindkét oldal ugyanolyan mértékű árulásnak számít. Az egyik oldalon a forgalmi sávok húzódnak, kocsik süvítenek el, komoly a veszélye annak, hogy felismernek. A másik oldalon a víz kerül el, az óceán a gát fölé csap, lefröcskölve a járókelőket, a hullámok Poszeidón haragjával törnek be az utcára. Ma azonban viszonylag nyugodt a tenger, és kevés esély van rá, hogy a sós víz tönkretegye a ruhámat, csupán a séta szennyezheti be a jó híremet.

Csendben sétálunk, Pablo az enyémhez méri a lépteit, látszólag boldogan követ, és inkább a csendet választja a semmitmondó beszélgetés helyett. A kezemben szorongatom a rózsát, időnként megsimogatom a puha selymet; minden egyes alkalommal, mikor így teszek, megakadnak a lépteim, mintha tudatában lenne az ujjaim minden érintésének, a mellkasom emelkedésének és süllyedésének, az odabent kalapáló szívem hangjának. A szél belekap egy hajtincsembbe, mire a fülem mögé tűröm, hogy aztán a jutalmam Pablo heves lélegzetvétele legyen.

Sistereg körülöttünk a levegő az energiától.

Elfordítom róla a tekintetem, szükségem van egy pillanatra, hogy összeszedjem magam. Ahogy végignézek a minket körülvéő tájon, a többi sétálgató emberen a promenádon, nem lehet nem észrevenni, hogy feszültség árad körülöttünk mindenhol.

Kevesebb turista van, mint amennyivel általában találkozni a Malecónon. A támadások a Montmartre Kabarében és a

Tropicánában felborzolták az idegeket, és az emberek most ingerültek. Aztán ott vannak még a városszerte véletlenszerű időközönként fel- felrobbanó bombák, elszórva partik, elegáns vacsorák és ebédek, valamint a partra tett kiruccanások között.

És Néró csak játszadozott, míg Róma lángokban állt.

Ezek közül némelyik robbantás másnap bekerül az újságokba, míg máskor nem, és mi csak találgathatunk, hogy a hangos durranások, az üvöltések csupán a képzeletünk szüleményei voltak- e, egy város termékei, mely készen áll a következő erőszakos rohamra. Nehéz, mikor egy országban ekkora zűrzavar uralkodik, még nehezebb, mikor oly sok csoport verseng a hatalomért, kísérletet téve a haldokló sziget teteméből való lakmározásra.

Ott van - volt - az Organización Auténtica, gerillaharcosok egy szerencsétlen sorsú csoportja; a Directorio Revolucionario Estudiantil, diákok egy csoportja a Havannai Egyetemről; a többnyire már nem működő Federación Estudiantil Universitaria, egy másik diákcsoport a Havannai Egyetemről, akik a DRE- vel együtt tavaly beküzdötték magukat az Elnöki Palotába, és megpróbálták kivégezni Batistát; a Kommunista Párt tagjai, akiknek a kínos szövetsége Batistával hanyatlik; a Július 26. Mozgalom, mely Batista serege ellen harcolt a Sierra Maestrában, és az összes többi ellenség, akiket Batista az évek során szerzett magának.

Előttünk a hullámok a gát fölé csapnak, az útra ömlenek, fehér, habos tarójuk olyan energiával telik, hogy élőnek tűnnek. Megállunk, és megvárjuk, hogy a tenger befejezze dühös támadását, én pedig megragadom az alkalmat, hogy megtegyem azt, amit azóta akartam már, hogy sétálni kezdtünk. Megállók, és Pablóra nézek, sóvár a tekintetem, a vonásain időzik, a szeme körül halvány vonalak, mögötte leheletnyi sötétség, mintha rosszul aludt volna az éjjel.

- Láttalak ma reggel az újságban - szólal meg Pablo, és éppen egy kicsivel közelebb áll hozzám a szükségesnél, hogy hallani lehessen a hullámokon és az utca zaján át.

Elpirulok.

- Nem olyanak gondoltalak, aki a társasági rovatot olvassa.

Valójában számítottam rá.

Ezúttal az ő arca tűnik egy kicsit pirosnak.

- Nem is olvasom. Legalábbis a mai napig nem olvastam. - Nyel egyet, fel- le jár az ádámcsutkája. A szavak kimondatlanul lebegnek köztünk a levegőben.

Amíg nem találkoztam veled.

- Akkor tudod, ki vagyok.

- Igen.

Elnézek a tenger felé, zakatol a szívem.

- Akkor azt is tudod, hogy ez a délután minden, amit adhatok.

Van különbség a kismértékű lázadás, például kiszökni a nővéreimmel este, és a nagymértékű között, például

beleszeretni egy férfiba, és szembemenni a családom kívánságaival. Éppen az egyiknek a szélén állok, és szükségem van az emlékeztetőre, talán még jobban is, mint neki, hogy semmilyen körülmények között sem szabad megadnom magam a kísértésnek. Nemcsak az én jó híremről van szó, vagy anyáméről és apáméről, hanem Beatriz jó híréről is, és Isabeléről és Mariáéről. Első kézből láttam, mi történhet, ha valaki szembemegy a szüléink kívánságával. Mindemellett tisztában vagyok vele, hogy tizenkilenc évesen még korlátozottak a képességeim, hogy ha kitagadnának a családból, nagyon nehezen tudnám eltartani magam, különösen a Kubát érintő munkaerőproblémák mellett.

- Igen - feleli Pablo.

A tekintetem végigsiklik a gáton, a körülöttünk lévő embereken. Kubának olyan sok különböző verziója tárul elém - turisták, helyiek - , mindannyian más- más valóságban élünk Havannán belül. Pabloé vajon melyik?

- Mesélj magadról.

Hogy legyen mibe kapaszkodnom, mikor kénytelen leszek elfelejteni téged.

- Mit szeretnél tudni? - kérdezi Pablo.

Bármit. Mindent.

Azzal a kevéssel kezdem, amit már tudok róla.

- Említetted, hogy Vedadóban nőttél fel. Még mindig ott él a családod?

- Igen. A szüleim és a két húgom. - Elcsuklik a hangja. -
Habár egy ideje már nem láttam őket. Távol voltam.

Leheletnyi utalás, a családi viszály szála, mely kellemetlenül ismerős számomra, húzódik a szavai mögött. Természetes, hogy szünetek állnak be a beszélgetésben, mikor valaki a családon belüli elidegenedésről beszél - a szavak nem alkalmasak a természetellenes állapot kifejezésére, hogy az ember elszakad azoktól, akikhez vér szerint kötődik, a szünetek fizikálisán is megnyilvánulnak egy- egy üres székben egy hivalkodó étkezőasztalnál, amely Párizsból érkezett. Jól ismerem ezeket a szüneteket - egy térdénél elmetszett kapcsolat, egy ideológiákban elveszett testvér, egy örökre darabokra hullott család.

Küzdenem kell, hogy ne remegjen a hangom.

- Most már végleg visszajöttél?

Nem vagyok benne egészen biztos, milyen választ szeretnék hallani. Könnyebb lesz, ha elmegy - az sima ügy.

- Nem. Csak egy rövid időre. A városban van dolgom.

Várok, hogy ezt részletesebben is kifejtse, és mikor nem teszi, tovább kérdezősködöm.

- Szereted a munkádat? Az ügyvédkedést?

Eleget tudok a témákról, melyeket a tanítóimtól kapott nagy könyvekből tanultam, de keveset tudok a dolgok gyakorlatban történő alkalmazásáról. Alkalmanként ügyvédek is étkeznek az asztalunknál, ám a beszélgetés ritkán terelődik a munkájukra vagy bármi lényegesre.

- Azt hiszem, eléggé szeretem - feleli Pablo. - Élvezem, hogy segítek az embereknek - vagy legalábbis próbálok segíteni. Az igazságszolgáltatás Kubában... - Elhal a hangja, de nem vagyok olyan tudatlan az engem körülvevő valóságot illetően, hogy ne tudnám, mi az, amit nem mond ki. A tudásom java részére Kuba politikai helyzetéről apám dolgozószobájának falán keresztül tettem szert, a dühös kiabálások és vádaskodások formájában, amelyeket meghallottam. *Hogy képes megindokolni azt, ahogyan élünk? Az emberek éheznek és szenvednek. Mások hátán építette fel a vagyonát. Mind ezt tettük.* Előrébb egy csapatnyi fiú kutat a vízben az amerikai turisták által ott hagyott pénzürmék után, a gyerekek teste ide-oda hánykolódik a hullámok között, mielőtt eltűnnek a felszín alatt a vízben, melyben valószínűleg hemzsegek a cápák. Mindezt néhány pénzürméért. - Nehéz idők ezek - mondja Pablo, a tekintete - akárcsak az enyém - a fiúkon csüng. - Olyan sok barátom van, akik már évekkel ezelőtt lediplomáztak az egyetemen, és nem találnak munkát. Frusztráltak és dühösek, és féltik a jövőjüket. - Elfordul a fiúktól, vissza felém. - Egy időre abbahagytam az ügyvédkedést, hogy más dolgokra koncentráljak. - A „más dolgok” kifejezés baljósán lebeg közöttünk. A változásnak a Havannai Egyetem egykori hallgatói felől érkező szele - akiknek most már nincs hol tanulniuk, mióta Batista bezárta az egyetemet attól tartva, hogy felforgató tevékenységet végeznek - egyszer már megtépázta az életemet. Ez csupán

egyetlen délután, egyszeri élvezet. Nem kell ismernem Pablo összes titkát, csinálhatok úgy is, mintha pusztán egy ügyvéd lenne, semmi más. - Mi a helyzet veled? - kérdezi Pablo.

- Mi a helyzet velem?

- Nem igazán válaszoltál korábban. Milyen az élet a kapuk túloldalán?

Halkan felnevetek, megkönnyebbülten, hogy ismét szilárdabb talajon állok.

- Nem olyan izgalmas, mint ahogyan azt az emberek láthatóan képzelik.

Pablo egy pillanatig hallgat, a tekintete jóval komolyabb, mint amelyet egy délutáni séta érdemel a Malecónon. Minden olyan komoly vele kapcsolatban - ahogyan a politikáról beszél, ahogyan rám néz. Ez a komolyság az, ami vonz hozzá, üdítő olyasvalakinek a társaságában lenni, akit jobban érdekel a lényeg, mint a felületesség. Annyira emlékeztet a bátyámra - Alejandrónak ugyanilyen elszánt csillogást látni a szemében, ugyanaz a meggyőződés húzódik minden szava mögött.

Pablo elvigyorodik.

- Szóval, ha nem Havannában járkálsz, és szíveket rabolsz el, akkor mit csinálsz a szabadidődben?

- A lánytestvéreimmel töltöm az időt - három is van. - *Meg egy fiú, akiről már senki sem beszél.* - Olvasok, vásárolni megyek. Szeretünk lovagolni, lemenni a partra.

Nem említem a társasági elfoglaltságokat. Az egész olyan semmitmondónak és unalmasnak hangzik. És az is, ez az

egész várakozás, hogy beszéljen az életünkbe egy férfi, és feleségül vegyen minket. Egy részem irigylő Alejandrót, amiért képes lerázni magáról a súlyát és a felelősségét annak, hogy egy Perez, azt a könnyedséget, amellyel hajlandó kockára tenni mindent azért, amiben hisz. Ugyanakkor jelen van a düh is, amelyet nem tudok kitörölni. A lojalitás bonyolult dolog - hol van a család helye a hierarchiában? Az ország felett vagy alatt? A dolgok természetes rendje felett vagy alatt? Vagy mindenek- felett saját magunkhoz, a szívünkhöz, a meggyőződéseinkhez, a minket vezető belső hanghoz vagyunk lojálisak?

Bárcsak tudnám.

- Meglep, hogy nem iskolában vagy valahol külföldön.

- Anyánk nem támogatta, hogy egyetemre járjunk. Beatriz lobbizott érte a legkeményebben - kiváló ügyvéd lett volna belőle - , de a végén nem érte meg a csatározás. A szüleimnek nagyon hagyományos a nézőpontja azt illetően, hogy mit jelent nőnek lenni Kubában, és nem számít, hogy a társadalom esetleg mennyire nem ért velük egyet, akkor sem fogják megváltoztatni a véleményüket. Egy dolgozó Perez nő csak árt a Perez névnek.

Pablo felháborodottnak látszik.

- Szóval akkor csak - várj, amíg egy nap majd átköltözől a szüleid otthonából a férjedébe?

- Igen.

- És mi van, ha sosem mész férjhez?

- Akkor a házunkban maradok, és gondját viselem anyámnak, míg meg nem öregszen.

Én sem találok sokkal csábítóbbnak az elképzelést, mint ő, de nem tudom, hogyan magyarázzam el neki, milyen kevés lehetőségünk van. Gondolom, szakíthatnék a családi hagyományokkal, szembemehetnék a szüleim kívánságával, de igazság szerint soha semmi iránt nem éreztem még olyan szenvedélyt, hogy megkockáztassam minden kötelék elvágását a családdal. Nekem nincsenek olyan titkos álmaim, hogy majd orvos vagy ügyvéd leszek. Tizenkilenc vagyok, és fogalmam sincs, hogy fest a jövőm, és még nehezebb megjósolni, mikor ennyi bizonytalansággal vagyok körülveve.

- És részedről ez rendben van? - kérdezi Pablo kétkedő arckifejezéssel.

- Nem, természetesen nem. De úgy beszélsz, mintha korlátlan lehetőségek állnának a rendelkezésemre.

- Mi lenne, ha így lenne?

- Engem nem érdekel a politika - felelem.

Ez egyszerre figyelmeztetés és elővigyázatosság - nem érdekel a forradalom, még egy kicsit sem. Nem csak a bombák robbannak fel Havannában, Batista elnök kivégzőosztaga különösen termékeny volt az utóbbi időben, és egyetlen kubai sem kerüli el a figyelmét, függetlenül a vagyonától. A tulajdon bátyám erre a bizonyíték. A legjobb, amit az ember tehet, a legokosabb, hogy meghúzza magát, és éli az életét, mintha körülötte a világ nem vesztené el éppen az esztét.

- Úgy beszélsz, mintha a politika valami önálló dolog lenne
- mondja Pablo. - Mintha nem lenne ott a levegőben, ami körülvesz minket, mintha nem függne össze minden egyes részünk a politikával. Hogy legyinthetsz valamire, ami ennyire alapvető az integritását tekintve annak, hogy kik vagyunk népként, országgént? Hogy legyinthetsz valamire, ami oly sokak életére van közvetlen hatással?

- Nagyon kevesen engedhetik meg maguknak azt a luxust, hogy politizáljanak Kubában.

- És senki sem engedheti meg magának azt a luxust, hogy ne politizáljon Kubában - kontrázik rá Pablo. A szavai mögött húzódó hévtől, a meggyőződéstől, amellyel kimondta őket, a szemem láttára alakul át. Hosszúra nőtt haja lebeg a szélben, villog a sötét szeme, és van valami a tekintete vadságában, ami az otthonunk falán lógó kalózt juttatja eszembe. Ez itt nem az a fajta ember, aki engedélyre várna, hanem a tettek embere, egy mély, sosem szűnő szenvedéllyel teli ember. *Milyen lenne, ha az enyém lehetne egy ilyen férfi?* - Nincs még elegend abból, hogy csak meghúzkod magad, és láthatatlanságért imádkozol? - kérdezi Pablo, és látgy a hangja. A kérdésétől elszorul a szívem, és a tagadhatatlan ténytől, hogy egyszerre vonz és taszít benne ez a hév. Hány órát töltöttem ugyanezeket a beszélgetéseket folytatva a bátyámmal, és a végén hová jutottunk? Nem hazudtam - nem érdekel a forradalom, a fegyveres lázadás, az öldöklés. Vannak nők, akik részt vesznek ebben a Kuba jövőjéért folyó harcban, de én nem vágyom rá, hogy csatlakozzam

hozzájuk, hogy aztán engem is úgy kitöröljenek a családból, ahogyan Alejandrót. De a szabadság, amelyről Pablo beszél, az országa iránt érzett szeretet, mely átitat minden egyes szót, amely elhagyja a száját: van egyfajta szépség e mögött az érzékenység és odaadás mögött, ami csodálnivaló. Batista politikája nem Kubáról szól, vagy arról, hogy mi a jó a kubai embereknek. Úgy van kitalálva, hogy Batistát szolgálja, hogy növelje a vagyonát, a hatalmát, hogy örökre a markában tarthassa a szigetet. *Merünk mindannyian ennél többen is reménykedni?* Persze. De nehéz reménykedni, mikor az ember nem ismer mást, csak a korrupciót, mikor a valósága megbundázott választásokból áll, és annak a lehetőségéből, hogy mindebből csak még több lesz. Csodálom Pablo reményteliségét, irigylem is. Sőt mi több, félek tőle. Pablo a fejét ingatja. - Sajnálom. Nem lenne szabad ilyesmikről beszélnem.

Bánatos mosoly ül ki az ajkamra.

- Nekem nem olyan embernek tűnsz, aki aggódik amiatt, hogy mit „lenne szabad”.

- Ez igaz - ismeri el, és felfelé görbül a szája. Egymás mellett sétálunk, leragyog ránk a nap, közel van, de nem ér hozzánk a fénye. Pablo magas, vékony alakja eltakar a bámészkodók tekintete elől. Meglibben a hajam az alig érezhető szellőkéstől, mire Pablo oldalra hajtja a fejét, a hajsálakat figyeli a fényben, megenyhül az arckifejezése. Ismét felhevül az arcom. Alapvetően nem vagyok ennyire komoly, alapvetően nem vagyok ilyen félénk, de itt most

mindent olyan másnak érzek, valahogy fontosnak. Végcs a percek száma, melyek még hátravannak ebből az egyetlen délutánból, amelyet megengedtem magamnak, és őrlődöm a között, hogy összegyűjtsek- e, kiélvezzek- e minden pillantást, minden szót, vagy kihozzam- e belőlük a legtöbbet, kitöltve az űrt a beszélgetésünkben szavakkal, amelyeket még meg kell ragadnom. A rózsa szinte már elviselhetetlenül puha a kezemben. - Olvastál Montesquieu- t? - kérdezi Pablo, és váratlanul ér a kérdés.

- Nem.

- Pedig kellene. A szavai sosem csengnek igazabban a számomra, mint mikor Havannában vagyok, pedig ő egy francia író, filozófus és gondolkodó volt. - Elfordul tőlem, a tekintete végigszánt a Malecón túloldalán álló épületeken. - Montesquieu azt mondta, hogy egy háborúban született birodalomnak háború által kell fenntartania magát.

- Kuba aligha birodalom - szólok közbe.

- Igaz. Habár a szellemiség hasonló. Mikor volt olyan, hogy nem háborúztunk másokkal? Spanyolországgal és az Egyesült Államokkal? Saját magunkkal?

- Akkor hát örökké háborúzni fogunk? - ellenkezem. - Miért gondolják azt a férfiak, hogy mindig a háború a válasz? Alejandro alig várta már, hogy fegyvert ragadhasson Batista ellen, hogy kubai vért ontson, és mi végre? Batista továbbra is hatalmon marad, Alejandro pedig nem ért el vele mást, mint hogy száműzték Havannából. A hivatalos álláspont szerint a szüleim azt mondták a barátainak, hogy

Európában tanul, utazgat a világban. Természetesen suttognak ezt- azt, de senki sem olyan vakmerő, hogy kérdőre vonja apámat vagy anyámat, hogy rákérdezzen, igazak- e a pletykák - hogy a bátyám, Beatriz ikertestvére, egy radikális. - Mozikban robbannak bombák - vitatkozom. - Holttestek hevernek szanaszét az utcáinkon. Azok talán nem elvett kubai életek? Ártatlanok, akik olyan harc kellős közepébe csöppentek, amely nem is az övék? Úgy beszélsz, mintha minden kubainak fegyvert kellene ragadnia, de mi van, ha nem ugyanazokat a dolgokat akarjuk? Akkor mi van?

- És mi van azokkal, akik csak állnak, és semmit sem tesznek, miközben egy zsarnok tönkreveri az országunkat, és lemészárolja a honfitársainkat, csak mert szót emelnek az igazságtalanságaival szemben? Mi az ára a tétlenségnek, annak, hogy elfordul az ember, mikor Batista nevében rémtetteket követnek el? Nincs kapcsolat a városiak, akik változásra áhítoznak, és azok között, akik úgy tesznek, mintha minden rendben lenne. Az iparágak, amelyekre nemzetként támaszkodunk - cukor, dohány, kávé, turizmus - éppenhogy elnyomnak minket mint nemzetet, mint népet, akik másoknak dolgoznak a mezőkön, a kaszinókban és a hotelekben, amelyeket amerikai gazemberek irányítanak. - Rándul egyet az arcom, ahogy a „cukor” szó elhagyja a száját. Mit gondolhat a családomról? Rólam? Itt sétálgat mellettem, és mégsem tudok nem arra gondolni, hogy nem látja- e apámat is a probléma részének. Alejandro mindenképpen annak látta. - Az amerikaiak irányítják az

iparunk nagy részét, és a gazdaságunkét is, és ki látja hasznát a bőkezűségnek? Batista - folytatja. - A gazdagok kiemelkedően gazdagok, a szegények kétség- beejtően szegények. - Minden eltűnik, a Malecón morajlása, az út zaja. Képtelen vagyok elszakítani róla a tekintetem, a hangjában lévő meggyőződés delejező. Minden egyes szóval, mely elhagyja a száját, átalakul. A komoly ember helyét, akivel múlt este találkoztam a partin, valaki egészen más vette át. - Mikor vidéken járok, látom, hogy a kubai honfitársaimnál nincs áram, folyó víz, nem tudnak olvasni, a gyerekeik nem tudnak iskolába járni - mondja Pablo, a tekintete ismét azokon a fenyegető épületeken jár. - Mikor Havannában vagyok, a villanyok égnek, és az emberek úgy járkálnak a Paseo del Pradón, mintha az égvilágon semmi gondjuk nem lenne. Vannak más részei a városnak - túlzottan is sok - , ahol az emberek rendkívüli módon szenvednek, mégis olyan érzés, mintha Havanna a maga kis zárt buborékjában létezne. Még fiatal fiú voltam '33- ban, mikor megbuktattuk Machadót. Megértem, hogy az embereknek elégük van már az erőszakból, elégük van a harcokból, elégük van a kubai vér ontásából. De...

- Van egy bátyám. - A szavak gondolkodás nélkül buknak ki a számon, a titok, ami egyáltalán nem is olyan nagy titok. - Egykor ő is így gondolkodott.

Pablo elhallgat mellettem, mintha értene ahhoz, hogy a párbeszéd közt csendekben olvasson, a feszült,

befejezetlen mondatokban és a suttogva kimondott szavakban.

- A család nehéz ügy tud lenni - mondja pár pillanat elteltével.

- Igen.

- Biztonságban van? - kérdezi Pablo, mintha ő maga is tudna egy- két dolgot a bizonytalanságról, ami azzal jár, ha az ember szembemegy a családjával, ha megtagadja az elnökét.

- Remélem. - Bárcsak több optimizmussal tudnám megtölteni a szót. - Mindenesetre nem olvastam Montesquieu-t, de megkeresem a munkáit a könyvtárunkban. - Összerezzenek, ahogy a szavak elhagyják a számát, de most komolyan, mi értelme van tettetni? Láta az újságot, már tudja a vezetékevelem. Akármennyire is irigylem Alejandro szabadságát, bennem nincs meg az a képesség, hogy csak úgy elforduljak a családomtól, hogy elutasítsam őket és mindent, amit képviselnek. Ők - mi - hibások vagyunk, igen. De az örökség és a vér, ami egymáshoz köt minket, eltörölhetetlen. - Igen, apámnak van könyvtára az otthonunkban, a falak csordultig vannak könyvekkel - folytatom száraz hangon. - Gondolom, dekadensnek tartasz minket. Dekadensek is vagyunk. A családom vagyona már régóta megvan, és mi, akik a Perez névvel születünk, ennek a vagyonnak az előnyeit élveztük.

- És bocsánatot kérnél érte? - Pablo hangneme üres, de valódi érdeklődés van a szavai mögött.

- A családom vagyonáért? Az előkelő házért meg a többiért? Elveheted a festményeket - kivéve a kalózét, őt valójában igazán kedvelem - , és nem hiszem, hogy bánnám.

- A szemem sarkából felé pillantok, igyekszem felmérni őt. - Vagy talán jobban járnék, ha hangosan kifejezném az undorom a vagyonunk iránt, és a szégyent, amit érzek miatta? Vagy meséljek a jótékonyági törekvéseinkről, a férfiakról, akik a seregben harcoltak, és Kuba függetlenségéért haltak meg, apám törekvéseiről, hogy Batistával együttműködve megfogalmazza az 1940- es alkotmányt, a felmenőkről, akik a nemzeti parlamentben szolgáltak? - Felsóhajtok. - Talán mindig is az lesz az örökségünk, hogy több a jussunk, mint amennyire szükségünk van egy olyan országban, ahol sokaknak nem jut elég. De még akkor is látom, milyen korlátokkal áll szemben az apám - a szeszélyes cukorterméssel, mely egykor virágzott, de most késő éjszaka is dolgozik miatta a dolgozószobájában. Hallom a feszült beszélgetéseit - a megszegett ígéretekről, a félelemről, hogy milyen irányba halad az ország. A gazdagok sem immunisak - vannak barátaink, akiket Batista börtöneibe vetettek; mi is éppen annyira félünk a kivégzőosztagtól, mint a szegények. A tulajdon bátyám erre a bizonyíték. A pénz biztosítja nekünk a hatalomközelséget, de ilyen körülmények között ez a közelség céltábla mindannyiunk hátán.

A kis beszédem után egy kissé híján vagyok a levegőnek, váratlanul ér a hevessége. Mikor is volt utoljára, hogy bárki

megkérdezte volna, mit gondolok? Hogy hogy érzek a körülöttem örvénylő világgal kapcsolatban? Mikor volt az utolsó alkalom, hogy ki tudtam mondani Alejandro nevét? Lopva Pablóra pillantok, azon tűnődöm, vajon elijesztettem-e - a lány, akinek túl szabados a véleménye.

Helyette csodálattal teli csillogás jelenik meg a szemében.

- Bátor vagy, Elisa Perez.

Egy olyan családban, mint az enyém, különböző fokozatai vannak jelen a bátorságnak, de attól még elfogadom a bókot, még ha el is gondolkodom, mennyire is vagyok bátor valójában.

- Miért én? - kérdem egy kicsit tovább feszegetve az állítólagos bátorságom határait, átadva magam a fejemben kavargó kíváncsiságnak.

Eltelik néhány pillanat, mire Pablo válaszol.

- Mert jól érzed magad a bőrödben. Mert úgy tűnik, hajlandó vagy pontosan olyannak mutatni magad a világnak, amilyen vagy, álca és ravaszság nélkül. Ez manapság szokatlan tulajdonság, és azt gyanítom, Miramarban még inkább az. - Ez az a fajta bók, amelynek a puszta természete miatt rendkívül nehéz tesztelni az igaz voltát, és jobb, ha az ebből fakadó örömet inkább elfogadással ízleli az ember, és nem boncolgatja. Azért elmosolyodom, egy pillanatig állom a tekintetét, és elidőzőm benne, mielőtt lehajtom a fejem, és elnézek a tenger felé. Úgy tűnik, mindkettőnknek megfelel, hogy hagyjuk, hogy elnyeljen minket a csend, hogy a szél és a hullámok és a kocsik dudája beszéljen helyettünk -

időnként trombitaszó vág közbe, a testünk egymás mellett halad, ahogy végigsétálunk a promenádon. - Nem az vagy, amire számítottam - szólal meg végül Pablo, megtörve köztünk a csendet, a szavai alig többek suttogásnál, egy mellékes megjegyzés saját magának, hogy én is cinkos vagyok.

ő is érzi - ezt a valamit kettőnk között?

- Mire számítottál? - nem tudom megállni, hogy ne kérdezzem meg.

- Nem is tudom. Nem erre. Nem számítottam rá, hogy találkozom valakivel... - A szavai tovaszállnak a széllel. Ott mintha nagyobb biztonságban lennének. - Elisa... - Szembefordulok vele, a nap erősen a szemembe süt, izzó fényt von Pablo köré. Félek, hogy minden egyes érzést - az aggodalmat, a zavart, a vágyat - ki tud olvasni a tekintetemből, látja őket az arcomon. Mélyen legbelül tudom, hogy Pablo micsoda. Hogy is ne tudnám? Akkor sem lehetne világosabb, ha az égre lenne írva az orrom elé. Mélyen legbelül egy részem vonzódik ahhoz, ami Pablo, még ha meg is rémít. - Elisa - ismétli.

Remegés kúszik végig a gerincemen annak hallatán, ahogy a nevem elhagyja a száját, a rekedtes hangszínétől.

Elég.

Az egyikünk megmozdul. Mindketten megmozdulunk. Már nem is tudom, melyikünk. Csak azt tudom, hogy az ajka találkozik az enyémmel, és ez egyszerre minden, és semmi sem, amire számítottam.

Annak ellenére, hogy már vártam, elképzeltem az első csókomat, az egésznek a valósága csak darabokban ér el hozzám, önmagukat kibontó, töredezett pillanatokként.

A keze a derekamon. Az ujjai a ruhám anyagát súrolják. Az ajka az enyémen. A lélegzete az én lélegzetemmé válik. Érzem a szívverését a mellkasomon.

A hajamat simogatja, az öklébe gyűri a tincseket, miközben a csók megváltozik, elmélyül, veszélyes vizekre vezet, mígnem már levegő után kell kapkodnom.

Pablo húzódik el elsőként, lebámul rám azzal a sötét, komoly szemével. Hátra kellene lépnem egyet. És még egyet. Majd még egyet, mígnem biztonságban behúzódok majd a nagy házba Miramarban. Ám most újra előrelépek, az arcára helyezem a tenyeremet, az ujjaim végigsimítják a szeme alatt lévő sötét árnyakat.

Beleborzong.

Hirtelen megismerem a hatalmat, a hódító hatása végigfut az ereimben. Egyetlen lépéssel eltávolodom a peremről, és máris be vagyok lökve az érzelmek kellős közepébe. A világom megváltozik. Most már minden máshogy van, és soha semmi sem lesz már ugyanolyan.

HETEDIK FEJEZET

Késő éjjelig fent maradok, és elolvasom, majd újraolvasom a levelet, melyet Pablo írt nekem. Azután nyomta a kezembe, hogy hazakísért, a papír még mindig meleg volt, mert jó ideig a tenyerében szorongatta, a bensőségességétől izgatott érzés ébredt a mellkasomban. Miramar szélén köszöntünk el egymástól tegnap, hogy senki se lásson meg minket együtt, az elválásunk semmiség volt a csókhoz képest a Malecónon. Sajnálom, hogy ilyenek a körülményeink, hogy titokban kell tartanom őt, elrejtve- az életem peremterületére. A szavai arról árulkodnak, hogy ő is ugyanezt a frusztrációt éli át, hogy ugyanúgy többre vágyik.

„Hátrányban vagyok. Mikor elmentem Guillermóhoz, nem képzeltem, hogy megismerkedem veled. Aztán egyszer csak ott álltál, és fájdalmasan gyönyörű voltál. Olyan komolynak látszottál, miközben a többieket figyelted, mintha azon lettél volna, hogy minden pillanatot az emlékezetedbe véss. Mintha te is ugyanazt a nyugtalanságot éreznéd legbelül, ugyanazt a vágyat valami több után, mint amit az élet adott neked.

Tudom, hogy ez butaság. Minden ott van az orrod előtt, és nekem nincs mit nyújtanom, nincs helyem az életedben. Valószínűleg korai ilyesmiken gondolkodni, ilyesmiken

aggódni, mikor még csak most ismertelek meg. Hogy tűnhet az idő egyszerre véget nem érőnek és túlzottan is végesnek?”

Pablo levelétől megrándul valami a bensőmben, akár egy laza szál, s kibontja a szorosra kötött csomót a mellkasomban, ahogy a kezemben szorongatom a lapokat. Az idő az a luxus, ami nem áll rendelkezésemre. A személyes találkozásnak megvannak a maga kockázatai, és nekem túl sokáig tart megtalálnom a szavakat, mikor együtt vagyunk. Itt, a szobám biztonságában, a szavait olvasva többet tudok meg róla - a családjáról, a jog iránti szenvedélyéről, a kedvenc könyveiről.

A szavai még jóval azután is velem maradnak, hogy elolvastam őket, a Malecónon folytatott beszélgetésünk maradványai belevésődtek az elmémbe. Annak ellenére, hogy utaztam már külföldre a szüleimmel, nagyon keveset láttam Kubából Havannán kívül, keveset tudok arról, milyen nehézségekkel kell szembenézniük azoknak, akik a városon kívül élnek. Pablónak igaza van - elkülönült társadalomban élünk. De mi fog megváltozni? Hogyan változhat meg?

Órákkal hajnal előtt nekiállok megfogalmazni a saját leveletemet. Majd odaadom neki, mikor legközelebb látom.

Remeg a kezem, miközben a papírra vetem a szavakat, az alapvetően takaros írásom kellemetlen firkálmánnyá válik. Ez akkor is könnyebb nekem. Egyértelmű, hogy Pablo egyetemre járt, jogot tanult - olyan magabiztossággal és gyors észjárással beszél, melyet egyszerre csodálok és

irigylek. A szavak, melyeket leírok, eddig csupán a könyvek lapjain léteztek, melyeket olvastam, erősen elzárva az elmém zugaiba, és csak az otthonom zárt ajtajai mögött hangzottak el. A nők az én köreimben nem beszélnek ilyesféle dolgokról mások előtt, és ebben a házban már magunk között sem beszélünk ilyenekről.

Kora reggel leveszem Montesquieu- t a polcról apám könyvtárában. Belekuporodom az egyik hatalmas székbe, mely már a születésem előtt is a család tulajdonában volt, és addig lapozgatom, míg az alváshiány már túl soknak bizonyul, és lecsukódik a szemem.

Az ajtó hangjára ébredek, ahogy kinyílik, majd egy enyhe puffanással becsukódik, melyet halk léptek követnek a szőnyegen. A parfüm illata már azelőtt közli a jelenlétét, hogy kinyitom a szememet - Beatriz jellegzetes illata az.

Érzem, hogy ott habozik mellettem, a teste mozdulatlan, vár, hogy lássa, még mindig alszom- e.

Csukva tartom a szemem.

Az alattomos Beatriz veszélyes is, és az érzés, hogy sántikál valamiben, azóta az este óta gyötör, hogy ragaszkodott hozzá, hogy menjünk el arra a partira Vedadóba.

A léptek hangja, melyet most eltompít a szőnyeg, megint hallatszik, és aztán elhal. Lassan kinyitom az egyik szemem.

Beatriz háttal áll nekem, a fa íróasztal fölé hajol. Apánk - jobban szeret egyedül dolgozni a dolgozószobájában, megtartva magának egyfajta belső szentélyként, de itt, a

pazar könyvtárban is van egy asztala, ahol fogadja a vendégeket és az üzlettársakat, ha olyan hangulata van. Ami a szobákat illeti, semmi sem lehet olyan lenyűgöző, mint több ezer antik könyv, melyeket a Perez-felmenők gyűjtöttek össze a századok során.

A nyíló és csukódó fiókok, a fogantyúk zörgésének hangja megtölti a szobát.

Elakad a lélegzetem. Beatriz megfordul.

Azonnal lecsukódik a szemem.

- Ugye tudod, hogy ennek semmi értelme? Régen ugyanabban a szobában aludtam, amelyikben te is. Horkolsz, mikor tényleg alszol - szólal meg Beatriz a szoba túloldaláról.

Ez a baj a lánytestvérekkel, túl jól ismerik az embert.

Kinyitom a szemem, felkelek a székből, felveszem a Montesquieu-kötetet, mely a földre pottyant, mikor elaludtam.

- Aggódnom kellene, amiért Apa íróasztala körül ólálkodsz? - kérdezem.

Mivel jól ismerem Beatrizt, tudom, hogy a tetteit számos dologgal indokolhatja, de az nem olyan nagy családi titok, hogy apám gyakran készpénzt tart az asztalában. Természetesen nem sokat, de...

Beatriz odajön hozzám, tekintete a kezemben lévő könyvre vándorol.

- Montesquieu? Milyen egalitárius vagy. - Felcsillan a szeme.

Figyelman kívül hagyom a cukkoló hangnemét, a benne lévő kíváncsiságot.

- Miért kutatod át az asztalát? - kérdezem. Most Beatrizon a sor, hogy zavarba jöjjön. - Pénzt keresel? - Megrándul az arca. - Hallottál Alejandro felől? - kérdezem.

Mindannyiunk közül Beatriz és Alejandro áll a legközelebb egymáshoz, talán azért, mert ikrek. Az már biztos, hogy Beatriz viselte a legnehezebben Alejandro elszakadását a családtól. Beatriz született előbb, és a kapcsolatuk ezt mindig tükrözte is. Napszaktól függetlenül ki- kions a házból, bebugyolált csomagokat vesz fel a konyhából más holmikkal egyetemben. Állítja, hogy játékos célból, természetesen, de ahogy már mondtam, a lánytestvérek mindig túlságosan is jól ismerik egymást.

Beatriz a csukott ajtó felé pillant, félelem villan meg a tekintetében. Ha apánk hajlandó kitagadni az örökösét, akkor egyikünk sincs biztonságban a haragjával szemben, még a kedvenc gyermeke sem.

- Alejandro Havannában van - vallja be Beatriz, halkan beszél. - Pénzre van szüksége.

- Ezért akartál elmenni a partira? Hogy Alejandroval találkozz. - Beatriz bólint. - Beatriz.

Dacossá válik az arckifejezése.

- ó az öcsém. Mit akarsz, mit tegyek?

- Ha Apa rájön...

- Akkor mit csinál? Engem is kitagad?

- Igen.

- Jó. Csinálja csak. Nem tudok tovább úgy tenni, mintha minden rendben lenne, mikor semmi sincs rendben, hogy a családunk egész, mikor nem is az. Mi olyan rosszat tett Alejandro?

- Kísérletet tett az elnök meggyilkolására - sziszegem. - Vagy legalábbis részt vett benne.

Lehet, hogy nem volt ott azok között, akik lerohanták magát az Elnöki Palotát, de ő is ugyanúgy részt vett a kudarcba fulladt támadás kitervelésében.

- Szüksége van a segítségünkre - érvel Beatriz.

- El kell mennie Kubából - ellenkezem. Vajon meddig sikerül Alejandrónak elkerülnie Batista figyelmét? Mennyi idő, míg megölik? Megszólal az állóóra, elvágva Beatriz válaszát. Megbeszéltem Pablóval, hogy együtt ebédelek vele egy étteremben a város kínai negyedében. Ha most elindulok, remélhetőleg nem fogok elkésni. A váratlan szunyókálás elég sok időt vett el a napomból. A Montesquieu- kötet a kezemben fityeg. - Mennem kell. Ezt majd később megbeszéljük.

Beatriz a szemét forgatja.

- Muszáj? - A tekintete ismét a Montesquieu- re siklik, majd vissza rám. - Anával találkozol?

Mesterévé váltunk az egymás mondatai között való olvasás művészetének, a művészetnek, hogy hogyan folytassunk bizalmas beszélgetést anélkül, hogy hangosan is kimondanánk a szavakat, melyet az a szükség formált, hogy túljárjunk a szüléink eszén, és eltereljük a figyelmüket. Egy

másodpercig sem hiszi, hogy Anával találkozom, és abban a pillanatban tűzszünetet kötünk, ő nem néz oda, míg én a találkámra indulok, én pedig egy szót sem szólok arról, hogy segít a testvérünknek - nem mintha egyébként szoltam volna. Fiatalabb korunkban valószínűleg egy titkos kézfogással vagy valami hasonlóval pecsételtük volna meg az egyezségünket. Most elég egy bólintás és néhány búcsúszó, mielőtt elindulok otthonról... Hogy aztán Maria megállítson. Ez az átk a három lánytestvérnek.

Az összes létező kifogást be kell vetnem, ami csak eszembe jut, hogy Maria ne akarjon velem jönni, miközben lefelé tartok a bejáratú lépcsőn, a Pablónak írt levelem a táskámba rejtve. Maria árnyékként jön a nyomomban.

- Kérlek, Elisa! Épp most végeztem a matekleckémmel. Menjünk el vásárolni. Új ruhára van szükségem.

Felnevetek.

- Erősen kétlem, hogy *szükséged* lenne egy új ruhára.

Annak ellenére, hogy Maria közölünk a legvadabb, anyánk ragaszkodik hozzá, hogy úgy öltöztesse, mint egy kis játék babát, minden egyes ruhája viszketősebb és buggyosabb, egyre részletesebben kidolgozott az előzőnél. A korkülönbség Maria és köztem a szüléink kihűlő házasesetének köszönhető, és még hangsúlyosabbá tette a gyermek elvesztése, akit anyánk elvetélt. Miközben Isabel, Beatriz és én ott voltunk egymásnak, és alkalmanként Alejandro is, Mariát elválasztotta tőlünk a kora, és így még inkább anyánk gondjaira maradt.

Maria alsó ajka előreugrik.

Más taktikával próbálkozom, és elönt a büntudat.

- Anával ebédelek együtt. - *Hazug.* - Mit szólsz, ha eszünk egy kis jégkrémet, miután visszajöttem?

Maria habozik.

- Kókuszosat?

Az, hogy Maria gyengéi az édességek, egy másik nem olyan nagy családi titok.

- Amilyet csak szeretnél.

Nem hibáztatom, amiért szeretne elkísérni, az élet a Perez-házban minden egyes Havannában elkövetett, erőszakos megmozdulás után egyre korlátozóbbá vált. Lehet, hogy Batista igyekszik meggyőzni az ország többi részét, hogy a zavargások mindössze néhány elszigetelt incidenst jelentenek, melyeket ő határozottan kézben tart, de anyánkat nem lehet átverni, és nem is hajlandó kitenni a lányait semminek, ami halálos vagy illetlen lehet.

Még több ok, hogy a mai kiruccanásnak miért kell titokban maradnia.

Miután megbeszéltük a jégkrémezésünket, ott hagyom Mariát zongorázás közben, és elindulok Havanna központja felé, máris pár perc késésben vagyok. A házból való kiosonás kezd szokásommá válni, és meglepően jó vagyok benne, olyan képesség ez, melyet bár felfedeztem volna már fiatalabb koromban is. Csak elképzelni tudom, micsoda kalandokban lehetett volna részem.

Belépek a Barrio Chino⁸ bejáratát felvezető, hatalmas kapun, és ezzel a város egy ismeretlen területére érkezem. Havanna és az ő titkai. Mikor nem otthon eszünk, a szüleim jobb szeretik az olyan helyeket, mint a La Zaragozana, vagy a sok sok francia éttermet, melyek az elmúlt évek során bukkantak fel. Nem emlékszem, hogy valaha jártam-e a városnak ezen a részén.

A cukor erős befolyása a sorsunkra és a vagyonunkra itt is megnyilvánul - réges- rég a cukor hozta a szigetre a kínai munkásokat. Némelyik munkás visszatért Kínába, mikor lejárt a szerződése, sokan itt maradtak, és otthonra leltek Havannában és vidéken.

Körbepillantva magam körül, lehetetlen figyelmen kívül hagyni a tényt, hogy a családom kivette a részét az iparból, mely oly sokáig támogatta a gazdaságot, és ezzel egyidejűleg oly sokat el is vett az emberektől, oly sokak verejtékéből biztosítva vagyont és jómódot a szigetnek. A nemzeti erőforrásunk egyben szegényforrás is. Szeretem azt hinni, hogy az apám becsületes ember, hogy jól bánik a munkásaival, hogy igazságosan fizeti meg őket az erőfeszítéseikért, de nem vagyok annyira védve a külvilágtól, hogy azt higgyem, ez mindig így volt azok számára, akik a földeken dolgoznak. A cukor volt az, ami a spanyolok rabságában tartott minket, ami rabszolgákat hozott a partjainkra, az amerikaiaknak pedig komoly befolyást és kontrollt adott a vagyonunk felett.

A sziget ad, és a sziget elvesz, mindezt egyetlen végzetes csapással.

Ez az örökség, amely ellen a bátyám lázad, az ügy, amely hajtja. *Ez vajon Pablo ügye is?*

A kapun belépve spanyolul és kínaiul beszélők vesznek körül vegyesen, a feliratot olyan betűkkel írták, amelyeket nem tudok elolvasni. A levegőben szálló illatok ismerősek, és mégsem - a sertéssült illata olyan fűszerekével keveredik, amelyeket nem tudok beazonosítani, erőszakosan árad az éttermekből és az utcára nyíló kis helyiségekből. A testek itt még jobban összezsúfolódnak, és át kell küzdenem magam a tömegen, miközben keresem őt.

Pablo egy piros ponyvatetős épületnek támaszkodik, tekintete az utcát pásztázza, és megállapodik rajtam.

Ma lazán öltözött, hosszú lábát sárgásbarna nadrág burkolja, és papírvékony lenvászon inget visel - gondolom, engedett a hőségnek. Ellöki magát a faltól, és felém indul, arcán olyan mosoly, amelytől hevesen kezd verni a szívem.

- Kíváncsi voltam, eljössz-e - mondja ismét, mintha ez lenne már a szokásos módja annak, ahogy egymást üdvözljük, nyugtázva a bizonytalanságot közöttünk. Előrelép, csókot nyom az arcomra.

Mindössze egy nap telt el azóta, hogy utoljára láttuk egymást, de képtelen vagyok letagadni a sóvárgást a tagjaimban, az epekedő érzést a szívemben.

- Sajnálom, hogy késtem. A testvéreim. - Nem tudom, mennyit áruljak el neki a családomról, ennek az embernek,

akiről olyan keveset tudok. Egy dolog nekiadnom a szívem, de egy másik kiadni neki a családom. - Bonyolult - mondom, és tisztában vagyok vele, milyen kevés magyarázattal szolgál ez a szó.

Pablo bólint.

- Nagyra értékelem, hogy itt találkozol velem. Gondoltam, jobb lenne, ha olyan helyre mennénk, ahol nem vagy ismert, ahol nem kell amiatt aggódnod, hogy meglátnak.

Ebben igaza van - mindenki a maga dolgával van elfoglalva, senki felénk se pillant. Szabadságot jelent a névtelenség, melyet Havannának ez a része nyújt nekünk, és emiatt egy kicsit közelebb is állok Pablóhoz, mint ahogyan normális esetben tenném. Könnyebb így, hogy Pablo érti, mekkora kockázatot vállalok, ugyanakkor képtelen vagyok tagadni a szégyent, mely előtt - mindenképpen jobbat érdemel egy olyan lánynál, aki fél szembemenni a családja elvárásaival.

- Ez tökéletes. Nem hiszem, hogy korábban jártam a városnak ezen a részén - felelem.

- Mi régen jártunk ide, mikor fiatalabbak voltunk. Apám magával hozott engem meg a húgaimat tűzijátékot venni. Ilyen tűzijátékot még sosem láttál. - Elmosolyodik, és úgy sejtem, magával ragadta egy emlék. - Mindig azon veszekedtünk, ki gyújtsa meg.

Elvigyorodom.

- Ez olyasminek hangzik, amit a testvéreim meg én is csinálnánk.

- Éhes vagy? - kérdezi Pablo egy pillanat elteltével. - Bólintok. - Van egy jó hely, éppen a sarkon túl, ott készítik a legfinomabb kínai ételt a városban.

Pablo kézen fog, mire összekulcsolom az ujjaimat az övéivel. Örülök, amiért levettem a kesztyűmet, mielőtt idejöttem, így a csupasz bőrömmel érinthetem meg, miközben a kezünk összefonódik. A hüvelykujja a tenyerem belső részét simogatja.

Pablo céltudatosan közlekedik, könnyedén halad a tömegben.

Elmegyünk egy üzlet előtt, melyet Pablo a híres Pacificónak nevez, majd megállunk egy apró étterem előtt, mely számos más üzlet közé van bezsúfolva a szűk utcán. A hangok az étteremből kiáradnak az utcára, a lehangoló homlokzat nem illik az élénk belső térhez.

Nem a La Zaragozana, nem is a Tropicana, mégis jobban tetszik, és örülök, hogy Pablo nem ragaszkodik a formaságokhoz. Más férfiak talán a város legjobb éttermébe vittek volna, hogy megpróbáljanak lenyűgözni, de ezt jobban értékelem - a vágyát, hogy egy különleges helyet mutasson meg nekem, hogy megossza velem a titkát.

- Ígérem, hogy az itteni étel az egyik legfinomabb, amit valaha ettél - mondja.

Elmosolyodom.

- Csodás.

Besétálunk, majd egy idős kínai férfi egy kis asztalhoz vezet minket a helyiség hátsó részében. Az étterem keskeny

és hosszú, a körülöttünk lévő asztalok üresek, az utcára néző részt étkező és dominózó férfiak töltik meg. Boldogan hagyom, hogy Pablo rendeljen nekem, elégedetten figyelem, ahogy a pincérrel nevetgél, miközben spanyolul társalognak. Miután megrendelte a fogásainkat, a férfi magunkra hagy minket, és ismét kettesben vagyunk.

Egyikünk sem szólal meg egy ideig, mely egyre hosszabbra és hosszabbra nyúlik, míg már képtelen vagyok tovább elviselni a csendet. Túl sok forog kockán itt a számomra ahhoz, hogy szemérmes legyek, túl sok a bizonytalanság ahhoz, hogy az anyám lánya legyek, hogy lesüssem a szemem, és csak akkor beszéljek, ha szólnak hozzám az előkelő társaságban. A Malecónon elcsattant csók előtt nekem megfelelt, hogy lazán kezeljem a dolgokat. Most már tudom, hogy az a lehetőség a múlté.

- Mit kell tudnom rólad? - kérdezem halkán. Messze vagyunk a többi vendégtől, de sosem lehet tudni, mikor hall meg éppen egy rossz ember egy veszélyes beszélgetést.

- Elisa...

A fejem ingatom, megszakítva minden ellenkezést. Talán ez gyors, talán túl sok, hogy ilyeneket kérdezek, de ilyen körülmények között nem vagyok benne biztos, hogy még mindig érvényben vannak az illedelmes viselkedés szabályai. Kezdünk egymásba gabalyodni, és tudnom kell, hogy ez mennyire kockázatos.

- Olvastam a leveledet. Részleteket már kaptam belőled, és azt hiszem, tudom, milyen vagy, de hallanom kell a többit

is, tudnom kell, hogy mibe keveredem bele, hogy mit kell megvédenem.

A kezünk centikre pihen egymástól az asztalon, és miközben igyekszem kordában tartani a Pablo iránti érzéseimet, azt akarom, hogy újra fogja meg a kezem, hogy érezzem azokat a keményedéseket a bőrömon.

Ostoba lány.

Pablo felsóhajt.

- óvatosnak kell lenned. Senkiben sem bízatsz. Amiket elmondok neked, azokat nem mondhatod el senkinek. Ezen életek múlnak. - A tekintetemet kutatja, és érzem, ahogy felmér, éppen eldönti, megbízik- e bennem, vagy sem. Ez a bökkenő, nem igaz? Pusztán csak egy butácska elsőbálozóként tekint rám, aki ránézésre szép, de sok másra nem jó? Vagy többnek lát? Egyenlő félnek, valakinek, akivel bizalmasan beszélhet, akiben megbízhat. - A Sierra Maestra hegyeiben voltam, mielőtt idejöttem.

Mély levegőt veszek, összeszedem magam, még ha nem is lep meg teljesen a bejelentése, ő is egy a szakállasok közül - a férfiak közül, akik a Sierra Maestra hegyei között harcolnak, a Radio Rebeldén keresztül közvetítik a forradalmat, a férfiak közül, akiket apám nap mint nap leszól.

- Hogy kerültél közéjük? - Lefelé bámulok a kezemre, és azért imádkozom a mennyekhez, hogy ezzel most ne nyissam ki Pandora szelencéjét.

- A Havannai Egyetemen. Meséltem, hogy jogot tanultam, s az egyik osztálytársam részese volt a

forradalmármozgalomnak, elmentem vele néhány gyűlésre. Az elején felvonultunk és tüntettünk. Nem volt valami jól szervezett, de gondoltuk, ez lehetőség arra, hogy felszólaljunk a minket körülvevő igazságtalanságok ellen. - Megkeményedik a hangja. - Batista azt ígérte, hogy megvédi az 1940- es alkotmányt, hogy megadja nekünk a beígért jogokat, aztán megszegte ezt az ígéretet. Hol van a szabadságunk? Hol vannak a jogaink? Mennyi megy az ország vagyonából a városnak, Havannának? A főváros tele van szórva amerikai kaszinókkal és hotelekkel, melyekben filmsztárok és gengszterek laknak, akik úgy kezelik az országot, mintha az a személyes kis játszóterük lenne, miközben a vidéken élő kubai polgárok nem tudnak olvasni, és nincs hozzáférésük az élethez alapvetően szükséges dolgokhoz. - Ugyanezeket a gondolatokat hallottam nem is olyan régen Alejandrótól. Káromkodás hagyja el Pablo száját, a hangja egyre halkabb. - A tüntetések erőszakossá váltak. Valójában ez elkerülhetetlen volt. Akármikor haladást értünk el, akármikor megpróbáltuk megszólítani a kubai embereket, terjeszteni az üzenetünket újságcikkeken keresztül vagy a rádióban, cenzúrázták a szavainkat és a tetteinket, a támogatóinkat levadászták. Batista irányít mindent - a katonaságot, a médiát, a gazdaságot. Esélyünk sem volt. És nem is csak Batistával harcolunk; az Egyesült Államokkal is harcolunk, amely évről évre támogatja őt, amely fegyvereket ad neki, melyeket ő arra használ, hogy a saját népét ölje meg velük, csak hogy fenntartsa a hatalmát a sziget felett. Hogy

tudna egy csapat kántáló, felvonuló diák jelentős változást elérni, ha nem hajlandók maguk is erőszakossá válni? Hogy akar bárki is hatalomra szert tenni egy világban, ahol csak néhányan irányítanak mindent, ha nem hajlandó elragadni azt a hatalmat tőlük? - Jeges borzongás szivárog a csontjaimba, mivel a szavai telibe találnak. *Az olyanoktól elragadni, mint apám.* Meddig hajlandó Pablo elmenni a Batista ellen folytatott harcában? Vajon ölt már? Fog ölni? Sikerül valaha közös nevezőre jutnunk - talán a Kuba iránt érzett szeretetünkben - , vagy az a sorsunk, hogy ellentétes oldalon álljunk? - Hirtelen befejezi a szónoklatát. - Zaklatott vagy.

Az vagyok, de ez aligha tűnik alkalmas időnek az érzékenykedéshez.

- Mesélj el mindent.

- A Moncada- laktanyában voltam Fidellel, amikor a katonák tüzet nyitottak ránk. Azt gondoltuk, meglepjük őket, mivel úgyis mindenki a Santiago karnevált ünnepli, ezért részegek és óvatlanok lesznek, de nem jött be a számításunk, és amint nem állt már rendelkezésre a meglepetés ereje, mindennek vége lett. Addig lőttünk egymásra, míg már nem maradt golyónk - férfiak haltak meg mellettem, akik a barátaim voltak, akikkel együtt nevettem és ittam aztán elmenekültünk. Fidel nem volt olyan szerencsés, és elfogták. Én megmenekültem, de segítettem neki, amíg börtönben volt.

Az öt évvel ezelőtt volt. Szinte még kislány voltam, mikor fegyveresek támadták meg a Moncada- laktanyát Santiago de Cubában - a második legnagyobb katonai helyőrséget Kubában - , július 26- án, Fidel Castro kudarcba fulladt kísérlete volt ez, hogy átvegye a kormány feletti hatalmat Batistától. A hírekben az állt, hogy a lázadók buszokra szálltak Havannában, és követték Fidelt vidékre anélkül, hogy tisztában lettek volna a misszió részleteivel, hogy értették volna, hogy kész öngyilkosság az egész - hogy létszám és fegyver tekintetében is hátrányban voltak, hogy mindössze meggondolatlansággal és idealizmussal voltak felszerelve, a fegyvereik pedig a nyomába sem érhettek a katonaságénak. Nagyon sok ember halt meg aznap mindkét oldalon, az ezt követő tárgyalások valahová a gyermekkorom kódébe vesztek. Én még babáztam, miközben ő háborúzni ment.

- Szóval veszélyes életet éltél.

Pablo megrántja a vállát, mintha nem lenne büszke az esetre, mintha az ilyesféle tettek pusztán melléktermékei lennének annak, hogy azt teszi, amit helyesnek hisz.

- Igen. Veszélyes harcolni azért, amiben hiszel. Az is veszélyes, ha az ember Batista kormányának korrupszágáról beszél, az Egyesült Államoktól való függésünkről, ha panaszkodik a munkanélküliség, a hanyatló gazdaság miatt, és amiatt, hogy a cukor irányítja mindannyiunk vagyont. - Egy káromkodás kíséretében félbeszakítja a mondandóját, mikor elsápadok.

Végighallgattam, ahogy a bátyám ugyanezeket a szavakat vágja apám fejéhez, kivéve, hogy a különbség Pablo és Alejandro között az, hogy jól tudom, Alejandro mennyire megveti Fidelt és a Július 26. Mozgalmat, és ismerem az abbeli hitét, hogy a forradalmárok nem hajlandóak elég messzire menni a változást illetően, melyet Kubába akarnak elhozni, az a „forradalom”, amelyre felszólítanak, nem lesz elég ahhoz, hogy fordítson a gazdasági egyenlőtlenségen, mely azóta sújtja a szigetünket, hogy a spanyolok idejöttek.

- Te gyűlölöd a családomat - mondom tompa hangon.

Újabb káromkodás csúszik ki Pablo száján, és egy szempillantás múlva meglátom az ellentmondást a tekintetében, a szavaiban rejlő igazságot és hazugságot.

- Bárcsak ilyen egyszerű lenne. Gyűlölنőm kellene a családot. Az olyanok, mint az apád, ellopták az országot tőlünk, többiektől. Gyűlölنőm kellene a családot, de...

Elhal a hangja, mintha képtelen lenne megmagyarázni az emberi szív szeszélyeit.

- Én nem a családom vagyok - tiltakozom, még ha fel is ismerem a hamisságot, amint a szavak kiszaladnak a számon.

Rendkívül fájdalmas az, amikor valaki, aki fontos az embernek, és akit csodál, bírálja a létezését, a tulajdon identitását, s a világot, amelyben él, velejéig romlottnak tartja. A bátyám mindent utál abban, hogy Perez, és minél inkább hangoztatja abbeli vágyát, hogy eltávolodjon a családuktól, annál inkább tűnik lehetetlennek a számára,

hogy szeressen minket, akik beleszülettünk ebbe az életmódba. A szüleim lánya vagyok. Hogy szerethet valamit az ember, amit ilyen buzgón elítél?

- Dehogynem vagy az - mondja Pablo. - Benne van a csontjaidban, a fejed billentésében, a hangodban, minden egyes lépésben, amelyet megteszel. Perez vagy, tetőtől talpig.

És ez a probléma. Nem tudom, hogyan tegyek semmissé egy egész életnyi viselkedésmintát, szabályt, modort, amely belém van vésve. Hogyan tagadjam meg azokat, akiket szeretek - Beatrizt, Isabelt, Mariát, a szüléimét, Alejandrót. Mi nem Batista vagyunk, és sok mindennel nem is értünk egyet a politikájában. De hol van a különbség bűn és túlélés között? Az előnyök, amelyekre a hatalmi pozíciója által szert teszünk, automatikusan átkozottá tesznek minket?

- Bárcsak egyszerűbbek lennének a dolgok - mondja Pablo. - Bárcsak élhetnél a világomban, és én a tiédben. Bárcsak ne különülnének el egymástól olyan élesen azok, akiknek mindenük megvan, és azok, akik egyszerűen csak az esélyre vágnak, hogy mindenből részesülhessenek.

- És gondolod, hogy te ezt el tudod hozni Kubának?

- Igen, én és a hozzám hasonlók. Például Fidel Castro.

Keveset tudok Castróról, leszámítva azt, amit a hírekben hallok róla, és a gúnyt a bátyám hangjában. Fidel arra szólít fel, hogy vessék börtönbe és lőjék le azokat, akik indulnak a következő elnökválasztáson; azt mondja, lebombázza a választóhelyiségeket, ahol az emberek gyülekeznek majd.

Lehet, hogy Pablo szerint jó ember, de az a kevés, amit láttam belőle, még nem győzött meg, és akármennyire is nem értek egyet a bátyámmal, ebben a kérdésben az ő nézeteit sem tudom figyelmen kívül hagyni.

- Ott voltál Fidellel a *Granmán*? - kérdezem.

- Igen. Ott voltam vele egész végig.

- A barátod.

Meg sem próbálom leplezni a tényt, hogy ez egy kissé elborzaszt. Anyánk mindig figyelmeztetett, hogy a társaságunk alapján ítélnék meg bennünket, és nehéz nem ugyanezt tennem Pablóval. Épp ahogy számára is nehéznek tűnik, hogy ne így tegyen velem.

- Igen - válaszolja Pablo. - Emellett ő Kuba legnagyobb esélye arra, hogy kilépjen Batista árnyékából. Ő jó ember, ügyvéd, újitó, tudós alkat, és a történelem a szenvedélye.

Némely Havanna körül felrobbanó bomba Castro Július 26. Mozgalmához köthető. A kubai vér egy része, mely az utcákon folyt, az elvesztett életek, az ő kezükhöz is tapadnak. Akár közvetlenül, akár közvetetten, de ő is felelős azokért a halálokért.

Hogyan csodálhatnék egy ilyen embert?

- Castro nem a hegyekben van? Nem kellene neked is ott lenned most vele? Mit keresel Havannában?

Pablo sokáig hallgat.

- Egy ideig vele voltam a hegyekben. Szükség volt ott rám. Jobb, ha nem tudod, miért.

- Mi történik, ha lebuksz?

- Kihallgatnak. Börtönbe dugnak.

- Agyonlőnek?

Meg sem rezzen.

- Meglehet. Valószínűleg. - Megfogja a kezem, összekulcsolja az ujjainkat, rajtam csüng a tekintete. Előrehajol, egészen közel hozzám, a hangja ismét elhalkul. - Ha többé nem akarsz látni, ha nem érted meg... - Elhal a hangja. - A családom... - Az érzelmektől darabokra hullanak a szavai. - A családom sem kért ebből. Belőlem sem kértek most, hogy ez az életem. Megértem. Amerikába mentek. Floridába. Nem is beszélünk.

- Sajnálom. Ez biztosan nehéz neked. Én nem tudom elképzelni az életemet a családom nélkül.

- Nehéz.

- Mikor a bátyám... - Mély levegőt veszek. Mennyire tudok megbízni benne? Mennyire lenne szabad kiadnom magamat és a családomat? Pablo az imént eleget mondott el ahhoz, hogy felakasszák. Képes az ember csak félig- meddig létezni egy kapcsolatban, vagy a szerelem természete eleve megköveteli, hogy teljes erővel vesse bele magát? - Mindenkinél nehéz volt. - A fehér lenvászón szalvétát csavargatom. - Semmit sem akar a szüléinktől, nem kér a pénzből, az örökségből, abból, hogy a családi cukorvállalatot vezesse.

- A Directorio Revolucionario Estudiantillal van - mondja Pablo.

A DRE-vel, akik egy évvel korábban lerohanták az Elnöki Palotát, és megpróbálták megölni Batista elnököt. A vezetőjük, Jósé Antonio Echeverria halálával, miután részt vett egy támadásban a Kubai Nemzeti Rádióállomáson, a csoport csaknem összeomlott, és sok tagja döntött úgy, hogy csatlakozik a hegyekben harcoló Július 26. Mozgalomhoz. A bátyám Havannában maradt a barátaival, akik nem hajlandóak csatlakozni Fidelhez és az embereihez.

Összeszorul a gyomrom.

- Igen. Honnan...

- Kérdezősködtem. Természetesen csak diszkrétan.

Összeszűkül a szemem.

- A szüleim mindenkinek azt mondták, hogy Európában tanul. Mindenki azt hiszi, hogy ott van.

- Azok, akik tudnak a bátyádról, nagyon más körökben mozognak, mint azok, akiket a jachtklubban láthatsz. Mi kicsi, rossz hírű társaság vagyunk, de gyorsan terjednek a hírek. - Hezitál, a mosoly lassan eltűnik. - A bátyád mostanában felhívta magára a figyelmet. Az írásai...

- Tudom.

- Olvastad az irományait? - kérdezi Pablo, a hangneme eléggé kétkedő.

- Ő a bátyám.

- De nem osztod a nézeteit?

- Persze hogy nem. De attól még a bátyám. Nem mindig tetszik, amit csinál, nem mindig értek vele egyet, de szeretem őt. - Ezen elgondolkodom egy pillanatra. - Büszke

vagyok rá, amiért ilyen szenvedélyesen hisz valamiben, még ha nem is olyasmiben, amiben én hiszek. Még ha a hite éket is ver közé és a család többi tagja közé. Nem lenne boldog, ha apánk másolata lenne, neki a maga urának kell lennie, és az is. Ugyanakkor aggódok is érte. Folyamatosan. Minden egyes nappal, amelyet távol tölt, olyan érzés, mintha egyre távolabb és távolabb lenne tőlünk.

- És a te helyed hol van ebben az egészben? - kérdezi Pablo.

- Az én helyzetem más. Más nőnek lenni Kubában.

- Meglehet. De nem kell, hogy így legyen.

Csak ingatom a fejem.

- Túl sokat remélsz.

- Te pedig túl keveset kérsz.

- Meglehet - ismerem el.

Szétválunk, ahogy a pincér az asztalra helyezi a tányérjainkat. Pablo olyan ételt rendelt nekünk, amely csodásán fest, és illatozik, húsdarabok rizzsel összekeverve.

Mikor a pincér távozik, higgadtan megkérdem tőle:

- Meddig leszel Havannában?

- Talán néhány hétig. Nem tudom biztosan. - *Akkor hát néhány hetünk van.* - Szeretnélek még látni - mondja, és fürkésző a tekintete. - Láthatlak még?

Talán a Malecónon sétálgatva szerettem bele. Vagy talán a partin történt, vagy néhány perccel ezelőtt, ahogy a Kubával kapcsolatos álmairól beszélt. De az is lehet, hogy ez pusztán csak előfutára a szerelemnek, egy érzelem, melynek

páratlanul nehéz nevet adni, mikor még várat magára a megtapasztalása; talán fokozatai vannak, mint az a pillanat, mikor az ember belegázol az óceánba, pont azelőtt, hogy összezsapnának a hullámok a feje felett. És talán...

- Igen.

Megkönnyebbülés csillog a szemében.

Pablo megfogja a kezem, a hüvelykujja a csuklóm belső részét cirógatja, a puha bőrt izgatja ott belül.

- Nehéz lesz elsétálni tőled, igaz? - kérdi, a hangja rezignált.

Megdobban a szívem.

- Remélem.

Kocsival visszavisz Miramarba, melyről azt mondja, egy baráttól kérte kölcsön, és néhány házzal arrébb tesz ki a házunktól, elkerülendő, hogy bárki is meglásson minket együtt.

Pablo szembefordul velem az ülésén.

- Lenne kedved holnap sétálni velem egyet? Reggel van egy kis elintéznivalóm, de délután találkozhatnánk, ha te is szeretnéd. A Malecónon, a Paseo del Prado közelében.

Minden egyes nappal, amelyet együtt töltünk, nő a lebukás kockázata - és mégis akarom.

- Igen.

Megbeszéljük, hogy két órákor találkozunk, aztán az ajka súrolja az arcomat, és már el is tűnik, ott hagyva engem Miramar utcáin sétálgatva, a bőröm még mindig meleg a csókjától.

Feltűnik előttem az otthonom, a magasba emelkedő pálmafákkal keretezett, rózsaszín épület. A kapu felé sétálok.

Kisebb sikoly szakad ki belőlem, ahogy egy kéz szorítja meg az alkaromat, és a kerítés széléhez húz, el a ház látóteréből.

- Elisa.

Alejandro egyszerre csak ott áll előttem, a karomat markolja, maga után húz az utcán, mígnem a birtokunkat határoló masszív falak már eltakarnak minket.

A bátyám hangja halk, sürgető, annyira más, mint az a heccelős, csintalan fiú, aki mellett felnőttem. Nem tudom biztosan, mikor vette kezdetét a változás, mikor kezdett el más szemmel nézni a társadalomra, amelyben élünk. Talán az egyetemen? Végigjárt egy évet a Havannai Egyetemen - mielőtt az bezárta a kapuit - , s az idő alatt a leendő cukorbáróbból forradalmár lett.

- Mit keresel itt? - sziszegem.

Apám világossá tette aznap, mikor kihajította Alejandrót a házból; a bátyám csakis azt a ruhát viheti el, amit visel, semmi mást, soha többé nem térhet vissza, a neve törlésre kerül a családi bibliából, a cukorbirodalom pedig arra marad a jövődöbéli férjeink közül, aki apánk szemében a legjobban megérdemli, ezzel rendkívül partiképesé téve minket. Ám apánk rendelkezéseit nem követtük túl szigorúan, Alejandro látogatásaira azért általában esténként került sor, és azokon a napokon, mikor a szüléink nem tartózkodtak otthon. Az, hogy most apánk valahol odabent van a tágas házban, mert

a szüleink már visszajöttek Varaderóból, csak még arcátlanabbá teszi a mostani látogatását.

- Mit művelsz *vele*?! - kérdi Alejandro, a tekintete sötét, teljesen figyelmen kívül hagyja az én kérdésemet. Úgy futtatja végig a tekintetét a külsőmon, mintha valami idegen lennék a számára.

Hevesen ver a szívem.

A fiútestvérek is egyszerre jelentenek átkot és áldást.

- Semmit.

- Ez nem semminek tűnt.

Mit látott? Engem a kocsiban? Ahogy elsétálok Pablótól? Azt a pillanatot, mikor Pablo az arcomra nyomta az ajkát?

- Hát, pedig az volt - hazudom. - Nem mintha abban a helyzetben lennél, hogy kioktathass engem arról, hogyan viselkedjek körültekintően.

- Nem arról van szó, hogyan legyél körültekintő; a biztonságodról van szó. ő veszélyes.

- Számomra nem.

- Különösen a számodra. Van fogalmad róla, mit csinálnak a Sierra Maestrában? Állatok. Tudod, mennyire közel áll Fidelhez?

Csőpög a megvetés a névből, ahogy elhagyja a bátyám száját. Nem vagyok teljesen ledöbbenve azon, hogy a bátyámnak tudomása van Pablóról; az ideológiai különbségeik ellenére a bátyám minden porcikájában az apám örököse - nagyra tartja az információ értékét: felhalmozza, üzletel vele, az előnyére használja fel.

- Ő jó ember.

Alejandro felhorkan.

- Hát nem azok vagyunk mind?

Van valami a hangnemében, ami összetöri a szívem - *mit műveit velünk Batista? Mit műveltünk mi egymással?*

- Még mindig jó ember vagy. - Alejandro egy grimasz kíséretében végigszánt a haján a kezével. A kéz aztán a teste mellé hullik, és csak bámul rá, mintha vértől csöpögnének a sovány ujjai. Azon a sorsdöntő napon, a palotát ért támadás után, Beatriz meg én apánk dolgozószobája ajtajának túloldalán álltunk, a fülünket a fára tapasztottuk, hallgattuk, ahogy Alejandro meg az apánk veszekszik. Tudom, hogy a bátyám ölt embert a Kuba jövőjéért folytatott privát háborújában - álmodik vajon azoknak az arcával, akiknek elvette az életét? Gondol arra, hogy volt-e családjuk - feleségük, gyerekeik? Beatriz és én sosem beszéltünk arról, amit aznap hallottunk. A szavak kimondása elképzelhetetlen erővel ruházza fel őket, és jelen pillanatban bővelkedünk a borzalmas dolgokban. Alejandro most halkán átkozódik. - Mit keresel itt? - kérdezem ismét, lágyabb a hangom.

- Beszélnem kell Beatrizzal.

- Beatriznak kell óvatosabbnak lennie. Rajtakaptam Apa dolgozószobájában. Ha valaki más látta volna meg, ahogy felforgatja a fiókjait...

Alejandro újabb szitkozódást hallat.

- Majd beszélek vele. Megmondom neki, hogy legyen óvatosabb.

ő az egyetlen, akire Beatriz hallgat, és még ezt sem veszi túl komolyan.

- Meddig fog ez még folytatódni? - kérdezem a falnak dőlve.

- Hogy érted?

- Nem fáradtál bele? Nem akarsz hazajönni? - Kinyúlok, megragadom a karját, a testvért keresem a szemében, akit tizenkilenc éven át ismertem.

Fájdalom bámul vissza rám.

- Hogy jöhetnék? Mit kellene tennem?

- Mi vagyunk a családot. Szeretünk téged.

- Ők is szeretnek? Talán te szeretsz. És Beatriz és Isabel és Maria. De a szüléink? Hiszen kidobott.

- Megpróbáltad megölni az elnököt - suttogom. - Mégis mit kellett volna tennie?

- Megértenie.

- Nem érti, ők nem értik. Amit tenni próbálsz - ez a rendszer, amit le akarsz rombolni a mindent jelenti számukra. Ez az örökségünk.

- Ez nem olyasmi, amire büszkének kellene lenni.

- Számodra nem, de számukra igen. Azokat a dolgokat, amiket te ócsárolsz, ők igyekeznek fenntartani.

Alejandro felsóhajt, elgyötört az arckifejezése.

- Szerinted én nem tudom? Vagy nem látom, milyen kevés esély van arra, hogy bármi más legyünk egymás számára, mint ösellségek?

- Ez csak politika - érvelek.

- Nem, nem az. Többé már nem. Most már a részem. Nem tudom eltemetni és elpusztítani. Nem lehetek megint az az elkényeztetett herceg, akinek egy cukorbirodalmat kellett volna örökölnie, amelyet mások vére és veritéke árán harácsolnak össze. *Nem tehetem!* - mondja nyomatékosan. Ellöki magát a faltól, a frusztráció az arcára van vésve. - Mondd meg Beatriz- nak, hogy holnap délben itt várom.

- Alejandro...

- Nem maradhatok tovább. Komolyan gondoltam, amit az előbb mondtam - az a fickó nem jó neked. Tartsd magad távol tőle. - Előrehajol, és gyorsan megölel. A teste sokkal vékonyabb, mint amire emlékszem. Mit evett eddig? Hol élt eddig? Hogy él túl egyedül?

- Alejandro, várj!

Hirtelen elenged, elfordul, minden egyes lépése egyre hosszabb, ahogy távolodik tőlem. Sokkal jobban fáj, mint gondoltam, végignézni, ahogy a tulajdon bátyám szinte elfut tőlem, és percek telnek el, mire ismét képes vagyok megmozdulni, ott állva a járdán a kicsit mauzóleumra hasonlító nagy ház és a báty között, aki igyekszik porig rombolni az egészet.

NYOLCADIK FEJEZET

Hetek telnek el, a bátyám ismét távol jár, az életem hétköznapi események sorozata, Pablóval közös, sorsdöntő pillanatokkal tarkítva. Pablo akármit is csinál a forradalmároknak, az éj leple alatt besurran a városba, mint egy tolvaj, órákat biztosítva ezzel kettőnknek, mielőtt ismét elmegy. Az időbeosztásának nincs igazán ritmusa, legalábbis nem olyan, amit én is látok, és miközben valószínűleg kereshetnék valamiféle mintát a nap híreiben, vannak dolgok, amiket nem akarok túl alaposan megvizsgálni. Előfordul, hogy egy huzamban több napot is Havannában tölt, és ilyenkor tudunk találkozni egyszer- kétszer, máskor csak néhány pillanatra tudok elszabadulni, és ennyi.

A levelek váltak az eszközévé annak, hogy magam mellett tartsam őt, mikor kénytelenek vagyunk külön lenni. A Malecónon megejtett randevúk, két közös mozizás és egy-egy időnként előforduló titkos étkezés között léteznek.

Van némi feszültség az interakciónkban, mikor együtt vagyunk, amely eltűnik, mikor írunk egymásnak; van valami bensőségeség abban, hogy átadjuk egymásnak a legbizalmasabb gondolatainkat, többoldalnyi meghittséget teremtve ezzel. A fejemben kavarnak a szavai, mikor külön

vagyunk, képzeletbeli beszélgetéseket találok ki közöttünk, magammal viszem őt a nap során, magamban beavatom az életem olyan részeibe, amelyeket a hús- vér embernek sosem engednének megtapasztalni. A szerelmünk éppen úgy játszódik a leveleinkben is, mint abban a néhány alkalomban, mikor láthatjuk egymást, olyannyira, hogy időnként összekeveredik a kettő - a férfi, aki megfogja a kezem, és a part mentén sétálgat velem, és az, akit a fejemben varázsolok elő papírból és tintából. Akármilyen mohón vágyom is a szavaira, vannak aggályok, amelyeket nem képes elsimítani.

Igazságosnak tűnik, hogy az örömet mérsékelje a helyzet valósága, mintha a sors közbelépett volna, és ezt rendelte volna el. A családom sosem fogja őt elfogadni. És az ő barátai valószínűleg sosem fognak elfogadni engem. Hacsak Batista nem bukik el, Pablónak nincs helye Havannában. Ha Batista elbukik, és a lázadók győznek, akkor mi lesz? Háborút hirdettek az életmódunk ellen, a vagyonunk ellen, becsmérelték az enyémhez hasonló családok pozícióját, arra buzdították a kubaiakat, hogy lázadjanak fel a hatalmon lévők ellen. Törést okoztak a családomban, s aggódom, hogy többé már sosem gyógyulunk fel belőle.

- Csendes vagy ma - mondja a legjobb barátnőm, Ana, miközben üdítőt iszogat velem szemben. Együtt ebédelünk egy étteremben a Plaza Vieja mellett. Egész életemben szomszédok voltunk, csak kilenc hónap van közöttünk. A szüléink jóban vannak egymással, egy társaságba járnak, de

a mi barátságunk magától alakult ki; két sötét hajú kislány egymás mellett játszik a játszótéren, kalandokat tervezgetnek a magas falak mögött, melyek magukba zárják őket. Rajta kívül, csak a testvéreim a barátnőim, mert összeköt minket a születésünk, s ez a kötelék szoros és eltérhetetlen, de van abban valami szabadság, ha olyan barátja van az embernek, akivel önmaga lehet, az elvárások, a családon belüli dinamika és a dráma nélkül.

- Ne haragudj - felelem. - Remélem, nem vagyok rossz társaság. - Olyan barátságunk van, amelyben nem szükséges kitölteni a csendeket, az is elég, ha csak egymás társaságában lehetünk, de attól tartok, ma feszegetem ennek a határait. - Sok minden kavarg a fejemben.

Alejandro a minap bejött a konyhába, és találkozott Beatrizsal. Mindig is a személyzet kedvence volt; vajon sejtik a távolléte valódi okát? Támogatják az ügyét? Valószínűleg jobb életük lenne Fidel uralma alatt.

- Nem vagy rossz társaság. A bátyádról van szó? - kérdezi Ana, együttérző a hangja.

A bátyámról és Pablóról.

Minden egyes nappal, minden egyes pillanattal azon kapom magam, hogy egyre jobban beleszeretek Pablóba. Tisztelem őt. A meggyőződéseit, a szenvedélyét, az intelligenciáját. Olyan elszánt, olyan motivált, az odaadása még akkor is csodálatra méltó, ha nem értünk egyet abban, mi lenne a legjobb irány Kuba jövője számára.

Mindig mindent elmondtam Anának, de a teljes igazságot nem árulhatom el neki - a bátyámról nem, és az már biztos, hogy Pablóról sem. Meg akarom védeni őt, igen, de attól is tartok, hogy elítél, amiért közösködöm az egyikükkel. Az ő családja nem áll olyan közel az elnökhöz, mint az enyém, de akkor is. Képzeletbeli falak emelkednek Kubában, családokon, házasságokon, barátságokon húzódnak végig.

- A minap eljött a házunkba a bátyám - felelem. - Nem néz ki valami jól.

Anának egy más verzióját adtam elő annak a sztorinak, amelyet a szüleim terjesztenek, egy kicsit közelebb állót az igazsághoz - hogy Alejandro és apám csúnyán összevesztek, aki azonnal felszólította, hogy hagyja el a házat. Talán sejti a többit is, és pusztán csak túl jó barát ahhoz, hogy egy szóval is említse. Ki tudja? Túl sok titkom van manapság, hogy mindet feltárjam.

Elkerekedik a szeme.

- Otthon voltak a szüleid?

- Nem, vidéken vannak. Az apámnak az egyik gyárában kitört sztrájk miatt kell intézkednie. Anyám pedig a ház úrnőjét játssza, kávézik, és a verandán üldögél.

- Bárcsak az én szüleim is elmennének vidékre - jegyzi meg Ana.

- Meghívták mára vacsorára Arturo Acostát, és egész biztos vagyok benne, hogy aljasak a szándékaik.

- Még mindig azon vannak, hogy eljegyezzenek valakivel?

- Felfelé görbül a szája. - Nagyon buzgók. Irigylem, hogy

vannak nővéreid. Jó lenne, ha lekerülne rólam egy kis nyomás.

- Szerintem Isabel már nem jár messze az eljegyzéstől - jegyzem meg.

- Komolyan?

- Elég komolynak tűnnek a dolgok közte és Alberto között.

- Anyádat meg fogja ütni a guta.

Anyámnak mindenféle problémái vannak a lányaival - az egyik egy lázadóba szerelmes, a másik egy olyannal jár, akinek nem megfelelő a vezetékneve, Beatriz pedig, nos, ő már csak Beatriz. Ha ez így megy tovább, Maria lesz az egyetlen, aki nem okoz majd óriási csalódást neki, habár még van pár éve, ami alatt ez változhat.

Elfintorodom.

- Valószínűleg. Habár, ha az egyikünk...

Tomboló hangzavar tör ki a téren.

Rat-tat-tat-rat-tat-tat-rat-tat-tat.

Lefagyok, az ujjaim szorosan összezárnak a villám körül, a kezem megáll a levegőben. Kell néhány pillanat az agyamnak, hogy összehangolja a zajokat... petárdák, kocsikipufogók, puskalövések...

- Bukj le - kiáltja Ana, kirántva ezzel a bódultságomból. Körülöttünk kiáltoznak és sikítoznak az emberek, a teret sírás hangja tölti meg.

Rat- tat- tat- rat- tat- tat- rat- tat- tat.

Az asztal alá kuporodom, átölelem Anát, imádkozom, nehogy eltaláljon minket egy kósza golyó, nehogy

idejőjjenek, és agyonlőjenek minket.

Mi történt a városunkkal?

Amilyen gyorsan kezdődik az örület, olyan gyorsan véget is ér, és váratlanul halálos csend borul a tömbre. Reszkető testtel lesek ki az asztal alól. Összeszorul a gyomrom. Emberek hevernek a földön, vagy a kocsik mögött rejtőznek. Az étel lepotyogott az asztalokról, egy kenyérszelet hever a földön az arcom mellett, mélyvörös bor kente össze foltokban a járdát. A nyüzsgő város elcsendesedett, semmi jele a fegyvereseknek. Legyőzőm a készletet, hogy elrohanjak, a tekintetem továbbra is kutat.

Jön majd a rendőrség, hogy közölje, már tiszta a levegő?

Lassacskán, mintha bűbájából térnének magukhoz, az emberek elkezdenek felállni, kiabálni, mutogatni. Ana meg én felkelünk a földről. Remeg a lábam, megrogy a térdem, az asztalhoz kapok, hogy megtámaszkodjam. Vágás van a tenyeremen ott, ahol földet értem, kavicsok ágyazódtak a bőrömbe. A kiborult fekete bab ráfröccsent, és összekente a kezemet. Megtörtöm a lenvászon szalvétával, melyet a kezemben szorongatok. Megremegnek az ujjaim, ahogy egy újfajta aggodalom tölt el.

Különös érzés kötődni az erőszakhoz - tudni, hogy valahol a városban ez a fegyverropogás lehet, hogy érintett valaki hozzám közel állót, akár elkövetőt, akár áldozatot - a bátyámat vagy Pablót.

Pénzt dobunk az asztalra az ételért, és kimenekülünk az étteremből. Körülöttünk emberek nyüzsögnek az utcán,

boltosok és étterem- tulajdonosok jönnek ki az üzleteikből, száll a hangjuk.

„A lázadók voltak.”

„Nem, a maffia volt.”

„Ugyan már, mindenki láthatta, hogy Batista emberei voltak. A lázadók előrehaladnak a hegyekben, mégis mire számítanak?”

„Batista emberei? Ezek sima bűnözők voltak. A bűnözés ebben a kerületben évről évre durvább. Az unokahúgom múlt este a kerületen sétált át...”

- Gyerünk... - Belekarolok Anába, lefordulok az utcán, a kocsi felé tartok, pánik lesz úrrá a tagjaimon, a fejemen, a szívemen.

Megtorpanok.

Két férfi hever előttünk arccal a földön, kevesebb mint három méterre, tócsában áll a vér a testük alatt, élettelen tekintetük visszabámul rám.

Hogy tudnék nem odanézni?

Szörnyű, de mégis váratlan megkönnyebbülés árad szét bennem... *Nem ők azok.*

Hallgatunk, miközben hazafelé tartunk Miramarba. Ana ül a volán mögött - még jó, tekintve, hogy mennyire ideges vagyok a ma délután eseményei miatt. Az utasülésen ülök, arcomat a letekert ablakon át a kellemesen simogató, sós levegő felé fordítom. Bármit megtennék, csak sikerüljön kiűznöm az elmémből a vér szagát és látványát. Émelyeg a gyomrom.

Ana töri meg elsőnek a csendet.

- Gondolod, hogy valaha is vége lesz?

Megszakad a szívem a hangjában csendülő reménytelenségtől. Nem beszélünk az erőszakról, az örületről a városban, de világos, hogy rá is mekkora hatással volt.

- Nem tudom - válaszolom.

Batista az életem több mint felében hatalmon volt. Azt mondják, az első időszaka valamelyest progresszív volt - ő adta nekünk az 1940- es alkotmányt, amely többek között megvédte a nőket a nemi alapon történő diszkriminációval szemben, és megadta nekik a jogot, hogy egyenlő fizetést követeljenek. Mikor évekkel később visszatért az elnöki posztra, diktátorrá vált, a populista kormányt korrupcióra cserélte, a hősből gonosz lett. Most már az amerikai maffia irányítja Kubát - turisták nyüzsögnek a tengerparton, megtöltik a hoteleket, amelyekben kubaiak nem szállhatnak meg, szerencsejátékot üznek a kapzsiságból épült kaszinókban.

Számunkra, akik alig ismertek mást, nehéz elképzelnünk egy másféle Kubát, mintha valahogy visszafordíthatnánk az időt, és semmissé tehetnénk a változtatásokat, melyeket a rezsimje vezetett be. Ugyanakkor nem tudok elképzelni egy olyan jövőt, amelyben a sziget nem olyan megtört, mint amilyen most.

Ana befordul az utcánkba, a hajlongó pálmafák látványa egy kicsit lecsillapítja az idegeimet. A tekintetem

megállapodik egy élénkkék kabrió mellett álldogáló férfin.

Felgyorsul a szívverésem.

Pablo ma lazán van öltözve, szivarozik, elég távol van a háztól ahhoz, hogy ne úgy tűnjön, mintha miattam lenne itt, de elég közel ahhoz, hogy kétségem se legyen afelől, hogy ő az.

Mit keres itt?

Kiszállok a kocsiból, fejfájásra hivatkozom, mikor Ana azt kérdi, van- e kedvem bemenni egy kávéra. Nyitva tartom a szemem, hogy látok- e bárkit, akit ismerek, ahogy elmegyek a házunk mellett, és Pablo felé tartok. Szerencsére épp nincs kint egyik szomszédunk sem, viszont az egyik kertész kíváncsi pillantást vet felém.

Néhány méterre megállók Pablótól, mindennél jobban szeretnék hozzásimulni, elernyedni a karjában, még ha az értelem azt diktálja is, hogy nem tehetem.

- Helló - mondom, és halkán beszélek.

Pablo mosolyától hőhullám söpör végig rajtam, a hevét azonnal elnyomja az arckifejezését árnyaló aggodalom.

- Ne haragudj, hogy idejöttem. Nem akarlak bajba keverni, de nem akartam úgy elmenni, hogy ne lássalak még utoljára.

Összerándul a gyomrom.

- Elmész? - Lassan közelebb lépek hozzá.

Csak egyszer láttam, mióta nemrég visszajött a városba. Olyan gyakorisággal jön- megy, hogy nehéz rutint kialakítani a találkozásainkban, az elválás és az azt követő ismételt találkozások folyamatosan kapkodásba torkolltak.

- Változtak a terveim - feleli Pablo, és sajnálat színezi a hangját. A kezét nyújtja, lopva megfogja egy hajtincsemet, és az ujjai köré tekeri, mielőtt egy sóhaj kíséretében elenged. - Holnap el kell mennem Havannából. Sajnálom.

Tudtam, hogy ez lesz, tudtam, hogy egyszer úgyis megint el kell mennie, de akkor is szomorúsághullám söpör végig rajtam, és rossz előérzetem van. Mikor látjuk újra egymást? Látjuk még egymást? Lelki szemeim előtt megint látom azokat a halott férfiakat a földön heverni, és ettől borzongás fut végig a testemen.

- Elvinnél valahová? Bárhová? Egy pillanatra ki kell szabadulnom a városból. - Mély levegőt veszek, a kalapálás a mellkasomban egyre erőteljesebbé válik, minden egyes szívveréssel egyre sürgetőbb. - Ebédelni voltam a barátnőmmel, Anával. Lövöldözés tört ki. - Reszket a hangom, ahogy elmesélem a részleteket, és elcsuklik azoknál a részeknél, amelyeket nem tudok kimondani hangosan. *Féltem, hogy te heversz holtan a földön.* Pablo szeme lecsukódik, amint a végére érek, majd átölel, fenébe az értelemmel, és magához húz. A fejtetőm tökéletesen illeszkedik az álla alá, az ajka súrolja a hajam. Nincs annyi energiám, hogy azon aggódjam, ki láthat meg minket. Pablo sokáig hallgat, aztán elhúzódik, és szó nélkül kézen fog. Az utasülés ajtajához megy, nyitva tartja nekem az ajtót, míg becsusszanok az ülésre. Ebben a pillanatban bárhová követném őt. A partra megyünk, Celimarba, Pablo kölcsönkocsijával. Fél kézzel átkarolja a vállam, a testem az

övéhez préselő- dik. Minden egyes együtt töltött pillanattal egy kicsit jobban kibomlik a csomó a mellkasomban, az idegeim lecsillapodnak. Sosem képzeltem volna, hogy ilyen lesz; szép szavakat és verseket képzeltem el, nem ezt a nyers, ősi valamit, ami most hatással van rám. A szerelem egy rendkívüli fizikai megnyilvánulás - érezhető a pulzusa lüktetésében a csuklóján, a minden egyes lélegzetvétellel emelkedő és süllyedő mellkasán, a szempillái rebegésében, az állának a vonalában. Oda akarom nyomni az ajkam, ismerni akarom a teste minden porcikáját, minden mozdulatát, akarom azokat a részeit, amelyeket senki más nem lát. Van a szerelemben egyfajta mohóság, amelyre szintén nem számítottam. Mikor elérünk a tengerhez, Pablo leparkol a kocsival, majd lesétálunk a partra. Leveszem a szandálomat, és a szabad kezemben viszem, a másik kezemmel az övét fogom. Miközben a víz felé sétálunk, belesüppednek a lábujjaim a homokba, s nemsokára már a hullámok nyaldossák a lábam. - Ti voltatok azok ma? A te csoportod lötte le azokat az embereket?

Képtelen vagyok ránézni, nem vagyok felkészülve rá, hogy lássam a szemében a kendőzetlen igazságot.

- Nem.

Nyelek egyet.

- De már előfordult, hogy a te csoportod volt?

Eltelik néhány másodperc, mire válaszol, a tekintetét a tengerre szegezi.

- Igen.

Nem tudom eldönteni, hogy hálás vagyok- e az őszinteségeért, vagy azt kívánom, bár hazudott volna inkább. Lenézek a kezére, a vágásokra és horzsolásokra, melyeket egykor vonzónak találtam; olyan más most, mint a férfi, akit ismerek. Most vért látok ott, ugyanazt az árnyalatot, mely a bátyám bőrén is folyton ott van.

Hogy lehet olyasvalakit szeretni, aki már véget vetett más ember életének?

És mégis...

Tényleg annyira mások, mint azok az emberek, akik az asztal mögött ülve osztogatnak parancsokat, akik ugyanannyira felelősek a vérontásért, még ha az erőszakot az engedélyükkel követik is el, nem pedig a szépen ápolott kezükkel? Hol van a helye a jó és rossz kérdésének háború idején? A bátyám és Pablo katonák, még ha nem is viselnek egyenruhát, vagy csak bűnözők, akiknek az apám hiszi őket?

Attól tartok, nem vagyok elég felkészült ezeknek a megítéléséhez, a háború által teremtett kétes erkölcsökhöz. Mindennél jobban szeretném, ha véget érnének a harcok.

- Hamarosan választások lesznek. Ezt akartad? - kérdezem. - Egy esélyt, hogy kifejezzétek az akaratotokat?

A hangom túl hevesnek tűnik, még a saját fülem számára is. Mit tudok én a benne tomboló érzelmekről, vagy a dolgokról, amelyekről beszélünk? Nem pusztán a nem és a kor választ el minket, hanem az élettapasztalat is. Ő olyan borzalmakat látott, melyeket én képtelen vagyok felfogni,

olyan ambíciókkal rendelkezik, melyeket én el sem tudok képzelni.

- A választások csakis Batistát szolgálják - feleli Pablo. - Nem egy ostoba ember. Havannát egy hajszál választja el a felkeléstől; vidéken épp vesztes csatát vív. A választásokkal Batista a tömeget igyekszik megvenni magának a demokrácia hamis látszatát keltve, miközben a színpalak mögött a bábuját rángatja. A szavazócédulán Agüero neve szerepel, de Batista lesz a döntéshozó, ha megválasztják.

Kezdem megérteni, és ehhez egy újfajta rémület társul.

- Ezért vagy a városban? A választás miatt?

A forradalmárok már hónapok óta mindent megtesznek, ami csak hatalmukban áll, hogy megghiúsítsák a választást.

Pablo kikerüli a kérdésemet.

- Havanna talán Batista kezében van, de a sziget többi része feletti uralma rohamosan csökken. Vannak helyek, ahová mégsem ő küldheti el a jelöltjét, félve attól, mi történne - dicsekszik.

Fidel Castro hírhedt fenyegetőzése miatt, hogy megtámadja a választóhelyiségeket, sok kubai fél elmenni szavazni. A fenyegetései miatt, hogy elfogja és kivégzi a jelöltek, kevesen mernek indulni.

- És te támogatsz ezt? Egyetértesz Fidel intézkedéseivel? Demokráciát akartok, de mégis mi ez, ha nem a demokrácia akadályozása?

- Megelőzése annak, hogy Batista egy újabb választást bundázzon meg.

- Hogyan? Ügy, hogy megbundázzátok, mielőtt ő tenné?

- Nem. - Frusztrációval telik meg a hangja. - Nem mondom, hogy egyetértetek a fenyegetésekkel, az erőszakra buzdítással, a kísérletekkel, hogy megghiúsítsák a választásokat, ugyanakkor Batistát meg kell állítani. Itt nincs jó válasz. Minden hatalom a rendelkezésére áll, és hacsak nem teszünk valamit, hogy elragadjuk tőle, ennek sosem lesz vége. Nem elég a vidéket uralni, az egész országot is uralnunk kell, beleértve a kormányt is. Ki kell űznünk őt Havannából, és meg kell mutatnunk az embereknek, hogy többé már nem kell félniük tőle meg a kivégzőosztagaitól, a titkosrendőrségetől. Muszáj hatalmat adnunk nekik, hogy dönthessenek a saját jövőjükéről, hogy megválaszthassák, milyen irányba haladjon az ország, de a jelen rendszerben ezt lehetetlen megvalósítani.

- Úgy hangzik, hajlandó vagy a gonoszt játszani, csak hogy elpusztíts egy másikat.

- Kérlek, ne gondold, hogy én is olyan rosszá váltam, mint Batista, hogy engem ugyanaz a hatalom és kapzsiság vezérel, mint őt. - Félek, és a kételynek ez a szála azzal fenyeget, hogy felbont minden köztünk létező kapcsolatot. Aggódok, hogy örültekkel vagyok körülvéve, akik porig óhajtják égetni a világot anélkül, hogy gondolnának a tetteik következményeire, hogy foglalkoznának a sok ártatlan élettel, akiket majd felfalnak a lángok. - Kérlek, ne nézz így rám! - Esdeklés hallatszik Pablo hangjában, melyet még sosem hallottam, a szemében reménytelenség.

- Hogyan?

- Mintha visszataszítónak találnál. Mintha olyan szörnyeteg lennék, mint Batista meg a támogatói. Kérlek, Elisa!

Hinni akarom, hogy ő más, de jelenleg mindkét oldal elmosódik előttem, mindegyik állítja, hogy tudja a választ Kuba jövőjére, és gyalázatos dolgokra is hajlandó, hogy elhozza azt a jövőt.

- Nem értem. Igyekszem, de nehéz. Nincs elegend az erőszakból? Az öldöklésből?

- Hogy tehetném meg, hogy nem harcolok az országomért? Ha így folytatjuk, semmi sem fog változni, ha nem váltunk stratégiát, ha nem indítunk ellenük háborút, akkor Kuba jelenlegi állapota, a kormány kudarca a mi felelősségünk. Nézd meg, mi lett Batistából. Nézd meg, mit hozott be az országba. Gengsztereket és drogokat - ez Batista hagyatéka. A kaszinókat és a bordélyházakat nem is említve. Az amerikaiak kezébe adta az országunkat. Nekik több hatalmuk van itt, egy idegen országban, mint nekünk a tulajdon otthonunkban. És ők cserébe katonai támogatást nyújtanak Batistának, fegyvereket, melyeket ő a népe ellen használ, hogy továbbra is a vasmarkában tarthassa az országot. Az amerikaiak otthon a szabadságról meg a demokráciáról papolnak, a világ többi része felett viszont zsarnoki hatalmat gyakorolnak. Batista egy despota. Ezt te is tudod. - Igaza van, viszont az apám is egyike volt azoknak, akik hatalmas összeggel támogatták Batista elnökválasztási kampányát még évekkel ezelőtt, és gyakran látják őt

vendégül az Elnöki Palotában is. Hogy vethetném meg a tulajdon családomat, a tulajdon szüléimét? Ez a különbség a bátyám és közöttem - történjék bármi, én előbb Perez vagyok, és csak aztán kubai. - Batista kiszipolyoz minket - folytatja Pablo. - De mivel jóban van az amerikaiakkal, érinthetetlen. Több tízezer kubait mészárolt le, de továbbra is hatalmon van. Túl régóta viseljük már el a kegyetlenségét, és nézd meg, mire mentünk vele.

- És mégis úgy gondolod, hogy te meg a barátaid képesek vagytok megdönteni a hatalmát.

Az önhietség a hangjában megrémít; az Istent kísértik és a természet rendjét, ha azt hiszik, hogy egy maroknyi ember képes véghez vinni ilyesmit.

- Igen.

- És az amerikaiak?

- Ha elég hangosak vagyunk, ha a hangunk eggyé válik, ha sikeresen leverjük Batistát, akkor mit tehetnek? A végén el fognak fogadni minket.

Én ebben nem vagyok olyan biztos. Az egész olyan könnyűnek tűnik, ha így fogalmaz. De ha ilyen könnyű lenne, hogy lehet, hogy Batista olyan régóta uralkodik már a szigeten?

- És ha nem jártok sikerrel?

- Akkor legalább azzal töltöttem az életemet, hogy egy olyan ügyet szolgáltam, amelyben hiszek, egy ügyet, amely nagyobb nálam.

- Szerinted ezért érdemes meghalni?

Igyekszem elképzelni, hogy valamit annyira szeretek, hogy hajlandó vagyok akár meghalni is érte. Meghalnék a családomért. A gyermekemért. A férfiért, akit szeretek. De egy országért?

- Nem tudok szentebb dolgot elképzelni a hajlandóságnál, hogy valaki az életét adja a hazájáért - feleli Pablo, a hangja komoly és ünnepélyes.

Ezek egy mártír szavai, és talán egy nap megemlékeznek majd róla a kubai történelem krónikájában, de én nem akarok mártírt szeretni. Nem akarom, hogy ez a háború vagy véröntás jobban érintsen, mint amennyire már eleve érint. Nem akarom elveszíteni őt. Egyszerre érzem magam fiatalnak, ostobának és elképesztően elkényeztetettnek, ő forradalomról beszél, én meg a szívemért aggódom.

- Akkor hát fel fogod áldozni az életed Kubáért?

Pablo mosolyogni próbál.

- Remélhetőleg nem. Bízom benne, hogy erre nem kerül sor.

- És ha mégis?

Átkarol, a homloka az enyémhez simul, az ajka csak centikre van a számtól.

- A nap végén nincs másod, csak az, amit képviselsz. Ha egy szót sem szólnék, ha semmit sem tennék, képtelen lennék együtt élni magammal. Nem lennék férfi. Ezt az utat választom, és akárhogy is lesz, vállalom a tetteim következményeit.

Mély levegőt veszek.

- Látlak még valaha? - Egy könnycsepp csorog végig az arcomon. - Olyan ez, mintha a vége lenne.

Pablo megcsókol, a karja a derekamat öleli, a teste az enyémhez simul.

- Legyen hited, Elisa.

- Visszajössz, mikor véget ér ez az egész?

- Igen.

KILENCEDIK FEJEZET

Marisol

Beteszem az utolsó levelet a dobozba, pillanatnyilag szóhoz sem jutok. Azok után, hogy annyiszor kérdeztem a nagyit a kubai életéről, miért nem mesélt róla, hogy szerelmes volt? Mi történt közöttük? Szétszakította őket a forradalom? Elfelejtette őt, mikor megismerkedett a nagyapámmal?

Nagymama egy forradalmárt szeretett. Még nem igazán sikerül felfognom, ő azzal töltötte a napjait, hogy Castro uralmát szidta, különböző csoportokban önkénteskedett, akik Kuba kormánya ellen szólaltak fel, pénzt adományozott ügyekre, melynek a célja Fidel hatalomból való eltávolítása volt. Minden vasárnap elment a misére, de sosem áldozott, mert azt mondta, túl sok gyűlölettel van tele a szíve Fidel iránt, azok iránt, akik ellopták tőle az országát. De az egyiküket mégis szerette.

Vajon visszament hozzá?

A kezemben lévő levelek kérdésekkel töltenek el, és csak kevés választ nyújtanak. A szerelmük fele van meg nekem - Pablo levelei a nagymamához - , levelek, melyekről nagy

egyértelműen úgy gondolta, elég értékesek ahhoz, hogy megtartsa őket, de mi a helyzet az ő hozzá írt szavaival? Szerette őt? És ha igen, miért váltak el egymástól?

Tudnom kell, hogyan végződik a történet, tudnom kell, mi történt, és most ismét hallom Ana korábbi figyelmeztetését.

„Te nem értheted, milyen volt akkoriban, hogy hogyan hullott darabjaira a világunk néhány hónap leforgása alatt. Akármire is bukkansz, ne ítélj el őt túlzottan.”

Egy részéről legalább tudnia kell. Vajon a nénikéim tudnak róla? A levelekben nem esik arról szó, hogy a testvérei a bizalmasai voltak- e, és oly sok rész kipótlására van még szükségem.

Vajon életben van még a szerelme? Még mindig Kubában van?

Késő van, elmúlt éjfél, mégsem tudok aludni, kérdések cikáznak a fejemben. Szeretném megosztani a nővéreimmel és az apámmal, amit megtudtam, ugyanakkor több információra van szükségem, mielőtt közlöm a családommal ezt a hírt. Bár lehetséges, hogy mégsem mondom el nekik. Ráadásul Kuba telekommunikációs kihívásai sem könnyítik meg a dolgot. Egy részem örül annak, hogy átmenetileg meg vagyok kímélve a való élettől, de most szinte elviselhetetlenül magányosnak érzem magam, elvágva a barátaimtól és a családomtól.

Miért nem mondta el nekem a nagyfi ezeket a történeteket? Miért nem bízott meg bennem annyira, hogy elmondja őket?

Friss levegőre van szükségem, a négy fal körbezár. Kiveszek egy köntöst a bőröndömből, megkötöm a trikóm és a jóganadrágom felett, majd lábujjhegyen kimegyek a szobából. Rodriguezék házrészében csend honol. A szomszédaik az emeleten még mindig ébren vannak, a család hangjai átszivárognak a vízfoltos mennyezeten. Léptek dobognak, melyhez a csöveken végigszáguló víz süvítése társul. Alig érzékelhetően egy kisbaba sírásának hangját hallani.

Nyikorog a lépcső, és minden egyes foknál összerezzenek, imádkozom, nehogy felébrezzem az egész házat. Elmegyek két csukott ajtó előtt, majd elérek a ház hátuljához, és kinyitom az üvegajtót, mely a *paladar* vízre néző kinti helyiségéhez vezet. A szél a hajamat lobogtatja az arcom körül, a víz andalító hangja lecsillapítja a hevesen verő szívemet.

- Nem tud aludni?

Megfordulok. Luis ücsörög a székek egyikén, melyeket korábban a vendégek foglaltak el. Előtte az asztalon egy üveg rum és egy félig teletöltött pohár.

Rettentően fázom.

Egy szeletnyi holdfény megvilágítja Luis arcának bal felét. Véraláfutásos a szemhéja, az arccsontján pedig egy elég csúnya vágás húzódik, mely korábban határozottan nem volt még ott.

Levegő után kapok.

- Mi történt? Jól van?

Luis az előtte lévő italért nyúl. Lehúzza a folyadékot, majd egy dühös csattanás kíséretében visszateszi a poharat az asztalra.

- Kiraboltak.

- Uramisten! Mit vittek el?

Lecsavarja az üveg tetejét, teletölti a poharat. Nem issza meg.

- Leginkább a méltóságomat.

- Tett feljelentést a rendőrségen?

Cinikus mosolyra görbül a szája.

- Erősen kétlem, hogy a rendőrséget izgatná egy egyszerű rablás.

- Azt hittem, Kubában nem nagymértékű a bűnözés. Az útikönyvek, amelyeket olvastam, azt írják, elég biztonságos - mondom, és egy kicsit ostobának érzem magam, mikor éppen az ellenkezőjének a bizonyítéka bámul rám.

Luis felhorkant.

- Ne higgyen el mindent, amit olvas. A bűnözés nem vet valami kedvező fényt a rezsimre.

- Kér valamit az arcára? Antibiotikumos krémet esetleg?

Luis néma köszöntőre emeli a poharát.

- Már bekentem.

A szabad kezével egy üres szék felé int az asztal túloldalán, és arra gondolok, hogy talán már egy kicsit részeg.

Nős. Menj vissza a szobádba. Nehogy leülj.

Leülök, és mikor odacsúsztatja nekem az asztalon a teli poharat, a folyadék összevissza lötyög a pereme körül, nem hezitálok, ahogy az ajkamhoz emelem az italt, és lehúzom.

A rum jobb, mint amire számítottam. Láttam már ezt a márkát korábban is a külföldi utazásaim során, a jellegzetes lógója egy újabb olyan dolog jeleként ötlük a szemembe, amit Castro kormánya elvett, de még sosem kóstoltam. Egykor a Rodriguez családé volt, mielőtt a rumgyártó cégeket államosították.

- Biztosan nem akarja ellátni az arcát? Borogatnia kellene.
- A szeme ránézésre biztosan lüktet, holnapra pokolian véraláfutásos lesz.

Luis a fejét ingatja, látszólag közömbös a tényt illetően, hogy itt ül velem szemben összeverve és véresen.

Férfiak.

- Kemény este? - Az üres pohárra mutat a kezemben.

Úgy hangzik, megint nevet rajtam.

- Így is mondhatjuk. - Visszacúsztatom a poharat az asztalon, mire Luis újratölti, s iszik egy kortyot. Tekintetét inkább az előtte elterülő tengerre szegezi, és nem rám, de érzem, hogy arra vár, hogy reagáljak, és most, hogy egy óceán választ el a családomtól, annyira nagy szükségem van valakire, akivel beszélhetek, hogy megteszem. - Anánál volt egy doboznyi holmi, amit az én nagymamám ásva el az udvarukban, mikor elment Kubából. Levelek voltak benne. Szerelmes levelek. Egy férfitől, aki forradalmár volt. - Luis hallgat, várja, hogy folytassam. Meglepő módon így is teszek.

- Azért jöttem ide, hogy szétszórjam a nagymama hamvait, mert megkért rá, mert én jobban ismertem őt, mint bárki más, vagyis azt hittem, hogy jobban ismerem, de most úgy érzem, egyáltalán nem is ismertem.

- Sosem mesélt magának a férfiról?

- Nem. Nem hiszem, hogy bárki tudott róla. Legalábbis, ha a testvérei tudtak is róla, soha nem említették egy szóval sem. Rengeteg történetet mesélt nekem a kubai életéről, és meglehet, hogy éppen ez mind közül a legfontosabb, és ezt sosem említette. Egyszer sem.

Sosem álltam túlzottan közel az apámhoz; szerető, de tartózkodó szülő volt mindig is. A nagyapám pedig meghalt, mikor még kicsi voltam, szóval ő alig több ködös emléknél. Anyám mások gondjaira bízott a válás után. A nagymama viszont... ő volt az állandó tényező az életemben, az, akiről tudtam, hogy akármilyen történjék is, ott lesz nekem, az egyetlen a családban, aki ellenkezés nélkül elfogadott engem, aki nem próbált meg Perezt faragni belőlem. Éppen ezért akkora érvágás nekem ez a különbség a nő között, akiről azt hittem, ismerem, és a nő között, aki valójában volt.

- Mi zaklatja fel a leginkább? A titkolózás, vagy az, hogy a nagymamája olyasvalakit szeretett, akit nem helyeselne?

- Nem tudom - ismerem el. - A nagyszüleim kapcsolata mindig is az igazi nagy szerelemként élt a fejemben. Nem volt előttem túl sok példa valóban boldog házasságra, olyanra, amelyre felnézhettem volna - a szüleim semmiképp sem feleltek meg ennek a kitételnek. - Azt mondogattam

magamnak, hogy egy nap, mikor idősebb leszek, a saját kapcsolatom nem olyan lesz, mint az övék, az én gyerekeim sosem fognak olyan megosztó és szétesett családban felnőni, amilyenben én nevelkedtem, hanem inkább egy szeretettel és ragaszkodással teli házban, amilyen a nagyszüleimé volt. Kislány koromban mindig könyörögtem a nagyinak, hogy mesélje el, hogyan ismerkedtek meg a nagypapával - magyarázom Luisnak. - Egy hónap múlva már össze is házasodtak. El tudja ezt képzelni? Találkozni valakivel, és egy szempillantás alatt beleszeretni, aztán meg összeházasodni vele néhány héttel később? Mi ez, ha nem a nagy szerelem?

Érzem, hogy kipirul a bőröm, a melegség bizserget, vagy a rum, vagy a téma.

Luis csak bámul rám, de teljesen kifürkészhetetlen az arckifejezése.

- Elég egyedi a maga szerelemdefiníciója.

Pislogok.

- Ez meg mit akar jelenteni?

Úgy hangzik, mintha kissé megint gúnyt űzne belőlem.

- Maga szenvedélyről beszél, de mi a helyzet a megbecsüléssel, a kölcsönös tisztelettel, a barátsággal? Miért van az, hogy az emberek a kapcsolat mércéjének a szikrát tartják, ami bármikor kialudhat?

Köztük vajon ott van az a szikra a feleségével, vagy az övék egy stabil házasság, melynek az alapját azok a tulajdonságok adják, amelyekről most beszél?

- Ezek fontos dolgok - ismerem el. - És a nagyszüleim esetében is jelen voltak. Hosszú ideig voltak házasságok, és erősen kétlem, hogy egy házasság kibírná sokáig ezen tulajdonságok nélkül. - Luis néma elismerésképp oldalra billenti a fejét. - De én a szikrát is akarnám - mondom, és merészebbé válik a hangom.

Luis felnevet, a hangja rekedt és meleg.

- Azt nem kétlem. - Ismét kézbe veszi a poharat, az ajkához emeli, az ádámcsutkája fel-le jár, ahogy nyel. Képtelen vagyok másfelé nézni. - Gondolom, egy olyan család, mint a magáé, nem nagyon örülne, ha lenne közöttük egy forradalmár - mondja.

- Nem, nem örülnének. - Hezitálok, őrlődöm az igazság és az óvatosság között. A rumtól megered a nyelvem. - Úgy nőttek fel, hogy a legrosszabbakat hallottam az olyanokról, mint Che Guevara és Fidel Castro.

Van valamennyi széthúzás azok között a kubaiak között, akik elmentek, és azok között, akik maradtak. Folyton jelen van bennük a szeretet és az aggodás a hátramaradt családtagok és barátok iránt, a belső készítés, hogy mindenkinek segítsenek elhagyni Kubát, de van egy szakadás is. Van, aki úgy hiszi, akik maradtak, hozzájárultak ahhoz, hogy Kuba az legyen, ami most, és ez által Fidel hatalmát támogatták és tették legitimmé. A nagymamához hasonlóknak ezt újabb árulásnak látták - olyan árulásnak, mely különösen fáj, mivel a többi kubai részéről történt. Sokkal

könnyebb egy idegennek megbocsátani, mint valakinek, akit szeret az ember.

- Nehéz elképzelni, hogy a nagymama szerette az egyiküket.

- Talán nem tartozott közéjük - mondja Luis. - Nem mindenki volt egyforma, akinek köze volt Fidel Július 26. Mozgalmához.

Szégyellem bevallani, hogy Kuba politikai történelmével kapcsolatos tudásom elég korlátozott. Nagy vonalakban ismerem, azokon az anekdotákon keresztül, melyeket a nagyi és a nénikém adtak tovább, de nem igazán vizsgáltam meg az azon egyszerű kijelentésen túli árnyalatokat, hogy Castro és a kommunizmus, amit kidolgozott, rossz. Ez egy olyan erősen elfogadott igazság volt a családukban, hogy megkérdőjelezni, még a legkisebb mértékben is, egy istenkáromlással ért fel.

- Kik voltak akkor a jók?

Luis lehúzza az italát, majd újabb adag rumot tölt a pohárba. Felém csúsztatja, az ujjai hozzáérnek az enyémelekhez, hirtelen elkapom a kezem.

Az ajkamhoz emelem a poharat, a rum illata megtölti az orromat. Luis íze valahol ott időzik még a poháron és az alkoholban, de lehet, hogy ezt csak képzelem.

Elnéz, megint a tenger felé.

Nyelek egyet, a rum forró tűznyalábként csúszik le a torkomon, szétterjed a hasamban.

- Nem mondtam, hogy feltétlenül voltak jók - tisztázza Luis.
- Pusztán emberek voltak, akik meghaltak, mielőtt teljesen átalakultak volna felszabadító hősökből zsarnokokká. Legalábbis jó szándékú emberek, ami majdnem ugyanaz, de mégsem. Gondolom, a történelem leghírhedtebb bűnözői közül is jó páran a legjobb szándékkal indultak.

Visszacúsztatom neki az üres poharat. Leveszi a kupakot a rumosüvegről, teletölti a poharát, az ajkához emeli.

- Meg akarom találni - mondom, és ezzel meglepem magam, amint a szavak kicsúsznak a számon.

A késztetés, hogy megtudjam, mi történt közöttük, az ügy zavarossága most teljesen felemészt.

- Hát persze hogy meg. Újságírók! - Luis felsóhajt, az arckifejezése a szórakozott és a rezignált között ingadozik. - Mit tud róla?

- Nem sokat. A levelek nincsenek aláírva.

- Valószínűleg azért, hogy a nagymamáját védje, ha valaha megtalálják őket. Volt bármilyen nyom a levelekben?

Ezen elgondolkodom egy pillanatra.

- Ügyvéd volt. Fidellel a Havannai Egyetemen ismerkedett meg, mikor még jogot hallgatott.

Luis arca rándul egyet, a *mozdulat* szinte észrevehetetlen, és mégis olyan lefitymáló, hogy az mindent elárul. Fidel még a halálban is hosszú árnyékot vet.

- Ezen nem nagyon lehet elindulni. Azt sem tudja, Kubában maradt-e, vagy elment. Ha még életében van.

- Tudom. - Az internetes keresés és a genealógiai oldalak nélkül ez nehéz próbálkozás lesz. Név nélkül megoldhatatlan feladatnak tűnik. És mégsem tudok nem eltűnődni azon, hogy a nagymama azért küldött- e ide, mert tudta, hogy szükségem lesz valamire, amibe belekapaszkodhatok, mikor ő már nem lesz. Ana azt mondta, nagyfi arra kérte, tartsa meg nekem a dobozt; akarnia kellett, hogy ismerjem ezt a részét. De ha így volt, miért nem beszélt róla nekem ő maga?

- Talán a nagymamája tud valamit - teszem hozzá, mikor eszembe jutnak Ana korábbi szavai. - Talán voltak még mások is, akik még mindig Kubában vannak. Legalább meg akarom próbálni megtalálni őt. Ha még mindig él, ha még mindig Havannában van, talán találkozhatnék vele.

- Miért?

Luis újabb italt tölt magának, az alkohol lötyög az üvegben, aztán visszacsúsztatja nekem a poharat. Ezúttal nem veszem fel.

- Mert most idegennek érzem őt, és nagymama volt az egyetlen ember a világon, aki igazán ismert engem. - Megértés villan fel Luis szemében, amint egyfajta felismerés suhan át közöttünk. Egyértelmű az Anával való kapcsolatából, hogy különleges kötelék van közöttük, hogy a fiú szemében, aki fiatalon elvesztette az apját, a nagymama vált az egész család sziklájává, miután az otthonába fogadta őket, és azért viszi a *paladart*, hogy egy jobb életet biztosítson nekik. - Ne mondja, hogy maga nem ugyanezt tenné - mondom.

- Ha másként állnának a dolgok, talán így tennék. De ez nem Miami. Óvatosnak kell lennie. Meglehet, hogy közel hatvan évvel ezelőtt egy kedves ember volt, de ez nem jelenti azt, hogy még mindig ugyanaz az ember, akit a nagymamája szeretett. Ne akarjon kérdezősködni, felpiszkálni dolgokat, amelyek felzaklatják a rezsimet.

- Gondolja, hogy megkeresni őt - vagy legalábbis megpróbálni - veszélyes lehet?

Olyan normális dolognak tűnik, hogy meg akarom ismerni a családom történetét. Az elképzelés, hogy a kormány tudomást szerez a próbálkozásomról, vagy hogy egyáltalán törődik vele, olyasmi, amit nem igazán tudok felfogni. Ez egy szerelmi viszony, nem egy politikai zendülés. Vajon igazuk volt a nénikémnek, hogy annyira aggódtak, amiért Kubába jövök?

- Igen, veszélyes lehet. Marisol...

Luis káromkodik egyet, majd a széke csikorogva megcsusszan a csorba járólapon. Az arca ki van pirulva, hogy az italtól vagy a beszélgetésünktől, azt nem tudom biztosan.

- Jobb lesz, ha lefekszem - dörmögi.

Rám tör a kép, ahogyan Cristina mellett fekszik.

Nős. Felesége van.

- Köszönöm az italt - mondom vontatottan. Nem válaszol. Egyenesen magam elé nézek, küzdök a késztetéssel, hogy megforduljak, és nézzem, ahogy elmegy. Túl öreg vagyok már ahhoz, hogy belezúgjak valakibe. Főleg egy házas

férfibá. Azért jöttem ide, hogy a nagymama hamvait méltó helyen szórjam szét, nem pedig ezért.

- A nagyanyám megkért, hogy holnap mutassam meg magának Havannát - szólal meg a hátam mögött Luis. - Tízkor lent leszek.

Már nyitom a szám, hogy ellenkezzek, de mikor megfordulok, hogy közöljem vele, jól megvagyok idegenvezető nélkül is, már nincs ott.

A reggel jóval korábban jön el, mint amire fel vagyok készülve; nagymama szerelmi viszonya szétterül az ágytakarón, a fejem tompán lüktet az alkoholtól. Valamikor a levelek újraolvasása közepén aludtam el, miután visszatértem a szobámba, a hasam tele rummal, a fejem pedig kérdésekkel.

Megölték? A forradalom szakította el őket egymástól? ő is elhagyta Kubát? Ha valami jelentéktelenség szakította szét őket, nagy miéért nem említette őt soha?

Nem feledkeztem meg Luis előző esti figyelmeztetéséről, de nem hagyhatom figyelmen kívül a vágyat, hogy felkutassam nagy rejtélyes forradalmárját. Olyan érzés, mintha ez is egy feladat lenne, amelyet rám bízott - rejtvény a családuk múltjából, és most, hogy itt a kísértés, nem tudok szabadulni a vágytól, hogy megtudjam, ki volt ő, és hogy megtaláljam.

A kedvenc maxiruhámat választom ki a bőröndömből, kényelmes szandállal és nagy méretű napszemüveggel párosítom. Úgy teszek, mintha nem töltenék több időt a

hajammal és sminkemmel, mint máskor, hogy nem tollázkodom, pedig ezt teszem.

A gyűrű súlya nyomja az ujjam, és lenézek rá, elképzelem a nagy ujján, mintha magammal vinnék egy darabot a múltjából az utazásomra Kubán át. Hezitálok, de aztán becsúsztatom a táskámba a nagymamám hamvait tartalmazó urnát is. Talán kissé hátborzongató magammal cipelni a csontjait, de ki tudja, mikor száll meg az ihlet.

Távozom a szobából, és lemegyek a lépcsőn, elbizonytalanodnak a lépteim, mikor meglátom Luist, ahogyan a földszinten vár rám. Fehér lenvászon inget visel, és egy új khaki nadrágot. A szemhéja látványosan borzalmas elszíneződése a sárgának és a zöldnek, az arccsontja enyhén duzzadt. Fáradtnak látszik, talán nem én voltam az egyetlen, akinek álmatlan volt az éjszakája.

- Biztos benne, hogy nem akarja azt megmutatni valakinek? - mondom köszönés helyett, és a sérült arcára mutatok.

Mosolyra húzza a száját.

- Biztos vagyok benne.

- Hogy érzi magát? - kérdezem, és már szelídebb a hangom.

- A szemem rendben van, viszont a fejem...

Szégyenlős az arckifejezése, és ez annyira nem vall arra, amit eddig láttam a személyiségéből - heves és komoly - , hogy nem tudok nem elvigyorodni a korábbi fogadalmam ellenére is, hogy nagyon higgadt és illedelmes leszek.

- Erős rum volt - ismerem el. Az én fejem is pityókás, az előszoba ablakain át besütő napfény kissé bántó is.

- Igen, az volt. - Luis tekintete végigsiklik a külsőmön. - Készen van?

- Igen. - Körbepillantok a helyiségben. - Itt van a nagymamája?

- Nincs. Reggelente általában a piacra megy bevásárolni. Anyám is vele ment.

- Tudja, mikor ér vissza?

- Talán úgy néhány óra múlva. - Alig látható mosolyra húzódik a szája sarka. - Szeret mindenkivel elbeszélgetni, miközben bevásárol. Mind imádják őt. - Eltűnik a mosolya. - Hadd találjam ki, a levelekről akarja megkérdezni, amiket talált.

- Igen.

- Szóval annak ellenére, amit mondtam magának, továbbra is meg akarja találni ezt a férfit.

- Semmi olyat nem fogok tenni, amivel veszélybe sodornám a nagymamáját, de ha tud valamit, akkor az még biztosan nem lehet veszélyes, hogy válaszol a kérdéseimre.

- Maga mindig ennyire kíváncsi?

Ezt nem éppen úgy mondja, mintha bók lenne.

- Nem tudom. Gondolom. Ráadásul most nem is valami idegenről beszélünk. A nagymamámról van szó, a nőről, aki felnevelt.

Hogy ne élnék ezzel az eséllyel, hogy többet tudjak meg róla? Ki tudja, mikor lesz lehetőségem újra Kubába jönni.

Talán soha nem adódik még egy alkalom.

Ez mindkettőnk kormánya számára bizonytalan időszak, és a több évtizedre visszanyúló kubai- amerikai viszony nagyon gyorsan változik.

Luis lemondóan a fejét ingatja.

- Ha szeretné, ma elmehetnénk a főbb nevezetességekhez, aztán meglátjuk, hol kötünk ki. A nagyanyám itt lesz, mikor visszajövünk. Ez a cikk, amit ír... miféle tippeket keres?

A cikk izgatott a legkevésbé, mióta Ana átadta nekem azt a dobozt.

- Igazából mindenfélét. Turistahelyeket. A kitaposott ösvényen túli dolgokat.

Látom, hogy a kifejezést ízlelgeti gondolatban. Megint ott van az a nézés, mintha jól mulatna rajtam. Nem tudom megmondani, hogy Luis Rodriguez kedvel-e engem, vagy egy kissé meghökkentem őt.

- Kezdhetnénk a Malecónnal - mondja. - Bár este szebb, ha a teljes hatásra vágyik. Mindenki akkor megy ki. Nappal nincs sok látnivaló.

A Malecón - nyolc kilométernyi védőgát és promenád, mely elválasztja Havannát a Karib- tengertől - a mindenképpen megnézendő helyek listájának tetején szerepelt, miután hallottam róla a nagytól. Ez volt az egyik kedvenc helye Havannában.

„Régen mindig ott álldogáltam a víz szélén, és az óceánt néztem. Mindenfélét látni, mikor az ember azt a szélesen

elterülő kékséget bámulja, Marisol. Végtelennek tűnt a világ, mintha csak azért létezne, hogy megragadjuk.”

Miután olvastam a leveleit, és megtudtam, mit jelentett neki meg a szerelmének a Malecón, most már egy kicsit jobban értem, miért volt olyan kedves számára ez a hely.

- Van listája azokról a helyekről, ahol szeretné elszórni a nagymamája hamvait? - kérdezi Luis. - Először letudhatnánk azokat, ha szeretné, utána meg a többi turistalátványosságot.

- Még mindig dolgozom rajta. Reméltem, hogy majd ráérzek a városra. Azt hittem, valami esetleg megszólít majd.

Arra számítok, hogy a szemében majd azt látom, újra megmosolyogtatom, de most egyszerűen csak bólint egyet, mintha értené a dolgot, mintha a család neki is olyan sokat jelentene, mint nekem.

- Nos, engedje meg, hogy az idegenvezetője legyek, és ha útközben akad valami, amit szeretne megnézni, akkor teszünk egy kis kitérőt, rendben? - javasolja Luis.

Felém nyújtja a kezét, és tudom, hogy csak udvarias akar lenni, mégis visszatér az idegességem, a feszültség meglehetősen erőteljesen üti fel a fejét ismét a testemben. Megfogom a kezét, összeér a tenyerünk, az ujjaink összefonódnak, és egy újfajta energia éled fel a testemben - izgatottság és várakozás ahogy levezet a repedezett lépcsőn, ki a járdára, be a klasszikus Buickba, majd ki Havannába.

TIZEDIK FEJEZET

Elhagyjuk Miramart, és Ó- Havannába hajtunk, a városnak abba a részébe, melyet a leggyakrabban látni a turisták fotóin és az ikonikus képeken. Az épületek itt sokat megőriztek az eredeti állapotukból, az építészet azokat az időköt idézi, mikor a spanyol befolyás meghatározó szerepet játszott a sziget fejlődésében, mikor Kuba volt Spanyolország birodalmi koronaékszere. Sok épület van elhanyagolt állapotban, míg másokat szeretettel, lelkiismeretesen felújítottak, és egyértelmű, hogy a turisták miért ezt tartják az egyik legfőbb látnivalónak Havannában.

- A nyolcvanas években az UNESCO világörökségi helyszínné nyilvánította ezt a területet - magyarázza Luis. - Az épületek többségének védetté nyilvánítása már folyamatban van, de nem megy egykönnyen. A legtöbb kubai nem feltétlenül született történész.

Ez meglepetésként ér, tekintve, hogy a száműzött kubaiak valóságos történészek. Gyűjtik a megfakult fényképeket, emlékezetből rajzolnak térképet Havanna kerületeiről, családi recepteket és hagyományokat adnak tovább egymásnak, mintha mindez szent és sérthetetlen lenne. A történelmünk oly sok része csak az emlékeikben él, ez a mellékterméke

annak, hogy Castro nem volt hajlandó engedni, hogy a családok az emlékeiken kívül bármi mást is magukkal vigyenek, mikor elhagyták Kubát.

- Miért? - Előveszem a jegyzetfüzetem és a tollam a táskámból, mire halk kuncogás szalad ki Luis száján.

- Gyakorlatiasságból, gondolom. A történetírás egyfajta luxus, mely a legtöbb kubai életéből hiányzik. Túlságosan lefoglalja őket az, hogy túléljék a jelent ahhoz, hogy a múltban töltsék az idejüket. Ráadásul ott van még az a plusznehézség is, hogy a múlt történetét a rezsim úgy alakította át, hogy nehéz őszinte információt kihúzni belőlük. Ez valós probléma, mert századokon át elérhető dokumentumok - házassági és születési anyakönyvi kivonatok - tűntek el. Nincs erőforrásunk, sem elegendő nemzeti érdekünk ahhoz, hogy megfelelően megőrizzük a történelmi dokumentumokat. A történelmünk minden egyes nappal egy kicsit jobban elvész, és félek, hogy az emberek nem fogják fel, mennyit veszítettünk, csak ha már túl késő lesz.

- Vannak törekvések ezeknek a dokumentumoknak a megőrzésére?

- Számos program működik az egyetemi közösségen belül, de ez hatalmas vállalás. A pokolba is, hiszen Kubában még az is hatalmas vállalás néhol, hogy kenyeret szerezzen az ember.

Elhaladunk egy élénksárga robogó mellett, miközben Luis bekormányoz egy parkolóba.

Luisról most a jegyzetfüzetem felé fordulok, leírom a benyomásaimat Ó- Havannáról, a könnyedségről, amellyel a turisták jönnek- mennek. Jó anyag lesz a cikkhez, melyet majd megírok az itt átélt élményeimről és tapasztalataimról. Az egyhetes havannai utazásom végül egy kétezer szavas cikkbe lesz sűrítve, hogy majd repülőkön és reptereken olvassák a lelkes utazók.

Meglep, mekkora a nyüzsgés az utcákon, tele vannak turistákkal és helyiekkel. A turisták kitűnnek - a cipőjük újabb azokhoz képest, amiket a kubaiak viselnek, kezükben az elmaradhatatlan fényképezőgép, a fejüket felemelik, hogy beigyák az őket körülvevő látványt, a körülöttük emelkedő gyönyörű épületeket.

A legtöbben más nyelveket beszélnek, nem angolt, de kétségtelen, hogy ez változni fog, amint egyre több amerikai használja majd ki a számukra elérhető kivételes vízummentességet.

- Több turista érkezik ide most, hogy enyhültek az utazással kapcsolatos korlátozások az Egyesült Államokkal?

Minden egyes kérdéssel csökken bennem a feszültség. Kibírok vele egy napot egészen addig, míg az előttünk lévő nevezetességekre koncentrálok, és nem a napbarnított alkarjára, a hangjában csengő büszkeségre, az éles intelligenciára a szavaiban. Lenyűgöző férfi, a szakértelme és a magabiztossága tagadhatatlanul csábító.

Luis Rodriguez inkább a nagy idejébe tartozik, és nem az enyémbé. Olyasvalakinek tűnik, akinek az életét nosztalgia

itatta át, a modora megszólít engem. Visszarepít egy olyan korba, amelyben a férfiak még úriemberek voltak, és ez már önmagában is erős csábítás.

Házas. Felesége van, Marisol.

- Régen is folyamatosan özönlöttek a turisták a világ minden tájáról, de most határozott növekedés látható - válaszolja. - Demográfiai változások is vannak. Természetesen korábban is éltek itt amerikaiak, de csekély számban. És sokuk kubai amerikai volt.

- Meg fognak változni a dolgok, mikor még nyíltabbá válik a viszony.

- Igen. Meg. - Oldalra hajtja a fejét, felém hajol, a hangja elhalkul. A szappan illata - tiszta és erős - megtölti az orrom. - Kuba egy újabb változás szélén áll, és mi mind lélegzetvisszafojtva várjuk, hogy mi sül ki belőle - ha bármi is kisül. - Luis gyorsan, már- már ösztönösen végigpásztazza az utcát. Ismét halkan beszél, a fejét oldalra hajtja, elég közel az enyémhez ahhoz, hogy a lehelete csiklandozza a bőröm. Nem olyan az illata, mint a drága parfümöknek, amelyeket megszoktam a férfiakon. Van valami bensőséges a tiszta szappan- és a férfias illatában, mely miatt egyre kisebb a távolság kettőnk között. - Különös időket élünk itt - mondja, és olyan a hanglejtése, mintha ez a mi közös titkunk lenne. - A történelem során mindig is egy külső jótevőtől függtünk; Spanyolországtól, az Egyesült Államoktól, a Szovjetuniótól, Venezuelától. Mikor a Szovjetunió megbukott, és mi beléptünk egy újfajta szakaszba, egy eleve rossz helyzet vált

még rosszabbá. Aztán jött Chavez, hogy „megmentsen” minket, és minden egyes nap több tízezer hordó olajat küldött Fidelnek egy istentelen szövetség keretein belül. Barátok voltak, és ennek a barátságnak hála azon kaptuk magunkat, hogy egy újabb külföldi hatalom lekötöztetettjei lettünk. Miután Chavez meghalt, ismét bizonytalansággal álltunk szemben. Most pedig párbeszédbe kezdünk az Egyesült Államokkal, közel hatvanévnyi gyűlölködés után - legalábbis látszólagos gyűlölködés után - ismeri el. - Castro - mármint Raul - enyhíteni kezdte a magánvállalkozások korlátozását Kubában, mert máskülönben ki tudja, mi lett volna velünk. Valójában ez csak formalitás volt, például a feketepiaci vállalkozások legitimként való elismerése...

Lesújtanak a megjegyzései, és még inkább a mögöttük rejlő kétségbevonhatatlan igazság. A kubai pragmatizmus jelei mindenütt ott vannak, akármerre nézek, mind a kapcsolatainkban a világ színpadán, mind a hétköznapi életben, melyet a legtöbb kubai él itt. A legendás kocsik, mint az is, amelyekben most ülünk éppen, természetesen szemrevalóak az élénk színeikkel és a történetükkel, de talán még lenyűgözőbb az a mennyiségű munka, ami ahhoz kell, hogy több mint ötven éven át működjenek.

Luis felnevet, mikor ezt elmondom neki.

- Igen, megtanultuk, hogyan legyünk feltalálók, hogyan használjunk fel újra mindent, amit csak lehet. Ez a kocsi errefelé luxuscikk. A nagyapám ismert fotós volt, mielőtt meghalt. Szerette a rezsim, így könnyebb volt az élete. Ez az

ő kocsija volt. Habár sok kubai számára egy olyan egyszerű dolog, mint hogy legyen egy kocsijuk, csak egy módja a sok közül annak, hogyan csesszen ki velük a kormány. Régebben szinte lehetetlen volt benzinhoz jutni. Úgyhogy igen, keményen dolgozom, hogy megőrizsem az egyetlen dolgot, amim van.

- Fárasztó lehet.

Luis csak ránt egyet a vállán.

- Ez van. Bizonyos értelemben jobb a helyzet. Az, hogy a *paladar* által elérjük a turistákat, óriási változást jelentett. Vannak barátaim, akik orvosok és ügyvédek, de emellett a szabadidejükben nagy hotelekben is dolgoznak, mert egy vagyont keresnek a borraavalóval. Mindannyian a mindenható kubai konvertibilis peso árnyékában élünk.

- Miért olyan fontos a kubai konvertibilis peso? - kérdezem, a tollam készen áll a válaszára.

- A kubaikat kubai pesóban fizetik ki. Mindenki egy bizonyos szintű összeget keres pesóban egy hónapban. Viszont, ha valakinek magánvállalkozása van, vagy a turizmusban dolgozik, akkor hozzáférése lesz a kubai konvertibilis pesohoz, amit a külföldiek használnak itt. A konvertibilis peso a dollárhoz van rögzítve. A nemzeti pénznem csak egy töredékét éri. A kubaiak többet keresnek azzal, hogy kiszolgálják azokat, akik csak jönnek- mennek, és a szigetet csak a nyaralásaik célállomásaként kezelik, mint azokban a munkakörökben, melyekben infrastruktúrát építenek, vagy a többi kubai polgárnak segítenek. És ironikus

módon most jelentős különbség kezd kialakulni Kubában azok között, akik hozzáférnek a konvertibilis pesóhoz, és azok között, akik nem.

Fel voltam készülve a különbségre Kuba és az Egyesült Államok között, vagy legalábbis azt hittem, hogy fel vagyok, de komolyan úgy érzem, mintha egy másik világba léptem volna be. A nővéreimmel úgy nőttünk fel, hogy minden lehetőség adott volt a számunkra, sosem voltak pénzügyi gondjaink, sosem ismertük azt a fajta nyomást, amit itt látok. Kubában a szegénységnek egy más szintje van jelen, mely azt sugallja, hogy nemcsak rossz lapokat osztottak az embernek, hanem valaki folyton el is lopja az összes lapot.

- És maga mindennek ellenére továbbra is tanít - mondom.

- Igen. A pénz fontos, persze. És higgye el, keményen harcoltam, hogy a családomé lehessen az étterem. Ugyanakkor a diákjaim jelentik ennek az országnak a jövőjét. Idővel változni fognak a dolgok. Muszáj lesz.

Olyan hévvel beszél, ami váratlanul ér, még ha csak suttog is.

- És most, hogy Fidel halott? - kérdezem.

- Szeretném azt hinni, hogy változni fognak a dolgok, *remélem*, hogy fognak, de ki tudja? Talán túl sok az infrastruktúra, az öccse túl makacs, az ország túlzottan el van sáncolva ahhoz, hogy komolyan változhasson a halála után. Már régóta nem nála volt az irányítás a halála előtt sem, mégis továbbra is hosszú árnyékot vet mindenre. Az idősebb kubaik, azok, akik átérték az ő sajátos poklát, csak

vonakodva utalnak rá név szerint, mert félnek a következményeitől annak, hogy rosszat mondanak rá, félnek attól, hogy úgy tűnhet, a rezsimet kritizálják. Ez a tendencia kis léptékben ugyan változik, de a szavaknak azért itt ereje van. A következmények halálosak.

Nem tudom, hogy az utolsó mondatot nekem szánja- e figyelmeztetésül, vagy saját magának emlékeztetőül.

- Mindabból, amit a tévében láttunk, úgy tűnt, hogy az emberek komolyan meggyászolták őt itt Havannában - jegyzem meg.

- Néhányan valószínűleg gyászolták. Mások csak maradtak a szerepben, melyet már évtizedek óta játszanak, mert ez az elvárás, mert így maradnak ők és a családjaik továbbra is biztonságban - feleli.

Luis kiszáll a kocsiból, majd átjön a másik oldalra, és kinyitja nekem az ajtót. Vajon ösztönösen jön belőle ez a lovagiasság, vagy Ana utasítására? Mindenképpen része a vonzerejének.

Most, hogy már nem a kocsiban ülünk kettesben, a suttogva folytatott beszélgetés megszűnt, és Luis már csakis a dolgára koncentrál, történelemtanár és idegenvezető. Sétálni kezdünk, Luis rámutat a látnivalókra útközben, a válla időnként súrolja az enyémet.

Ott állunk a Capitolio épülete előtt, amely hasonlít a mi Capitoliumunkra. Azt magyarázza, hogy éppen felújítás alatt áll, a dóm külső részének nagyja fel van állványozva.

Egy élénkpiros turistabusz halad el mellettünk, felveri a járda melletti vizet. Anélkül, hogy megállna, Luis átöleli a derekam, elirányít onnan, a teste az enyém és az utca között helyezkedik el. Egy pillanatig még így marad, mielőtt elenged.

A Naciónál de Cuba Hotel a következő látnivaló, az épületet és bejáráshoz vezető utat pálmák szegélyezik, az otthon lévő Breakersre emlékeztet. Elsétálunk egy sor klasszikus kocsi mellett, és bemegyünk.

Luis csendben lépeget mögöttem, miközben én felfedezem a helyet. Úgy tűnik, kellemetlenül érzi itt magát, a kezét zsebre dugja, a fejét lehajtja, a szemét lesüti, és bármiféle érzelem is időzik a tekintetében, azt elrejt. A kontraszt a kettéosztott otthon, melyet a feleségével, az anyjával és a nagynanyjával oszt meg, és a turisták területe között éles. Eltelik harminc perc - felderítjük a buja kertet, a közös helyiségeket, a hírhedt kávézót - , aztán magunk mögött hagyjuk a hotelt, és a következő nevezetesség nyomába indulunk.

Elsétálunk a Forradalmi Múzeum, a régi Bacardi- épület előtt. Engem jobban érdekel a nagy Havannája, a helyszínek, melyek az ő város iránti szeretetét alakították, de azért megjegyzem a benyomásaimat a többi helyről is a cikkhez, miközben a táskámban lévő hamvak erősen nyomasztanak.

Havanna egy szomorúságba burkolt, gyönyörű város, a rendkívüli mégis az, hogy már- már olyan, mintha az emberek erről nem is tudnának. Nevetgélnek, és egyfajta

folyamatos örvendezés tölti meg a levegőt. Az örületes tempó helyét, amelyhez hozzá vagyok szokva, most felhevült atmoszféra veszi át, mely azt a benyomást kelti, hogy az élet egy nagy buli. Valószínűleg a kubaiaknak van a legkevesebb okuk nevetni mindenki máshoz képest körülöttük, mégis ők nevetnek a leghangosabban.

Továbbhaladunk, Luis még több nevezetességet mutat meg, és komoly precizitással válaszol a kérdéseimre. Látom rajta, hogy lehetetlen úgy sétálgatnia ezeken az utcákon, hogy kubaiként ne érezzen bizonyos mértékű büszkeséget a város szépsége miatt. A Havannai Nagyszínház építészetileg döbbenetes, a havannai székesegyház szintúgy.

A templom bejáratánál hezitálok, figyelem a sorban bevonuló turistákat.

- Be akar nézni? - kérdezi Luis.

- Nem bánja?

Engedékenyen elmosolyodik, hátrapillant a válla felett, és óvatosan elvezet egy turistacsoport útjából.

- Egyáltalán nem.

Kiveszek egy sálát a táskámból, és a vállamra terítem, ahogy belépünk a templomba.

Gyönyörű csillárok teszik hangsúlyossá a belső teret, melyben elegáns szobrok állnak szétszórva, amelyeket csodálatos részletességgel faragtak ki és munkáltak meg. Itt keresztelték meg a nagyit és a testvéreit, a dédnagyszüleim konkrétan ennél az oltárnál házasodtak össze. Elképzelem a

nagymamát itt fiatal lányként, ahogy a padban ül a testvérei mellett, Beatriz sugdolózva pletykálgodik Isabellel, miközben a pap misét tart.

Az érzés, hogy azon a helyen állok, ahol ő is állt egykor, hogy abban a fapadban ülök, amelyben ő is ült egykor, könnyet csal a szemembe. Ez a hely része a családom történetének, melyről nem vártam, hogy egyszer visszakapom.

Észre sem veszem, hogy sírok, míg Luis némán a kezembe nem nyom egy csontszínű zsebkendőt, és komoly arcot vág. Elakad a lélegzetem, mire lebámulok a ruhaanyagra a kezemben, bármit, csak elkerüljem a fürkésző tekintetét.

A nevének kezdőbetűi bele vannak hímezve a zsebkendő egyik sarkába, az anyag enyhén megsárgult az időtől. Megdörzsölgetem az ujjaimmal a betűket, egy mosoly játszik az ajkamon. Valahogy testhezállónak tűnik, hogy egy történész zsebkendőt hordjon magánál, és kétségem sincs afelől, hogy Ana volt az, aki lelkiismeretesen belehímezte a kezdőbetűit.

- Köszönöm - suttogom. A katolikus egyház Castróval való bonyolult kapcsolata ellenére - a kísérletei ellenére, hogy teljesen kiirtsa a vallást az országból - , jó néhány kubai ül a padokban imádkozva, lehajtott fejjel, a kezükben rózsafüzérrel. Turisták ténferegnek körülöttünk - két férfit fel is ismerek, akik korábban ott voltak a Naciónál Hotelben. Ezek egyértelműen népszerű látnivalók Havannában. Lejegyzek pár dolgot a füzetembe a templomról. Elfordulok

Luistól, elidőzőm a festményeken, felfedezem a mellékkápolnákat, igyekszem beinni a gyönyörű épület minden egyes centiméterének látványát. Sosem voltam kimondottan vallásos, ám a hely hangulata egyfajta ünnepélyességet kölcsönöz a minket körülvevő térnek. Luis mögöttem jön, hagy pár lépést közöttünk, és a néhány alkalommal, mikor visszapillantok rá, a tekintete rajtam csüng, nem a körülöttünk lévő belső téren. - Milyen katolikusnak lenni Kubában? - súgom oda Luisnak, mikor utolér, a korábbi figyelmeztetése, hogy ügyeljek a szavaimra, élénken él az emlékezetemben.

A tekintete végigpásztazza a templomot, mielőtt visszatér hozzám.

- Majdnem olyan nehéz, mint kubainak lenni Kubában - feleli száraz hangon.

Körbesétálunk még néhány percre, és kifizetem a pluszdíjat, hogy felmehessünk a templomtoronyba, elterül előttünk a város. Elnézek a terrakottatetőkön túlra, melyek ránézésre egyszerűen csak lerepülnének egy erősebb széllelés hatására.

- Durvák itt a hurrikánok? - kérdezem. Mivel Dél-Floridában nőttem fel, nagyon jól tudom, mekkora pusztítást képesek végezni a viharok.

- Kész pokol tud lenni - feleli. - Az épületek gyakran olyan elhanyagolt állapotban vannak, hogy még a viszonylag enyhe időjárás is problémát jelenthet. - Megint halkan beszél, még itt, turistákkal körbevéve is egyértelmű, hogy fél kimondani,

amit gondol. A vízen túl ott áll a La Cabana, a hírhedt börtön, amelyet Che Guevara irányított a forradalom után. A látványától borzongás fut végig a gerincemen, mikor az ottani vérontásra gondolok, s az ott elvesztett életekre. A történelem erőszakosságának mesélése közben, valahol elvész ez az érzés, elfedi a gyönyörű helyszín, a megtévesztően kék tenger és ég, a szellőben szelíden ringó sok pálmafa. Aztán mégis kivégzőosztagok hangja visszhangzik a szélben. - Mostanra üzleteket építettek oda, éttermeket - suttogja Luis, a testével felém fordul, eltakarja magát a turisták elől, a száját elfedi a nyakam hajlata. - Megnézheti a világ legnagyobb szivarját azon a helyen, ahol a vérünk folyt. Van ebben valami ironikusan romlott. - Luis türelmesen álldogál mellettem, miközben én képeket készítek a tájról. Kizártam a többi turistát, de úgy tűnik, őt egy kicsit szórakoztatják a körülöttünk folyó beszélgetések; az angolja elég jó, tekintve, hogy képes megérteni a brit családot, akik azon vitatkoznak, hogy visszamenjenek- e a hotelbe, vagy folytassák- e a városnézést. Amint végzek a fotózással, kimegyünk a templomból, és az utcákon kószálunk, egyik nevezetességtől a másikig vándorlunk. Időnként megállók, hogy még több képet készítek, és további megfigyelésekkel töltöm meg a jegyzetfüzetemet. Vannak újságírók, akik elektronikus eszközöket használnak, de számomra van valami lenyűgöző annak a ritmusában, ahogyan az ember kézzel ír a papírra, ennek nem tudok ellenállni. Hozzátesz az engem körülvevő dolgok

hangulatához - elképzelem Hemingwayt, ahogy régi jegyzetfüzetekbe körmöl, az ujjai tintafoltosak, s mojitót kortyol a késői havannai napsütésben. - Havanna átadja magát a romantikának és az idillnek, még ha az ellenkezőjének a bizonyítéka mindenütt ott van, bárhová is nézek - folytatja az idegenvezetést Luis. - Talán ezért kétélű fegyver, ha az ember kubai - mi mind pragmatikus realisták és tökéletes álmodozók vagyunk egyszerre. - Tovább sétálunk, a nap egyre erősebben süt, a hőség egyre nagyobb. A ruhám a bőrömhöz tapad, a levegő párától terhes, mintha megint Floridában lennék. Luis azonban fáradhatatlannak tűnik. - Vannak még más felfedezésre váró nevezetességek is; a kubai függetlenség atyja, Jósé Marti⁹ mindenütt ott van - a szobrokban és az utcákon egyaránt. Mind a magunkénak valljuk őt, forradalmárok és száműzöttek egyaránt. De tartsunk egy kis szünetet. Nem éhezett meg még egy kis ebédre? - kérdezi Luis, ahogy az utcán sétálunk.

- De, igen.

Egy kicsit továbbmegyünk, és elhagyjuk Ó- Havannát, a táj átalakul, inkább lepusztult épületek és kevésbé antik báj jellemzi a környéket. Kuttyák kószálnak a járdán, mások az elérhető árnyéokban henyélnek. A járókelők a járdán európai turisták helyett már helyiek. Kitűnők innen, a ruháim elkülönítenek a többiektől az utcán, félreérthetetlen az érzés, hogy inkább a turisták közé tartozom, mint ebbe a kubai területbe, s hogy csak látogató vagyok az országban, melyet otthonomnak kellene éreznem.

Tárnáit veszünk az egyik bódében Vedadóban. A kukoricaliszt meleg és nedves, tökéletesen illik az édes üdítőhöz, amit hozzá kapunk.

Megbotlom egy repedésben a járdán, mire Luis azonnal megfog, megnyugtató érzés, ahogy megtart. A szemem sarkából kiszúrom a két férfit, korábban a templomban és a Nációnál Hotelben láttam őket, mivel most, hogy már nem a turisták által kedvelt helyszíneken vagyunk, egyértelmű, hogy akárcsak Luis, a városnak erre a részére valósiak.

- Jól van? - Luis keze a karomra fonódik, a lehelete a bőrömhöz ér. Bólintok, elhúzódok, leküzdöm a késztetést, hogy odabújjak hozzá, hogy a testéhez simuljak a testemmel. Ez a helyzet a vággyal - a legkellemetlenebb pillanatokban lepi meg az embert, gyakorta a legkevésbé megfelelő emberekkel. Tovább sétálunk, és ezúttal jobban megfigyelem, mi van körülöttem. Az árusok a városnak ezen a részén nem árulnak turistaholmikat, csak alapvető dolgokat, melyeket a kubaiak használhatnak fel a mindennapi életükben - gyümölcsöt és zöldséget, cipőket, könyveket. Néhány ajtóval arrébb kubaiak állnak sorban egy épület előtt, mely egy kisboltra hasonlít, errefelé is kutyák kóborolnak. - Az élelmiszerjegyeiket veszik át - feleli Luis, mikor a sorról kérdezem. - Átlagosan az élelmiszerjegy feljogosít rizs, cukor, étolaj, tojás, tészta és kávé vásárlására minden hónapban. Fehérjére - általában csirkére - tíznaponként. Naponta egy zsemle. Néhány havonta egy kis só. A kisgyerekek és a nők tejet is kapnak. Sosem elég - teszi hozzá, és megint halkan

beszél. - Folyton elfogy minden. Körbe kell járni, sorokban kell álldogálni, hogy az emberek hozzájussanak az összes élelmiszerhez. Ez már önmagában is egy munka. Szó szerint.

- A lehető legmélyebb szégyen tölt el, ahogy a sok ételre gondolok, melyet életem során természetesnek vettem, a Michelin- csillagos éttermekre, ahol ettem. - Némelyik tehetősebb család felvesz valakit, hogy sorban álljon helyettük az élelmiszerjegyért - magyarázza Luis. - És régen bizonyos dolgokat meg sem lehetett venni, csak ha az embernek valutája volt.

- A kubai konvertibilis peso.

Luis bólint.

- Látja már, miért olyan fontosak a *paladarok*. és az olyan vállalkozások, mint a sok *casa particular*¹⁰, ahol az emberek hotellé alakítják át az otthonukat? Lassacskán változik a helyzet, és a korábban tiltott dolgok most elérhetőek azon kubaiak számára, akik normál pesóval fizetnek, de annyira drágák, hogy alig akad valaki, aki meg tudná fizetni.

Miközben a vendégeink a *paladarban. ropa vieját*¹¹ esznek, addig sok kubai még soha nem is kóstolt marhát. A beszerzés gondot jelent, tekintve, hogy az élelmiszereink nagy részét importáljuk.

- De hát akkor hová mennek az emberek a szükséges élelmiszerekért, mikor a kormány boltjaiban nincs elég?

- A feketepiacra.

- Mi a büntetés, ha valakit elkapnak?

- Az attól függ, milyen mértékben van köze a feketepiachoz, de volt már rá példa, hogy embereket több mint tizenöt év börtönre ítélték emiatt. Komolyabb büntetést szabnak ki Kubában egy tehén megöléséért, mint egy emberéért.

- Jézusom!

- Ő már jó ideje nem járt Kubában - feleli Luis pikírten. Csend telepszik közénk. Nem találom a szavakat. Az élet, amelyet leír, nagyon távol áll az enyémtől, és kínosan érzem magam Luis mellett, mintha mindaz, amit én hozzá tudnék tenni a beszélgetéshez, csupán semmitmondó és felszínes lenne ehhez képest. Oly sok időn keresztül hallgattam a családom történeteit a forradalomról, mégsem sikerült belegondolnom, milyen rossz volt a helyzet azok számára, akik maradtak. A családom a forradalomra koncentrált, és hogy rájuk milyen hatással volt, ám a dolgok jelen helyzetének kevesebb figyelem jutott. Luis Kubája élelmiszerjegyekből és félelemből áll, az én verzióm pedig valami teljesen más, olyan, mely egyre inkább eltávolodik tőlem minden egyes lépéssel, melyet Havanna utcáin megteszek. Abban a reményben jöttem ide, hogy jobban megértem majd, honnan származom, de most elveszettebbnek érzem magam, mint valaha. Egy városrész felé tartunk, melyet Luis elmondása szerint La Rámpának hívnak. Emberek tömege áll ott telefonnal a kezükben, tekintetük a mobileszközeikre irányul. - Wifizóna - magyarázza Luis. - Az egyik a néhány közül a városban. -

Elmegyünk egy mozi mellett, és egy nagyon magas épület mellett, melyet régen Havanna Hiltonnak hívtak, és amely Fidel Castro egykori főhadiszállása és otthona volt. - Itt jobban át lehet érezni, hogyan élnek a hétköznapi kubaiak - mondja Luis. - Ó- Havanna nagyszerű, de a turistákat szolgálja ki. Itt más hangulat uralkodik. - Az utca túloldalán rámutat a Coppeliára, a fagyfaltozóra, melyet Fidel tett híressé a forradalom után. - Mindig tele van - feleli, mikor megjegyzést teszek a sor hosszára. - A kubaiaknak jobban megy a sorbanállás, mint bárki másnak. Sorban állnak kenyérért, sorban állnak babért... - Jó szándékú a humor a hangjában, gondolom, ha az ember nevetni nem tud a dolgokon, akkor akár végig is sírhatná az életét itt. - Ön valószínűleg nem tölt túl sok időt várakozással - teszi hozzá, és nem tudom eldönteni, hogy az életről beszél úgy általában, vagy konkrétan a családomról.

Akárhogy is, nem téved. A szerencsénk nem változott sokat, mióta eljöttünk Kubából. Castro ideiglenesen kisiklatta, de nem telt sok időbe, mire a dédnagyapám újraépítette a birodalmát.

Milyen lett volna az életünk, ha maradunk? Itt toporognék én is a járdán, és sorban állnék élelmiszerért? A maradás lehetőség volt egyáltalán, figyelembe véve, hogy a családom célpontja volt Castro rezsimjének?

- Gondol arra valaha, hogyan alakultak volna a dolgok, ha a családja elmegy? - kérdezem Luistól.

- Fiatalabb koromban többet gondolkodtam rajta, mint most. Mi értelme lenne? Nem az az ember lennék, aki vagyok, ha nem itt nőttem volna fel, ebben a korban, ezen a helyen.

Annak ellenére, hogy osztozunk az örökségünkön, akármennyire is keresem, hogy mi a közös bennünk, akármennyire is szeretnék idetartozni, a különbségek égbekiáltóak.

Kubai vagyok, és mégsem. Nem tudom, hol van itt a helyem, a nagyszüleim földjén, miközben megpróbálok újrateremteni egy Kubát, mely a valóságban többé már nem létezik.

Talán mi vagyunk az álmodozók ebben az egészben. A reménykedők. Egy olyan Kubáról álmodunk, melyet a szemünkkel nem láthatunk, melyet nem érinthetünk meg, melynek a zamata ott időzik a tényérjainkon, az emlékezet csípős ízével együtt.

A száműzöttek az elveszett Kuba emlékezetének valódi őrzői, egy Kubáé, mely már majdnem feledésbe merült.

⁹ A kubai történelem egyik kiemelkedő személyisége. Költő, író, politikailag rendkívül agilis szabadsághős.

¹⁰ Privát szállás.

¹¹ Kubai marhagulyás.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Túl gyorsan telik az idő, a levegő lehűl, a nap egyre lejjebb és lejjebb süllyed az égen. Alig várom már, hogy visszatérjek a házba, és feltegyem a kérdéseket Anának, melyek a fejemben cikáznak, viszont azt sem nagyon akarom, hogy véget érjen a nap. Luis jó társaság, és ha nem tévedek, ő is jól érzi magát. Minden egyes órával egyre lazábbnak látszik, megered a nyelve, ahogy Kubáról tanít engem.

Ám ott van az a részlet, amiről nem beszélünk - arról, ahogyan a testünk minden egyes másodpercben egymás felé mozdul, ahogy a fizikai távolság minden egyes levegővétellel csökken közöttünk. Tudatosság szikrája gyúl bennem, egy vibráló, bizsergető várakozás és vágyakozás érzése - ez az az elenyészőn rövid szünet, mielőtt két ajak az első alkalommal összeér, a pillanat, mikor összefonódnak az ujjak, a pillanat, mikor az ember kibont egy ajándékot, és meglátja, hogy az pontosan az, amire vágyott.

Házas, Marisol. Felesége van.

Végighajtunk egy utcán Vedadóban, a régi épületek az égbolt arany sugaraiban fürdőzve vesznek körbe minket.

- Miért nem állunk meg még egy helyen? - javasolja Luis. - Nem hagyhatja ki a naplementét a Malecónról.

Ez... romantikusan hangzik.

- Későre jár már - felelem.

Sokkal jobban érzem magam, mint szabadna. Szégyellem azt, ahogy Luisa reagáltam, hogy milyen könnyedén hagytam eltéríteni magam a célomtól, amiért valójában idejöttem - hogy megtaláljam nagymama végső nyughelyét. Beszélni akarok Anával, többet akarok megtudni a rejtélyes szeretőjéről. Ugyanakkor nem akarom, hogy véget érjen ez a nap.

Egész délután kerültem a felesége témáját, és Luis sem hozta fel, ám ennek ellenére is ott van közöttünk, a teste helyet foglal el a kocsipadülésén - az eltűnőben lévő centiméterekben a keze és a lábam között, a vállaink között, a hézagokban a szellőben lebegő ruhám susogása és a Luis napbarnította végtagjait borító ruhák között.

Végigcsúsztatom a tenyerem a ruhám anyagán, próbálok elengedni valamennyit az idegességből, mely a csuklómtól az ujjhegyeimig fut. A víz fel- felbukkan az épületek között, az ég már átalakulóban van, és én a hatalmas védőgáton akarok ülni, és részesülni akarok a teljes élményben.

- Biztos benne? - kérdezi Luis. - Megállhatunk ott egy percre. Ezt nem érdemes kihagyni.

Őrlődöm a között, hogy a biztonságos utat kell választanom, és a vágy között, hogy átadjam magam a felém közeledő dolgoknak. Ám mindez csak egy pillanatig tart, és meggyőzőm magam. Van közöttünk egy határ, amelyet

semmiképpen sem fogok átlépni, bármi történjék is. Akkor meg mi baj lehet?

- Talán csak egy percre.

Luis úgy bólint, mintha bármelyik választ adtam volna, elégedett lett volna vele, de azért nem kerüli el a figyelmem a szája sarkában húzódó mosoly, sem a tekintetében megjelenő melegség, összerándul a gyomrom.

Talál egy helyet, ahol leparkolhat, átjön az én felemre, és kinyitja nekem az ajtót.

Energiától vibrál a város most, hogy lehűlt az idő, az emberek kint lógnak az ablakaikban, erkélyeken és verandákon heverésznek, jóindulatú piszkálódással oda-odakiabálnak egymásnak. Harsány és gyönyörű, és mindennél jobban szeretnék idetartozni, azt akarom, hogy a részem legyen ez a város.

Eltart egy darabig átkelnünk az utcán. Luis sofőröknek mutogat, közben húz magával, ahogy átmanőverezünk a forgalmas sávokon. Megáll, mikor egy kocsi túl közel ér, a teste köztem és a jármű között, megvéd a szembejövő forgalomtól. A klasszikus kocsik továbbhajtanak, a dízel szaga szúrós, a motorok bűgása a fülemben cseng. Kubának ezen pillanatfelvételében most a nagyfi szemével látom, ahogyan ő emlékezett rá.

„Éjjel a Malecón életre kel”

De repedések vannak a képen, és nemcsak a lábunk alatti út repedései, nemcsak a felszínt tarkító rések. Könnyű kiszúrni a turistákat; a helyiek szivart árulva közelítik meg

őket, gyéren öltözött nők pedig valami mást kínálnak. Éles emlékeztetője ez annak, hogy ez nem az az ország, amelyikre nagymama emlékezett, hogy a történelmi szépség alatt egyfajta kétségbeesés húzódik meg.

Hozzánk senki sem jön oda, talán felismerik Luist mint közülük valót. Havannának ez a része nem a turistáknak való, inkább csak engedik, hogy megosszuk velük a városnak ezt a szegletét, még ha rövid időre is.

Ez a hely Havanna lüktető szíve.

Tinédzserek sereglenek össze, nevetgélnek és viccelődnek, fiatal párok sétálgatnak kézen fogva, a sétájukat időnként egy-egy csók szakítja meg. Fagylaltárusok tarkítják az út szélét. Előrébb emberek horgásznak a gátról. Egy nap lerombolják majd a gyönyörű régi épületeket, és a helyükre sokemeletes lakóházakat húznak fel, melyeket négyzetméterenként több száz dollárért árulnak majd, ezzel reklámozva a Karib-tengernek ezt a párját ritkító látványát?

A promenádon sétálgatunk, összeér a vállunk. Luis az én tempómhoz igazítja a lépteit. Alig érek fel az áliáig.

- Gondolja, hogy a jövőben meg fog változni ez a hely? - kérdezem tőle. - Ha elkezd befolyni a pénz, és jönnek a turisták?

- Meglehet. Megtanultunk nem túl messzire tekinteni a jövőbe. Nehéz izgatottnak lenni dolgok építése miatt, mikor ott van valaki az ember nyomában, és újra lerombolja őket.

- Ez frusztrálónak hangzik - mondom, tudván, hogy a szavaim nem elég kifejezőek.

Luis keserűen felnevet.

- Enyhén szólva.

- Mióta része a Malecón Havannának? - kérdezem taktikát váltva.

- 1901- ben kezdték meg az építési munkálatokat. - Könnyű magam elé képzelnem Luist, ahogy egy teremnyi diák előtt áll, miközben összefoglalja nekem a hely történetét, és azt is ugyanígy el tudom képzelni, ahogy a diákjai isszák minden szavát. Előveszem a jegyzetfüzetem, és leírok pár tényt, amit megoszt velem. Miután befejezi a mesélést, és a sétány magasított betonszegélye felé int. - Van kedve leülni egy pillanatra?

Bólintok, és követem egészen a szélére. A kezét nyújtja nekem, én pedig megfogom, az ujjaim az övé köré fonódnak, ahogy leülök a gátra, a lábam az óceán felett lóg.

Luis elenged, és leereszkedik mellém.

- Napközben nagy a hőség - mondja. - Akkor is látni itt embereket, de este változik a helyzet. Lehül a levegő, a nap elvonul. És az egész...

- Varázslatossá válik - fejezem be helyette, és zavarba jövök a hangomban lévő érzelemtől. Ez az a Kuba, melyet a nagyfi festett le nekem.

- Igen. - Egy férfi a háttérben gitárt penget. Luis keze a kövön hever centikre tőlem, csupasz ujjai hosszúak és vékonyak, a körmei szépen le vannak vágva, a bőre néhány árnyalattal sötétebb az enyémnél. Azok a centik most legalább egy kilométernek tűnnek. A feje lehajtva, a tekintete

nem a naplementén csüng, nem azokon a gyönyörű színeken, hanem a kezünkön és a köztük lévő távolságon. Ahogyan én is ugyanazt nézem, amit ő, az ujjaim nagyon szeretnének közelebb húzódni; a tenyerem a kőre tapad. - Várja valaki odahaza az Egyesült Államokban? - kérdezi halkan.

Nagyot dobban a szívem, és összevissza verdes a mellkasomban.

Kell egy pillanat, mire megszólalok, és mikor megteszem, a szó alig több suttogásnál, melyet elnyomnak a kövekhez csapódó tenger hullámai, a pár méterrel arrébb játszó zenészek és a mellettünk elszáguldó autók.

De tudom, hogy hall engem.

- Nem.

Megmozdul a keze. Egy centi. Kettő. A kisujja az enyémhez simul, az ujjá súrolja az enyémet. Ott marad, ez az ő reakciója a válaszomra.

Az este hátralévő részében nem beszélünk attól kezdve, hogy eljövünk a Malecónról, egészen addig a pillanatig, mikor Luis ott hagy engem a családjá házának előszobájában egy biccentés kíséretében, majd kettesével szedve a lépcsőfokokat teljesen el nem tűnik.

Utánabámulok - a feleségéhez megy talán? - , és nagyon szégyellem a ma délutáni viselkedésemet. Semmi sem történt, de a vágy leplezetlenül végig ott volt kettőnk között, a felszín alatt bugyogott.

Nem lesz több havannai városnézés Luisszal.

Felmegyek a lépcsőn, majd be a vendégszobába, az ágyra teszem a táskám, aztán kiveszem belőle az urnát. Az asztalra helyezem, mielőtt elmegyek megkeresni Anát. Egy picike szobában találok rá a konyha mellett, egy kanapén ül, ez a helyiség korábban valószínűleg egy kis szalon volt az előkelő otthonukban, most pedig az egyetlen lakóterükként szolgál. A kanapé selyembevonata fakó és kopott, az anyag helyenként kinyúlt és elvékonyodott, de az egyértelmű, hogy régen gyönyörű darab volt.

Ana elmosolyodik, mikor belépek a szobába, és a vele szemben lévő üres szék felé int.

- Visszajöttél. Luis megmutatta neked Havannát? Jól érezted magad? Sajnálom, hogy nem tudtam veletek menni, de a mai a piacos napom, és őszintén szólva a lányok sosem a jó zöldségeket kapják meg - mondja mosolyogva.

Feltételezem, hogy a „lányok” alatt Luis anyját és a feleségét érti.

- Ma este *ropa vieja*t készítünk - teszi hozzá.

Az étel említése arra emlékeztet, ahogy Luis korábban az élelmiszerjegy- rendszert taglalta Kubában, valamint a kihívásokat, amelyekkel a legtöbb kubai szembenéz. Az étel, melynek a neve azt jelenti, „régí ruhák”, az egyik kedvencem - aprított marhahús borssal és fokhagymával ízesítve egy raguszerű valamiben, melyet rizsen tálalnak.

- Csodás volt látni a várost - mondom, és ledarálom a helyek listáját, ahol jártunk, miközben azon tűnődöm, vajon az arcom olyan kipirult-e, amilyennek érzem.

Ana tölt nekem egy *cafecitót*, melyet az előttünk lévő tálcára egy gyönyörű készletben szervírozta. Belekortyol a kávéba, és én is így teszek.

- Annyira örülök, hogy jól érezted magad. De most nem azért vagy itt, hogy Havannáról beszéljünk, igaz? Kinyitottad a dobozt. - Bólintok. - Kérdéseid vannak.

- Igen. Tudott róla, hogy a nagymama szerelmes volt egy férfiba, itt Kubában? Az ő levelei voltak az udvaron elásott dobozában. Azt hiszem, forradalmár volt.

- Nem ismertem őt. Elisa meg én nagyon jó barátnők voltunk. Mindent elmondtunk egymásnak. De vele más volt a helyzet; nagyon keveset beszélt róla, és azt sem név szerint, csak időnként célozgatott rá. - Felsőhajt. - Akkoriban veszélyes idők jártak. Batista megtorlásai kegyetlenek voltak. Valószínűleg azért tartotta titokban azt a fiatalembert, hogy megvédje mind őt, mind a szeretteit. Habár tudtam, hogy bajban van. És tudtam, hogy valami fáj neki. - Ana újabb kortyot iszik a kávéjából. - Mit akarsz tudni?

- Mindent. Hogy hívták a férfit? Mi történt közöttük? Valóban Castrót támogatta? Még mindig itt van Kubában?

- Elmondom neked, amit tudok, mert Elisa azt akarta, hogy megkapd a dobozt, a leveleket. Azt akarta, hogy ismerd az életének ezt a részét is.

- Akkor miért nem mesélte el nekem? Nem értem, miért nem említette soha abban a sok történetben, amelyeket Kubáról mesélt.

- Talán fájdalmas volt neki beszélni róla. És talán a szégyen is közrejátszott. Kíélezett időszak volt az a kubaiak számára, családokat szakítottak szét a politikai viták - Elisáét is beleértve.

- A nagymama bátyját kitagadták, amiért szembeszegült Batistával, igaz?

A bácsikám még most is fájó pont a családban.

- Így van. A dédnagyapád Batista egyik legnagyobb támogatója volt - hogy célszerűségből vagy valódi szenvedélyből, azt nem tudom. Túl fiatal voltam még, hogy ilyesmi miatt aggódjam. De az ország nagy része nem osztotta ezeket a nézeteket. Már a forradalom előtt is komoly problémák voltak Kubában. Nem volt igazság, sem esély a demokráciára. Mi, akik az előkelő miramari birtokok kapui mögött éltünk, keveset tudtunk arról, mi a szenvedés. Olyan emberek vettek minket körül, akik úgy néztek ki, mint mi, akik részesülhettek oktatásban, akik rendelkeztek vagyonnal. A mi életünk partikról és dekadenciáról szólt, az erőszak valahová a háttérbe szorult. Sok kubai számára azonban azok borzalmas idők voltak. Mindent elsöprő mozgalom vette kezdetét az országon belül. Különös módon az elit gyermekei között indult el. Ne feledjük, hogy maga Fidel is egy vagyonos farmer fia volt. Éppen azok az emberek fedezték fel, hogy a gyerekeik a forradalmárokkal szimpatizálnak, akik Batista bőkezűségét élvezték. A fiaik a demokráciáért és a változásért harcoltak, és hajlandóak voltak kubai vért is ontani azért, hogy ezt elérjék. Könnyű lenne azt mondani,

hog a forradalom szegényekre és gazdagokra osztott minket, de ez nem ilyen egyszerű. Engem nem döbönt meg, hogy Elisa beleszeretett egy ilyen férfiba, Emilio Perez viszont sosem fogadta volna el, hogy a lánya egy forradalmárral legyen együtt. És a dédnagymamád is belehalt volna. A spanyol királyi család leszármazottja volt, és elvárta, hogy a lányai ennek megfelelően viselkedjenek.

- És a nagyfi sosem árulta el a férfi nevét?

- Nem. Havannai volt, de azt nem tudom, a város melyik részéről származott.

- Vele egyidős volt? - A levelei hangvétele alapján idősebbnek tűnt - mindenképpen tapasztaltabbnak is.

- Azt hiszem, egy kicsit idősebb volt. A legtöbb Fidel mozgalmában részt vevő férfi a húszas éveiben vagy a harmincas évei elején járt. Valójában fiúk voltak.

- Mit mesélt még róla?

- Egyik nap úgy volt, hogy együtt ebédelünk, és elmegyünk vásárolni az El Encantóba. Ez néhány hónappal azelőtt volt, hogy minden darabjaira hullott. Október végén vagy november elején. Elmentem a házhoz Elisával találkozni...

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Elisa

1958. NOVEMBER

Ezúttal hosszabb ideig van távol, mint eddig bármikor, és a levelek is csak elszórtan érkeznek, cselek által és ismeretlen hírnökökön keresztül, és a leveleket a szobám magányában olvasom el, mikor sikerül elosonnom a többiektől, és el tudok merülni a szavaiban.

„A harcok egyre jobban kiéleződnek, fordult a szerencse, Batista védelmi pozícióba helyezkedett, a haderői gyengülnek, és az elszántsága is. Hamarosan véget ér ez az egész, és Batistának vége; remélhetőleg visszatérek Havannába, és újra együtt leszünk.”

Szinte mindennap írok neki, a leveleim szelídek a történetekhez képest, amelyeket ő mesél nekem arról, hogy a csillagok alatt alszik, hogy csekély élelmiszeradagokon él. Elég részletet oszt meg ahhoz, hogy úgy érezzem, mintha ott lennék vele. Költőiek a levelei, a tetteinek a leírásai, a Kuba iránti hűsége és a nekem szóló szavai.

„Gyakran gondolok rád. Próbálom elképzelni, mivel telik egy napod, hogyan nevetgélsz a testvéreiddel. A képzeletemet használom, hogy képet fessek az életedről. Ez a társaságom, mikor menetelünk, és várjuk, hogy történjen valami. Sosem gondoltam volna, hogy a háborúban ennyi a várakozás.

Elképzelem, milyen lesz a jövőnk, hol és hogyan fogunk élni. Próbálom elképzelni, milyen lesz az életem, mikor legyőzzük Batistát. Azt hiszem, szeretnék visszamenni ügyvédnek, talán egy nap bíróvá válni. Többé már nem tudom elképzelni a jövőt nélküled”

Visszaírok neki, és az, hogy a papírhoz érintem a tollam, bátorságot ad, hogy teljesen kiöntsem neki a szívemet.

„Én is közös jövőt szeretnék veled.”

Átkutatom apám könyvtárát Jósé Marti írásai után, a férfiak után, akiket Pablo csodál - Locke, Montesquieu, Rousseau; a könyvek hű társaim, miközben várok rá. A levelei között eltelő napok egy hétté válnak, kettővé, és azzal telnek, hogy a testvéreimmel töltöm az időt, és Anával vásárolgatok. Alejandro is elment, és nem tudok nem félni attól, hogy láthatatlan erők működnek az országban, zavart szülnek, és két férfi, akik fontosak nekem, nagyon mélyen benne vannak ebben.

Az elnökválasztást november elsején tartják, és Batista jelöltje, Agüero rejtélyes körülmények között megnyeri. Zúgolódás söpör végig az országon - azt állítják, Batista megbundázta a választást, hogy neki kedvezzen. Folyton

csak a választásokra vártunk, éveken át, többévnnyi ígéretés, többévnnyi demokráciában reménykedés, többévnnyi Batista-uralom közepette, és az egész már előre el volt döntve. Agüero Batista bábuja lesz.

A remény, mely oly sokak szívében élt, apró darabokra hullott. Közel egy évtizednyi Batista- rabiga után most így vagy úgy, de még többet kapunk az uralmából. Kettészakadtunk, azokra, akiknek vegyes érzéseik vannak ezzel a kimenetellel kapcsolatban, és azokra, akik gyászolnak. Úgy tűnik, senki sem örül őszintén Batistának - nem az a fajta ember, akihez olyan hűek lennének, kivéve talán azokat, akik a legbelsőbb köréhez tartoznak - , de valamiféle néma megkönnyebbülés burkolja be a szüléimét.

A házunk kellemetlen helyé vált, mintha mindenki tojáshéjon járkálna. A személyzet mosolyog, de ennek most már van egyfajta éle, fortyogó düh húzódik meg a kivillanó fehér fogak mögött. A dadánk, Magda az ütköző a család és a személyzet többi tagja között, egyszerre szerető szülő és alkalmazott a szüleim szemében, ő a ragasztó, amely összetart minket most, hogy a család széthullottabbnak tűnik, mint valaha - Isabel csak Albertóval foglalkozik, minden egyes nappal egyre jobban eltávolodik tőlünk; Mariát lefoglalják a játécai, begubózott egy képzeletbeli világba, ahol Kuba nem fialja fel önmagát; és Beatriz meg Alejandro... Ikreként mindig voltak titkaik, de most attól tartok, azok a titkok mélyebbek és sokkal ravaszabbak. Egy testvéremet

már elvesztettem emiatt az örület miatt, hogy veszíthetnék el még egyet?

Magda sétál mellettem, és Ana, ahogy végigsuhanunk az üzleten, a tekintetünk elidőzik az üvegszekrényekben kiállított csillogó ékszereken. Hihetetlenül nagy túlzás ezekben az időkben vásárolgatni, de az ilyen szórakozások nélkül, amelyekkel az időt üjtjük el, a napok egyhangúvá válnak, a várakozás, a tűnődés és a feszültség elviselhetetlen.

- Mit gondolsz erről a nyakláncról? - kérdezi Ana, rámutatva egy szép, kiállított gyöngysorra.

- Inkább a te stílusod, mint az enyém, de szép. Jól állna az új sárga ruhádhoz.

Elmosolyodik.

- Jól mutatna, igaz? - Még elidőzik felette, miközben Magda meg én továbbmegyünk a következő vitrinhez, a következő gyönyörű ékszerekhez.

- Bárcsak Beatriz is velünk jött volna - súgja oda nekem Magda.

- Jó lett volna.

- Mit mondott, mikor hívtad? - kérdezi Magda.

- Hogy már más terve van.

Nem kérdeztem rá, mi az; jelen pillanatban aligha áll érdekemben, hogy kérdezősködjek, tekintve, hogy mostanában sokat lógtunk ki.

- Más tervek... - Magda arckifejezése mogorva. - Kevesebb időt kellene haszontalan dolgokkal töltenie, és többet azzal, hogy megpróbáljon férjet szerezni.

Nem tudok nem elvigyorodni.

- Úgy beszélsz, mint az anyám.

Magda meg az anyám különös szövetségesek a házban. A felém és a testvéreim felé tanúsított hozzáállásuk talán eltérő, de összhangban dolgoznak, Magda egy gyengédebb, szeretőbb változata az anyámnak.

- Az anyád tudja, miben sántikál. És ahhoz képest, mennyire okos, Beatriz hihetetlenül buta tud lenni.

- Önfejű - mondom, és úgy érzem, meg kell védenem a nővéremet.

Magda arca megenyhül.

- Igen, önfejű. És egy kicsit makacs is.

Megrándul az ajkam. Beatriz tagadhatatlanul makacs.

Megfogom Magda kezét, és megszorítom, az érintésének bizalmassága vigaszt jelent ezekben a viharos időkben.

Ana odajön hozzánk, mire minden Beatrizsal kapcsolatos beszéd megszűnik; Magda is osztozik anyánk odaadásában, hogy megmentjük a Perez név becsületét.

Elkószálok onnan, kedvetlenül ékszereket nézegetek, miközben Ana megveszi a gyöngyöt.

- Elisa.

Megfordulok a nevem hallatán, és az alig érezhető nyomás hatására a könyökömön.

Egyszerre ott terem előttem a bátyám, és egy pillanatra az, hogy itt látom az üzletben, ahová kiskorunkban anyánkat kísértük el, olyan érzés, mintha mindketten visszarepültünk

volna az időben oda, mikor a dolgok még egyszerűbbek voltak, és nem szakított szét minket se ideológia, se háború.

Alejandro jobban néz ki, mint a házunk előtt aznap, mikor Pablóval látott, de még mindig rendezetlen a külseje, és annyira más a megjelenése, mint annak a finom modorú báty- nak, akire emlékszem.

- Mit keresel itt? Hogy találtál meg? - suttogom, és a tekintetem körbesuhan az üzleten. Hála az égnek Magda és Ana el vannak foglalva a gyöngy megvásárlásával.

A bátyám arca mogorva.

- A ház előtt vártam rád. Láttam, hogy elmész Magdával, és követtelek. Beszélnem kell veled.

Behúz a sarokba, hogy Magda és Ana ne lásson minket.

- A minap hallottam egy pletykát, azt mondják, Batista letartóztatott pár lázadót. Fidel embereit.

A szívem fordul egyet a mellkasomban.

- Nem. - *Ne Pablót.*

- Életben van. Havannában tartják fogva. A La Cabanában.

- Remeg a lábam. Batista börtöne hírhedt. - Azt mondják, kihallgatják Fidel mozgását illetően. - Alejandro lejjebb veszi a hangját. - Tudtad, hogy ő volt Fidel szeme és füle a városban?

Gyanítottam. Az, hogy Batista tudomást szerzett Pablóról, halálos ítélet.

A köztünk lévő ideológiai különbségek ellenére Alejandro még mindig a bátyám, és ebben nem tudok nem megnyugvást keresni.

- Mi fog történni vele? - kérdezem. - Alejandro hallgatása elegendő válasz, még ha nem is az, amire vágytam. - Meg fogják ölni, igaz?

Alejandro bólint.

Ez a helyzet a családtagokkal. Mindig igazat mondanak, még akkor is, mikor az ember a hazugságot hallaná inkább.

- Mit tehetek? - kérdezem.

Nem tudom, mennyi tehetetlenséget vagyok képes elviselni még.

Alejandro tekintete összeszűkül.

- Fontos neked?

összecsomósodik a szó a torkomban a félelem és bűntudat ingoványa mögött.

- Igen.

- Akkor van valaki, aki talán tud segíteni.

Ha a tehetetlenség az én Szküllám, akkor a megoldás mindenképpen Kharübdisz¹². Apám dolgozószobájának küszöbén álldogálok. Még sosem csináltam ilyet, sosem használtam fel a családom befolyását ilyen égbekiáltó és vérlázító kísérletet téve arra, hogy megszerezsem, amit akarok. Bódult állapotban vagyok, mióta a bátyám felkeresett, pánik árasztja el az ereimet. Apám az óriási asztala mögött ül, papírok hevernek előtte szétterítve, összerezzenek a sarokba tolt újság láttán. Vajon olvasott már Pablo letartóztatásáról? Fogalmam sem volt, hogyan fogom meggyőzni arról, hogy használja fel a pozícióját és a befolyását a szerelmem kiszabadítására.

Felpillant az asztala mögül, és meglepetésében elkerekedik a szeme. Ez a dolgozószoba az apám területe, és mi lábujjhegyen járkálunk körülötte, vonakodunk megzavarni őt, mikor dolgozik, mikor egyértelmű, hogy kevés ideje van a számárságainkra.

Azt kell hinnie, hogy ez csak egy kis szeszély, és nem több. Ne hagyhatom, hogy lássa, hogy darabokra hullott a szívem.

- Elisa, mit tehetek érted?

- Szívességet szeretnék kérni - felelem, és émelyegni kezd a gyomrom.

Egy pillanatra bosszús kifejezés suhan át az arcán, de azért int, hogy menjek be.

- Gyere.

Becsukom magam mögött az ajtót, végigmegyek a perzsaszőnyegen, és beleülök az egyik antik székbe az asztalával szemben. A kalóz, egy újabb képen megörökítve, lebámul rám kitüntetett helyéről, az apám mögül. Ez a változata még morcosabb, mint az emeleti folyosón lévő képen. Állítólag a kalózt egyszer akasztófával fenyegették, talán ez a portré is az idő tájt készült. Most kellemetlenül meghitt kapcsolatban vagyok olyan férfiakkal, akik úgy néznek ki, mintha így vagy úgy az akasztás szélén állnának.

Apám hátradől a székében, fekete keretes olvasószemüvege felett tanulmányoz engem.

- Mire van szükséged?

Apám tiszteletet parancsoló ember mind a nyilvános, mind a magánéletében. Sosem volt kegyetlen, de nem is az a fajta ember, aki szeretné a bizalmaskodást. Én mégis mindig igazságosnak hittem őt. Biztosan tudja, hogy Batista tettei helytelenek. Sosem egy vak támogatóként tekintettem rá, inkább olyan emberként, aki bármit hajlandó megtenni a túlélésért, olyan apaként és férjként, aki hajlandó feláldozni a tulajdon becsületét, hogy megvédje a családját. Nagy levegőt veszek.

- Van egy barátom, és a La Cabanában van. El tudnád intézni, hogy kiengedjék?

Abban az újszerű élményben van részem, hogy igazi megdöbbenést látok az apám arcán. Csak bámul rám, a szája tátva, akár egy halé. Ha elkerülhettem volna ezt, ha lenne valaki más, akit megkérhetnék, megtenném, de a bátyámnak igaza van, ez esetben olyasvalakire van szükségem, akinek akkora hatalma van, mint az apánknak.

- Hogy mit mondtál? - kérdezi, a hangja éles, mint a kés.

Megvan ennek a maga finom egyensúlya, a művészetnek, hogy épp eleget áruljak el neki ahhoz, hogy közbelépjen, de ne olyan sokat, hogy bezárasson valahová egy zárdába.

- A barátomat fogva tartják. Se tárgyalás, se vádemelés. - Nagyon nehéz, de küzdök, nehogy bármi érzelem is kihallatsszon a hangomból, hogy a tények száraz előadásánál maradjak. Apámat nem fogják megingatni az érzelmek, és ebben az esetben attól tartok, bármiféle szeretetet mutatok ki Pablo iránt, az inkább megpecsételi a

sorsát ahelyett, hogy megmentené. - Ártatlan - teszem hozzá sietve.

A hazugság túl könnyen csúszik ki.

Bocsáss meg, Atyám, mert vétkeztem.

- Ügyvéd, jó ember. Jó családból való. - Nyelek egyet. - Kérlek!

Apám pislog, pillanatnyilag le van dermedve.

- Hogy mit akarsz, mit csináljak?

- Meg fogják ölni. Valószínűleg már most is kínozzák. Azt gondoltam, esetleg... - Remegés rázza a testem. - Azt gondoltam, felhasználhatnád a kapcsolataidat, hátha kiengedik.

- Hogy kérheted ezt tőlem? - fröcsögi apám.

Most a bátorság olyan szálába kapaszkodom, melynek létezéséről nem is tudtam, ugyanabba a bátorságba, melyet a körülöttem lévőkhöz is csodálok - a bátyámban, Pablóban, Beatrizban.

- Azért, mert ez a helyes. Azért, mert ő egy jó ember, akit tarthatatlan helyzetbe hoztak. Semmi rosszat nem csinált. Tudod, mi történik Kubában, hogy Batista mennyire paranoiás. Úgy neveltél, hogy tudjunk különbséget tenni helyes és helytelen között. Amit Batista csinál, az helytelen és rossz.

- Ne kezd te is. - Tengernyi bánat tölti meg apám hangját. Elakad a lélegzetem.

Túl sokáig hallgat. Mikor végül megszólal, meglep a szemében megvillanó, az arcára írt félelem. Sosem

beszélünk Alejandróról, de most megpillantom apám veszteségének súlyát.

A szüleim mindig is nagy egyéniségek voltak - anyám végtelenül elbűvölő és elegáns, apámból árad a hatalom és tekintély. Az asztala mögött ülve kisebbnek tűnik, mintha a közelmúlt eseményei legyűrték és összenyomták volna. Rémisztő dolog, mikor az ember félelmet lát a szülei szemében.

- Mi a te szereped ebben, Elisa? A lázadók közé keveredtél? Ez a bátyád műve? - Úgy suttogja a kérdést, mintha még a falaknak is füle lenne. Meglehet, hogy manapság van is Havannában.

- Egyáltalán nem. - Mosolyt erőltetek magamra, imádkozom, hogy higgyen nekem. - ő csak egy barát. Igazából inkább egy barát barátja. Semmi több. Semmi közöm a lázadókhoz.

- Ez valami fiúd talán? - Apám arca elvörösödik, az arckifejezése viharossá változik.

- Nem, és- csak egy barát. Valaki, aki belekeveredett valamibe. - Remeg a hangom, ahogy megmondom apámnak a nevét, ahogy összezúgom a titkot, melyet oly sokáig megtartottam. - Vannak barátai az egyetemről, és a tevékenységeik felkeltették Batista figyelmét, ő semmi rosszat nem csinált.

Apám némán tanulmányoz engem, és mikor már azt hinném, oda minden remény, felsóhajt.

- Óvatosnak kell lenned. Jól tudom, mi folyik ebben a házban - tudok a nővéred kapcsolatáról azzal az Alberto nevű fiúval, és Beatrizról... - Elhal a hangja. - Batista jelenleg óriási nyomás alatt van. Azt remélte, az emberek elégedettek lesznek a választásokkal, de nem azok.

- Mert az emberek tisztában vannak vele, hogy mindez nem volt több csalásnál - motyogom.

Apám tekintete megkeményedik, egy hangos koppanás kíséretében az asztalra csap.

- Nehogy azt hidd, hogy csak azért, mert így élünk, te elkerülsz Batista figyelmét. Jól mondod. Fél, és az az ember, aki fél a népétől, bizony veszélyes fajta.

- Hogy vagy képes...

- Támogatni őt? Ugyan! Kímélj meg az ifjonti ítélkezésedtől. Mit gondolsz, hogyan gondoskodom ennek a családnak a biztonságáról? Ne gyere ide a segítségemet kérni, hogy aztán megkövezz azért, ahogyan kivitelezem. A lázadók gyűlölik a hatalommal való visszaélést, de ne gondold, hogy ők nem ugyanazt tennék, mint Batista, ha lehetőségük lenne rá.

Leveszi a szemüvegét, megdörzsöli az arcát, a válla meggörnyed, mintha belefáradt volna ebbe a beszélgetésbe, belefáradt volna Batistába és a kubai politikába.

- Telefonálok párat - mondja egy kis szünet után - , de semmit sem ígérhetek. Ha viszont én ezt megteszem neked, te megígérsz valamit nekem - akármilyen is van közted meg a fiú között, véget vetsz neki. Azonnali hatállyal. Kötelességem

megvédeni az anyádat meg a testvéreidet, és nem foglak megvédeni, ha a tetteid veszélybe sodorják ezt a családot. Nem találkozol többet ezzel a fiúval. Semmit sem teszel, amivel szégyent hozhatnál ránk, amivel magunkra haragítanád Batistát. Világosan beszéltem? Ha megteszed, többé nem vagy a lányom.

Megköszörülöm a torkom, elfojtom a gyülekező könnyeket, a félelmet, a pánikot, a szégyent.

- Igen, Apa.

Egy kurta biccentés és egy éles „Most elmehetsz” kíséretében küld el.

Remeg a lábam, egy ima fut át némán az ajkamon, miközben az ajtóhoz megyek.

Kérlek, mentsd meg őt.

¹² Szkülla és Kharübdisz a görög mitológia két alakja. Egyes ábrázolások szerint Szkülla egy sziklazátony, Kharübdisz pedig egy örvény, melyek olyan közel voltak egymáshoz, hogy a hajók nem tudták elkerülni őket, tehát az egyikkel mindenképp szembe kellett néznie annak, aki közöttük akart áthajózni. Innen ered a „Szkülla és Kharübdisz között”, vagyis mikor az embernek két rossz közül kell választania.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Marisol

Ana, miután befejezte a történetét, mindkettőnknek tölt még egy csésze kávé. Az eszpresszó és a titkok egyvelegének hatására kétlem, hogy ma éjjel fogok aludni. Azt reméltem, Ana tudja a válaszokat, amelyeket keresek, ám úgy tűnik, nagyi még a legjobb barátnője elől is eltitkolta a szerelmét. Csupán annyit tudok, hogy egy forradalmárt szeretett, és hogy elszakadtak egymástól, mikor Batista börtönbe vetette a férfit. Vajon kiengedték valaha?

- Sajnálom, hogy nem tudom, mi történt vele - mondja Ana. - Elisa azt mondta, hogy csak egy barát, aki bajba keveredett, semmi más. Mikor hetekkel később rákérdeztem, témát váltott. A nénikéid talán el tudják mondani a többi.

Ha valóban többet tudnak nagymama múltjáról, akkor meglep, hogy mostanáig még nem mondták el.

- Van valaki más is, aki esetleg segíthet - mondja Ana.
- Kicsoda?
- A nagyid dadája.

- Magda?

Nagymama és a nénikéim szeretettel beszéltek róla, de tekintve a köztük lévő korkülönbséget, meg sem fordult a fejemben annak a lehetősége, hogy még mindig él.

- Igen. Már kilencvennégy éves, de a memóriája még mindig elég jó. Az unokahúgával él Santa darában.

Izgatottság tölt el.

- Az milyen messzire van?

- Kocsival? Pár óra a körülményektől függően. Luis elvihet az egyik szabadnapján, ha szeretnéd.

- El tudja érni őt? - kérdezem, és ideiglenesen kitérek azon probléma elől, hogy még több időt töltsék kettesben az unokájával. A *nő*s unokájával.

- Még elég korán van, de este felhívhatom. Nem beszéltünk az utóbbi időben, de időnként azért mindenképpen rákérdezek, mi van vele. Megkérdezem, találkozna-e veled, mielőtt elmész; biztos vagyok benne, hogy igent fog mondani. A nagyid meg a nénikéid olyanok voltak neki, mintha a saját lányai lettek volna. Különösen Elisa.

Az a benyomásom volt Magdáról, mikor Beatrizzal és Mariával erről az utazásról beszéltem, hogy idővel elvesztették egymással a kapcsolatot, de remélhetőleg a dadus el tudja majd mesélni a hiányzó részleteket arról, milyen volt a nagyid gyerekként.

- Köszönöm. Igazán nagyra értékelem a sok segítséget.

- Ez természetes. Elisa is ugyanezt tette volna értem. Bármelyik nénikéd is ezt tette volna.

A hangjában csengő lojalitás annyira feltétlen, annyira kitörölhetetlen, hogy megdöbbenek, milyen erős, és meglep, hogy a barátságuk kiállta a közel hatvanévnyi távolságot. Vajon érzi úgy valaha, hogy elhagyták őt? Irigyli a szabadságot, melyre a többiek a tenger túloldalán leltek?

Ana Rodriguez mindkét szférában létezik - az előtte és az utána lévőben is - , és miközben nehezemre esik megérteni ezt az újfajta Kubát, vannak hasonlóságok ez és a nem is oly távoli Amerikában létrejött között. Ugyanaz a büszkeség jellemző mindannyiukra, ugyanannyira elszántak a sikerre, a kemény munkára és a leleményességre.

- Nehéz volt - kérdezem - látni a változásokat Kubában?

Nagyon érdekel Kubának ez a része, melyet ő ismert meg velem. Azoknak a történeteinek nőttem fel, akik eljöttek, szám- űzőttségről, veszteségről szóltak, mégsem értettem soha a másik szemszögből - azokéból, akik hátramaradtak, akik a maradás mellett döntöttek, akiknek az életét a kormányok szeszélyei és szabályai alakították.

- Igen. - Felsőhajt, iszik egy kortyot a *cafecitójából*. - Kuba története küzdelmekkel és viszályokkal teli. Kislány korunkban a nagy részétől távol tartottak minket, de egy kevés azért mindig beszivárgott, bekúszott a kapukon át. Batista kíméletlen elnök volt. Szerette a cukrot, és szerette a tengerentúlról az országba áramló pénzt, viszont nem

szerette a kubai embereket. Olyan emberek királya akart lenni, akik nem akarták, hogy uralkodjon felettük.

- És mégis...

Ana szomorúan rám mosolyog.

- Ah, igen. De tudod, akkoriban fogalmunk sem volt. Reménykedtünk. Annyira reménykedtünk. Emlékezz csak, hogy Fidel nem kommunistaként kezdte, pusztán a változást képviselte, amelyre olyan nagy szükség volt már. Úgy volt, hogy elhozza a szabadságot Kubának. A demokráciát. Választásokat. Úgy volt, hogy ő lesz a jövőnk. Forradalmat ígért nekünk, és meg is kaptuk.

- De milyen áron? - kérdezem.

- A borzalmas dolgok ritkán történnek egyszerre - válaszolja. - Apránként kerül rájuk sor, hogy az emberek ne vegyék észre, milyen rossz a helyzet, csak mikor már túl késő. Esküdözött, hogy ő nem kommunista. Hogy demokráciát akar. Néhányan hittek neki. Mások nem.

- És ön...

- Hittem- e neki? Támogattam- e akkoriban Fidelt? - Bólintok. - Nem. De mit tudtam én a politikáról, és mit érdekelt az engem? Én a bálók és partik világában éltem, a klubban töltöttem a napjaimat, barátokkal heverésztem a medence mellett, kalapokat és ruhákat vásárolgattam. Batista, Fidel, nekem egykutya volt mind. Vagyis azt hittem. Mikor Batista elmenekült az országból, már engem ' is érdekelni kezdett. Előtte a forradalom csak a szüleim közti

sugdolózásokra korlátozódott. Aztán a sugdolózás már áterjedt az étkezőasztalunkhoz is.

- Gondoltak a szülei arra, hogy elmenjenek innen?

- Igen, de egy időre elvetették. Meg voltak győződve róla, hogy a kubaiak észhez térnek majd, Fidel pedig el fog bukni. „Csupán idő kérdése”, mondogatta az apám. - Ana tekintete a szobára vándorol, mely egyértelműen nehéz időket élt meg, egykori pompájának még fellelhető nyoma éles emlékeztetője mindannak, amit a családja elveszített. - Senki sem gondolta volna, meddig megy ez el. Azt hittük, Batista a legrosszabb, amiben részünk lehet, de mikor Fidel államosította a rumgyárunkat, a dolgok elkezdtek megváltozni. - Újabbat kortyol a kávéjából, a tekintete egy emléken csüng, melyet én nem láthatok. - Egy nap megjelentek az otthonunkban egy papírral, amelyben az állt, hogy a cég mostantól a kubai kormány tulajdona. Csak úgy. Százévnyi munka, családi összetartás és önfeláldozás, a jövőről szőtt álmok, az örökségünk, mindez egyetlen darab papírral eltörölve, semmissé téve.

- Annyira sajnálom. - Nem is tudom biztosan, miért kérek bocsánatot, vagy mi az, ami miatt bocsánatot kérek, leszámítva a tényt, hogy a Perezeknek sikerült többnyire sértetlenül megtartaniuk a családi örökséget - vagy legalábbis sikerült egy újat teremteni - , miközben ő elveszítette az övét.

- Már nagyon rég volt - feleli Ana. - Semmit sem tehattünk. A szüleim hat hónappal később elhagyták Kubát. Soha többé

nem láttam őket. Amennyire tudtunk, kapcsolatban maradtunk az évek során, de az nem volt ugyanaz.

Annak ellenére, hogy a forradalmat követően ez gyakori volt, nehéz elképzelni, hogy egy család így szétszakadjon. Egyetlen Perez sincs már Kubában, mind áttelepültünk az Egyesült Államokba, magunkénak kiáltottuk ki Miami és Palm Beachet, miközben hozzászoktunk a lovaspólóhoz és a színes mintás ruhákhoz.

- Ha nem bánja, meg kell kérdeznem...

- Hogy én miért maradtam?

Bólintok.

- Az élet közbeszólt, azt hiszem. Kezdetben az volt a terv, hogy az Egyesült Államokban ismét összejövünk. Csakhogy a férjem nem akart innen elmenni. Fényképész volt, és rengeteg képet készített Fidelről és másokról. Ez lehetőség volt a számára, hogy közelről is szemtanúja legyen a forradalomnak, hogy a természetes környezetükben láthassa az embereket, akik oly magasan álltak mindannyiunk felett. Művészként ez erős csábításnak számított. - Megint kortyol egyet a kávéjából. - Fiatal voltam. Nem értettem a sürgetést, a következményeit a döntésemnek, hogy mi lesz, ha maradok. Nem akartam elhagyni a férjemet. Teherbe estem Luis apjával, és kisbabánk született, így itt kezdtük el felépíteni az életünket, gyökeret eresztettünk egy gyenge földben. A veszteséggel az a helyzet, hogy az ember először észre sem veszi. Elveszti a kedvenc pár cipőjét, de ott van egy másik, és közben a kisbabát meg kell etetni, és a férje

sokáig dolgozott aznap, szóval mi ok lenne az aggodalomra? Nincs is ideje rá. És mikor elveszti a következő pár cipőt, nos, addigra már egyet elvesztett, vagyis már oda az újdonság varázsa. Egy pillanatig ideges, mert most már két pár cipője is elveszett, de vacsorát kell készíteni, és mikor elvitte az élelmiszerjegyét, hogy bevásároljon, megint nem volt csirke és tej, és egyébként is kinek van ideje cipők miatt aggódni? És ez így megy egy darabig, mígnem az ember ráébred, hogy már csak egy pár cipője van, és az is lyukas, a lábát pedig az utca mocska borítja, a cipő talpa kezd leválni, a lábujja elgyötört, és mikor végre sikerül helyette újat vennie, megkönnyebbülés lesz úrrá rajta, és elfelejti, hogy egykor húsz pár cipője is volt, hogy egykor úgy élt, mint egy király, most meg térden állva szolgál, és mindenért keményen meg kell küzdenie. Költői igazságszolgáltatás ez, természetesen. Mindenünk megvolt, mikor Kuba nagy részének nem volt semmije sem. Fidel mindent elvett, így hát most senkinek sincs semmije. Látod, mind egyenlőek vagyunk.

- Fidelt kivéve, aki úgy élt, mint egy király - szól közbe Luis, becsusszanva a mellettem lévő üres helyre. - És rengeteg magas rangú tisztviselője továbbra is úgy él.

Mióta állhatott már mellettünk?

Luis meggyújt egy szivart, a láng ragyogó fáklyaként sistereg a papíron. Ismerős illat tölti meg a levegőt; apám Castro iránti gyűlölete sosem terjedt ki a drága szivarokra, melyeket az Egyesült Államokba csempészett.

- Mindenki egyenlő, de néhányan még egyenlőbbek - mondom elmélázva.

Luis felém fordítja a fejét.

- Ez egy utalás volt az *Állatfarmra*¹³?

Mintha enyhe csodálat lenne a tekintetében, párosítva ugyanazzal az engedékeny elnézéssel, mellyel már megtanultam összekötni a velem kapcsolatos reakcióit.

Mosolyt erőltetek magamra, és igyekszem könnyed hangon beszélni, nehogy észrevegye, mennyire felkavar a jelenléte, hogyan változik meg a testem, mikor a közelemben van, s hogy a figyelmem felé irányul. Rendkívül igazságtalannak tűnik, hogy ezek a süvítő energiák, ezek a körülöttem repkedő szikrák olyan célpontot találtak maguknak, melyet nem találhatnak el - még véletlenül sem szabadna.

- Gondolom, akinek nem patája... - poénkodom.

Egy hang szól ki a konyhából Anának, aki feláll, és elnézést kér, kimentti magát, majd magunkra hagy minket, a szobát csend tölti meg, már- már ordítóan kellemetlen a jelenléte.

- Szóval olvasott Orwellt? - kérdezi Luis egy jelentősebb szünet után.

Megrántom a vállam.

- Igen. Engem az lep meg, hogy ön ismeri Orwellt.

- Miért? Mert egy kommunista paradicsomban élek? - Egy mosoly játszik Luis ajkán.

A játékos Luis talán a leghalálosabb verzió mind közül. Nagy levegőt veszek.

- Részben. Minden, amit az Egyesült Államokban hallunk, arról szól, hogy mekkora erőforráshiány van Kubában, meg azoknak a kitiltásáról, akiknek az elveivel a kormány nem ért egyet. Zord képet festenek a dolgokról.

- Biztos vagyok benne, hogy ez mindkét oldal politikai retorikáját segíti - ismeri el. - A kommunizmus bűnei és a többi. És ami az erőforrások hiányát illeti, nos, ez segít a rezsimnek elhitetni a néppel, hogy mind egyenlőek vagyunk, hogy az ember szomszédjának pontosan annyija van, mint neki, még akkor is, ha a szomszédja egy magas beosztású kormánytisztviselő, aki egy import luxuskocsit vezet.

A hangja minden szóval egyre hevesebbé válik, suttogásból egyre hangosabbá, erősebbé.

A hangjában lévő magabiztosság, a meggyőződés éppen olyan csábító, mint amilyen meglepő.

Megdobban a szívem.

- Maga dühös.

Korábban is voltak jelei az elégedetlenségének, de most valami megváltozott közöttünk, és olyan, mintha lehullott volna a maszk, és egy olyan részét osztaná meg velem, amelyet általában elrejt.

- A düh a legkönnyebb érzelem - feleli Luis. - Meglepődne, mit meg nem tesznek az emberek, mikor el vannak keseredve, mikor az álom egy társadalomról, amely gondoskodik a polgáraitól, nem valósul meg.

- Az emberek elboldogulnak a körülményeiktől függetlenül is?

- Valahogy úgy. A forradalom iróniája, hogy el akarta törölni a kapitalizmust, a vállalkozásokat, ám a forradalom legnagyobb öröksége mégis kubai vállalkozók egy új fajtájának a felemelkedése lett. A feketepiac virágzik.

- Szóval hol van helye Orwellnek Kubában? - kérdezem, visszatérve az eredeti témánkra.

Luis alig láthatóan elmosolyodik, a korábbi gyűlöletének nyoma sincs.

- Elfelejtí, hogy én történelemtanár vagyok.

- Egy *kubai* történelemtanár. Azt hittem, Castro helyteleníti az ilyesfajta tevékenységet, a dolgok mögötti *miért*ek vizsgálatát.

- Hogy tanulmányozhatnánk a történelmet, ha csak egy vákuumban vizsgáljuk meg az eseményeket? Orwell megtalálható a Nemzeti Könyvtár állományában, és mások is. A tudást nem helytelenítik Kubában, csak a használatát.

- És az olvasást?

- Az olvasásra ösztönöznek. - Elfintorodik, és visszatér belé a leheletnyi megvetés. - Viszont csak kevesen engedhetik meg maguknak, hogy könyveket vegyenek, úgyhogy kölcsönözzük őket. A diákjaim ingyen járnak egyetemre, ami remek dolog, de akkor is fizetniük kell a könyveket, a felszereléseket, az utazást, az étkezést, mindezt persze a meglehetősen korlátozott jövedelemből. Hogy engedhetnénk meg magunknak ilyesmiket, mikor már eleve

így is alig élünk túl? Mikor a kormány korlátozza abbeli képességünket, hogy eltartsuk magunkat? A modern Kuba öröksége az, hogy egy- egy pillanatra ugyan élvezhetünk dolgokat, de ezek igazán sosem lehetnek a miénk. Az ország nem a miénk, csupán egy kölcsön Fiáéitól.

Ha eddig vonzónak találtam, akkor ez a beszélgetés, ez a szenvedély, amely most úgy felélénkíti, a vesztem.

- Minden kubai így beszél és gondolkodik? - Meglepve hallok, hogy pontosan ugyanazok a gondolatok hangzanak el a szájából, melyeket a Miamiban élő száműzöttek a Versailles-ban is visszhangoznak, miközben eszpresszót iszogatnak, *pastelitost*¹⁴ eszegetnek, és változásért kiáltanak Kubában.

- Néhány igen. Nem elegendő. - Lejjebb viszi a hangját. - Mi, akik többet akarunk, suttogva beszélünk. - Luis nagy levegőt vesz, és előrehajol. Az illata megtölti az orromat, és ismét bizalmaskodunk egymással. Libabőr fut végig a karomon. Elfordítom a tekintetem a sötét, villogó szeméről, a telt szájáról; egyidejűleg vágyom a szavaira, és kívánom azt, bár áthatolhatatlan falat tudnék húzni kettőnk közé. - Az állandó bizonytalanság állapotában való létezés maga a pokol - mondja Luis. - Ez az étterem jelenti a különbséget a között, hogy van étel az asztalon, és a napok között, mikor éhezünk. De vajon meddig fog mindez tartani? Mindent a kormány irányít. - Káromkodás szalad ki azon a gyönyörű száján. - Ez az ország csodás. Olyan sok potenciál rejlik benne. Olyan sok lehetőség. De beleszakad az ember szíve minden egyes

alkalommal, mikor többet remél. Fidel nagy forradalmának egyenlőséget kellett volna eredményeznie. Mégis legalább annyi probléma létezik még most is, ami már előtte is volt.

- Mit szeretne, milyen legyen? - kérdezem a szemébe nézve, és képtelen vagyok elszakítani róla a tekintetem. Találkoztam már valaha hozzá fogható férfival?

Nem.

- Szabad. Demokratikus. - A szájához emeli a szivart, egyetlen mély levegővel szívja be. Füstfelhőt fúj ki. - Kiáltani szeretnék. Szabadságot akarok, hogy félelem és megtorlás nélkül tiltakozhassak, mikor nem értek egyet azzal, amit a kormány tesz. Szabadságot, hogy úgy hallgathassak zenét, hogy ne kelljen attól tartanom, hogy a rezsim azzal vádol, hogy túlzottan „nyugati” vagyok, és emiatt börtönbe vet. Nem akarok minden egyes nap résen lenni, és azon tűnődni, hogy a szomszédom valójában nem a titkosrendőrség egy tagja- e, hogy valamelyik diákom nem pusztán azzal a céllal van- e ott, hogy utánam kémkedjen a kormánynak, attól tartani, nehogy véletlenül olyasmit mondjak, ami végül ahhoz vezet, hogy börtönbe kerülök, vagy még rosszabb történik velem. - Borzongás fut végig a gerincemen. Ez az a Kuba, amelyre a nénikéim figyelmeztettek. - Azt akarom, hogy legyen valami, ami a sajátom - folytatja Luis. - Valami, amit a kormány nem vehet el tőlem, valami, ami az enyém. Ha elmennénk, a kormány emberei megjelenének a házunkban, és leltárba vennének minden egyes vagyontárgyat, hogy megbizonyosodjanak róla, hogy semmit

sem vittünk magunkkal. Nem a miénk a bútor, a sok tárgy, amelyek generációk óta a családuk tulajdonában vannak. A bekeretezett képek a falon, amelyeket a nagyapám készített. Mindebből semmi sem a miénk. Mindez Kubáé, és főként Fidelé. - A készítés, hogy megfogjam a kezét, és vigaszt nyújtsak neki, olyan erős, hogy már oda is nyúlok, mielőtt észbe kapnék. Visszarántom a kezem, az ujjaim ökölbe szorúlnak az ölemben. Ezt a köztünk lévő kötődést - az nem lehet, hogy csak képzelem - biztosan ő is érzi. *Házas. Felesége van, Marisol.* - A magam ura akarok lenni. - A szavai körbe- ölelik a szívemet. - Nem akarok csak egy újabb szám lenni a kormány szemében. Egy újabb élelmiszeradag, egy újabb munkás, egy újabb kubai, aki nem szabad a saját hazájában. - Megszakad érte a szívem, miközben olyan helyen tapogatózom remény után, ahol ez a konkrét érzélem visszás módon hiábavalónak tűnik. - Úgy éljük túl a mindennapokat, hogy nem hívjuk fel magunkra a figyelmet, hogy jó kiskatonákként viselkedünk. Elegem van már az egyenruha viseléséből, hogy olyasvalakinek mutatom magam, aki nem vagyok, hogy nem gondolkodhatok csak magamnak, hogy mélyre kell temetnem ezeket a gondolatokat, nehogy miattuk megöljenek engem vagy a családomat. Harminchat éves vagyok, és a küzdeni akarás minden egyes nappal egyre jobban kiszivárog a testemből, és az, hogy erőt vegyek magamon, hogy kibírjam a napot, és meglegyen minden alapvető szükségletem, hogy gondoskodjak a nagyanyámról, a családomról, hogy ételt

tegyek az asztalra, sok mástól megfoszt. Gondoskodnak róla, hogy annyira lefoglaljanak minket a mindennapi küzdelmeink, hogy csak kevés idő maradjon a legfontosabbra: a jövőnk feletti irányítás átvételére.

- Gondolja, hogy javulni fognak a dolgok most, hogy a diplomáciai kapcsolatok javultak?

- Remélem. De miféle változás lesz? Ezentúl majd még több turistát szolgálunk ki, és kísérek leszünk az óceánjárókon? Az Batista idejének Kubája volt, mikor az amerikai maffia irányította Havannát a hoteljeivel meg a kaszinóival. Mikor Hollywood a játszóterének használt minket. Nincs esély rá, hogy Kuba valami több legyen? Valami nagyszerűbb? - A fény árnyékot vet az arcára, arra a csúnya zúzódásra. Luis megdörzsöli az állát, lesüti a szemét. - Vannak éttermek, ahová még a nagymamám járt a családjával kislány korában. Most már csak a turisták engedhetik meg maguknak, hogy ott egyenek. Vendégek vagyunk a saját országunkban. Másodrendű polgárok, mert pechünkre kubainak születtünk.

Felemeli a fejét, hogy a szemembe nézzen, dacos a tekintete.

- Vajon jobb lenne a megnövekedett turizmus?

- Nem tudom - feleli elcsigázott hangon. - A sors kegyetlen fintora, hogy végigszenvedtük mindezt a sok szörnyűséget, pusztán azért, hogy aztán ott kössünk ki, ahonnan indultunk, és a családom esetében még kevesebbel kell beérnünk. Nehéz reménykedni - folytatja. - Láttunk már rosszabb időket

is, természetesen. Maga volt a pokol, mikor elvesztettük a Szovjetunió támogatását.

- Elmenne innen valaha is?

- Ez az otthonom, ez minden, amit ismerek. Ugyanakkor nehéz is. Eljön az a pont, mikor az embernek el kell döntenie, megéri- e, hogy a visszaélések és az elnyomás elegendők- e ahhoz, hogy el akarjon menni, hogy többet nyomnak- e a latban, mint az a néhány pillanat, mikor igazi örömben van része.

Az „öröm” szó az, ami megteszi a hatását...

Késő van, és le kellene feküdnöm. Nem lenne szabad itt sugdolóznom egy nőс férfival a sötétben.

- Cristina sosem értette meg, miért nem tudok boldog lenni itt. Hogy miért nem elég soha az, ami megadatott. Emiatt lett vége a házasságunknak.

Visszaülök.

- Szétmentek?

- Elváltunk.

- Mostanában?

- Gondolom, ez attól függ, mit ért mostanában alatt. Már két éve.

- De ő azt mondta, hogy a felesége - hadarom.

Röpke nevetés szakad ki azon a gyönyörű száján.

- Ez Cristinára vall. - Szeretet is rejlik e szavakban. Ismét pőfékel egyet a szivarjából. - Nem kedveli magát.

- Miért?

Luis nem szól egy szót sem, de nem is kell. A tekintete mindent elárul, és benne van még az emléke annak is, ahogyan az ujjai az enyémekeket súrolták korábban a Malecónon.

Mindketten tudjuk, hogy miért.

- Azt hitte, olyan férfi vagyok, aki képes lenne...

Nem fejezi be a gondolatot, de megint nem is kell. A félig befejezett mondatok állapotában létezünk, a beszélgetésünkben beálló szünetek pótolják, amit a szavak nem képesek kifejezni.

- Nem tudtam.

- Most már tudja. Nem vagyok nő.

Nem az a fajta férfi, aki más nőekkel kezdene ki, mikor házas.

- Fel kellene mennem a szobámba - mondom.

Nem mozdulok.

Ő sem.

- Mutatni akarok magának valamit. Velem jön? - kérdezi Luis. - Reggel tartok egy órát az egyetemen, eljöhetne, ha van kedve, és személyesen is megtapasztalhatná a kubai oktatási rendszer élményét. Utána pedig körbeviszem a szigeten.

- Igen. Megyek.

¹³ George Orwell szatirikus regénye, mely látszólag olyan állatokról szól, akik elűzik annak a farmnak a tulajdonosát, ahol élnek. Ezután maguk vezetik a farmot, ami végül kemény diktatúrává válik.

¹⁴ Kubai sütemény

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Elisa

Eltelik egy nap, aztán kettő anélkül, hogy bármi hírt hallanék apámtól. Minden csepp erőmre szükségem van, hogy ne kérdezzem meg Pablóról, hogy letöröljem a félelmet az arcomról, hogy fenntartsam a látszatot, hogy minden rendben. Azzal töltöm a napokat, hogy leveleket írok Pablónak, leveleket, melyeket meglehet, hogy sosem lesz lehetőségem elküldeni, leveleket, melyekben végre bevallom az érzéseimet, melyek oly régóta érlelődnek bennem.

Azt biztosan tudnám, ha történt volna vele valami, ha meghalt volna.

„Azt hiszem, attól a pillanattól kezdve szeretlek, hogy meséltél nekem a Kuba iránti szenvedélyedről, és hogy milyen jövőt álmolsz neki. Szerettem a hited, az erőd, a magabiztosságod, amellyel a problémát közelítetted meg, hogy kubai polgárként jogod van többet követelni, és harcolni is érte.

Bárcsak bennem is lenne annyi bátorság, annyi meggyőződés, mint benned. Bárcsak bennem is több

küzdeni akarás lenne. Születésemtől kezdve arra neveltek, hogy alkalmazkodjak, hogy túléljek ebben a veszélyes politikai közegben. A nagyapámat Machado emberei ölték meg - erről meséltem neked? Azt hiszem, ez megváltoztatott valamit apámban, mindannyiunkban.

És aztán ott van még a többi is. Akármennyire is utálok beismerni, hogy a nemem valamilyen szinten korlátoz engem, akkor is így van. Gondolkodtam azon, amit aznap este mondtál nekem, mikor megismerkedtünk Guillermo partiján - a változásokról, melyeket Kubában követelnünk kellene. S az, hogy nő vagyok, nem szabadna, hogy korlátozzon engem bármiben is.

Olvastam a könyveket, amelyekről meséltél nekem, azokat, amelyek inspiráltak téged, belemerültem a nagyszerű emberek szavaiba, és hinni akarom, hogy többet is tehetünk, hogy többet is várhatunk a jövőnktől, de félek is. Féltelek téged, félek, hogy a családom - a testvéreim - a rezsim célpontjává válik a tetteim miatt.

Bárcsak ne félnék ennyire.”

Négy nappal azután, hogy apám segítségét kértem, behívat a dolgozószobájába.

- Kértem egy szívességet. Ki fogják engedni. - Megdobban a szívem. - Többé nem fogod látni.

Ez nem kérdés.

Bólintok.

Újabb nap telik el, mire Pablót kiengedik a börtönből, mire újra láthatom; az apámnak tett ígéretem valahová a

többrétegnyi büntudat alá van temetve. Kölcsönveszem Beatriz csillogó Mercedesét, és Guillermo házához hajtok, a helyre, ahol először találkoztunk, és Pablót várom, miközben egész idő alatt résen vagyok. A bátyám mondta, hogy itt lesznek. Nem lep meg igazán, hogy Alejandro ismeri Guillermost, különösen, ha figyelembe veszem, Beatriz mennyire el akart menni a partijára azon a sorsdöntő estén. Mikor megkaptam Alejandro lepecsételt üzenetét, hogy Pablót ma reggel kiengedik, nem is volt kérdés, hogy jövk-e, vagy sem. Akárhogy is, de állást foglaltam, nem a lázadók, hanem a szívem mellett. Imádkozom, hogy most ne hagyjon cserben.

Várok, mialatt a kocsi begördül Guillermo házának fölhajtójára. Guillermo a Buick sofőrülésében ül, Pablo mellette, a szemén napszemüveg, a válla görnyedt, az arca részben el van takarva.

Megdobban a szívem.

Pablo kiszáll a kocsiból, és megtorpan, a keze az ajtón időzik. Felém sétál, bicegve jár, a szemében meglepetés és látható megkönnyebbülés keveréke. Magamhoz ölelem, óvatosan fogom, igyekszem nem érinteni a zúzódásokat és a vágásokat.

Alvadt vér csúfítja el az ingét.

Mit műveitek vele?

Zokogás tör fel a torkomban, de elfojtom, mindennél jobban szeretnék erős lenni Pablo kedvéért.

Beleszuszog a nyakam hajlatába, az ajka cirógatja a bőrömet, a teste az enyémnek simul. Ebben a pillanatban fordított szerepben vagyunk, és most én nyújtok vigaszt, én adok erőt. A nevem imaként száll fel az ajkáról.

Beszélni akarok, de nem jönnek a szavak.

Mozdul a testünk, a szánk egymásra talál. Észre sem veszem, hogy sírok, mígnem már könnyek áztatják az ajkam.

- Minden rendben - suttogja Pablo, miközben a hajamat simogatja. Nem vagyok benne biztos, hogy ezt nekem vagy saját magának mondja- e. A szíve az enyémhez simulva ver, a teste megremeg minden egyes lélegzetvétellel. - Nem lett volna szabad idejönnöd - mondja annak ellenére is, hogy úgy hangzik, kicsit sem sajnálja, hogy megtettem.

- Hogy ne jöttem volna?

Pablo egy pillanatra erősebben szorít magához, mielőtt elenged, miközben besétálunk a házba, Guillermo a nyomunkban kullog. Nem beszél, de érzem, ahogy hullámokban árad belőle a helytelenítés. Egykor még zavart volna. Most nem tudok annyi lelkiezőt összeszedni, hogy ez is érdekeljen. Guillermo futólag odabiccent nekem, mielőtt elmegy, hogy valami ételt hozzon Pablónak, én pedig követem Pablót egy üres hálósobába, és leülök mellé az ágy szélére.

- Szükséged van valamire? - kérdezem.

- Nincs. - A tekintete találkozik az enyémmel, és mikor megszólal, a hangja rekedtes, mintha kimerítette volna az üvöltéssel. - Találkoztam az apáddal.

Egy pillanatnyi csend áll be közöttünk, mielőtt felelek erre.

- Tudom.

- Te kérted meg, hogy hozasson ki?

- Igen.

Képtelen vagyok figyelmen kívül hagyni a szégyennek azt a vékony szálát, amely összeköti apámat azokkal az emberekkel, akik ezt tették; apám befolyása kétélű fegyver - egyszerre Pablo szabadságának forrása és a jele annak, hogy a családom nem ártatlan Havanna életének sötét oldalán, Batista rezsimjének brutalitásában.

- Honnan tudtad egyáltalán, hogy letartóztattak?

- A bátyám hallott róla, ő mondta nekem.

- És az apád? Mit mondtál neki? Hogy szerelmes vagy egy forradalmárba?

Ez az első alkalom, hogy a „szerelem” szó bármelyikünk szájából is elhangzott, és hangosan kimondva hallani olyan mértékű erővel ruház fel, amelyre nem vagyok felkészülve, még ha a benne rejlő igazság ott is lakozik a csontjaimban.

- Azt mondtam neki, hogy egy barát vagy.

- És elfogadta?

- Az apám nem foglalkozik túl sokat a lányai viszonyaival. -
Hezitálok - Megígértem neki, hogy többé nem találkozom veled.

- Akkor ez most a búcsú?

- Nem.

Ezen a ponton már túlságosan mélyen benne vagyok ahhoz, hogy búcsút mondjak, bár jelen pillanatban nem

tudom elképzelni, hogy bármi más lehetne a sorsunk. Pablo nem maradhat Havannában. Ezek után nem. Menjek vele? Próbáljak szerencsét a hegyekben? Más nők is harcolnak ott, fegyvert ragadnak Batista ellen. Többet akartam az életemtől, dühöngtem a családi és a társadalmi kötelékek miatt, és mégis...

Nem állok készen, hogy csatlakozzam a bátyámhoz a szám- űzöttek és kitagadottak sorában, nem állok készen, hogy felesküdjek ezek mellett az ügyek mellett a hatalomért való versengésben, mikor keserű ízt hagynak a számban.

Pablo felsóhajt, az ágy szélén ücsörög, a feje a kezébe temetve.

- El kellene menned. Nem tartozol ide.

- Dehogynem tartozom.

- Nem maradhatsz. Velem nem. Ez csak veszélyesebb lesz. Megöltek volna, Elisa. Meg fognak ölni, ha még egyszer elkapnak. Nem maradhatok.

- A hegyekbe mész, igaz?

- Hová máshová mennék? Nem tartozom ide, Havannába.

- *Nem tartozom hozzád.* - Láttam, hogy nézett rám az apád abban a cellában - folytatja Pablo. - Örökké az ellentétes oldalán fogunk állni ennek. Háborúzunk, és nem tudok úgy tenni, mintha ez nem választana el minket. A családot sosem fog elfogadni engem, és attól tartok, én sosem fogom másnak látni apádat meg a barátait, csakis szörnyetegeknek.

- Elintézte, hogy kiengedjenek.

- Igen. És volt velem még nyolc másik ember is abban a cellában. Emberek, akik holnap a kivégzőosztaggal fognak szembenézni. Nem mindenkinek van gazdag barátnője, akinek az apja meg tudja védeni őket.

- Esélyünk sincs, igaz? - kérdezem, és már gyűlnek a könnyeim.

- Nem tudom - feleli.

Pablo megfogja a kezem, az ajkához érinti az ujjaimat. Áttölelem a derekát, óvatosan, nehogy megnyomjam a zúzódásait, a fejem a vállán pihen, a szíve ott dobog a fülem alatt. Kapaszkodom belé, még ha azt is érzem, hogy elveszítem.

Igaza volt, mikor megismerkedtünk; minden a politikáról szól.

Akkor mi lesz velünk?

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Marisol

Másnap reggel, miután megtudtam, hogy Luis nem is nő, korán kelek, és felöltözöm, hogy találkozzam vele a Havannai Egyetemen. Előző éjjel alig aludtam, elkerülhetetlenül azt érzem, hogy minden megváltozott. A vonzalom, melyet iránta éreztem, és igyekeztem az interakcióink háttérébe szorítani, felütötte a fejét, többé már nem elég neki, hogy a peremre legyen száműzve, és a fellángolás, mely teljes mértékben a képzeletem biztonságában létezett, most lehetőségekkel teli, hasogató feszültség közöttünk.

Kétszer is átöltözöm, mielőtt egy hosszú, fekete szoknya és egy hozzáillő felső mellett döntök. Fogok egy pár bőrszandált, és veszem a hűségees keresztpántos táskámat, nagymama hamvai állandó társa az utazásomnak Kubán át egészen addig a pontig, hogy már nem is fura érzés, hogy magammal cipelem őt. Bedobok egy fürdőruhát és egy váltás ruhát egy nagyobb sporttáskába; nem is tudom, hová visz Luis az órája után, de azt mondta, úszás is lesz benne.

Kopogtatnak az ajtómon.

- Jöjjön be!

Nyílik az ajtó, és Ana köszönt egy mosollyal, csillog a szeme, ahogy végignézi a külsőmön.

- Luis említette, hogy ma este nem fog dolgozni az étteremben. Gondolom, még többet mutat meg neked Kubából.

Elpirulok, és bólintok.

- Úszást is említett.

Szélesebbé válik a mosolya.

- Akkor az Varadero lesz. Mindig imádta, már egészen gyerekkora óta. - Enyhe szomorúság tompítja el a mosolyát. - Ő meg az apja régen oda jártak horgászni.

A kezét nyújtja felém, és átad nekem egy darab papírt. Rápillantok a lefirkantott szavakra - egy cím.

- Beszéltem Magdával múlt este - mondja Ana. - Alig várja, hogy találkozzatok.

Felnézek Anára, zakatol a szívem.

- Ezt nem hiszem el! Nagyon köszönöm!

- Semmiség. Ez nekem öröm. Varadero nincs olyan messze Santa darától. Elmentek, miután voltatok a parton.

- Kellemtelenül érezném magam, ha még erre is megkérném Luist. - Valószínűleg bérelhetnék egy kocsit, vagy valami. Néhány útikönyv, amelyeket a Kubába utazásom előtt olvastam, turistabuszokat is említett.

Ana cinkosan rám kacsint.

- Nem hiszem, hogy bánná. Ráadásul Luisnak nem is lesznek órái holnap. Majd megoldjuk a műszakját az

étteremben.

- Talán tényleg megkérem. - Elbizonytalanodom, őrlődöm a vágyam között, hogy találkozzam Magdával, és a büntudatom között, hogy Luist újra leterheljem azzal, hogy engem gardírozzon.

- Akkor ezt megbeszéltük. Kérlek, add át Magdának a jókívánságaimat. Túl rég volt már, hogy láttuk egymást.

Elfojtom a vigyorgásom azon, hogy Ana milyen véglegesen kezeli a dolgokat, miközben kiterel a szobából. Annyira emlékeztet a nagyira.

A lépcső alján elválunk, Ana a konyha felé indul. Luis anyja az előszobában vár rám, helytelenítés tükröződik a tekintetében.

- Elkészült? - kérdezi.

Bólintok. Úgy tűnik, Luis osztozik a kocsiján az anyjával, ezért megkérdezte, nem bánnám- e, ha ő vinne el az egyetemre munkába menet, a kocsiját pedig a kampusz mellett hagyná, míg Luis ma reggel busszal ment. Mit mondhattam volna? Akkor sem lehetne nyilvánvalóbb, hogy az anyja nem kedvel, ha ő maga mondaná, és sajnos az út Vedadóba valószínűleg rengeteg időt ad majd neki arra, hogy ezt kifejezze.

- Köszönöm, hogy elvisz.

Meglehet, hogy nem kedvel, de nem tudom elnyomni a késztetést, hogy megváltoztassam a rólam alkotott véleményét, hogy megmutassam, több vagyok a felszínes külföldinél, akitől tart, hogy majd a fiába mélyeszi a karmait.

Elintéz egy vállrántással.

- Luis megkért.

Lángolni kezd az arcom, ahogy a tekintete a nagyobb táskára vándorol a kezemben, és arra, amire a tartalma utal. Már nyitom a számat, hogy elmagyarázzam, ez nem az, amire gondol - *úszni* megyünk - , de esélyt sem ad nekem. Elfordul, és nem hagy más lehetőséget, mint hogy kimenjek utána Luis kabriójához, mely a járda mellett várakozik.

A forgalomban majdnem harminc percbe telik, hogy eljussunk Miramarból a Havannai Egyetemhez, és én beérem azzal, hogy kibámulok az ablakon, és figyelem a mellettünk elhaladó embereket. Teszek pár csekély kísérletet arra, hogy beszélgetésbe elegyedjek Luis anyjával; az erőfeszítéseim eredménye az az információ, hogy a neve Caridad, valamint az általános benyomás, hogy kívülállónak tekint engem, ezenkívül nem sok más. Nem hibáztatom őt, valószínűleg én sem kedvelném magam, figyelembe véve az életünk közötti egyenlőtlenségeket és a tényt, hogy az én családom profitált abból, hogy elment, miközben az övé szenvedett attól, hogy maradt.

Ismét megfordul a fejemben a kérdés - mi történt volna, ha nem mentünk volna el? Ha itt nőtteм volna fel, Luisszal együtt? Ha sosem történt volna meg a forradalom? Ki lennék akkor, ha az összes többi részem elvennének, és csak a kubai identitásom maradna nekem?

Van valamiféle szabadság az itteni életben - nem kell állapotfrissítéseket nézegetni, vagy folyton mások posztolt

fotóival foglalkozni, vagy azzal tölteni az időt, hogy okosan megfogalmazott mondatokat írogassunk ki több száz követőnek és barátnak. Irigylésre méltó, hogy itt nem kell mindenáron kinyilatkozni, hogy mennyire szeretjük a házastársunkat, vagy mindenképpen hencegnünk az osztálytársunk fotójával, aki a Machu Picchu csúcsán áll széttárt karral a naplementében. Ugyanakkor a választás lehetősége, örömet és magabiztosságot ad nekem. Bármikor eldönthetem, hogy élek- e ezzel a szabadsággal, vagy tartózkodom tőle, miközben a kubaiak számára ez nem adatott meg.

Nekik nincs választásuk. Nincs szabadság. Nem önként vállalták, hogy eltiltsák őket ezektől a dolgoktól; rájuk erőltette egy kormány, amely egész életükben hatalmon volt. Így hát az itteni élet szépsége - az egyszerűsége - egyben a tragédiája is.

Caridad leparkol az egyetem előtt, a kezembe nyomja a kocsikulcsot, hogy adjam majd Luisnak, mivel ő gyalog megy a munkahelyére.

Az első benyomásom a Havannai Egyetemről, hogy impozáns épület, a maga módján gyönyörű. A homlokzata - mint oly sok más épületnek Havannában - lenyűgöző, a látványt viszont elrontják az ablakokon kívül lógó klímaegységek és a jelek az épület külső részén.

Felmegyek a lépcsőn, miközben megbámulom a magasba törő *Alma Mater* szobrot. Átsétálok a kampuszon, pádon üldögélő diákok mellett haladok el, a beszélgetésük terjed a

kinti térben, a hangulat a saját főiskolás élményeimet idézi, miközben követem a térképet, melyet Luis adott nekem, míg meg nem találom az előadótermet.

A különbségek itt jóval szembetűnőbbek - a falak khaki színűek, katonai gyakorlóruhára emlékeztetnek, a zöld tábla a terem elején messze van a modern felszerelésektől, melyeket én ismertem az egyetem alatt. Luis egy fa íróasztal fölé hajol a tábla előtt, kék keményített ingének ujja fel van túrva, hosszú lába sötétebb kék nadrágba van bújtatva. Egyértelműen bele van feledkezve abba, amit éppen olvas, a fejét lehajtja, az alkarja a fának támaszkodik, kihasználom a lehetőséget, hogy észrevétlenül besurranjak hátúira, és becsusszanjak egy üres székbe.

Diákok szivárognak be egymás után a terembe, az esti terveiket beszélnek meg éppen, és a leckét, amit olvastak. Két lány beül az előttem lévő sorba - az egyik lány meg van győződve róla, hogy a barátja megcsalja, és az elmondott részletek alapján én is arra hajlok, hogy vele értsek egyet.

Luis felnéz az asztal mellől, a tekintete végigpásztazza a termet, majd megállapodik rajtam.

Elmosolyodik.

Megint ott van az a szikra, elkerülhetetlenül ott lebeg a szemem előtt.

Luis másfelé néz, a mosoly még mindig ott van az ajkán és a szemében, miközben elkezd az előadást. A mai nap témája Kuba francia blokádja a tizenhatodik században, és a Luis

hangjában lévő szenvedélyen keresztül a francia kalóz és a kubai emberek küzdelme életre kel.

Észrevétlenül repül az idő, mialatt Luis előad, a szenvedély, mely Kuba modern formájának taglalásakor árad belőle, egyértelműen jelen van a korábbi történelmi idők iránti megbecsülésében is. Számomra ez csak még érdekesebb, tekintve, hogy nem sokat tudok Kuba történelméről, főként a forradalom előtti és utáni időkről.

Szomorú az a kép, melyet Kuba eredetéről fest - a gyötrelmekről, melyeket a taínók¹⁵ az európaiak igái miatt szenvedtek el, akik minden ellenszolgáltatás nélkül, kegyetlen módon elvették tőlük a földjeiket, vagy éppen az Újvilágban folytatott spanyol inkvizícióról. Beszél Kuba gazdaságáról, hogy a cukor miért volt egyaránt megváltás és kárhozat - hogy rabszolgákat hoztak be az országba, hogy az ültetvényeken dolgozzanak, mígnem a tizenkilencedik század végén Kuba az Egyesült Államok nyomdokaiba lépett, és eltörölte a rabszolgaságot.

Luis nem használ segédeszközöket a tanításhoz, helyette inkább fáradhatatlanul kérdésekkel bombázza a diákjait, mely láthatóan inkább a tudás átadásának izgalmából fakad, és nem abbeli vágyából, hogy megfélemlítse őket. Nem marad nyugton tanítás közben, folyton jár a keze, a teste oda- vissza mozog a zöld tábla előtt. Senki sem kételkedhet abban, aki figyeli őt tanítás közben, hogy mennyire szereti a foglalkozását, és nem tudják nem értékelni a téma iránti őszinteségét és szenvedélyét. A diákjai el vannak ragadtatva,

ami lenyűgöző mutatványnak számít, ha jól emlékszem a főiskolás időkre.

Az óra meglepően gyorsan repül el, és fel sem tűnik, hogy már vége, csak mikor a diákok elkezdik betologatni a székeiket, összeszedve a könyveiket és a táskáikat, és megindulnak az ajtó felé. Én még elidőzöm a terem végében, miközben néhány diák kérdésekkel megy oda Luishoz, aki még ilyenkor is erősen fókuszál. Ez benne a legvonzóbb - nem a magas, vékony testalkata vagy a sűrű, sötét haja, a rövidre vágott szakálla, vagy a sötét, átható tekintete, hanem a szenvedélye, az intellektusa, a meggyőződése.

Aztán a diákok elmennek, és csak ketten maradunk, köröttünk egy magukra hagyott asztalokkal teli tanterem.

- Na, mit gondolsz? - kérdezi, mikor már kettesben vagyunk.

- Jó volt. Nagyon jó. Informatív. Lebilincselő. Bárcsak több olyan tanárom lett volna a főiskolán, mint ön.

Megint megjelenik az a mosoly.

- Ők nem voltak „lebilincselők”?

- Nem igazán. Gondolom, néhányan azok voltak. Egy hatalmas egyetemre jártam, úgyhogy az előadások nagyon tele voltak - több száz diák egy- egy órán. Ez megnehezítette a kötődést. Ráadásul nem is voltam éppen a leglelkesebb diák. Eltartott egy darabig, mire rájöttem, mi akarok lenni, mikor nagy leszek - viccelődöm.

Kommunikációból diplomáztam, mert a legtöbb órát élveztem, és ez változatosnak tűnt, tekintve, hogy nem volt semmi konkrét tervem a diploma utánra. Apám azt javasolta,

hogy a Perez Cukorhoz menjek dolgozni, hogy én vigyem a PR- részleget, de mindegy, milyen jövedelmezőnek tűnt az ajánlat, nem tudtam rávenni magam, hogy csatlakozzam a családi csordához. Szeretem a családom, de ezek a „lehetőségek” gyakran olyan kikötésekkel járnak együtt, melyeknek nem állok készen elkötelezni magam.

A családuk történetéhez hozzátartozik egyfajta kötelezettségérzet. Egykor jelentett valamit Pereznek lenni Kubában - örökséget és jó hírnevet, melyet fenn kell tartani, felelősséget, hogy soha ne hozzunk szégyent a család nevére. Mikor annyi mindent elveszítettünk a forradalomban, és a dédnagy- szüleim és a gyerekeik az Egyesült Államokba mentek, ez a kötelezettség tovább élt, szükségképpé vált, hogy megvessük a lábunkat egy olyan társadalomban, amely nem igazán akart minket, ahol keményebben kellett dolgoznunk az előrejutásért, ahol oly sok értelemben kellett az elejéről kezdenünk mindent. Súlyos felelősség az embernek magával cipelnie a családi örökséget minden egyes lépésével, minden egyes döntésével, és ehhez attól tartok, még nem értem fel.

Kubai nőként a családom azt várja tőlem, hogy magabiztosan tudjak paellát főzni, hogy jól öltözzek, jól házasodjak, és úgy fogadjak vendéget, mintha mindent erőlködés nélkül tennék. Olyasvalakiként, akinek a családja harcolt azért, hogy kivándorolhasson az Egyesült Államokba, szakmai téren is sikeresnek kellene lennem, hogy egyszerre lehessen sikeres üzletasszony és elegáns háziasszony.

Nagymama legalább megértette ezt, az ő büszkesége és a kötelességtudata egészséges adag pragmatizmussal és szeretettel volt mérve. Ezért volt így? Mert ő egyszer volt olyan bátor, hogy szembemenjen a családjá kívánságával, és a saját szívét kövesse?

- És most már tudja? - kérdezi Luis komoly arcot vágva.

Igyekszem mosolyogni.

- Bár úgy lenne. Attól tartok, még mindig csak próbálom kitalálni.

Azt akarom, hogy az életemnek legyen valami értelme, olyan munkát akarok, ami közben úgy érzem magam, ahogyan Luis fest tanítás közben, olyat, amit szenvedélyesen szeretek, és ami után, mikor meghalok, a világ jobb hely lesz, mint amilyen előtte volt. Ez meglepően nagy feladat.

- Nincs ebben semmi szégyen - mondja Luis.

- Ön már megtalálta.

Luis megrántja a vállát.

- Ne hagyja, hogy megtévessze a látszat. Még mindig vannak kételyeim, még mindig eltűnődöm azon, hogy eleget teszek- e, hogy a jó úton járok- e. A családom számít rám. Nem akarok csalódást okozni nekik.

- Én is tudok egy- két dolgot a családi elvárásokról. - Kényszeredetten elmosolyodom. - Nehéz a jövőt felépíteni, sajnos mindenkinek elvárásai vannak az emberrel szemben, igaz?

- Igen.

Luis ujjai megérintik az arcomat, egy kósza hajtincset a fülem mögé tűr, mielőtt visszaesik a keze maga mellé.

- Meséljen nekem ennek a helynek a történetéről - mondom, és enyhén remeg a hangom, bizsergető érzés futkos a bőröm alatt.

Luis összefonja a karját, és az asztalának támaszkodik, tűnődő a tekintete.

- A történelemórát akarja hallani?

- Nem azért jöttem?

A történelemóra minden másnál biztonságosabbnak tűnik. Már egészen a megérkezésem óta érzem, hogy vonzalom alakult ki közöttünk, de hamarosan elmegyek, és akármennyire is vonz, belemászni valamibe, aminek nincs jövője, borzalmas ötlet. És mégis itt vagyok.

- Ezért jött? - kérdezi Luis lágy hangon. A fejét ingatja a hallgatásomra, elrejtve a mosolyt, melyet a hangjában hallok, miközben lehorgasztja a fejét. - Az egyetemet a tizennyolcadik század elején alapították, az egyik első volt az amerikai kontinensen. Eredetileg Ó- Havannában volt, mielőtt átköltözött ide a huszadik század elején. Batista '56-ban bezáratta az egyetemet, mert félt az innen származó radikalizálódástól. Mikor Fidel újra megnyitatta a kapukat, az egyetem szemléletet váltott, és úgy alakították át, hogy inkább a forradalmi ideológiával legyen összhangban.

Ezt szinte már úgy mondja ki, mintha hinne abban, hogy egy ilyen tett érdemleges.

- Ha már a forradalmároknál tartunk. - Nagy levegőt veszek. - Ana felkereste ezt a nőt, aki Santa darában él. A neve Magda, és régen a családomnak dolgozott a nagyim és a nénikéin! dadájaként, ő talán tud valamit a múltjáról. El tudna vinni Santa darába, hogy találkozhassem vele? Ha ez túl sok idő önnek, teljesen megértem. Kocsit is bérelhetek...
– Luis arc kifejezése láttán elbizonytalanodom. - Tényleg nem jelent gondot, hogy egyedül menjek el hozzá. Tudom, hogy hosszú az út.

- Nem a távolságról van szó. - Luis egy pillanatig hallgat. - Óvatosnak kell lennie, Marisol.

- Gondolja, hogy veszélyes meglátogatnom őt?

A nénikém aggodalma jut eszembe megint, azok az e-mailek az információkkal a külügyminisztériumtól most megtöltik az elmém, Luis korábbi figyelmeztetéseivel párosulva. Igazuk lenne? Lebecsülöm Kuba politikai valóságát? Problémát okozok neki és Anának? Oda fogom vonzani a bajt Magda küszöbére?

- Nem tudom - feleli Luis. - Egyrésről a család egy régi barátját látogatja meg. Persze, ha ez érzékeny téma a rezsim számára, már pusztán az is veszélyes lehet, hogy csak keresi őt. Ez itt a kihívás. Az ember időnként tudja, hogy felizgatja a rezsimet, máskor viszont nem is tudja, hogy figyelték, mit csinál, csak mikor már túl késő.

- Egyiküket sem akarom bajba sodorni.

- Van egy olyan érzésem, hogy az a legkisebb problémám, hogy elviszem meglátogatni a nagymamája dadáját - jegyzi

meg Luis. - Én sokkal jobban aggódom maga miatt. Magának ez éppen annyira kockázatos, mint bármelyikünknek. Az amerikai állampolgársága itt nem fogja megvédeni. A rezsim nem nézi jó szemmel az újságírókat.

- Még azokat sem, akik a bútorok színekódok szerinti elrendezésének jótékony hatásairól írnak? - kérdem, a hangom tele van elkeseredéssel.

- Önnek van lehetősége, hogy hallassa a hangját. Ennyi is elég ahhoz, hogy berezeljenek.

- És ön hagyná is az egészet? - kérdezem.

- Én? Valószínűleg nem. De ez nem kifejezetten bizalmi kérdés. - Az arccsontját dörzsölgeti, a zúzódásnál. - Mennyire fontos ez önnek?

- Nem akarom, hogy bárkinek baja essen miattam, és nem is akarok valahol egy kubai börtönben kikötni. De azért fontos.

Luis felsóhajt.

- Akkor elmegyünk hozzá. Varaderóba akartam vinni. Santa Clara nincs sokkal messzebb. Elmehetünk, miután voltunk a parton. - Hezítál. - Megszállhatnánk valahol éjszakára, hogy egyszerűbb legyen az út. Ha az ön részéről is rendben van.

Nagy levegőt veszek.

- Tökéletesen hangzik. - Luis megfogja a kezem, és megszorítja, az ujjaink összefonódnak, ő is éppen olyan zavarodottnak látszik, amilyennek én érzem magam, még ha az ajkához is emeli az összefonódott kezünket, és csókot

nyom a kézfejemre. Vajon ez egy röpké románc lesz? Néhány lopott pillanat, melyekre szeretettel emlékszem majd vissza egy- két hónap múlva - egy nyári kaland, és semmi több? Mindig is inkább a kapcsolatok híve voltam, és ahogy megpróbálom elképzelni magam, hogy a barátaimmal ülök egy asztal körül Miamiban, koktélt iszogatunk, és Luisról mesélek nekik, valahogy úgy érzem, hogy ez a kép nincs rendjén. Az ő viselkedésében sincs semmi, ami azt sugallná, hogy hajlamos a kalandokra, a természete inkább komoly, mint gondtalan. És mégis... Mindketten túl idősek vagyunk már ahhoz, hogy vakon beleugorjunk valamibe, hogy ne tudjuk, milyen kockázatokat rejt, hogy papíron mennyire nem illünk össze. Minden ellenére, ami közös bennünk, a valóság az, hogy hacsak nem változik meg drasztikusan a viszony az Egyesült Államok és Kuba között, akkor járhatatlan úton indulunk el. A távkapcsolat egy teljesen új jelentést kap egy olyan országban, mint Kuba, ahol az internetet ilyen nagymértékben szabályozzák, a kommunikációt akadályozzák, a turisták beutazását tiltja az Egyesült Államok, az pedig, hogy a kubaiaknak szabad- e utazniuk, a kormányzati bürokrácia és a gazdasági valóság szeszélyein múlik. Egy olyan országban, ahol a kormány borzalmas rémként tornyosul a polgárai fölé. Hogy is lehetne több futó kalandnál?

- Biztos vagy benne, hogy rendben van, ha meglátogatjuk Magdát? - kérdezem meg újra, kitaszítva a gondolataimból a

jövőnkét illető piszlicsáré kételyeimet. Már túl közel érzem őt magamhoz.

- Valószínűleg rendben lesz - feleli Luis, miközben lefelé néz az összekulcsolt kezünkre. - Ha bárki is szemmel tart téged, az egész úgy fog kinézni, mintha mindössze a család egy régi barátját látogatnád meg. Nem mintha tudnának róla, hogy keresel valakit.

Megdermedek.

- Hogy érted azt, hogy „ha bárki is szemmel tart”? Azt mondd, hogy a rezsim kémkedik utánam?

Megfordult- e a fejemben, hogy valószínűleg megfigyelik a kubai agitátorokat és a külföldi tisztviselőket az országukban? Hogyne. De hogy engem?

Luis rendkívül türelmesen és egy kicsit szomorúan néz rám.

- Szeretik számon tartani a dolgokat.

- De engem is? Én a turizmusról írok cikket, nem a politikáról.

- Igen, és emellett Kuba egyik leggazdagabb és legközismertebb családjának a leszármazottja vagy. Mi másra számítanál? Ráadásul itt nálunk szállsz meg... - Luis megrántja a vállát. - Ahogy mondtam, szeretik szemmel tartani az embereket.

- Gondolod, hogy egész idő alatt követnek, amíg itt vagyok?

- Valószínűleg nem. Végül is csak korlátozott erőforrásokkal rendelkeznek. De aztán ki tudja?

A gondolat, hogy valaki azóta figyel, hogy megérkeztem Havannába, akármilyen ártalmatlan is a dolog, megrémít. Vajon akkor is ott voltak, mikor egymás mellett ültünk a Malecónon? Ott ültek valahol a padokban a havannai székesegyházban, és úgy tettek, mintha imádkoznának, miközben valójában az útvonalamat jegyezték fel, hogy aztán jelenthessék valami kormánytisztviselőnek? ‘

- Hogy tudsz így élni? - kérdezem. - Nem félsz állandóan?

- Óvatosan jár el az ember - feleli Luis. - Aztán egy idő után megedződik, és hozzászokik a fenyegetőzéseikhez, és akkor már nem is olyan nagy a szájuk. Ettől az ember még továbbra is óvatos marad, de minden egyes nap egy kicsit tovább feszíti a határokat és korlátokat, mert máskülönben beleőrülne abba, hogy a félelem sosem szűnő állapotában él. És ez az, ami megrémíti a rezsimet. Ha az emberek nem félnek tőlük, oda a hatalmuk. - Luis hirtelen ellöki magát az asztaltól, hozzám lép, és magához ölel. Oldalra hajtom a fejem, hogy a szemébe nézzek. - Készen állsz? - kérdezi.

Talán.

Bólintok.

Egy kicsit több mint három órába telik eljutni Havannából a varadéról partra. Luis megáll néhányszor, hogy készíthessek pár képet a tájról, mialatt én lubickolok a kubai élet ezen oldalán. A Havanna és Varadero közötti terület nem mindennapi, és bepillantást enged nekem az országnak egy olyan részébe, melyet nem a turistáknak tartogatnak.

Természetesen más lesz a helyzet, mikor megérkezünk az úti célunkhoz. Varadero az ország egyik leghíresebb tengerparti üdülővárosa. Az összes hely közül, ahová el akartam látogatni Kubában, ez egy újabb különleges hely számomra - egy hely, amely sokat jelentett a nagymamámnak.

„A víz, Marisol. A leggyönyörűbb víz, amit valaha láttál. Olyan a színe, mint a nyakláncnak, amit neked vettem. Tudod, melyik az?”

Luis karja átfogja az ülésem támláját, a másik keze a kormányon dobol, tartja az ütemet a kocsí rádiójában szóló zene ritmusával. Lesüt ránk a nap, a kocsí nyitott tetején át áradó szellő enyhít egy kicsit a hőségen, de a combom még mindig odatapad a fehér bőrkárpitozáshoz.

Mikor megérkezünk a partra, aligha vagyok csalódott. Varadero pontosan olyan, amilyennek a nagyim leírta; fehér, finom szemcsés homok, fejünk fölé tornyosuló pálmafák, és a leggyönyörűbb tiszta víz terül el előtttem, melyet valaha láttam.

A partnak ez a szakasza viszonylag csendes, és találunk is egy helyet oldalt egy pálmafa alatt. A legközelebbi napozó több száz yardnyira van tőlünk, azt az illúziót keltve, hogy egy saját kis zugra leptünk a világban.

Luis leterít nekünk egy pokrócot a homokra, és kiveszi a kosarat, melyet otthonról hozott.

Papírba csomagolt *tamalékat* és *empanadákat*, és üveges üdítőket vesz elő, az ételt átnyújtja nekem. Befalok egy

tárnáiét és egy *empanadát*, és a Materva ismerős ízével öblítem le őket.

- Akarsz úszni? - kérdezi Luis, miután befejeztük az evést. Lehetetlen ellenállni a víznek.

- Még szép.

A fejemen át lehúzom a ruhám, alatta a bikinit viselem, melyet korábban vettem át útközben az egyik megállónk alatt, majd hátat fordítok Luisnak, ahogy figyelem, amint a hullámok a partot nyaldossák. Egy halászhajó lebeg a távolban, fel- le billeg a vízen. Messzebb, tőlem jobbra apró szalma napernyők tarkítják a tájat.

Ez valóban maga a paradicsom.

Elképzelem, hogy itt szórom szét a nagyim hamvait, hogy a homokot és a tengert teszem meg végső nyughelyéül. Ám még nem állok készen, hogy elváljak tőle; ismeretlen távolság van kettőnk közt, a rejtélyes románcának titka ott lebeg közöttünk

Az ember azt hiszi, ismer valakit, hogy jobban ismeri, mint bárki mást, aztán apránként lebomlik előtte az életük anyaga, és rádöbben, milyen keveset tudott. Mindig ő jelentette az állandóságot az életemben, most pedig... Egy kicsit olyan érzés, mintha ismét elveszítettem volna.

A víz felé sétálok, nem várok Luisra, adok magamnak egy pillanatot, hogy eligazodjak itt, hogy csillapítsam a szívem heves dobogását, hogy kitisztítsam a fejem.

A kék víz olyan, akár a kristály, halak érintik a felszínét, ahogy meg- megvillanó színekként fel- és lebuknak a

hullámok között.

A homok kifolyik a lábujjaim közül.

- Gyönyörű, nem? - kérdezi Luis mellettem állva, a válla csak egy hajszálnyira van az enyémtől.

- Az. - Belegázolok a tengerbe, a víz hullámszik a vádlim körül, egy hal úszik el mellettem. Aztán egy másik. Mélyebbre megyek, a víz a térdemig ér, aztán a combomig, Luis valahol mögöttem kullog, hogy nekem egy kis teret.

A víz egyre sötétebben kerül el előttem, mígnem megszakad valahol egy ponton a horizonton túl, melyet én már nem láthatok - az egyesült államokbeli otthon hirtelen nagyon távolinak tűnik.

Végigsimítok az ujjhegyeimmel a tengeren, mialatt az a köldökömet cirógatja. Lebukom a hullámok alá, és mikor feljövök, Luis ott van, háttal a napnak, és engem figyel.

Olyan érzés, mintha jópár kirakó kerülne a helyére, mintha valamiféleképpen nekem itt kellett volna kikötnöm, a család szeretett barátainak unokájával; a lábam kubai talajon jár, miközben utolér a történelem.

Teszek egy lépést előre. Aztán még egyet. Pár centire megállók Luis előtt, és találkozik az ajkunk, közöttünk a tenger sója, az óceán illata megtölti az orromat, a nap a bőrét melegíti a kezem alatt, a szakállá karcolja az arcomat.

Ezer év, mire feljövünk levegőért.

- Mesélj nekem a családomról - mondja Luis.

A vízből a homokra telepedünk, egy kopott pokrócra, melyet Luis hozott magával. Az ajkam duzzadt a csókjaitól.

Odaadom neki az italt, melyet közösen iszunk, és kibámulok a vízre. A felszínen ez egy elég ártatlan kérdés, ám alatta olyan bonyolult

- Miért?

Luis elmosolyodik, a szája a halántékomat súrolja, a szakála csiklandozza a bőröm. A sérüléseinek látványától össze- rándul a gyomrom.

- Hogy ismerjelek - feleli. - Te találkoztál az én családommal - az anyámmal, a nagymamámmal, Cristinával. Nem tudok nem kíváncsi lenni a tiédre. A nagyidről és a nénikéidről szóló történeteken nőttem fel.

- A családom bonyolult.

Felfelé görbül az ajka.

- Nem az mindenkié?

- Igaz. Az enyém talán egy kicsit bonyolultabbnak tűnik a legtöbbnél, mert olyan sok gyarlóságunk végezte a pletykarovatokban.

Elmondom neki az autógumi- örökösnot, és azt, hogy a nagymamám nevelt fel. Az évek során már annyira belejöttem, hogy előadom ezt a sztorit azoknak, akik az unortodox családom szerkezetéről kérdeztek - miért a nagymamám ül a közönség soraiban az iskolai előadásokon a szüleim helyett - , hogy szinte már akadály nélkül sikerül végigmondanom.

- Hiányzik az anyád? Közel álltok egymáshoz? - kérdezi Luis.

Megrántom a vállam, és még egyszer az ajkamhoz emelem az üveget, a hideg ital lecsúszik a torkomon.

- Gondolom, inkább csak anyám gondolata hiányzik - az, amilyen a társadalom szerint kellene lennie a kapcsolatunknak - , és nem a valóság. Sosem ismertem eléggé ahhoz, hogy hiányozzon, még most is inkább csak udvarias idegenek vagyunk egymásnak, mint bármi más. Láttam párszor az elmúlt évtizedben, általában akkor, mikor éppen mindketten ugyanott voltunk. Megvagyunk egymással.

- Akkor is...

- Ott voltak nekem a testvéreim, az apám, a nénikéim. Mindenki közel lakott egymáshoz Floridában, úgyhogy családban nem szenvedtem hiányt. Apámat nagyon lefoglalta a munka, de még így is igyekezett, annyit volt velünk, amennyit csak tudott. Ráadásul ott volt a nagyim, ennél többre nem is volt szükségem.

- Milyen volt a nagymamád? - kérdezi Luis, miközben a keze lustán végigsiklik a csípőmön.

A hőség ellenére is libabőrös leszek.

- Szenvedélyes. Sosem mentegetőző. Büszke. Lojális - az országához és a családjához. - Megállók. - Mostanáig nem értettem, de volt benne szomorúság is. Sóvárgás. Mindig azt hittem, hogy Kuba után, de most azon tűnődöm, hogy akárhányszor elhallgatott, mikor velünk volt, azok voltak- e a pillanatok, mikor őrá gondolt.

- Hogy halad a kutatás? Megtudtál róla valamit múlt este óta? Tudott valami többet is mondani a nagyanyám, mikor

ma reggel beszéltél vele?

- Nem. Azt remélem, hogy Magdának majd lesznek válaszai.

Luis egy pillanatig hallgat.

- A nagymamád... azt mondtad, neked csak ő volt. Ezért olyan fontos, hogy megtaláld a válaszokat?

Bólintok.

- Elveszíteni őt nehezebb volt, mint gondoltam. Gondolhattam volna, hogy így lesz, de mindig olyan életvidám volt, annyival fiatalabbnak látszott a koránál, és azt hiszem, biztosra vettem, hogy még sokáig fog élni. Hogy lát majd férjhez menni, és a karjában fogja tartani a gyermekem.

- Egy könnycsepp gördül le az arcomon, mire elsöpröm onnan. - Utálom, hogy nem lesz itt azokban a pillanatokban. Hogy nem lesz itt, hogy a *Cielito Lindát* énekelje a gyermekemnek, ahogy nekem is énekelte kislány koromban. Egy óriási lyuk tátong a szívemen. Hiányzik az ölelése, a parfümjé illata, a főztje illata. - Még több könny gyűlik a szemembe, és egy újabb csepp pottyán az arcomra. Aztán egy újabb. Luis szorosabban öleli a derekam, az ajka a halántékomat súrolja. - Különleges kapcsolat volt köztünk - folytatom, a hangot elnyomja Luis csupasz mellkasa. - Vele úgy tudtam beszélni, ahogyan senki mással. És most, hogy elment... - Letörlöm az arcom, és kicsit elhúzódom. - Meg kell találnom őt. Vagy legalábbis meg kell próbálnom. Jelenleg a nagyim és az ismeretlen férfi kapcsolata egy hatalmas rejtély. Úgy tűnik, szerették egymást, és a férfi

forradalmár volt, de azon túl fogalmam sincs, mi történt közöttük. A nagyim megkérte a te nagymamádat, hogy tartsa meg nekem a leveleiket. Azt akarta, hogy idejöjjenek, és szórjam szét a hamvait. Azt akarta, hogy mindezt megtaláljam. A nagyim mindenkinél jobban ismert engem, tudta, hogy ezt így vagy úgy, végig kell csinálnom.

- Amiatt aggódsz, hogy amit találsz, megváltoztatja majd azt, ahogyan a nagyapáddal való kapcsolatára tekintesz? - kérdezi Luis kedves hangon.

- Talán. Nem tudom. Olyan fiatal voltam még, mikor ő meghalt. A kapcsolatukról kialakított képem egy gyerek képe volt. Ki tudja, mi történik a zárt ajtók mögött?

- A házasság nehéz - ért egyet Luis.

Nem tehetek róla. Azóta tele vagyok kíváncsisággal, mióta Luis először említette, hogy elvált.

- Mi történt köztetek Cristinával?

Luis elfordítja a fejét, és elnéz a víz felé.

- Nemcsak egy dologról volt szó - feleli végül, és rájövök, hogy a hallgatása inkább annak az eredménye, hogy igyekszik a lehető legőszintébben megválaszolni a kérdésemet, és nem annak, hogy kellemetlenül érzi magát. - Egyszerűbb lenne megmagyarázni, ha az egyikünk félrelépett volna, vagy ha lett volna egy durva veszekedésünk, de egyáltalán nem ez történt. Minden este együtt feküdtünk le, aztán másnap reggel felkeltünk, és egy kicsit távolabb sodródtunk egymástól, mint az előző napon. Egy reggel idegenekként ébredtünk egymás mellett.

- Ez fájdalmasnak hangzik.

- Az volt, habár gondolom, rosszabb is lehetett volna. Az életünk egyszerűen más irányba tartott, ő gyerekeket akart. Mikor összeházasodtunk, azt hittem, én is akarok. De minél többet gondolkodtam rajta, hogy milyen világra jönnének, az országon, amelyet átadnék nekik, képtelen voltam rá. Ez az én hibám volt. Úgy jött hozzám, hogy számított valamire, de mást kapott. Ez nem volt fair vele szemben, én nem voltam vele fair, és ez az én saram. Az ember akkor tudja meg a legmélyebb igazságokat saját magáról, mikor valamiben kudarcot vall. Mikor én kudarcot vallottam a házasságban, megtanultam, hogy képtelen vagyok valaki másnak mutatni magam azért, hogy egy másik ember kedvében járjak. - Az állát dörzsöli, a szempillái megremegnek. - Úgy gondolta, túl komoly vagyok. Azt akarta, hogy ne ragaszkodjak dolgokhoz. - Apró, száraz nevetést hallat. - Nem éppen könnyű velem együtt élni.

A szavai egyszerre jelentenek vallomást és figyelmeztetést.

- És mégis ezt teszitek, együtt éltek. Együtt dolgoztok az étteremben. Hogy kezeled ezt? Ő hogy kezeli?

- Azt azért nem mondanám, hogy együtt élünk. Nem mintha még mindig közös hálósobánk lenne. Itt Kubában más a helyzet. Óriási lakáshiány van Havannában. Cristina el akart költözni, de nem volt hová mennie. Úgyhogy ott ragadt. Kösz, Fidel.

- El sem tudom képzelni, ez milyen kínos lehet. A gondolat, hogy valamelyik exemmel éljek...

- Azt hinné az ember, de azért nem olyan rossz. Nagyon is jó barátok lettünk. Bizonyos értelemben egy család vagyunk. Neki mindkét szülője halott. Nincs senki mása, és egészen biztos vagyok benne, hogy épp annyira nem érdeklek őt más értelemben, csak plátóiban, amennyire ő engem. Alkalmanként férfiakat hoz haza, de én ügyelek arra, hogy azokon az estéken ne legyek otthon. Nem tökéletes megoldás, de megvagyunk. Ha a dolgok nem úgy állnak, ahogyan az ember azt várta, akkor változtat az elvárásain. Ez könnyű módja a csalódás elkerülésének.

- És te soha...

- Viszek- e haza nőket? - Luis elvigyorodik. - A nagymamával és az anyámmal élek. Mit gondolsz?

Felnevetek.

- Igaz.

- Mi a helyzet veled? - Elveszi az italt a kinyújtott kezemből, majd az ajkához emeli.

- Mi a helyzet velem?

- Sosem voltál házas?

- Nem.

- És jártál már közel hozzá?

- Sosem jártam jegyben vagy ilyesmi. A leghosszabb kapcsolatom a főiskolán volt. Három évig voltunk együtt.

- Mi történt?

Olyan rég volt már; abban a pillanatban a szakítás teljesen felemésztett, de most már alig emlékszem rá, miért mentünk szét.

- Csak az élet, azt hiszem. Eljutottunk arra a pontra, ahonnan vagy komolyabban kellett volna vennünk a dolgot, vagy külön kellett volna mennünk, és egyikünk számára sem volt olyan fontos a dolog, hogy egy komolyabb szintre emeljük.

- És azóta?

- Randizgatok, de nem találkoztam senkivel, akivel többet akarnék.

Mostanáig.

- Mi a helyzet a családdal? - kérdezem. - A nagymamád említette, hogy régen az apáddal jártál ide. Milyen volt?

- Szigorú - feleli Luis. - Jó apa volt, jó ember, de katona volt, megszokta, hogy parancsokat osztogasson, mások pedig kövessék. Habár ő volt az én hősöm. Mikor az egyenruháját viselte, ő volt nekem a minden. Mikor még nagyon kicsi fiú voltam, én is a katonaságban akartam szolgálni, mint ő.

- Mi változott?

- Gondolom, felnőttem. Kinyílt a szemem, és megláttam a körülöttem lévő valóságot. Könnyebben mentek a dolgok, mikor apám még élt, mikor a rezsim gondoskodott rólunk, mert magas beosztású tisztviselő volt a katonaságnál. A halála után is kaptunk valamennyi pénzügyi támogatást, de a világom megváltozott. A nagyszüleim vettek magukhoz

minket, és a barátaim többé már nem a kiváltságosok gyerekei voltak, hanem szenvedő kubaiak. Mikor a kormány megvédi az embert, mert közülük való, nem olyan rossz a helyzet. Az átlagos kubaiak viszont egy nagyon másmilyen valóságban élnek. Akkor is... - Elhallgat. - Apám az életét adta, miközben Angolában harcolt, az ott élőket védte az Egyesült Államok megbízottjaival és a konfliktusba való beavatkozásukkal szemben. A felnőtt életét a rezsim szolgálatával töltötte. Néha elgondolkodom azon, vajon csalódott lenne- e, hogy én nem tettem ugyanígy, hogy nem tisztelem kellően az emlékét.

- Te magad mondtad - a diákjaid jelentik ennek az országnak a jövőjét. Világos, hogy imádod a munkádat, hogy a diákjaid csodálnak téged. Erre büszke lehetsz. Apád azért harcolt, amiben hitt. Te is ezt teszed, még ha ennek nem is része, hogy fegyvert ragadj.

Luis halványan elmosolyodik, az ajka találkozik az enyémmel.

- Köszönöm.

Hátradől, felnéz az égre. Lehajtom a fejem a könyöke és a nyaka között létrejött hajlatba, a bőréhez nyomom az ajkam, belélegzem az illatát, még valamit megjegyzek belőle...

Akkorra, mikor távol leszek.

A karibi térség őslakosai a taíno nép volt. A¹ tizenötödik század végéig főként Kuba, Hispaniola (a Dominikai Köztársaság és Haiti) és a Kis- Antillák lakosságának nagy részét ők tették ki. A taíno volt az Újvilág népe, akik 1492 körül - főként Kolumbusz Kristóf utazásai alkalmával - találkoztak először európaiakkal.

TIZENHATODIK FEJEZET

Elisa

Miután Pablo elhagyja Havannát, gyötrelmes lassúsággal vánszorognak a hetek, és beköszönt a december, az élet monotoniját az alkalmanként előforduló bombázások, lövöldözések, véletlenszerű támadások szakítják meg, melyek miatt anyánk csak még inkább meg van győződve róla, hogy nem szabad egyedül kóvályognunk Havannában. Részemről rendben vannak az új szabályok - purgatóriumban vagyok, csüngök minden rádiós híradáson, minden hírmorzsán a Sierra Maestrán dúló harcokról. Pablótól csak elszórva jönnek levelek, futárok hozzák őket, és hozzám a személyzet tagjain keresztül jutnak el, akiket vesztegetéssel és hízélgéssel toboroztam magam köré. Rettegésben élek, hogy anyám és apám megtalálják a leveleket, hogy Magda megvet, hogy a testvéreim kérdezősködnék.

Egyik délután a bizalmamba avatom Anát, elmondom neki, hogy megismertem egy férfit, és még néhány más dolgot is. Mesélni akarok Pablóról, meg akarom osztani ezt a titkot a hozzám legközelebb állókkal, de minden alkalommal, mikor

beszélni kezdek róla, valami a bensőmben fellázad. Helyette beérem a levelekkel, amelyeket nekem küld, újra meg újra elolvasom őket, mikor egyedül vagyok, mikor a köztünk lévő kapcsolatfátyol vékony. Aggódok, hogy az én leveleim nem jutnak el hozzá a hegyekbe, hogy elfogják őket, félek, hogy katasztrófa felé száguldóm.

Annak ellenére, amiben maradtunk, a köztünk lévő bizonytalanság ellenére, nem tudok nem abban reménykedni továbbra is, hogy a kapcsolatunknak még nincs vége.

Mikor megérkezik a következő levél, mohón feltépem.

„Van egyfajta mozdulatlanság a hegyekben. Olyan csend, amelyet a városban sosem találtam. Olyan gyönyörű, tetszene neked. Vonz minket a víz, de a vidéknek is megvan a maga bája. Olyan zöld minden... a hegyek felett felkelő napra ébredünk, és a látvány még a gátról nyíló kilátással is vetekszik. A felhők annyira alacsonyan vannak, hogy olyan, mintha fel lehetne nyúlni, és megérinteni őket.

Gyakran gondolkodok rád. Hiányzol.”

Olyan vallásosságot veszek fel, mely korábban nem volt jellemző rám, a székesegyház padjai között térdepelek, és imádkozom, hogy Isten óvja Pablót, vigyázzon rá, hozza vissza nekem. És Alejandro miatt is aggódok. Állandóan.

Nem tudom biztosan, mennyi köze van Istennek Kuba jövőjéhez - félek, hogy megteremtette ezt a földi paradicsomot, majd itt hagyott minket, hogy gondoskodjunk magunkról - , de remélem, hogy a bátyámat és Pablót azért megvédi. A remény az egyetlen dolog, amibe az ember

kapaszkodhat, mikor a körülötte lévő világ mindenféle indulatokat vált ki belőle.

Elkezdtem a napjaim egyre nagyobb részét Anával tölteni. Henyélünk a medence mellett, kezünkben ital, miközben Maria a medencében játszik, összevissza fröcsköl. Nehéz összeegyeztetni ezt a képet Havannáról azzal, amelyik minden egyes alkalommal köszönt, mikor apám félredobott újságjait olvasom. A hírekben gyakran szerepelnek hátborzongató történetek - halott kubaiak véres fotói borítják az oldalakat. Nem tehetek róla - átnézem a képeket, az arcokat, abban a félelmemben, hogy egy nap Pablo vagy Alejandro bámul majd vissza rám. Batista az utóbbi időben különösen termékeny, mindenkit eltakarít az utcákról, akit fenyegetésnek ítél meg. Biztosan fárasztó lehet, ha az embernek ennyi ellensége van, érezni Fidel Castro leheletét a tarkóján.

Beatriz és Isabel ma azzal ütik el az unalmukat, hogy veszekednek egymással a nappaliban, míg én a kanapén kuporgok egy könyvvel az ölemben. Isten tudja, Maria merre van, valószínűleg gyíkokat kerget az udvaron.

- Megőrült, nem?!

Beatriz hangja befurakodik a regényembe.

- Tessék? - kérdezem.

- Isabel. Teljesen megőrült, azt mondja, hozzá fog menni Albertóhoz! Mondd meg neki!

Legidősebb nővérünk szeme villámokat szór Beatrizra, majd a tekintete gyorsan felém fordul.

A szüléink még nem tudnak az eljegyzésről. Személy szerint kétkem, hogy Albertónak fűlene a foga ahhoz, hogy apánk elé álljon - nem mintha annyira hibáztatnám érte. Alberto apja orvos, sikeres és rendíthetetlenül középosztálybeli, de nem éppen olyan gazdag, mint egy cukorbáró; Alberto könyvelőként dolgozik, ő meg Isabel Varaderóban ismerkedtek meg kilenc hónappal ezelőtt, és attól a pillanattól kezdve Isabel nem is nézett más férfira.

Alberto egészen jóképű, és úgy tűnik, valóban fontos neki Isabel, de azt nem tudom biztosan, Isabel mit érez iránta. Mindannyiunk közül őt a legnehezebb megfejteni. Erősen elzárva tartja az érzéseit, miközben Beatriz kiereszti őket, hadd lássa az egész világ. Szeretném azt gondolni, hogy én is olyan tartózkodó vagyok, mint Isabel, de félek, hogy a szívem elárul.

- Ha boldog, akkor csakis ez számít - felelem.

Isabel arckifejezése megenyhül, hálás pillantást lövell felém.

Beatriz nem éppen elegánsan felhorkant.

- Bárcsak ilyen egyszerű lenne. Mit gondolsz, meddig tart majd a boldogság meg a szerelem, mikor a körülményeik közötti különbség már túl sok lesz ahhoz, hogy fölé kerekedjenek? Gondolod, hogy egyszerűen csak nem fog számítani, hogy Isabel ebbe az egészbe született bele, ő meg nem? - A hangneme megenyhül, ahogy Isabelre néz. - Szereted őt, lehet. Bele vagy zúgva, igen. De elég ez a házassághoz?

- Mi más kellene még? - csattan fel Isabel.
- Kompatibilitás.

Beatriznak megvan az a hátborzongató képessége, hogy a dolgok elevenére tapintson.

- Jól megvagyunk ezen a téren, de kösz az aggodalmat - vág vissza Isabel.

Beatriz a szemét forgatja.

- Én nem a szexről beszéltem.
- Beatriz - pisszegi le Isabel, az arca elvörösödik.
- Ugyan, mintha nem tudnánk pontosan, hogy erre gondoltál.
- Talán nem mindannyian hisszük úgy, hogy muszáj kimondani minden egyes gondolatot. Vannak dolgok, melyek magánügyek.

Beatriz megrántja a vállát.

- Gondolom, én csak nem látom értelmét a tettetésnek.
- Ennek semmi értelme.
- Értelem? Nem én megyek hozzá egy olyan férfihoz, aki egyáltalán nem való hozzám. - Beatriz feláll a helyéről a díványon, egy kicsit megenyhül a hangja. - Szeretlek. Nem akarom látni, hogy hibát követsz el. Alberto elég jó ember valakinek. Csak nem gondolom, hogy megfelelő neked, és én azt akarom, hogy olyan férfival legyél, aki méltó rád, egy férfival, aki minden szempontból hozzád való.

- Akkor túl sokat feltételezel. Nem mind vagyunk olyanok, mint te. Nem rendelkezünk mindannyian olyan ambíciókkal, mint te. Alberto boldoggá tesz engem, ő jó ember. És ez

elég. - Isabel tekintete összeszűkül. - Ezért utasítasz vissza minden férfit, aki megkér, ezért flörtölsz folyton, de tartod a három lépés távolságot? Mert nem hiszed, hogy méltóak lennének rád?

Beatriz megrántja a vállát, és sejtelmes mosolyt villant ránk.

- Ha ettől elégedettnek és felsőbbrendűnek érzed magad a saját döntéseidet illetően, akkor hogyné.

Köszönés nélkül hagy ott minket.

- Beatriz leheletlen - motyogja Isabel.

Az tud lenni. És a kelleténél egy kicsit élesebb is a szeme.

Egy perccel később Isabel kimegy a szobából, én pedig egyedül vagyok a gondolataimmal, nem éppen kellemes egy hely. Egy hét telt el, mióta Pablo felől hallottam, mióta megkaptam azt az utolsó levelet, egy hét bizonytalanság és idegesség, egy hét, mialatt borzalmasan hiányzott. Egyszerűen csak rám unt, vagy valami másról van szó? Vajon veszélybe került?

Most nem tudok nem gondolni Beatriz Isabelhez intézett szavaira; igaza lenne? Kompatibilisek leszünk egymással, miután elmúlik a szenvedély, és ha igen, Pablo meg én akkor is örökké hadilábon fogunk állni egymással, a világot távoli - ellentétes - szemszögből nézzük majd?

Az egyik kertész jön be a szobába, kezében a sapkája, az arcán nyugtalan kifejezés, ő a személyzet egyik olyan tagja, akit már hetek óta vesztegetek, levelek átadására használok

Pablo hírnöke és közöttem. Egész biztos vagyok benne, hogy Beatriz ugyanígy tesz a bátyánkkal.

- Miss Elisa, egy férfi szeretne találkozni önnel. Az udvaron van.

Felugróm a kanapéról, összeszedem azt a kevés illendőséget, amit tudok a túlradó megkönnyebbülés és izgalom közepette.

Ő az! Itthon van.

Végül nem tudok ellenállni a késztetésnek, hogy kövessem Pablót a városon keresztül a házig, ahol megszállt.

A hely Vedado kerületben van, néhány utcányira Guillermo házától, az első találkozásunk helyszínétől. Egy nehezen meghatározható hely tele szokványos bútorokkal, kevés dekorációval és alig érezhető, állott szaggal, mely azt sugallja, hogy már hosszú ideje nem él itt senki.

- Csak te szállsz meg itt egyedül? - kérdezem, mikor becsukja utánunk az ajtót.

- Egyelőre. Időről időre itt szállók meg.

A tér elég nyitott, egymásból nyílnak a szobák, és én követem Pablót a konyhába menet, a tekintetem végigfut a megjelenésén. Soványabbnak látszik, ugyanakkor izmosabbnak is, mint mikor legutóbb láttam, mintha a hegyekben töltött idő alatt formálták és alakították, lecsiszolták volna. A bőre sötétebb, mint mikor elment, a haja kicsit hosszabb az elegánsnál. Az arca megint frissen van borotválva; durva szakállt viselni manapság Havannában egyet jelent Batista önuralma határainak tesztelésével.

Nem tudom levenni róla a szemem, meg akarom csípni magam. Ez nem álom. Egy hónapig volt távol, újabb hosszú heteken át hiányzott nekem, és most itt vagyunk, kettesben.

- Készítsek neked egy italt? Vagy valamit enni? Van néhány dolog a szekrényben. - Pablo elvigyorodik. - Figyelmeztetek, nem vagyok valami házias.

Megrázom a fejem.

- Le akarsz ülni? - Pablo kilép a szűk konyhából, és egy kopott kanapé felé int, melyet az apró szoba egyik sarkába toltak.

Tőlem balra Pablo áll a konyha ajtajában. Tőlem jobbra egy másik ajtó található. Egy sötétkék takaróval borított matrac szélét látom innen, és egy nadrágot az ágy végére terítve, az otthoni életének ezen bensőséges látványától izgatott érzés remeg a gyomromban.

Magyarázhatnám a döntésem azzal, hogy bizonytalanságtól sűrű a levegő mostanság Havannában, hogy minden egyes lövés, minden egyes robbanás, minden egyes lázadó tett egyre közelebb taszít minket a szakadékhoz, és nem tudom, mire bukkanunk, mikor odajutunk. Foghatnám arra, hogy mennyire nem tudom irányítani az életem, a hónapokkal ezelőtt meggyújtott szikra erősen és ragyogón lángol bennem. Oly sok kifogást találhatnék a szerelem igazolására, de a végén egyik sem tűnik már olyan fontosnak.

Pablo itt van. És én szeretem őt.

Nincs semmi más.

Ott hagyom Pablót a konyhaajtóban állva, és kalapál a szívem, ahogy elindulok a hálószoza felé. Remeg a térdem a ruha alatt.

A tekintete perzseli a bőröm.

Talán ez ostobaság - valószínűleg az - , de mi az élet lényege, ha nem a képesség, hogy kiélvezzünk egy- egy ostoba pillanatot? Mennyi ilyen élvezet maradt még nekem?

Egészen közel állok meg az ágyhoz, a térdem majdnem hozzáér a széléhez, a körvonalát eltompítja az elhaló nappali fény. Nagy levegőt veszek, aztán még egyet, háttal állok Rablónak, az ujjaim reszketnek, ahogy előrehúzom a hajam, ráterítem a vállamra, és a gombokkal babrálok a tarkómnál.

A lépteinek hangja a szőnyegen, a belégzések és kilégzések, megtöltik a szobát.

Megáll.

A szívemet már nekiadtam, de nem tagadhatom, hogy ez is hasonlóképpen fontos. Ám egy kicsit ideges vagyok. Nem szeretnék csalódást okozni neki.

Az ajka finoman érinti a tarkómat, majd az ujjai követik a bőrömon, majd végig a hátamon, az ujjhegyei simogatják a gerincemet, újrjátszáa ez annak az első estének az udvaron Guillermo háza mögött. Kigombolja a gombsort, mindegyik után levegő éri a bőröm. Mikor a végére ér, csókot nyom a bőrömrre, megfordít, és a karjába vesz.

- Biztos vagy benne? - kérdezi Pablo, a hangja feszült.

- Igen.

Odahajol hozzám, én pedig átkarolom a vállát, simogatom a lapockái között, élvezem, hogy érzem a testét, az illatát. A homloka az enyémhez simul, a szeme lehunyva.

- Szeretlek - suttogja.

Lecsukódik a szemem. Ostobaság, hogy a szavak hangos kimondása oly nagy hatalmat ad nekik, de így van.

- Én is szeretlek téged.

Egymás mellett fekszünk az ágyban, az ágynemű összegyűrve a derekunk körül. Az, hogy meztelen legyek egy férfi előtt, még akkor is, ha az Pablo, túlságosan új nekem ahhoz, hogy teljesen kényelmesen érezzem magam így, ezért a hasamon fekszem, a fejem a párnára támasztom, és figyelem őt. A keze végigfut a hátamon, az ujjai bejárják a gerincem hosszát, egyszerre megnyugtató és csiklandozó érzés. A párnába temetem a fejem, elfojtok egy újabb nevetést.

- Feladom, nem bírom tovább.

Pablo elvigyorodik, átkarol, és odahúz magához, az arcát a hajamba temeti.

- Mondtam már, hogy mennyire szeretlek? - kérdezi.

- Mennyire? - fordulok felé.

Komolyság árnyalata furakodik a játékos hangomba; olyan sok közöttünk a különbség, és én tudom, mit csodálok benne - a szenvedélyét, a becsületét, a meggyőződését, ő vajon mit csodál bennem?

- Mindenemmel, amim van, mindennel, ami vagyok - feleli.

- Te vagy a remény ebben az egészben. Most már olyan

régóta harcolok, hogy szinte el is felejttem, milyen volt az élet előtte, hogy ki voltam, mikor csak egy ügyvéd voltam Havannában, egy testvér, egy fiú, egy barát. Mikor veled vagyok, emlékszem az emberre, aki régen voltam, az emberre, akiben élt a remény, az emberre, akit nem a halál vett körül. Olyan ember akarok lenni, aki megérdemel téged. Jó ember, becsületes ember. Egy ember, aki az országának és a családjának él. Most már te vagy a családom, Elisa. Okos vagy, kedves és hűséges. Van hited és bátorságod, és arra ösztönzői, hogy jobb legyek, hogy én is higgyek ezekben a dolgokban. Olyan ember akarok lenni, akire büszke lehetsz. Akit szeretni tudsz.

Én is ugyanezeket akarom, olyasvalaki lenni, akit Pablo csodál, harcolni azért, amiben hiszek, ahogyan ő is teszi. Miatta én is bátor akarok lenni.

- Szeretlek - suttogom. - Örökké.

Pablo megfogja a kezem, az ajka végigsiklik a csupasz gyűrűsujjamon.

- Bárcsak az ujjadon viselhetnéd a gyűrűmet, hogy mindenki lássa - mondja a bőrömre nyomott ajakkal.

A szívem hevesen ver az ebben rejlő ígérettől.

- Én is szeretném.

Egyre nehezebbé válik megtartani ezt a titkot, egy kicsit fájdalmasabbá is, és minden egyes nappal, melyet Pablo a Batista elleni harccal tölt, még fontosabbá válik számomra az, hogy megvédjem őt.

Pablo ujjai a homlokomra vándorolnak, simogatják, végigfutnak a vonalán, lecsúsznak, hogy az arcomat cirógassák.

- Aggódsz - mondja.

Aligha van értelme hazudni neki.

- Igen. Mi történik ezután? Ez ennyi volt?

- Ez sosem lesz csak ennyi.

- Mi más lehetne? - kérdezem üres hangon.

- Együtt öregszünk meg. Családot alapítunk. Végignézzük, ahogy a gyerekeinknek gyerekeik születnek. Egymás mellett alszunk el minden este, és egymás mellett ébredünk minden reggel.

- Gondolod, hogy számunkra ez lehetséges?

- Remélem. Ha nem, akkor miért harcolunk?

- Mennyire rossz a helyzet a hegyekben? Hallunk dolgokat, de Batista esetében lehetetlen eldönteni, mi igaz, és mi hamis. Azt mondják, egyre több mindent cenzúráz.

- Ennek az az oka, hogy haladunk. Bevettük Batista egyik helyőrségét. Egy ponton fontos szerepet fog játszani a közhangulat. A katonasága a tulajdon honfitársaikkal harcol, már évek óta ezt teszik, és a legtöbbször tudja, hogy Batistáért nem érdemes meghalni. Ki fogjuk fárasztani őket. Ha pedig nem, megteszi majd egy másik csoport. Túl sok ellensége van ahhoz, hogy ezt túlélje.

- Mennyire rossz a helyzet? - ismétlem.

- Nem akarok beszélni róla. Nem akarom, hogy téged is érintsen. Úgy élem túl az éjszakákat a hegyekben, hogy

elképzelek téged itt, biztonságban a városban. Hogy elképzelem a közös jövőnket. - Pablo elfintorodik. - A háború mindig rossz, és ha valaki mást mond neked, az hazudik.

- Aggódom érted - vallom be. - Folyamatosan. Azon tűnődöm, merre jársz, mit csinálsz, életben vagy- e. Olyan furcsa úgy élni a napjaimat, mintha minden rendben lenne, hogy senkinek sem beszélhetek rólad, miközben úgy érzem, mintha a szívem felét kitepték volna a mellkasomból. - Nagy levegőt veszek. - Aggódom, hogy történik veled valami, és én nem fogok tudni róla, tekintve, hogy alig vagyunk többek titkoknál egymás életében.

A bátyám egyfajta csatorna kettőnk között, a fülem Kuba lázadása közepette, de az ő hollétét hasonlóan nehéz megjósolni.

Pablo megszorítja a kezemet.

- Ha bármi történik velem, míg távol vagyok, Guillermo megkeres téged. De erre nem fog sor kerülni, mert hazajövök hozzád, Elisa. Maga Batista sem tudna távol tartani tőled.

- Hová fogsz menni?

- Che Santa Clara felé menetel, ő meg az emberei azt tervezik, hogy kiállnak Batista erői ellen.

- És te csatlakozol hozzájuk.

- Igen.

- Szoktál valaha is félni? - El sem tudom képzelni a kockázatokat, amelyeket vállal, a veszélyeket, amelyekkel szembenéz.

- Latourral voltam a Sierra Maestrában július végén. - Felkönyököl, a takaró a derekáig csúszik, a tekintetem a sovány mellkasára esik, mielőtt visszatér a szeméhez. - Harcoltunk a kubai sereggel. Emberek haltak meg mellettem, a testük a földre rogyott, mialatt a vérük a hegyekre Ömlött. Latourt megölték. Fidel eljött megtámogatni az erőinket, de addigra már körülvett minket Batista serege. Fidelnek ki kellett alkudnia egy tűzszünetet - vagy legalább megpróbálnia - , hogy esélyünk legyen elmenekülni. Egy hajszál választott el minket attól, hogy leszámoljanak velünk, a forradalommal és mindennel, amiért harcoltunk. Akkor féltem.

- Olyan rossz dolog lenne, ha kitartana a tűzszünet? Miért harcolunk már több mint öt éve? Mit ért el a felkelés azon kívül, hogy fokozatosan tönkretett minket? Batista még mindig hatalmon van.

- De örökké nem lesz. Mi mást lehet tenni még a harcon kívül? Nincs semmi, amit meg ne tennék Kubáért, semmi, amit fel ne áldoznák. - Pablo kiszáll az ágyból, odamegy a földön kupacban heverő ruháihoz, ahol lefejtettem őket a testéről, a nyitott ablakon beszűrődő fénysáv kiemeli a meztelenségét. A testem hirtelen hideg az ő melegsége nélkül. Sosem gondoltam bele, hogy a háború mindannyiunkból szörnyeteget csinálhat, de most már tartok tőle. Van veszélye annak, ahogyan élünk, ahogyan vidáman tesszük a dolgunkat, mintha semmi gond nem lenne a társadalommal, melyet létrehoztunk, de abban a

szenvedélyben is van veszély, amellyel ő van tele, az érzelemben, amely az összes szakállast hajtja. És hirtelen nagyon félek. - Szeretlek - mondja Pablo szenvedélyes hangon.

Lehunynom a szemem.

- Én is szeretlek.

A mai nap előtt még sosem mondtam olyan férfinak, hogy szeretem, aki nem a rokonom, és nekem sem mondta még ezt férfi soha. A minden kezdetének kellene hogy érezzem ezt, mégis félreérthetetlenül búcsúzásnak hangzik.

Pablo benyúl a nadrágja zsebébe, egy apró dobozt húz ki belőle.

Megdermedek.

Felpattintja a doboz tetejét.

Rekedt a hangja.

- A nagymamámé volt. - A gyűrű gyönyörű és finom, a gyémántok klasszikus alakzatban vannak elrendezve. Nyelek egyet, kezd kiszáradni a szám a gyűrű láttán, a szívem hevesen kalapál a mellkasomban. Ez gyors. Túlágosan gyors, ó elmegy.

A forradalom itt kopogtat az ajtón. Pablo nyel egyet, remeg a hangja. - Nem tudom, milyen életünk lesz, mikor ez véget ér. Valószínűleg nem leszek képes megadni neked azt az életet, amelyhez hozzászoktál. De szeretlek. Örökké. Ennyit megígérhetek.

Könnyek csorognak végig az arcomon. Pablo az ujjamra csúsztatja a gyűrűt.

- Gyere vissza hozzám - mondom.
- Ígérem, ez fog életben tartani.

TIZENHETEDIK FEJEZET

Marisol

Bejelentkezünk egy tengerparti hotelbe; Luis mellettem áll, miközben én a pult mögött álló nővel beszélek, kíváncsi a tekintete.

Nincs meg bennünk a hosszú ideje együtt lévő párok közötti meghittség, és nem lehet nem észrevenni a köztünk lévő feszültséget. Luis egyik lábáról a másikra áll, a keze mélyen a nadrágja zsebébe dugva, a tekintete egy pontot figyel a falon, közel - de nem annyira, hogy találkozzon vele - a recepciós tekintetéhez.

Körbepillantok magunk körül - párok, családok vesznek körül minket, mind egyértelműen turista. Egy férfi áll oldalt, kezében a *Granma* egy összehajtott példánya. Nyilvánvaló, hogy helybéli, vendégnek semmiképp sem látszik.

A Kubába jöveletem megelőző kutatásom során olvastam az itteni élet tragikusabb részeiről is - a virágzó szexkereskedelemről, arról, hogy a turisták kihasználják a kubai férfiak és nők totális kétségbeesését, akik egy éjszaka alatt többet kereshetnek azzal, hogy áruba bocsátják

magukat, mint egy év alatt azzal, hogy az államnak dolgoznak. Vajon azt gondolja a recepciós, hogy most is erről van szó? Hogy a drága ruha és táska, valamint a kezemben lévő, vastag köteg kubai konvertibilis peso azt jelenti, azért vagyok itt, hogy kihasználjam Luist?

Gyorsan elintézem az adminisztrációt, a tekintetem most ugyanazon a ponton nyugszik, amelyik Luis figyelmét is vonzza, a szívem zakatol.

Furcsa páros vagyunk, és fogalmam sincs, hogyan hidaljam át a köztünk lévő különbségeket. Tudok egy- két dolgot a kubai büszkeségről - vajon szégyelli, hogy én fizetem a szobát, hogy olyan hatalmas közöttünk az anyagi különbség? Elítéli majd a barátai, amiért egy gazdag amerikaival barátkozik, azt fogják gondolni, hogy eladta magát, vagy rólam azt, hogy én vagyok a nyertes lottószelvénye?

És hogy tudnám ezt megmagyarázni a családomnak? Kommunistának gondolnák Luist, amiért ő itt maradt, amiért a családja különféle munkakörökben a rezsimet szolgálta? Nem tudom elképzelni őt a világomban, és én semmiképp sem tartozom az övébe. Akkor mi lesz velünk?

Luis hozza a táskámat és a sajátját is, jön utánam, ahogy végigmegyünk az előcsarnokon, elfoglalni a szobát, melyet a nő kijelölt nekünk. Belépünk a liftbe - szerencsére üres - , és lebámulok a lábamra, kétségek kavarognak a fejemben.

Két szobát kellett volna kérnem magunknak. Ordít erről az egészeztől, hogy rossz ötlet. Alig ismerjük egymást. Azért

jöttem ide, hogy végső nyugalomra helyezzem a nagymamámat, nem azért, hogy egy kalandba keveredjek, akármennyire is vonzódok hozzá. Ez túl gyorsan történik, és minden egyes együtt töltött pillanattal, minden egyes csókkal felgyorsul.

- Marisol. - Luis megfogja a kezemet, az ujjai a csuklómat simogatják. - Életem nagy részében törvénytelen volt, hogy kubaiak ilyen hotelekben szálljanak meg. Most már megtehetjük, de ezt valójában a kubaiaknak csak a legkisebb százaléka engedheti meg magának. Sajnálom, ha egy kicsit - elhallgat, mintha a megfelelő szót keresné - kényelmetlenül érzem magam - fejezi be. - Nem a te hibád, egyszerűen csak így mennek itt a dolgok. - El sem tudom képzelni a szabadságnak azt a mértékű hiányát, amit most leír, nem beszélve az érzésről, hogy a kubaiakat úgy kezelik, mintha az országuk nem is az övék lenne, mintha a vágyaik, az igényeik, az életük kevésbé lenne fontos, mint a külföldieké, akik kedvükre jönnek-mennek, miközben nekik csak kevés vagy egyáltalán semmiféle hatalmuk nincs a tulajdon szabadságuk felett. - Még sosem csináltam ilyet korábban - teszi hozzá Luis.

- Semmi amerikai turista? - kérdezem, és a szívem hevesen zakatol a mellkasomban, miközben nehezemre esik könnyed hangon beszélni.

- Egyáltalán semmilyen turista. - Luis odahajol hozzám, az ajka súrolja az arccsontomat. - Ez fontos nekem.

- Ez nekem is fontos - felelem.

Pittyeg a lift, aztán kinyílik az ajtó. Luis kitartja a karját, miközben én kilépek a folyosóra, követve a táblát a szobánk felé.

Ott is van. 610.

A kulccsal babrálok, remegnek az ujjaim, ahogy megpróbálom elfordítani a zárban. Egyszer. Kétszer. A kulcs karcolja a fémet, a tenyerem nedves.

Luis közelebb lép, a mellkasa a hátamnál, a keze az enyémen. Elveszi tőlem a kulcsot, becsúsztatja a zárba, és egyetlen könnyed mozdulattal elfordítja.

Libabőrös leszek.

A szabad keze a derekamra kúszik, magához szorít, a leheleté a nyakamon, az arca a hajamba temetve.

Kinyílik az ajtó, felfedve előttünk a hotelszobánkat. Kicsi, de tiszta. Semmiképp sem fényűző, de megfelelő.

Átlépünk a küszöbön, Luis még mindig ölel, majd az ajtó egy kattanással becsukódik mögöttünk.

Végre egyedül vagyunk.

Leteszem a táskámat a földre az ajtó mellé, a tekintetem az ágyon. Az ágy minden mást elhomályosít a szobában, a benne rejlő utalástól újfent idegesség lesz úrrá rajtam. Ez komolyan meg fog történni?

Veszek egy mély levegőt, aztán még egyet, kísérletet téve, hogy megszűrjem a bensőmben hánykolódó érzelmeket. Egy részem kétségbeesetten akarja ezt, akarta már kezdetek óta, és a vágy csak fokozódott a parton váltott csókjainkkal, minden egyes pillanattal, melyet vele töltök. A másik részem

még mindig a kettőnk kapcsolatának lehetetlenségén rágódik, a szívemet óvja, mialatt a fejemre hallgat. Egy kis óvatosság bölcs döntésnek tűnik ebben a helyzetben, még ha az akaraterőm minden egyes másodperccel szét is morzsolódik.

- Mit csinálunk itt? - kérdezem, miközben az ágyat, a virágos ágytakarót és a fejtámlának támasztott két párnát bámulom. Elképzelem, ahogy ott fekszünk, összefonódott végtagokkal.

- Nem tudom - vallja be Luis, amint tesz felém egy lépést. Aztán még egyet. - Teljesen váratlanul értél engem.

- És ez rossz dolog?

- Nem. Csak bonyolult. - Luis nagy levegőt vesz. - Gyönyörűnek tartottalak, mikor figyeltelek kísértálni a repülőtérről. Olyan életvidámnak és izgatottnak tűntél, a hajad lengett a szellőben. Reméltem, hogy te vagy az, akit fel kellennem, aztán felém sétáltál, én pedig hálát adtam a hatalomnak, legyen az bármi is, ami összehozott minket.

Megfordulok, szemben állok vele, a bizonytalanság a tekintetében meglepően megnyugtató, a szemében égő vágytól izgalom száguld végig rajtam.

- Azt hittem, nevetsz rajtam - vallom be.

- Nagyon bájosnak találtalak - mondja Luis. - És igen, megnevettettél, de nem rajtad nevettem. Aztán áthajtottam veled Havannán, elvittelek a családot házához, és láttam, hogyan nézel rá, hallottam, hogyan beszélsz a családról,

hogy mit jelent számodra kubainak lenni, és akkor már tudtam.

- Mit tudtál?

- Hogy te nekem vagy itt.

- Hogyan? Hogyan működhetne ez? Nem tudom, mit akarok itt - mondom, a hangom alig több suttogásnál, az óvatosság és kontroll, amelybe kapaszkodom, kezd megcsappanni. - Ebben a pillanatban téged akarlak. De utána...

- Akkor talán csak ez a pillanat a miénk.

- És ez elég?

Luis elmosolyodik, az arcán árnyalatnyi szomorúság.

- Van egy olyan érzésem, Marisol, hogy sosem lesz elég a veled töltött pillanatokból.

Ha bármilyen más fickó mondta volna ezt, letudnám azzal, hogy csak szöveg, csak taktika a randizás játékában, de Luisban van valami rendkívül megbízható, és az őszinteség, melyet kezdettől fogva láttam benne, a komolyság az arckifejezésében, az igazság a szavaiban eltöröl minden kételet. Ő nem egy meggondolatlan ember, és bármit tartogat is a jövő, tudom, hogy figyelmes lesz velem.

Remeg a lábam, ahogy leereszkedem az ágy szélére. Az ujjaim összegyűrik alattam az ágytakarót, miközben az élelk mintát bámulom - a rikító színek kaleidoszkóppá olvadnak össze a szemem előtt, a szívem kalapál a mellkasomban.

Hogy lehet valaki egyszerre ilyen vigasztaló, és mégis rémisztő?

Mikor felnézek, Luis ott áll az ágy szélénél, a nadrágja szára hozzáér a térdemhez.

Egy szót sem szól, de nincs is rá szükség. Voltak pillanatok, mikor lehetetlennek találtam, hogy olvassak benne, de ebben a pillanatban, ebben a hotelszobában nem védekezik, az érzelmei az arcára vannak írva, megnyilvánulnak a keze remegésében, ahogy végigsimít a hajamon, mialatt én belesimulok az érintésébe, és ő az arcom ívéhez ér.

Lecsukódik a szemem.

Várom, hogy megcsókoljon, hogy rátegyen a matracra, hogy az erős karja átölelje a derekamat, hogy az izmos testéhez húzzon. Várom egy pillanatig, amely egyre csak elhúzódik, mígnem képtelen vagyok már tovább várni, egyre erősödik bennem a vágyakozás, a lánggra lobbantott szikra hevesen és erősen ég.

Végül én mozdulok meg. Mert miközben nincs válaszem a kétellyel és bizonytalansággal eltöltő kérdéseim egyikére sem, azt tudom... Hogy ha nem számolom fel a köztünk lévő távolságot most, életem végéig bánni fogom.

Odahajlok a testéhez, és lehúزم magamra, elkapom, mikor kifújja a levegőt, a szám az övének nyomom, az ő lélegzete az én lélegzetemmé válik, a kezem átveszi az irányítást, a testem az övéhez ér, mialatt az utolsó kétségeim is megszűnnek.

Luis hátradönt, átveszi az irányítást a csók felett, leereszt a matracra, a paplan durván ér a csupasz bőrhöz a ruhám

felett, a teste szilárdan simul az enyémhez, az én bőrömön leheletnyi szellő suhan végig a fejünk felett forgó ventilátorból, a vendégek távoli zaja a hallban befurakodik a meghittségünkbe.

Becéző szavakat suttog a fülembe a szívem nyelvén, az ajka a fülcimpámhoz ér, a keze bebarangolja a hajlataimat, az ujjai kikapcsolják és leveszik a ruhámat, miközben összegabalyodnak a végtagjaink, és mialatt én az inge gombjaival meg az övével babrálok, a cipőnk leesik az ágy széléről, a mozgásunkat megszakítja, hogy időnként felnevetünk, és az elsőprő vágyhullám, mely minden egyes elmúló pillanattal hozzáköt, mígnem ennek a helyessége - az együttlétünké - egyszerűen minden mást elhomályosít.

Utána az ágyban fekszünk, meztelenül, a fejem a csupasz mellkasán pihen, a keze a hajamat simogatja.

Percek telnek el. Csak a belégzés és a kilégzés hangját hallani a szobában. Mi következik ezután?

Az ujjai bejárják a bőrömet.

Odafordulok hozzá egy csókért.

- Erre nem számítottam, mikor felvettelek a reptéren - suttogja Luis a számhoz nyomva a száját.

- Én ebből az egészből semmire sem számítottam - vallom be. - Úgy jöttem ide, hogy azt terveztem, cikket írok arról, milyen Kubába utazni, erre *paladarők*. meg városnézés helyett a jegyzetfüzetem politikával van tele.

- Egyre jobbam megszeretted Kubát - mondja Luis büszkeséggel a hangjában.

- Azt hiszem, igen.

- Tudod, írhatnál egy politikai cikket is, mikor már otthon leszel.

- Kubai politikáról?

- Miért ne?

- A politika nem igazán az én asztalom. Megközelíthető témákról írok - mely éttermekben a legjobb enni egy- egy adott városban, arcápolási rutinról, amely segít kordában tartani a ráncokat, az ideális bőröndbepakolási módszerekről, hogy maximálisan kihasználjuk a benne lévő helyet.

- És a politika nem megközelíthető?

Az oldalamra fordulok, hogy szemben legyek Luisszal.

- Azt hiszem, sosem láttam magam ilyennek. Az olyasmiket, mint a forradalom, meghagyom azoknak, akik értenek is ahhoz, amiről beszélnek. Nem éppen a komolyságomról vagyok ismert. - Fanyarul elvigyorodom. - Én vagyok az úgymond szeleburdi tag a családban.

Luis rosszállóan felhorkant.

- Tudsz te forradalmakról írni, és arról is, hogyan a legideálisabb bepakolni a bőröndöt. Egyiktől sem leszel kevesebb.

- Bárcsak ilyen egyszerű lenne - nevetek fel.

- Miért nem az?

- Mert a családom elvár tőlem dolgokat, mert a vezetéknevem felelősséggel jár, és én igazán sosem értem fel hozzá. Kétlem, hogy bárkit is érdekelne, mi a véleményem

a politikáról. Minden családban van egy olyan ember, aki nem illik bele; ez mindig én voltam.

Leszámítva nagymamát. Gyorsan és megértően, és időnként egy tányér *merenguitóval*.¹⁶ alkalmazkodott az életem kanyargásaihoz és változásaihoz.

- Egyszerűbb lehet, mint gondolnád - feleli Luis. - Nem töltheted azzal az életed, hogy mások kedvére teszel, ha nem vagy büszke magadra. Láttam, milyen embernek akart engem Cristina, és nem számít, mennyire igyekeztem megjátszani magam, egyszerűen nem tudtam olyan ember lenni - a típus, aki szemet huny az igazságtalanság és a kegyetlenség felett - , és közben még megtartani valamennyit a büszkeség látszatából.

- Most boldog vagy?

Luis elmosolyodik.

- Hogy boldog vagyok- e ebben a szent pillanatban? Itt, veled az ágyban?

Elvigyorodom, miközben beletemetem a fejem a nyaka hajlatába.

- Igen.

- Igen - visszhangozza Luis.

Belenézek a szemébe, az ujjaim az arccsontján lévő zúzódáshoz érnek, az arckifejezése kijózanító. Már szóra nyitom a szám...

- Nem tudom...

- Most bonyolultak a dolgok - mondja helyettem befejezve a gondolatot.

- Igen.

Én néhány nap múlva elmegyek, ő pedig itt marad. Még ha szépen lassan változnak is a dolgok, továbbra is fal húzódik az országaink között - tengernyi a különbség és nem tudom, hogyan kezeljem ezt.

Luis felsóhajt, a mellkasa fel- lejár az erőfeszítéstől.

- Nehéz időszak ez Kubának. Jelenleg az ő sorsa az enyém is, és hacsak a dolgok nem változnak meg radikálisan, akkor kétségtelenül rossz irányba haladunk. - Egy ideig hallgat. - Nem akarom, hogy neked is ez legyen a sorsod.

- Jobb most bárkinek, mint amilyen korábban volt?

- Hogy jobb- e a status quo néhányaknak? Talán - feleli Luis egy pillanat után. - Azok számára, akik a rezsim felsőbb rétegeihez tartoznak, mindenképpen. Például a katonaság számára. Ezt első kézből láttam. A művészkörök bizonyos tagjai számára, a művészetük megvédi őket attól, amit a legtöbb kubai átél. Utazhatnak, árulhatják a tehetségüket, na meg a látszatot, hogy mindezt egy olyan Kuba gondozta, amely díjazza az oktatást és a művészetet, és ettől Kuba jó színben tűnik fel. Ugyanez érvényes a baseballjátékosokra és más élsportolókra is.

- És azok számára, akik nem értenek egyet a rezsimmel?

Luis elfintorodik.

- Az nagy baj. - Felül, elhúzódik tőlem, nekidől a fejtámlának. Ennyit a férfiről, akinek elég az, hogy a hajlataimért epekedjen, nevetgélő csókokkal meg-

meghrintve a cirógatásait. - Gondolom, egy kicsit jobb a helyzet a farmerek számára, azoknak, akik a tanyasi területeken élnek - folytatja Luis. - Batista hatalma alatt őket a kubai társadalom peremére szorították. Fidel hatalma alatt legalább képesek voltak megélni a földből, még ha a börtönt kockáztatták is vele. Mikor éhesek voltunk, a városban átok volt az élet. Mikor kisfiú voltam, elmentünk vidékre, és a család egyik barátja adott nekünk húst az egyik általuk leölt állatból. Illegális volt, hogy elfogadjuk, de akkor ritkaságszámba ment az étel, mi pedig szörnyen éhesek voltunk. A visszaúton Havannába lerobbant a kocsink, ugyanaz, amit most is vezetek, és sosem felejttem el a félelmet a nagymamám és az anyám szemében, mikor férfiak jöttek oda, és segítettek újra beindítani, ugyanis aggódtak, hogy valaki felfedezi a húst a csomagtartónkban...

- Mi lett volna a vége?

- Egy élet a börtönben.

Levegő után kapok.

Luis megrántja a vállát.

- Mikor olyan éhes az ember, hogy attól tart, belehal, hajlandó kockázatot vállalni. Nem mindig volt így Kubában, de túl sok olyan időszak volt, mikor nem ismertünk mást a kétségbeesésen kívül.

- Az anyád és Ana nagyon erősek lehettek, hogy így túléltek azokat az időket... férfiak nélkül. Hogy ilyen zűrzavar közepette felneveltek téged.

Luis elmosolyodik, szeretet csillog a szemében.

- Csodálatosak. A két legerősebb ember, akikkel valaha találkoztam. Nagyanyám csupa mosoly, és mindenkit szívesen fogad. Anyám már tartózkodóbb, de mindig ott volt nekem.

- Gondolt rá valaha az anyád, hogy elmegy veled Kubából?

- Erről sosem beszéltünk - feleli Luis. - Mikor apám életben volt, nem volt rá szükség. Az élet viszonylag jó volt egy tiszt feleségeként, egy tiszt fiaként. És azt hiszem, anyám akkoriban sokkal nyitottabb volt a rezsimre. A családja hitt Fidel reformjaiban; ez kezdetben közös szenvedélye volt anyámnak és apámnak, bár gondolom, ez a szenvedély csaknem eltűnt, miután anyám megtapasztalta a forradalom által ígért jövőt.

- Nem hiszem el, hogy a rezsim olyan sokáig fennmaradt, tekintve, hogy milyen életet írtál le.

- Szűklátókörűség lenne azt mondanom, hogy az egész ország úgy érez, ahogyan én, de sokan vannak így vele - feleli Luis. - És bár nem nyilatkoztathatjuk ki nyíltan, hiszem, hiszem, hogy elegenden vagyunk ahhoz, hogy változtassunk a dolgokon.

Olyan meggyőződéssel beszél, hogy szinte már elhiszem, hogy mindez lehetséges.

- Sikeres volt bármelyik is Fidel reformjai közül? - kérdezem.

- Az biztos, hogy a társadalmi reformok jobban beváltak, mint a gazdasági és a politikai reformok. Nézd, nem minden

rossz. Egyetértek pár dologgal, amit tett vagy megkísérelt. Feketének lenni Kubában egy kicsit jobb, mint 1959- ben - legalábbis papíron - teszi hozzá Luis. - De vajon a „kicsit jobb” elég? Közel hatvan év telt el. Mennyit változott a világ ez idő alatt? Itt még mindig számít a faj, annak ellenére is, hogy a rezsim azt mondja, nem. A száműzöttek nagy része, akik pénzt küldenek vissza a rokonaiknak, európai származású. A fekete barátaim számára nehézséget jelent munkát találni a turisztikai szektorban. Az átutalások nélkül, ezeknek a kubaiaknak a megélhetése veszélybe kerülne. És hogy is mérhetnénk fel a faji egyenlőtlenséget, ha a rezsim szándékosan figyelmen kívül hagyja? A férfiak és a nők „egyenlőek” Fidel kormányzása alatt, de mit is jelent ez? A „papírforma” teljesen mást mond, mint a hétköznapi élet valósága. Ez a fokozatos haladás, mikor is felmagasztaljuk Fidelt, amiért a dolgok a legapróbb mértékben javultak a közel hatvan évben, nem elég. Fidel jó volt Fidelnek meg a cimboráinak. Mi viszont többet érdeklünk. .. - Undorodva felhorkant. - Ez a sziget összetöri az ember szívét, ha hagyja.

A nagymamámra gondolok, aki egy olyan országról álmodott, mely elérhetetlenné vált a számára - mindössze száznegyvenöt kilométer távolság,¹⁷ mely végül a végtelenségbe nyúlt - , és a sok menekültre és száműzöttre Miami-ban és szerte a világban, és nem tudok vitatkozni vele.

- Akarnál valaha az Egyesült Államokba utazni? Ha megváltoznának a dolgok, és több lehetőség nyílna a kubaiak számára?

A kérdés betölti körülöttünk a levegőt, a különbség a körülményeink között áthághatatatlannak tűnik.

- Nem tudom. Csináltattam útlevelet évekkel ezelőtt, mikor végre legálissá tették az utazást. Ártalmatlan dolognak tűnt bebiztosítanom magam, még ha a költségek szörnyen magasak is voltak. A *paladar* nélkül sosem lett volna rá pénzem. Kubában az útlevél hat évig érvényes, de nagyjából kétszáz dollárba kerül megcsináltatni a kötelező megújítást minden második évben. Közel egyévnyi fizetés minden második évben csak azért, hogy az ember megtarthassa az útlevelét. Ehhez még hozzájönnek az utazás költségei, és az egész máris távoli álomnak tűnik csupán, hacsak nincs az embernek egy jötevéje, vagy hozzáférése kubai konvertibilis pesóhoz. És az Egyesült Államok? - Luis felsóhajt. - Bonyolult. Kubán belül eltérő nézetek vannak az amerikaiakkal való kapcsolatunkat illetően. Van, aki úgy hiszi, az Egyesült Államok a problémáink forrása, mások arról álmodoznak, hogy odaköltöznek, hogy elég pénzt kereshessenek ahhoz, hogy vissza is küldhessenek belőle a családjuknak, és végül őket is átvihessék oda. És vannak, akik úgy gondolják, hogy a valóság valahol a kettő között van.

- És te hogy állsz az Egyesült Államokkal? - kérdem félig-meddig tartva a választól.

Lehetséges, hogy az ember el tudja választani a politikai nézőpontját a személyesektől? Lehet szeretni valakit, aki olyasmit képvisel, amivel nem ért egyet? Én amerikai vagyok.

Vajon az országom időnként elhibázott politikájának kiterjesztéseként tekint rám?

- Újra meg újra megfizettük a politika árát - mondja Luis. - Az embargó nevetséges. Ez a kubai embereknek ártott, nem Fidelnek meg a cimboráinak. Nem működik.

- Igaz. De van, akinek ez nem csupán politika. A legtöbb esetben generációs szakadék van az embargót illetően. A nagy- szüleim kortársai gyűlölik annak a gondolatát, hogy bármit is adjanak Fidelnek, miután ő mindent elvett tőlük. Voltak családtagjaik, akik ott álltak a kivégzőosztagok előtt, akiknek a vérét ontották ki a földre, akiket börtönbe vetettek, mert felszólaltak az igazságtalanság ellen. Családokat szakítottak szét. Elszakították őket a szeretteiktől, az emlékeiktől, az örökségüktől. Mindenüket elkobozta a kormány, mikor elmentek. A gondolataikat, az érzéseiket, az életüket Fidel szabályozta, *mielőtt* elmentek. Nézték, ahogy a szeretett országuk olyasmivé válik, amire többé már rá sem ismertek. Jogos a szám- úzóttak dühe. Minden egyes új generációval csökkent, de valós okai vannak a dühnek. Számukra nem történt meg a forradalom közel hatvan évvel ezelőtt, ők minden egyes száműzetésben töltött nappal újra meg újra átélik a forradalmat, minden egyes óra arra emlékezteti őket, hogy nem mehetnek haza.

- És mi, akik itt maradtunk? - kérdezi Luis. - Bizonyos esetekben azokat a kubaikat talán kényszerítették, hogy elmenjenek, de a legtöbb esetben elfelejtetted, hogy volt választásuk.

- Lett volna? Hogy élhetsz egy olyan helyen, amely el akarja törölni a létezésedet? Amely olyan keveset nyújt, és olyan sokat vesz el?

- Erre nincs válaszom. De láttad, hogy szenvednek itt az emberek. Te mit gondolsz az embargóról?

- Az embargó árt a kubaiknak, de nem célozza meg a rezsimet - felelem. - De én nem vesztettem el a szeretteimet Fidel miatt. Nem vették el tőlem az egész életem és mindent, amiért megdolgoztam. Az én generációm kevésbé hajlik a haragtartásra, de én lojális vagyok a nagymamámhoz és a nénikémhez. A száműzettek számára kubainak lenni azt jelenti, az ember a Fidel iránti gyűlölettel születik még a halála után is.

Luis könnyörtelenül elmosolyodik.

- Ez egy újabb közös vonásunk lehet.

- Te hol foglalsz állást ezzel az egésszel kapcsolatban? - kérdezem megint.

- Szeretem az országomat - feleli Luis. - Kubai vagyok. Mindig is kubai leszek. Hogy ellátogatok- e Amerikába? Meglehet. De ez az otthonom. Az országomhoz vagyok lojális.

- Valóban ennyire egyszerű lenne? Nem mindenki számára adatik meg az a luxus, hogy egy helyhez kösse a kubai örökségét. Sokak számára a kubaiság olyasmi, amit a szívükben hordoznak, valami, aminek a megőrzéséért harcolnak, még akkor is, ha nincs másuk, csak az emlékeik. Mikor elmentek, semmit sem vihettek magukkal. Se

fényképeket, se hivatalos dokumentumokat, se családi ereklyéket vagy emléktárgyakat. Az ilyen száműzetéstől bedühödik az ember.

- Igazad van. Mindkét fél szereti Kubát, csak máshogy csinálják. Vannak, akik annyira szeretik, hogy képtelenek elhagyni, mások annyira szeretik, hogy képtelenek maradni. - Luis nagy levegőt vesz. - írok. Álnéven. A neten.

A szavak bárhol máshol ártalmatlanok lennének. Elég sok embert ismerek, akik blogot vezetnek mindenféle témában. De Luis nem úgy mondja ezt, mintha ártalmatlan lenne, inkább úgy, mintha egy titkot árulna el nekem - egy halálosat. És komolyság is van benne, mintha akarná, hogy ismerjem őt, és ez lenne a legbensőségesebb része.

- Miről írsz? - kérdezem, holott már tudom a választ. Politikáról. Egész idő alatt utalgatott rá, és most, hogy már jobban ismerem őt, ez nem igazán döbbsent meg. Erős az igazságérzete, mely a történelem nagyra becsülésével párosul, és bőséges mennyiségű igazságtalanság veszi körül őt. A tekintete - a lángoló düh az arcán elhalványuló zúzódás felett - mindent elárul. - Mit tennének, ha rájönnének? - firtatom. - Ez az oka az álnévnek, nem?

- Igen. Meg akartam védeni a családomat, ők nem akarták ezt, és nem tűnt volna igazságosnak, hogy szenvedjenek, amiért én felszólalok.

- Mit tennének? - kérdezem megint, és borzongás fut végig a gerincemen, ahogy a tekintetem visszavándorol az erőszak jeleire az arcán.

- Attól függ, mekkora fenyegetésnek látnak engem, és tekintve, hogy tanár vagyok az egyetemen, ahol hatalmamban áll felforgatólag hatni a diákjaimra... - Felsóhajt. - Tekintheznének rám komoly fenyegetésként. Letilthatnák az oldalamat. Kirúghatnának. Olyan mértékű büntetést szabhatnának ki a nagyanyám vállalkozására, hogy már nem lenne képes fennmaradni, vagy simán csak bezárhatnák egy az egyben. Fizethetnének a szomszédaimnak és a kollégáimnak, hogy kémkedjenek utánam. Felbérelhetnének embereket, hogy verjenek össze. Börtönbe vethetnének. Elintézhetnék, hogy végzetes balesetet szenvedjek - autóbalesetet vagy valami hasonlót. Esetleg egy rablás áldozata legyek a város egyik kevésbé kellemes részén.

Nyugodt hangon adja elő, mégis minden egyes szándékosan tartott szünettel világossá válik, mennyit gondolkodott már ezen.

- Aznap éjjel, mikor együtt rumoztunk a verandán - akkor nem is raboltak ki, igaz?

- Nem.

- Vagyis már tudják, ki vagy. Azt akarják, hogy leállj.

- Igen.

- És a verés miről is szólt pontosan?

- Figyelmeztetés volt.

- Történt már ilyen korábban is?

- Nem. Korábban nem voltam a látóterükben, de most úgy tűnik, hogy igen.

- Mi változott? - kérdezem.

- Nem tudom.

Egy másodpercig sem hiszek neki. Nem olyan ember, aki hajlamos lenne a megtévesztésre, a szavai most mégis hamisan csengenek.

- Mi változott? - ismétlem.

- Nem tudom biztosan. Jobban érdekelte őket, hogy az öklük kapcsolatba lépjen az arcommal, mint a beszélgetés, de ha tippelném kellene...

Ne.

- Én. - A hallgatásán kívül nincs szükségem más megerősítésre. - Uramisten! *Menten rosszul leszek.*

- Nem a te hibád - teszi hozzá Luis gyorsan. - De te újságíróként vagy itt - akár a turizmusról írsz cikket, akár nem és kétségtelen, hogy ellenőriztek minket, mikor megtudták, hogy a családnál fogsz megszállni. Talán csak közelebbi vizsgálatra volt szükség. - Luis megdörzsöli az állát. - Csak idő kérdése volt, hogy rájöjjenek. Tudtam, mikor nagyanyám említette, hogy nálunk szállsz meg, hogy ez esetleg felhívja majd ránk a rezsimegyetelmét. Ez az én döntésem volt, az én kockázatom. Egy pillanatig sem bánom.

- Annyira sajnálom. Nem akartam bajba sodorni a családot, nem akartam teher lenni. Megszállhattam volna egy hotelben is, vagy...

- Nem. Elegem van az aggodásból. A bujkálásból. Nem akarom veszélybe sodorni a családom, ugyanakkor tisztában voltam vele, milyen kockázatot vállalok, mikor pár évvel

ezelőtt blogolni kezdtem. Ez az én döntésem volt, és viselni fogom a következményeit.

Mégis most, hogy elmondta nekem, milyen veszélyekkel nézett szembe, tele vagyok aggodalommal.

- Hogyan kezdted? - kérdezem.

- Az elején leginkább csak magamnak készült a blog. Egy eszköz volt, egy módja annak, hogy kifejezzem magam, mikor úgy éreztem, összezárnak körülöttem a falak, mikor fulladoztam a dolgoktól, amiket tanítani akartam a tanteremben, de nem beszélhettem róluk. Voltak barátaim, akik segítettek. E- mailben elküldtem a gondolataimat, ők pedig elintézték, hogy mások posztolják őket, gyakran a tengerentúlról. Veszélyes, de az egyik barátom... - Elcsuklik a hangja, mielőtt a név kicsúszna a száján. Kétségem sincs afelől, hogy ő olyan ember, aki előbb halna meg, mint hogy kikotyogja valaki másnak a titkát. - Ért a számítógépekhez, és úgy érez, ahogyan én. Nélküle nem tudnám csinálni. És mégis... - Aggodalom jelenik meg a tekintetében. - Felesége van. Gyerekei. Mind veszélyben vagyunk. Az olvasóközönségem elég kicsi volt, így valószínűleg hosszú ideig képes lettem volna a figyelmüket elkerülve működni, csak hogy minden egyes évvel csak nő. Ki tudja? Úgy tűnik, Fidel halálával a kormány még jobban rászáll az emberekre.

- Mit fogsz tenni? Abbahagyod? Ezt akarják, nem? - Luis kerüli a tekintetem, és a hallgatása ismét csak elegendő válasz. - Megéri? Igazán?

- Gondolom, azon múlik, honnan nézi az ember. Elérték pár embert a szavaim? Elgondolkodtattam őket a kormányunkról? Arról, ahogyan élünk? Remélem. - Önbecsmérlőn elneveti magát. - A jó napokon tele vagyok reménnyel. A rossz napokon azon gondolkodom, miért töröm magam. De nem pont ez a lényeg? Olyan rendszert teremtettek, amellyel kifárasztják az embert, és aztán annyira kimerül a súlyától, a rendszerrel és a bürokráciával szembeni harctól, valamint a napok túléléséhez szükséges dolgoktól, hogy már nem marad benne harci kedv. - Luis nagy levegőt vesz. - Nehéz az embernek eljuttatni másokhoz az üzenetét, mikor a kormány cenzúráz bizonyos szavakat a kommunikációban. Nem tudom, hány kubai olvassa, amit írok. Abban a reményben szólok fel, hogy valaki meghall, hogy a Kubán kívül élők megértik, milyen számunkra az élet. Azért szólok fel, hogy emlékeztessem magam, hogy élek. Nem tudom, hogyan adjam fel. Hogyan ne harcoljak Kubáért, hogyan ne tegyem magam próbára, és másokat is, hogy jobbá váljunk, hogyan ne szólaljak fel az igazságtalanság ellen. - Elhallgat egy pillanatra. - Igen. Megéri.

- A családod tud róla?

- Nem beszélünk róla, de úgy képzem, hogy a nagymamám és az anyám gyanítja. Cristina is. Régóta ezek a nézeteim, még ha a blogolás egy meglehetősen új kezdeményezés is. Cristina aggódott a nézeteim miatt. Mikor házasok voltunk, azt akarta, hogy meghúzzam magam, hogy ne nyugtalanítsam a rezsimet. Már így is túl sokat veszített.

Gyávának érzem magam, amiért egy titkos személyazonossággal blogolok, mikor mások annyira bátrak - mint a Hölgyek Fehérben Mozgalom, akik kivonultak az utcára tüntetni - , de szeretem a családom, és meg akartam védeni őket. Ráadásul, mikor az esélyek annyira az ember ellen vannak, mint itt Kubában, akkor nem a szabályok szerint játszik. A kormány semmiképpen sem.

Vajon ezt érezte a nagyí is? Ezt a félelmet? A vagyona és a kiváltsága távol tartotta a forradalomtól, mígnem az már ott volt az orra előtt, és többé nem tudott máshová nézni?

- Mi lesz most? - kérdezem, miközben figyelem a ventilátor forgását, a lapátok körbe- körbe járnak. Függetlenül attól, amit Luis mond, gyűlölöm, hogy az ittlétem a rezsim célkeresztjébe helyezte őt, hogy most fokozott figyelemmel kísérik miattam.

- Nem tudom - feleli Luis.

Életemben először megtapasztalom az igazi, csontig hatoló félelmet. Életemben először megértem, milyen veszélyesen törékeny a szabadság.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Elisa

Pablo egy búcsúcsókkal távozott, elment harcolni, én pedig ismét egyedül vagyok, ujjamon az eljegyzési gyűrű akkor, mikor csak magam vagyok, és egy láncon lóg a ruhám alatt, mikor nem.

Hallunk ezt- azt a harcokról, de nem jönnek levelek, és nincs semmiféle meglepetéslátogatás Havannába. Pablo háborúzni ment, én pedig itthon maradtam, hogy a visszatérésére várjak. Most Santa darában harcolnak, és a levelei nélkül mohón vágyakozom bármiféle hír után, amihez csak hozzájutok. Próbálom kihallgatni apám beszélgetéseit, az újságokat pásztázom, hátha említik az összezsapásokat. A bátyám is távol van, és beleborzongok a gondolatba, hogy mekkora bajban lehet, hogy mekkora veszéllyel nézhetnek most szembe mindketten. El kellett volna mennem Pablóval? Nem tudom elképzelni magam vidéken, ugyanakkor borzalmasan hiányzik. Őrlődöm a szívem és az eszem, a szerelem és a lojalitás között.

A szokásos lakomával ünnepeljük a *Noche Búénál* - egész sertéssülttel, jukkával, fekete babbal és rizzsel, desszertnek flannal - , csak úgy ömlik a pezsgő, a beszélgetés tartózkodik a politikától és mindentől, ami vitát válthatna ki. összegyűlik a tágabb család - nagynénik, nagybácsik, unokatestvérek, nagyszülők - , tele a ház Perezekkel. Felsorakozunk az óriási lépcsőn a bejáratnál, mi négyen az első sorban állunk a legszebb ruháinkban, a szüléink ragyognak a büszkeségtől a fotón lévő hézag ellenére is, a hiányzó testvér ellenére, akinek velünk együtt kellene fényképezkednie. Másnap reggel a testvéreim meg én a karácsonyfa előtt tömörülünk, és ajándékokat nyitogatunk, miközben a szüléink kávét kortyolgatnak, és elnézően mosolyognak.

Mindig szerettem a karácsonyt; mindegy, mennyi idős vagyok, a karácsonyt varázslatosnak érzem, egyfajta megtisztulásnak, mely eltörli az év szürkeségét, beharangozva az eljövendő jó dolgokat.

Idén azonban... Még mindig harcolnak. Miközben én sertéssültet lakmározom, a családom pedig francia pezsgőt iszogat, Pablo és Alejandro - azt sem tudom, merre vannak. Santa Clarában? Valahol kint a hegyekben, a parton, vidéken.

Mikor a karácsonyi misére megyünk, a havannai székesegyház padjában ülök, a fejem lehajtva ima közben, az ujjaim összezárva imatartásban. Többé már nem is tudom biztosan, miért imádkozom... Hogy sikerrel járjanak a lázadók? Hogy Batista elessen? Hogy veszítsenek a lázadók,

és minden maradjon úgy, ahogy van? Az egyetlen, ami állandó az imáimban, a szavak, melyek kitöltik a gondolataimat, a biztonságukról szólnak. Azt hiszem, bármi mást el tudnék viselni, ha Isten vagy az, aki odafent van, vigyáz Pablóra és Alejandróra. Suttogással kezdődik éjfél után, és elterjed a szilveszteri partin. A család egy barátjának a házában vagyunk Miramar- ban, a bálterem zsúfolásig van a havannai társasággal, pár embert kivéve, akik nincsenek jelen ma este.

- Azt mondják a rádióban, hogy Guevara erői elfoglalták Santa Clarát.

összerezzenek, az érintetlen pezsgőm meglöttyen a poharamban. Beatriz is ledermed mellettem.

Divatos ruhákat viselünk, melyeket anyánk hónapokkal ezelőtt rendelt nekünk New Yorkból, az organza szoknyáink átsuhannak a táncparketten, a fejünk felett ragyogó csillárok fénye elnyomja az ékszereink fényét és csillogását. Isabel Albertéval táncol; Maria a sarokban ácsorog néhány barátnőjével; Ana Beatriz mellett áll.

A suttogás terjed.

- Valaki bőröndökkel megpakolt kocsikat látott az úton a reptér felé tartani.

Beatriz megragadja a karomat, a körmei belevájnak a bőrömbe. A tekintetem a szüléimre ugrik, akik a terem másik végében állnak, és valamiféle belső késztetés arra sarkall, hogy megnyugvást keressek, mintha megint kislány lennék,

és ők majd azt mondják nekem, hogy minden rendben lesz a világban.

Anyám arca falfehér, apám arc kifejezése elkeseredett.

- Batista bejelentette, hogy elhagyja az országot - közli valaki más. - Több mint száz tanácsadóját és barátját is magával viszi.

És hirtelen értelmet nyernek a távol lévő személyek, a férfiak és a nők, akiknek itt kellene lenniük, a gyerekek, akikkel együtt játszottam, akik nincsenek itt. És minden másnál élesebb a szűrő pánik, a felismerés, hogy ha az, amit mondanak, igaz, akkor minket itt hagytak.

A suttogás kiabálássá fajul.

- Batista elnök megszökött az országból! Soká éljen a szabad Kuba!

Annak a bizonyítéka, hogy mennyire megosztott ország vagyunk, nem is lehetne rémisztőbben nyilvánvaló, mint amilyen ebben a pillanatban. Némelyekből a hír, hogy Batista elmenekült, és Fidelre meg az embereire hagyott minket, egyfajta örömet vált ki, mely azt sugallja, hogy mindvégig csak tettettek, a testük hódolattal hajlott meg, miközben a szívük gyűlölettel volt tele. Ami minket, többieket illet, halálos némaság telepedett a tömegre; ez a félelem. Csontig hatoló félelem.

Anyám mozdul meg elsőként, addig rendezget minket, míg már egy kupacban állunk mi, Perez lányok, a pasztellszínű ruháink összepréselődnek.

- Haza kell mennünk! Most!

Ez az első alkalom, mióta az eszemet tudom, hogy az anyám . parancsol meg valamit az apámnak, de most nem is kérdés, hogy nála az irányítás.

Egyikünk sem szól semmit, mialatt a zenekar játszani kezd, az emberek ujjonganak és táncolnak, pezsgőspoharak emelkednek a levegőbe. Isabel mögött megyek, a szabad kezemmel Maria kezét fogom, a gyomrom minden egyes lépéssel meginog. Eltart pár percig, míg átküzdjük magunkat a tömegben, az alkohol és a hír mindenki végtagjait ellazítja. Mintha úgy döntöttek volna, hogy néhány órára - a Batista távozása és a Fidel városba való megérkezése közötti időszakban - Kubának nincsen uralkodója, és eltökélt szándékuk, hogy ebből a legtöbbet hozzák ki.

Habár minden egyes lépéssel összekapcsolódik a tekintetem olyasvalakiével a tömegben, akinek az arckifejezése, attól tartok, az enyémet tükrözi.

Mi lesz most velünk?

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Marisol

Másnap reggel egyszerre vagyok ideges és várakozással teli. Ma Santa darába megyünk, és már alig várom, hogy találkozhasam Magdával. Korábban, mikor a hotelszobában kávézgattunk - fogtuk egymás kezét, Luis ajka az enyémhez ért, miközben a szabad karja a derekamat ölelte - , odatelefonáltam Magdának, hogy megyünk, és gombóc nőtt a torkomban a hangjában lévő érzelem hallatán. Nem hiszem el, hogy végre találkozom vele.

Követem Luist a kocsijához, megvárom, míg kinyitja nekem az ajtót, majd a sofőrülés felőli oldalra megy, és kinyújtja a hosszú alakját az első ülésben. A motor egy sor szagztatott pöfögéssel életre kel, Luis elsuttogott imái és a műszerfal cirógatásának kíséretében.

- Biztos, hogy nem lesz belőle gond, hogy elmegyünk Santa Clarába?

Luis elvigyorodik, és megrántja a vállát.

- Majd meglátjuk.

Néhány Szűz Máriához intézett szó után a kocsi felvesz egy ritmust, a motor normális ütemre vált, ahogy kihajtunk az útra.

Nehezemre esik félretenni az aggodalmamat a jövőnkkel kapcsolatban. A kockázatokkal kapcsolatban, melyeket Luis az írásával vállal. A veszéllyel kapcsolatban, melyet az életébe hoztam.

- Szóval, milyen válaszokat keresünk itt? - kérdezi Luis, és szoros közelségben van egymással a testünk.

Oly sok mindent változtatott meg egyetlen éjszaka - a bőrhez érő bőr, a lélegzetek keveredése újrendezte a teret és az időt, összefonódik a kezünk, a kabrió kopott bőrülésén nyugszik, a testünk olyan közel van egymáshoz, amennyire a kocsi belső tere engedi. Most már a világ legtermészetesebb dolga, hogy időnként meg- megérintjük egymást az út során - Luis keze végigszánt a hajamon, a fejem a vállán, a combunk összeér.

- Nem tudom - felelem. - Abban reménykedem, hogy a nagyim bízott Magdában, hogy a bizalmasa volt. És azt is várom már, hogy lássam Santa Clarát. Ott harcolt a szerelme. Legalábbis azt hiszem. Az utolsó levelében az állt, hogy csatlakozott Che csapataihoz.

- Santa Clara csatájában? - kérdezi Luis, a hangját érdeklődés tarkítja, és ezzel a történelemtanár teljes egészében visszatért.

- Igen. Mit tudsz róla?

- A forradalom fordulópontjaként romantizálják és magasztalják azt a csatát. Batistának háromezer embere volt Santa Clarában. Tankjaik, gépfegyvereik, mozsárágyúik voltak. Háromszáz lázadó volt a másik oldalon.

És nagymama szerelme volt az egyik.

- Azt mondják, a lázadóknak el kellett volna pusztulniuk. Kevés volt a fegyverük és az emberük is. Batista tudta, mennyire fontos egyszer s mindenkorra leverni a lázadókat, és ez lett volna rá az esélye. Helyette ez lett az ő Waterlooja.

- Mi történt?

- A végén nem a fegyvereken múlt a győzelem, hanem inkább az emberek lelkiületén. Legalábbis ez áll a történelemkönyvekben. - Luis megrántja a vállát. - A kubai sereg elfáradt. Már hosszú ideje csatároztak a saját polgáraikkal. És nehéz volt figyelmen kívül hagyni Batista rezsimjének a visszaéléseit. A lázadók egyszerűen jobban akarták a győzelmet. És a helyiek segítették a lázadó erőket.

- Meghalt valaki?

- Igen - habár ez vitatott. Voltak sérülések és pár halál, de mivel túl nagy szerepe volt benne a kormánynak, az igazságot homály fedi. Kubában az igazságot olyan gyakran definiálják újra, hogy mára már semmit sem jelent.

- Vannak látnivalók a Santa Clara-i csata környékén?

Talán beleveszem a teljesen elhanyagolt cikkembe.

- Ellátogathatsz a vasúti sínekhez, ahol a csata zajlott, a vagonokhoz, valamint a buldózerhez, amely kisiklatta a vonatot. Santa Clara Che kegyhelye. Van egy múzeum a

városban, és egy mauzóleumban van eltemetve a saját óriási bronzszobra alatt. Ez volt a legutolsó, legfontosabb csatája a kubai forradalomnak, és ő vezette, nem Fidel.

- Ez fájhatott.

Luis felnevet.

- Igen, azt képzelem. Már látod, miért van annyi spekuláció a kettejük közti acsarkodást illetően; aggályok, hogy Che hagyatéka beárnyékolja a szakállasét; gyanú, hogy Fidel szerepet játszott a halálában Bolíviában.

- Szeretném megnézni, ha lehet. Megnézni a várost, átérezni, milyen a hely, ahol harcoltak.

- Ez nem csak arról szól, hogy megtaláld a tökéletes nyughelyét a nagyidnak, igaz? A magad számára is keresel valamit - mondja Luis, és ismét rám pillant.

- Azt hiszem. - A körülöttünk elterülő vidéki tájat nézem. - Azért jöttem ide, hogy megismerjem a családom történetét, hogy megtaláljam a tökéletes helyet a nagymamám hamvainak szétszórásához, de most jobban össze vagyok zavarodva, mint valaha. Mikor földet ért a gépem, azt hittem, hazaérkeztem. Annyira vagyok kubai, amennyire amerikai is vagyok, amennyire spanyol, mégsem jártam itt mostanáig. Nincsen kézzelfogható kapcsolatom ezzel a hellyel; a nagymamám és a nénikéim tartották életben számomra Kubát, és most nincs már köztünk a nagy, Isabel halott, a megmaradt nénikéim egyre öregebbek, és a kubaiság érzése kezd egyre megfakulni. Persze, van egy erős kubai közösség Dél- Floridában, és beszélek spanyolul, és szülővel

meg egy vödör vízzel köszöntöm az új évet, és *lechon asadót* eszem, meg Celia Cruzt hallgatok, de az egészben van valami céltalanság. Semminek sem vagyok határozottan a része, a lábam nem is érintett kubai talajt harmincegy éves koromig. És most, hogy itt vagyok? Sokan továbbléptek. Kuba most már modern ország gazdag történelemmel, új kultúrákkal és élményekkel. És én nem vagyok a része. A családomból senki sem az. Elmentünk, és nem volt lehetőségünk visszatérni, és az állandóság állapotában ragadtunk az Egyesült Államokban. Mindig csak várunk, reménykedünk, töprengünk, imádkozunk, hogy felébredünk, és meglátjuk a szalagcímet a hírekben, hogy Fidel meghalt, hogy a kormány belátta, hogy borzalmas hibát vétett, hogy a dolgok visszaállnak a régi kerékvágásba. Száműzöttekként ez a remény be van ágyazódva a lelkünk mélyére, születésünktől tanuljuk... „Jövőre Havannában!” Mindig ezt a pohárköszöntőt mondjuk, mert ez az álom sosem válik valóra. És ha egy nap mégis valóra válik, akkor mi lesz? Oroszok laknak a felmenőim által épített házban. Mihez térünk majd vissza? A mi országunk ez még egyáltalán, vagy feladtuk, amikor elmentünk? Próbálom megérteni, hol van az én helyem ebben az egészben. - Veszek egy mély levegőt, egyre nagyobb a feszültség a mellkasomban. - Sétálok ezeken az utcákon, és elnézek a tengerre, és azt akarom érezni, hogy idetartozom, de látogató vagyok itt, egy vendég a saját országomban.

Luis megfogja a kezem.

- Akkor tudod, milyen kubainak lenni - mondja Luis. - Mindig olyasmit akarunk, amit nem érhetünk el.

Jó időt megyünk, egy órával korábban érünk Santa Clarába, mint amikor Magda vár minket. Először a Trend Blindadóba megyünk - a Santa Clara- i csata fordulópontjának állított emlékműhöz, mikor Che meg a lázadó erői kisiklatták a páncélvonatot, melyen Batista hadseregének utánpótlása érkezett, ezzel végleg legyőzve őket.

- Két fő törekvése volt a Santa Clara- i csatának - magyarázza Luis - a Che által vezetett csatában, hogy elfoglalják a vonatot, ebben egy kis csapatnyi embere vett részt. A nagyobbik része Loma del Capiro mellett harcolt.

Kifizetjük a belépőt, és gyorsan körbejárjuk a helyet. Készítek pár képet - a hírhedt sárga buldózert fotózom le, amely kisiklatta a vonatot, a vasúti kocsik törött babákként hevernek körülötte.

Megpróbálom magam elé képzelni itt a férfit a nagymama leveleiből, ahogy a kezében tartja az aknavetőt, mely most a falra van rögzítve egy üvegszekrényben. Vajon a nagyira gondolt, miközben harcolt? Tudott róla, mennyire meghatározza majd ez a csata Kuba jövőjét?

Kikerüljük a múzeumot és a mauzóleomot, ahol Che van eltemetve, habár a szobrát nem lehet nem észrevenni, ahogy lebámul ránk, kész bronzkolosszus.

Elmegyünk a Loma del Capiróhoz, a hírhedt dombhoz, ahol a csata második szakasza zajlott le. Az a pluszelőnye

van, hogy lenéz a városra, átfogó képet nyújtva Santa daráról.

Két zászló leng felettünk - a kubai zászló és Fidel Július 26. Mozgalmának zászlaja. Alattuk terül el a város, ahol a csata zajlott.

Minden elfeledettnek és elhanyagoltnak látszik, az épületeket megrongálták, siralmas állapotban vannak. Turisták ténferegnek mindenfelé, képeket készítenek, és különféle nyelveken beszélgetnek.

- Az itteni eseményekre majdnem hatvan évvel ezelőtt került sor, és mégis olyan személyesnek érződik az egész - sűgom oda Luisnak, és lehorgasztom a fejem, hogy kizárjam a tömeget.

Belenézek a szemébe, kutatom, igyekszem kiolvasni az érzelmeket a tekintetéből. Időnként annyira zárkózott, ért hozzá, hogyan rejtse el a gondolatait és az érzéseit. Gondolom, egy ilyen országban az ilyesféle védőpáncél szükségszerű - a különbséget jelenti élet és halál között. De azért vannak jelek - mindegy, milyen jó ebben, az érzései ott időznek a felszín alatt, a szenvedély és a meggyőződés a hangjában félreismerhetetlen.

ő is egy másféle Kuba után sóvárog.

Magda Villarreal egy kicsi lakásban él a Parque Leoncio Vidal mellett. Az otthona egy a sok összezsúfolt lakás közül egy omladozó homlokzatú, zömök épületben. Megmásszuk az emeletére vezető lépcsőket; a lakásának körülményei éles kontrasztban állnak a Rodriguez-házzal Miramarban.

Még a folyosón is hangzavar van, a falak csak kevés magánéletre adnak lehetőséget az itt élőknek. Alig meghatározható illat száll a levegőben, a padló, a plafon és a falak is tartósan nyirkosak. A lépcsőház szeméttel van teleszórva. A korlát helyenként repedezett és törött, a lépcsők csorbák, járólapdarabkák hiányoznak mindenhol.

- Ilyen...

- A legtöbb kubai lakóház? - fejezi be Luis, a hangneme gyászos, a hangja halk. Bólintok. - Még rosszabb. Kubai mércével ez egyáltalán nem rossz.

Még egy olyan országban is, ahol elvileg mindenki egyenlő, világos az egyenlőtlenség azok között, akiknek kevés van, és azok között, akiknek még kevesebb.

Luis bekopogtat Magda lakásának ajtaján, aztán várunk, egyre hangosabbá válnak a léptei, ahogy a padlón lépdel, majd megáll. Kitérül az ajtó, és egy alacsony, sötét bőrű és ősz szálakkal tarkított, sötét hajú nő köszönt minket a túloldalon.

Sosem láttam róla képet, egy sem maradt, de ugyanazt a felismerést tapasztalom meg most, mint amikor Ana Rodriguezt láttam meg először.

Könnyek gyűlnek Magda szemébe.

- Elisa kislánya, hát eljöttél hozzám.

Remegő kézzel fogja meg a kezemet, a törékeny ujjai megragadnak, reszketeg a fogása, a karkötők a csontos csuklóján csörögve érnek össze.

- Sosem gondoltam volna, hogy bármelyiküket is viszontlátom még, és most itt vagy. - Mosolyra görbül az ajka.
- Úgy nézel ki, mint a nagyanyád. - Csillog a szeme. - És talán egy kicsit úgy, mint Beatriz.

Felnevetek, a hangot elnyomják a torkomat szorongató érzelmek.

- Ezt már hallottam. Nagyon köszönöm, hogy meghívott minket az otthonába.

Magda betessékel minket az aprócska lakásba, int, hogy foglaljunk helyet. Egy pillanatig Luisszal beszélget, Anáról kérdezi, nyilvánvaló a hangjában a szeretet. Körülnézek a lakásban, mialatt beszélgetnek; a hely tele van családtagok és barátok bekeretezett fényképeivel. Egy fehér abrosszal leterített asztal áll a sarokban, a tetején festett szobrocskák. Osztóznak a helyen néhány fényképpel, egy feszülettel, rózsafüzérrel, számos gyertyával, valamint egy csészével, melyben mintha víz lenne.

Castro vágya ellenére, hogy kitiltsa a vallást Kubából, az emberek megtalálták a módját annak, hogyan tisztelegjenek a hitük előtt, mind a havannai székesegyház padjaiban, mind itt, ezzel a felajánlással a kegyelmes isteneknek és istennőknek. Csendes dacolás ez, ugyanakkor erőteljes is.

Magda elnézést kér egy pillanatra, majd italokkal tér vissza. Elhelyezkedik a velünk szemben lévő székekben, az anyaga már kirojtosodott a széleken. Ránézésre sosem mondtam volna meg, hogy annyi idős, amennyi, és a viselkedése is úgy egy évtizeddel fiatalabb nőre vall.

Az összes történetben, melyeket a nagy Kubáról mesélt nekem, Magdával kapcsolatban arról a nőről beszélt, aki felnevelte, egyfajta pótyanyaként, és most már értem, hogy ez egy újabb dolog, ami közös volt bennem és nagyiban - az életünket erős nők alakították, akik sajátjukként neveltek minket.

Válaszolk Magda kérdéseire a nénikéimről, a nagyiról, és elmesélem neki nagymama hamvainak történetét. A korábban rám törő érzés, a gyász, most nincs jelen ebben a kis szobában, helyette inkább öröm tölt el, ahogy a családomról beszélek. Könnyedén el tudom képzelni a nagyit magam mellett, ahogy bele- beleszól ebbe a beszélgetésbe, és bizalmas információkat és történeteket oszt meg. Hallom őt Magda hangjában, látom őt Magda szemében. Ilyen a halál - mikor az ember azt hinné, hogy valaki már távozott, futó pillanatokra azért ott van azokban, akik szerették, és hátramaradtak.

Luis mellettem ül, az eszpresszóját iszogatja, a jelenléte megnyugtató. Eltelik egy óra, mialatt felzárkózunk egymás életéből, aztán megkérdezem Magdát a levelekről.

- Van néhány kérdésem a nagyiról. Ana úgy gondolta, ön talán némi fényt deríthetne rájuk.

- Hogyne, mit szeretnél tudni?

- Kaptam egy dobozt, mely a nagy holmijával volt teli. - Mesélek neki a levelekről. - Tudott a férfiről?

- Igen. - Előredőlök a széken. - Nos, tudtam pár dolgot - pontosít. - Azok az utolsó napok - az utolsó napjaik Kubában

- szívet tépők voltak Elisa számára. Az utolsó nap, mikor láttam...

Egy könnycsepp csorog le az arcán.

- Mi történt?

Magda felsóhajt.

- A család elment. Borzalmas nap volt. Természetesen nekünk nem lett volna szabad tudnunk róla. Úgy tettek, mintha csak elutaznának valahová. Ez rájuk vallott... a dédnagy- anyádra meg a lányokra. Hogy Európába vagy Amerikába menjenek vásárolni. Óvatosak voltak, csak annyi kellett volna, hogy a rossz ember hallja meg és ismétlje el a rossz szót. Különösen egy olyan család számára, mint a Perez. - Szakáll jelet mutat a kezével az állán. Mind tudjuk, hogy ki a szakállas. *Fidel*. - Én viszont tudtam, mikor a lányok arcára néztem. Először Isabel viselte a legrosszabbul. A vőlegénye hátramaradt. Isabel sosem volt az a fajta, aki az érzéseiről beszélt. Végül aztán a testvérei kiszedték belőle, hogy mi bántja, és megnyílt előttük, de kellett hozzá idő. Beatriz dühös volt - folytatja Magda. - Mindig fel volt paprikázva valami miatt. A dédnagyapád őt szerette a legjobban; mindegy mennyire igyekezett úgy tenni, mintha egyenlő mértékben szeretné a lányait, ezt látni lehetett. Az örületbe kergette, de az apjuk szerette, összevesztek a dolgozószobájában a távozásuk előtti este. Nem akartam hallgatózni, de nem lehetett nem meghallani - az egész ház őket hallgatta. Beatriz nem akart elmenni, nem akarta megadni Fidelnek azt az örömet, hogy nyert. - *Ez Beatrizra*

vall. - Maria volt a kislány, természetesen. A lányok mind igyekeztek védeni őt, amennyire csak tudták. Alejandro... - Elcsuklik a hangja, miközben keresztet vet maga előtt. Gombóc nő a torkomban. Úgy megszoktam már, hogy a nagy- nagybátyám neve ugyanezt a reakciót váltja ki a húgai között. - A nagyid volt a kedvencem - súgja Magda összeesküvőn. - Akkoriban nem voltak gyerekeim, még nem ismertem a férjemet. Elisa éppen annyira az enyém is volt, mint a dédnagyanyádé. Azokban az időkben a dadák nevelték a gyerekeket. Nem úgy, mint most. Én szárítottam fel Elisa könnyeit. A karomban tartottam, mikor fájdalmakat élt át. És azok után, ami azzal a fiúval történt...

Megdobban a szívem.

- A forradalmárral?

- Igen.

- Kérem! Mit mesélt róla magának?

Magda arckifejezése elkomorul.

- Problémás volt, tudtam az első pillanattól kezdve, hogy megemlítette.

- Elárulta magának a nevét?

- Nem. Soha nem mondta meg.

Csalódottság lesz úrrá rajtam. Idáig jutottunk a kutatásunk során, hogy aztán ismét ott találjuk magunkat, ahonnan kiindultunk.

- Először természetesen nem akart mesélni róla, de aztán nem nagyon volt más választása - folytatja Magda. - Félt, és segítségre volt szüksége a kisbabával.

Kellett egy pillanat, mire felfogom a szavait, hogy kihalljam őket a fületem előntő fehér zajon át.

- Bocsánat, hogy mondta?

Magda pislog.

- Azt feltételeztem, ez az oka annak, hogy érdekel az a fiú, a kisbaba.

- Miféle kisbaba?

HUSZADIK FEJEZET

Elisa

Örület, hogy a világ mennyire meg tud változni egyetlen szempillantás alatt, hogy néhány órányi különbség a mindent jelentheti. Az egyik pillanatban még 1958 volt, és a világ egyféle volt, aztán percek teltek el, 1959 lett, és a világ, amit ismertünk, odalett.

A reggel fénye megerősíti, amit múlt éjszaka tudtunk meg. Batista elmenekült, minket pedig itt hagyott azoknak a kezében, akik vidékről, a Sierra Maestráról vonultak be Havannába. Vajon Pablo is velük van? Mi lesz a bátyámmal? Az ő visszatérésük az egyetlen halvány reménysugár ebben az egészben, és én most ebbe kapaszkodom.

Pletykák szivárognak be a nap során. A szomszédok nincsenek otthon, átjönnek Ana szülei, mindenki a televízió és a rádió köré gyűlik, igyekeznek megítélni, mi fog történni. Azt mondják, visszajönnek a harcosok, csak úgy ömlenek a hegyekből, fegyvert cipelnek, és olajzöld katonaruhát viselnek, lobog a hosszú, durva szakálluk. Úgy tűnik, mintha a győzelem őket is éppen olyan váratlan meglepetésként

érte volna, mint minket többieket. Úgy tűnt, Batista elkerülhetetlen, és mindig szenvedni fogunk tőle. Fidel egy fenyegető ismeretlen.

A házban ülök a szüleimmel, a testvéreimmal, és semmiségekről beszélgetünk.

„Nem, én nem tudtam, hogy Mendozáék elmenekültek Batistával. Milyen kár, hogy nem tudtunk elköszönni.”

A munkások sztrájkolnak, a város ünnepe, ám a mi utcánk Miramarban hátborzongatóan csendes, leszámítva az elszivárgó szomszédokat. Mindenki egy barát barátját idézi, mikor valamilyen információt közöl, mindenki egyfajta szakértelemmel beszél, mintha náluk lenne a jövő térképe.

Délutánra már nem bírom tovább, összeszorul a gyomrom, szédülés tör rám hullámokban, és friss levegőre vágyom. A házban olyan a légkör, mintha egy betegszobába lenne zárva az ember. A szobámba menekülök, átveszek egy nadrágot és egy pamutblúzt, és felhúzom a legpraktikusabb pár szandálom.

Kopogtatás hallatszik a hálósobám ajtaján, és Magda jön be, éppen amint befejezem az öltözködést, elkerekedik a szeme, ahogy végignéz rajtam.

- Biztos hogy nem.

Meg sem próbálom tagadni, mi a szándékom, ehhez már túl jól ismer engem.

- Látni akarom, milyenek az utcák.

Meg akarom keresni Pablót.

A szája határozott, helytelenítő vonallá szorul össze.

- Én el tudom mesélni neked, milyenek. Ugyanolyanok, mint Machado idejében. Nem akarsz kint lenni abban a felfordulásban.

- Csak egy pillanatra. Kérlek, ne szólj a szüleimnek.

- Mi ez az egész? Komolyan?

El akarok menni a házba, ahol Pablo szállt meg, mikor utoljára a városban járt. Tudni akarom, hogy visszatért-e Havannába. *Látnom kell őt.*

- Van egy barátom. Harcolt Santa darában.

- Elisa...

Csakis Magda képes úgy kimondani a nevemet, hogy késztetést érzek, hogy bevalljam az összes bűnömet.

- Több pusztán barátnál - suttogom.

- Mit műveltél?

Elszorul a szívem az aggodalomtól a hangjában. A szüleimtől ítélkezésre számítanék, de Magda esetében csak aggodást találok.

Egyre erősebben szorul össze a gyomrom.

- Szerelmes lettem.

Magda lehunyja a szemét, az ajka úgy mozog, mintha imádkozna.

- Jó ember - tiltakozom.

- Veszélyes játékot játszol. A családod...

- Tudom. Csak azt akarom látni, hogy biztonságban visszatért-e. Hogy jól van-e.

A többit nem árulom el neki, vannak dolgok, melyeket még nem állok készen elmondani.

Magda a fejét ingatja, és keresztet vet maga előtt.

- A szentek óvjanak minket.

A Paseo del Pradón sétálok, Magda mellettem jön, belém karol, arcán aggódó kifejezés. Nem számít, mennyire igyekeztem meggyőzni őt, hogy maradjon otthon, nem lehetett lebeszélni. Senki észre sem vette, hogy eljöttünk - olyan mértékben lekötötte őket Batista kivonulásának története.

Magda minden egyes lépéssel gyorsabban halad, a tekintete körbesuhan. Az utcák zsúfoltak, emberek beszélgetnek és nevetgélnek, mindenütt a sztrájk bizonyítékait látni. Az emberek egyértelműen készen állnak arra, hogy hősként köszöntsék Fidelt. Beszélgetésfoszlányokat hallok meg - valaki disznókat engedett szabadon a maffia egyik kaszinójában.

Kalapál a szívem, ahogy egyik utcából a másikba fordulunk be, mígnem elérünk az épülethez, ahol Pablo szállt meg. Két labdázó gyerek ül az első lépcsőn, mellettük egy kutya fekszik. Magda bejön utánam, nem hajlandó egyedül hagyni engem, mikor felmegyek a lépcsőn a második emeletre.

Ismét szédüléshullám tör rám, és már bánom, hogy nem ettem az ebédből, melyet anyám szolgált fel korábban a házban - egyetlen falat után fűrészpör íze volt a számban. Remeg a kezem, mikor elérek Pablo ajtajához, és bekopogtatok a fán.

Magda rosszallása a lakóház állapotát illetően az arcára van írva.

Senki sem felel.

Ismét bekopogok, ezúttal hangosabban, kezdek kétségbe esni. Kinyílik a Pablóéval szemben lévő ajtó, egy nő dugja ki a fejét, a tekintete végigfut Magdán és rajtam.

- Mit akarnak? - kérdezi.

- A férfit keresem, aki itt lakik.

A tekintete összeszűkül, gyanú homályosítja el.

- Hetek óta nem járt itt senki.

Csalódottság lesz úrrá rajtam.

- Ha visszajön, megmondaná neki, hogy kereste egy nő?

A nő megrántja a vállát, mielőtt becsukja maga után az ajtót, egy gyermek sírásának hangja tölti meg a folyosót.

Nekidőlök a falnak.

- Végeztél? - kérdezi Magda. - Ez nem az a fajta környék, ahol lenni akarsz, mikor beesteledik.

Bólintok, a szemembe bánat könnyei gyűlnek.

Elhagyjuk az épületet, végigmegyünk az utcán, a kocsink felé tartunk. A tömeg mintha megduzzadt volna, mióta bementünk a házba, egyre több és több ember torlaszolja el az utcákat, a hangjuk egyre hangosabb, megnövekedett az örület.

Átkozom az ostobaságomat, a butaságot, amely az utcára vitt, hogy megkeressem Pablót.

Feszült a hangom.

- Haza kell jutnunk.

Még sosem láttam ilyennek a várost - örömteli örület ez, de akkor is örület. Egy ütőt lengető férfi odarohan egy

parkolóórához, újra meg újra lecsap rá, eltorzítja az arcát a heves elszántság.

Puff. Puff

A benne lévő aprópénz csilingelve összezsugorodik, mielőtt a gép felborul, a földnek csapódik, és pénzérmék ömlenek ki a betonjárdára. Megrohanják az emberek - gyerekek és a szüleik - , felkapkodják a pénzt.

Ami a leginkább meglep, s ami a leginkább megrémít, az a düh. Mintha szorosan lezárva tartották volna az érzelmeiket, hagyva, hogy a düh éveken át csak gyűljön, és féken tartsa Batista politikája, Batista számos igazságtalansága, és most, hogy elment, a dühük áthelyeződött, és fenyeget mindent, ami az útjába kerül.

Magda erősebben fog, amint a lépteink megnyúlnak, a csőcselék pedig egyre csak duzzad.

Mennyi idő még, mire a parkolóóra helyett ránk kezdenek el figyelni?

Zakatol a szívem, mikor elérünk a kocsihoz, a kezem remeg, ahogy küzdök az ajtó kinyitásával. Két próbálkozásomba kerül lenyomni a kilincset, és kinyitni az ajtót. Remegnek az ujjaim, ahogy beülök a sofőrülésbe, és beindítom a kocsit.

- Annyira sajnálom. Nem lett volna szabad ma megpróbálnom elmenni otthonról. Fogalmam sem volt, hogy ilyen lesz.

- Ilyen volt '33- ban is Machadóval - mondja Magda gyászos hangon. - Mindig rosszabb, mielőtt jobb lenne.

Félek, hogy igaza van, és felbugyog bennem a düh, azzal fenyeget, hogy túlcsordul. Dühös vagyok az emberekre az utcán, dühös vagyok Batistára, Pablóra, a bátyámra. Mit okoztak ennek az országnak?

Hallgatunk a visszaúton, és csak akkor érzek valami békéhez hasonlót, mikor már ismét a házunk biztonságában vagyunk, ismét a kapuk mögött, és ez is rövid életű. Mennyi idő, míg ideér az erőszak?

Magda utánam jön a hálósobámba, mellém ül, miközben én az ágyra rogyok.

- Ígérd meg, hogy nem mész ki így többet.

Bólintok, émelygэшullám tör rám.

- Ígérem.

- Az a fiú...

Túl régóta cipelem már ezt a titkot, és muszáj elmondanom valakinek. Kibuknak belőlem a szavak.

- Terhes vagyok.

Igazán bizarr dolog, hogy az ember tizenkilenc éven át ismeri a testét, megszokja a szokásait és a furcsaságait, aztán csak úgy váratlanul megváltozik.

Lassan kezdődött néhány héttel azután, hogy utoljára láttuk egymást Pablóval - a késztetés, hogy napközben ledőljek, a keserű íz a számban, az állandó émelygэш. Lemondtam a kedvenc ételeimről olyasmikért, amiket korábban sosem szerettem, az érzelmeim felfokozódtak. Mire kimaradt a vérzésem, már tudtam. Késett, és nekem

sosem késik, és a testem minden kételyt kitörölt az elmémből.

Magda körülöttem sertepertél most, hogy tud a babáról, több étellel akar megetetni, mint amennyit képes lennék lenyelni, unszol, hogy dőljek le, simogatja a hajamat, imádkozik mellettem.

Még ha aggódok is a kisbaba és a jövőm bizonytalansága miatt, Kuba jövőjének problémái óriásinak tűnnek. Fidel dr. Manuel Urrutia Lleót nevezte ki ideiglenes elnöknek, de mindenki azt mondja, hogy úgyis Castro mozgatja majd a szálakat. A repteret lezárták, senki sem repülhet ki az országból. A sofőrünk mondta, hogy amerikai turistákat látott a Nációnál Hotel előtti gyepen ülni, bőröndjeik a kezükben, az arcukon félelem és düh. Végül hajóval evakuálták őket Key Westbe. És nemcsak a reptérről van szó - az egész országban általános a sztrájk. Apánk egész reggel dühösen telefonálgatott, próbálta kideríteni, mi lesz a munkásaival.

A gengszterek kinyitották az El Principe ajtajait, és hagyták elmenekülni a rabokat. Havannán úrrá lett az örület.

A házunkban vagyok, egy selyemkanapén ülök az elegáns nappalinkban, nehéz aranykeretes festmények vesznek körül.

- Kifosztották az El Encantót - mondja anyám, az ajka feszes vonallá szorul össze. Nem létezik számára nagyobb bűn, mint haute couture darabok tönkretétele.

Elképzelem, hogy az a sok ruha, melyeket mi próbálgattunk fel nemrég, most különféle lakásokban vannak

elszórva Havanna- szerte, és olyanok viselik, akik a magazinokban csodálták őket. Régen úgy véltük, némi varázs rejlik azokban a ruhákban; vajon ugyanez a varázs átragad az új tulajdonosaikra is?

- övük az összes kaszinó is - mondja apám. - Senki sem tesz semmit, hogy megállítsák őket - a katonaság, a rendőrség, egyszerűen mind feladták. Harc nélkül átadják az országunkat - dörgi.

- Ide is eljönnek? Értünk? - kérdezi Maria.

Anyám elsápad.

- Ne mondj ilyet. Soha ne mondj ilyet - csattan fel.

- Mit? - Maria rémültnek látszik. - Pénzt akarnak, nem? Nekünk van pénzünk.

Apám nem foglalkozik vele.

- Most az utcákon járőröznek. Azt mondják, a Július 26. kiteszította a rendőrséget. - Kivörösödik az arca. - Az emberek táblákat tesznek ki a házukra, hogy köszönetét mondjanak Fidelnek. Miért? Komolyan azt gondolják, hogy ő a mi oldalunkon áll? Békéről meg demokráciáról papol, miközben arra készül, hogy az ellenségei teteméből lakmározzon. Mindannyiunkból bolondot csinált, jegyezzétek meg, amit mondok, és sokkal rosszabbtól tartok még a hónap vége előtt.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

Zöld egyenruhák, valamint szakállak egyenletes áramlásaként rajzanak be a városba. Fegyvert tartanak a kezükben, és én megborzongok a hideg fekete fém láttán, és attól, ahogyan a környezetüket méricskélük, mintha Havanna a Július 26. Mozgalom tulajdona lenne. Jól kezelik a győzelmüket, de hát a győztesek mindig megengedhetik maguknak a boldogság luxusát.

Pablót keresve minden arcot megvizsgálók, kutatom őt, és ugyanannyira reménykedem, hogy megtalálom, mint amennyire félek tőle.

Félek, hogy megszakad a szívem, ha meglátom az arcát, és a testét abban a gyűlöletes katonaruhában. Ám a hiányának is megvan a maga fájdalma. Biztos, hogy eljön hozzám, igaz? És a bátyám - senki sem tudja, merre van Alejandro, és mit csinál. Összeállt a Július 26.- tál? Vagy az ellenségük?

Elárasztanak minket a képek Fidelről, ahogy a város felé menetel, ráérősen, elnyújtva a kilencszázhatvanhat kilométeres utat, ahogy egy ragadozó élvezi ki a gyilkolást. Az émelyítő érzés a gyomromban nem hagy alább.

- Elismerték Fidel kormányát - mondja apám.

- Kik? - kérdezi anyám.

- Az amerikaiak.

- És a választások?

- Tizennyolc hónap vagy két év múlva. - Apám szája megfeszül. - Addig is az elnök - akit Fidel irányít - eltávolított minden Batista által kinevezett politikai figurát. A kabinetje néhány tagja külföldi követségeknél keresett menedéket. Másokat letartóztattak. - A többit nem mondja, de tudom, mi az igazság. *Másokat pedig agyonlőtt a kivégzőosztag.* Apám elhatar egy sor nevet, férfiakét, akik ott ettek anyám hírhedt párizsi étkezőasztalánál, akik mentolos cukorkát és édességeket adtak nekünk gyerekkorunkban, férfiakét, akiknek a fiaival táncoltam, akiknek a lányait jól ismertem. Anyám kiáltásai elnyomják a többi nevet. A hasamra vándorol a kezem, a tenyerem védelmezőn nyugszik a selyemanyagon. Miféle világra szülöm én ezt a gyereket? - Befagyasztották Batista tisztviselőinek a vagyonát - mondja apám.

Anyám szeme riadtan kerekedik el.

- És a befektetéseink?

- Nem nyúlhatnak a külföldön lévő pénzhez. Ez is valami. A Nemzeti Bank elnökének is annyi. Ugyanez a helyzet a Mezőgazdasági és Ipari Bankkal. - Megint csak apám barátai. - Azt mondják, Batista most Santo Domingóban van, Trujillónál húzza meg magát. - Akkor jó társaságban van. A dominikai elnök régi barátja Batistának, és éppen olyan zsarnok is. - Batista legtöbb közeli tanácsadója vele van,

kivárák ennek az egésznek a fejleményeit, míg már biztonságos lesz visszajönni.

Apám nem mond többet, de hallok a hangjában a kimondatlan aggodalmat, a vívódást. Menjünk, vagy maradjunk?

Aznap este odagyűlünk a televízió elé, csendes a szoba, mialatt Fidelt nézzük, ahogy beszédet mond a Camp Columbiában, a havannai katonai laktanyában. Több ezer ember lehet ott, több tízezer, több százezer. Tengernyi kubai veszi körül őt, akik úgy néznek rá, mintha ő lenne a válasz mindenre, amiben reménykedtek, amiért imádkoztak.

Egy héttel korábban egy másik ember állt ott, majd kisurrant az országból, melyet sok éven át irányított. Itt hagyva minket ezzel. Korábban tankok és teherautók gördültek végig a városon, mintha egy támadó sereg szállna meg éppen minket, és nem a sajátunk szabadítana fel. Megnyitották a Camp Columbia kapuit, és a teret most Fidel honfitársai, átlagos kubaiak töltik meg. Eljöttek, hogy lássák Fidelt - a Messiásukat. Még mindig viszonylag ismeretlen Havannában, afféle Robin Hood- alak, de egy fontos dolgot tudnak róla: ő nem Batista. Gyűlölték Batistát.

De világos, hogy Fidel sem a megváltó.

Havannában nincsenek szentek.

Másnap reggel felébredek, és az ég fakóbb, a levegő sűrű és émelyítő, a múlt esti látvány lepelként borul az egész városra.

Csatlakozom a testvéreimhez az étkezőben a reggelihez; a szüléink eltűntek valahol a házban. Fidel minél inkább megveti a lábát az országban, a szüleim annál inkább meghátrálnak.

Mit tett volna a kalóz ősünk? Fegyvert ragadott, és harcolt volna? Vagy fogta volna a csinos kis francia feleségét meg a gyerekeket, és sietve biztonságosabb vizekre evezett volna a nagy hajóján?

Minden egyes nappal egyre többen mennek el - apám barátai, Batista barátai. Fidel meg a támogatói megszállottan igyekeznek megtisztítani az országot mindenkitől, aki a régi rezsimhez kötődött, de mi történik akkor, ha mindenki vérét kiontották már, aki Batistához hű? Kire csapnak le legközelebb?

Iszapízű az étel a számban, a gyomrom és a baba lázadoznak, de kényszerítem magam, hogy lenyeljem a kiadós reggelit.

Túlzott csend honol a házban. Az evőeszközeink a csontporcelánt karistolják. Úgy tűnik, csak Maria elégedett azzal, hogy csendben üljön, elnyomva egy- egy ásítást a falatok között. Mi, többiek mintha sokkos állapotban lennénk. Az utcákon ünnepelnek az emberek, az ország vidám hangulatban van.

Mi itt a házban, és sok hasonló házban is így van, túlságosan félünk ahhoz, hogy kimerészkedjünk, félünk a kopogtatástól, aggódunk, hogy végül elérnek a nevünkhöz a listán. Félünk elmenni, félünk maradni.

- Miss Elisa? - A szobalányunk, Charo áll az étkező ajtajában tágra nyílt szemmel. - Egy férfi jött magához - suttogja, a tekintete körbesuhan, kétségtelen, hogy anyánkat keresi.

Meghallom a „férfi” szót, és minden más eltűnik. A testvéreim valahol a háttérben kérdéseket tesznek fel nekem, de én nem hallom őket. Azt sem hallom, amit Charo mond még, mielőtt eltolom magam az asztaltól, és átsétálok - majdnem futok - a házon keresztül.

Itthon van! Most már minden rendben lesz! Biztonságban van! Életben van! A hasamra vándorol a kezem, a gyermekünket cirógatja, a másik kezem az ajtót nyitja, alig várom, hogy lássam Pablót, hogy a karjába omolhassak.

Először megcsap a napfény, olyan erős, hogy szinte már vakító, kegyeskedik áttörni a felhőkön, és megmutatni magát. A valahol a távolban ujjongó emberek hangja tompa morajlás, de az is a semmibe vész.

Egy férfi áll a kapuban lehorgasztott fejjel, olajzöld katonaruhában és hozzáillő sapkában, arcának alsó felét szakáll borítja.

Megdobban a szívem.

Felé sétálok, a lábam most már gyorsabban mozog, köveket ver fel a kocsifelhajtón.

Itthon van. Most majd összeházasodunk. Annyira örülni fog a babának. A többit majd kitaláljuk.

Itthon van, és csakis ez számít.

Felnéz, ahogy közeledem, sötét tekintete komoly, és azon nyomban megtorpanok, zavarodottság lesz úrrá rajtam. A rám bámuló szempár nem Pablóé. Kell egy pillanat, mire felismerem az arcot, és egy újabb pillanat, hogy ráleljek a szavakra, hogy áttörjenek a memóriám zugain.

„Ha bármi történik velem, míg távol vagyok, Guillermo megkeres téged. De erre nem fog sor kerülni, mert hazajövök hozzád, Elisa. Maga Batista sem tudna távol tartani.”

Harminccentire a kaputól megállók, könnyek gyűlnek a szemembe, rogyadozik alattam a térdem.

- Annyira sajnálom - mondja Guillermo, és onnantól már nem hallom a többi mondandóját a fülemet elöntő fehér zajtól, miközben a testem a földre omlik.

Pablo halott, Havanna halott, és én is halott vagyok.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Marisol

Az utasülésen ülök, és a szélben lengedező pálmafákat nézem. Nem beszélek. Magda fogott mindent, amit a családomról hittem, és a feje tetejére állította az egészet. A férfi, akit nagyapámként ismertem, akiről az apám azt hiszi, hogy az apja, egyáltalán nem is az. Helyette a biológiai nagyapám Fidel egyik embere - volt - , aki a kubai forradalomban harcolva halt meg, aki az életét adta mindazért, amit a családom ellenez. Már a pusztá tény is nehéz volt megemésztennem, hogy a nagygi egy forradalmárt szeretett, de ez...

- Gondolod, hogy a nagyapád tudott róla? - kérdezi Luis. - A kisbabáról?

Igyekszem visszaemlékezni azokra az alkalmakra, mikor együtt láttam őket, hogy hogyan bánt velem és az apámmal, a nővéreimmel, a szeretetre, melyet mindannyiunk irányában mutatott.

Nagyapám egyike volt azoknak az embereknek, akikkel a nagygi akkor találkozott, mikor megérkezett az Egyesült

Államokba; a családja részt vett a kubai száműzöttmozgalom korai időszakában, segítettek az újonnan érkezőknek, hogy hozzászokjanak az egyesült államokbeli élethez, miután Castro átvette a hatalmat. Nagyapám szülei - a déd- nagyszüleim - az 1933- as kubai forradalom idején távoztak Kubából, mely akkor Machado elnököt őrzi ki, egy tábornokot, aki Spanyolország ellen harcolt a kubai függetlenségi háborúban.

Nagyapám az Egyesült Államokban született, és az ő történetei nem Kubáról szóltak, hanem inkább arról, hogy figyelte, Florida miként növekszik és változik az évek során. Mikor Perez dédnagypapa meghalt, a cukorbirodalmának vezetését - melyet a Fidel Castro meg a honfitársai keze között lelt halálából támasztott fel - nagyapámra hagyta. így hát a Perez Cukrot az 1800- as évekbeli indulása óta most először egy Ferrera vezette, nem egy Perez.

Nagymama szerint viharos volt a kapcsolatuk. Nagyapám az első pillanatban beleszeretett, ahogy meglátta őt a nappaliban ülni a család egyik barátjának a házában, Miamiban. Mindössze egy hónapjába telt, hogy meghódítsa, és miután sikerült, a felhajtást elkerülve, egy egyszerű kis ceremónia keretén belül egybekeltek a városházán. Egyszer megkérdeztem, bánja- e, hogy kihagyták a nagy, flancos esküvőt.

„Azok nehéz idők voltak, Marisol. Többé már nem gondoltunk ruhákra és partikra. Gyászoltunk - az országunk, a családunk, a barátaink elvesztését.”

És most már egy kicsit jobban értem, miért volt olyan sietős a nagyinak. Terhes és hajadon volt egy olyan korban, mikor hatalmas botrányt okozott volna ezzel, és valószínűleg még több bánatot a családjának.

- Tudnia kellett róla - felelem. - A nagyfi nem hallgatta volna el előle. Az ilyesmit nem. Ráadásul az apám hónapokkal azután született, hogy az Egyesült Államokba jöttek. Nagyapám gyanította volna a baba fogantatásának ideje alapján. - Magda elmesélte, milyen mély volt nagymamám gyásza, mikor megtudta, hogy a szerelme meghalt Santa darában. Csak elképzelni tudom, milyen lehetett ez a nagyinak - tizenkilenc évesen, terhesen, egy forradalom kellős közepén, megtudni, hogy a férfi, akit szeret, a gyermeke apja, halott. Kire bízhatta volna a titkait ezek után? Kényszerítették, hogy elhagyja a legjobb barátnőjét és a nőt, aki lényegében felnevelte őt Kubában. A dédnagyszüleim kétségtelenül dühösek lettek volna, és szégyenkeztek volna, különösen amiatt, hogy ki volt a kisbaba apja. Nem csoda, hogy a nagyapám mellett kötött ki. Vajon ő kérte meg, hogy tartsa titokban az apám apjának kilétét, vagy magától döntött így? - Bárcsak...

Elcsuklik a hangom, és nem tudom befejezni a gondolatot, az érzések padlóra küldenek.

Bárcsak tudtam volna az igazságot. Bárcsak lett volna lehetőségem ismerni a biológiai nagyapámat, a nagyfi szavaival hallani, hogy mit érzett iránta.

Szerettem a nagyapámat, és bár nem emlékszem rá valami jól, az emlékeimben egy jó ember él, a nagyszüleim házasságára pedig szeretettel teli házasságként gondolok. De ez a szükség, hogy tudjam, hogy megértsem, honnan származom, iszonyúan erős késztetés.

Luis beindítja a motort, és kihajt az útra. Visszapillantok Magda házára; elérhetőséget cseréltünk, és megbeszéltük, hogy kapcsolatban maradunk.

- A nagymamád nagyon bátor lehetett, hogy ennyi veszteséget túlélt - mondja Luis lágy hangon. - Ráadásul olyan fiatalon.

- Az volt.

- Erre büszkének kellene lenned. És őrá is. Akárhogy is, erős vér csörgedezik az ereidben. Olvastad a nagyidnak írt leveleit. Miféle ember volt?

Fel lehet mérni egy ember személyiségét tíz vagy húsz levél alapján? Nem tudom. Íróként mindenkinél jobban tudom, hogy a szavak és az érzelmek milyen könnyen manipulálhatók. De ismerem a nagyit, és nem tudom elhinni, hogy olyan férfit szeretett volna, aki nem volt méltó rá.

- Jó ember volt. - Felidézem a nagyinak írt szavait, a szenvedélyes tollvonásait a papíron. - Álmodozó. Harcos.

- Akkor büszkén nevezheted őt a felmenődnek.

Ennyire egyszerű lenne? Megvédte az örökségét a halál? Ha végigélte volna a forradalom eseményeit és mindent, ami utána következett, felszólalt volna Fidel visszaélései ellen, vagy ő maga is szörnyeteggé változott volna?

A határ hős és gonosz között veszélyesen ingatag.

- Sajnálom, hogy meghalt - mondja Luis. - Hogy nem sikerült megtalálnod, ahogy szeretted volna.

- Én is.

Ennyi. Nincs több felfedezni való válasz, csupán kérdések. Sosem lesz esélyem megismerni az embert, akinek a vére az ereimben csörgedezik. A családomnak ez a része már nincs többé, ahogy a nagymama sincs.

Mikor a szerelme után kutattam, még élt bennem a remény, úgy éreztem, egyfajta célja van az utamnak azon túl, hogy megtaláljam a végső nyughelyét. Most csak az ismeretlen létezik, és természetesen, a kapcsolatombizonytalansága Luisszal.

Az ajkához emeli az összefonódó ujjainkat, megcsókolja a kezemet.

- Minden rendben lesz - mondja, mintha csak olvasna a fejemben kavargó gondolatokban.

- Valóban?

- *Ojalá.* - Elmosolyodom, a szó mögötti lelkidet valami annyira kvintesszenciálisan kubai, valami annyira éppen csak reményen túli, mely teljes mértékben rajtunk kívül létezik. - Ez fontos nekem, Marisol - mondja Luis, a korábbi szavait visszhangozva a hotel liftjében.

Kis repedés keletkezik a szívemen.

- Ez nekem is fontos.

A visszaút alatt Havannába Luis átkarolja a vállamat, az ajka időnként a halántékomhoz ér, a lábunk egymáshoz

préselődik, a profilját tanulmányozom.

- Mozduljunk ki este - javasolja Luis, ahogy közeledünk a városhoz. - Csináljunk valamit, ami elfeledteti veled ezt az egészet.

- Randira gondolsz?

Luis felnevet.

- Igen, egy igazi randira. Valahol útközben sikerült egy kicsit fordítanunk a helyzeten. Elmegyek érted, és elviszlek vacsorázni - semmi elegáns, de ígérem, hogy az étel maga lesz a tökély. - Rám kacsint. - Éppenséggel ismerek pár jó *paladart*. Utána elmehetünk táncolni.

Elvigyorodom.

- Te táncolsz?

Valahogy nem igazán tudom elképzelni az udvarias, némileg komoly Luist, ahogy táncol. Másfelől viszont...

- Időnként - mondja Luis egy apró mosoly kíséretében. - Ne mondd el senkinek, de nagyanyám még kiskoromban megtanított.

- Nálunk is hasonlóan történt. Régi lemezeket játszott a nappalijában, és együtt táncoltunk. Először borzalmasan ment - vallom be.

- És most? - heccel Luis.

- Ismerek egy- két mozdulatot.

- Most még kíváncsibb vagyok. Segítenem kell a többieknek előkészülni a vacsora felszolgálásához, mivel a tegnapit kihagytam, de talán utána elmehetnénk?

- Az remek lenne.

Mikor visszaérünk a házhoz, elköszönünk egymástól, én pedig leteszem a táskámat a szobámban, majd lemegyek a ház szívébe - a konyhába - , ahol Ana épp vacsorát készít a *paladar* vendégeinek.

Elmosolyodik, mikor meglát.

- Milyen volt a kiruccanás? - kérdezi, és az arcomra nyomott puszival köszönt.

- Gyönyörű - felelem. Nem állok készen elmondani neki, amit Magdától tudtam meg, még magam is emészttem a hírt.

- Segíthetek vacsorát készíteni?

Ana egy nyelvcsettintéssel elintéz.

- Nem, nem. Megoldom. Már majdnem kész is. Ma paellát szolgálunk fel.

Érzem, hogy a sárga rizs és a tenger gyümölcseinek illata betölti az aprócska teret. Ugyanolyan típusú hatalmas serpenyője van a tűzhely tetején, amelyet a nagyi is használt a paella készítéséhez.

- Hogy döntik el nap mint nap, hogy mi legyen az étlapon? - kérdezem.

- Attól függ, mit sikerül beszereznem a piacon. Ha talállok csirkét, akkor aznap *arroz con pollót*** eszünk. Ha vannak tenger gyümölcsei, paellát készítek. Természetesen korlátozva vagyunk az élelmiszerhiány miatt, de azért elboldogulunk.

- Biztosan nagy kihívás.

Ana elmosolyodik.

- Én szeretem, ha van egy kis kihívás. Segít kreatívnak lennem az étlappal, és a vendégek is boldogok, mert mindig van valami változatosság. Ez nem egy könnyű vállalkozás; mikor a kormány beindította a *paladar* rendszert, sokan vágtak bele, és sokan buktak el. Az adó és az engedélyek díja csődbe viheti az embert. Arról nem is beszélve, hogy az ember kitalálhat egy étlapot, de aztán csúfosan belebukhat, ha nem találja meg hozzá az alapanyagokat. Napokat lehet tölteni olyan egyszerű dolgok után való kutatással, mint a tojás vagy a tej. Sok vendégünk, az idelátogató turisták nem értik, milyen kihívásokkal nézünk szembe. Azzal a mércével mérik az éttermünket, amelyet a szülőhazájukban szoktak meg, de elboldogulunk, hála a kubai leleményességnek. - Ana rám kacsint. - Az sem árt, hogy itt van nekünk Luis, hogy szaxofonon eljátssza a *La Bayamesát*. Kitevesszük a falra a fényképeket, melyeket a férjem készített a forradalom korai időszakában, és abban szolgáljuk fel az ételt a vendégeknek, ami még megmaradt a nagyanyám legszebb porcelánjaiból. A romantikus kubai élményért jönnek ide, és mi meg is adjuk nekik. - Én is ezért jöttem volna ide? A „romantikus kubai élményért”? Hazudnék, ha nem látnám be, hogy élt egy elképzelés a fejemben arról, hogy milyen lesz itt. Azt mondogattam magamnak, hogy nyitott leszek, hogy nem hagyom majd, hogy a történetek, amelyeket hallottam, a családom nézőpontja a száműzetésről elhomályosítsa a benyomásaimat a valódi Kubával kapcsolatban. Meg voltam győződve arról, hogy kétféle narratívát találok majd itt - a

miénket és az övéket, és hogy az igazság valahol a kettő között helyezkedik el. De nem gondoltam volna, hogy ennyire rossz lesz a helyzet. Az összes vita fókusza a Kubával való viszony megnyitásáról és az embargó eltörléséről mindig azon volt, hogy a sziget turistaparadicsom, mely örökre az időbe fagyott. Nem gondoltam, hogy az emberek még mindig ennyit szenvednek, nem értettem a mélységét és a széleskörűségét a problémának, amelyekkel a kubaiak szembenéznek. Ana ferdén rám pillant. - Ha már szóba került Luis. - A hangja elcsuklik egy pillanatra. - Elisa meg én régen arról beszélgettünk, milyen lesz az életünk, mikor idősebbek leszünk. Elképzeltük, hogy koszorúslányok leszünk egymás esküvőjén, együtt neveljük a gyerekeinket. Régen úgy képzeltek, hogy a gyerekeink legjobb barátokként játszanak majd együtt, hogy talán még egymásba is szeretnek. Jó titeket együtt látni.

- Mi nem... - Azt sem tudom biztosan, hogyan fejezzem be a mondatot. *Nem vagyunk együtt? Nem vagyunk szerelmesek?* - Nem tudom, hogyan lehetnénk együtt - mondom inkább.

- Legyen hited, Marisol. Jók lehetnek egymásnak. Meglehet, hogy most lehetetlennek tűnik, de higgy nekem, sosem tudhatod, mit hoz a jövő.

Luis jön be a konyhába Ana beszédének végszavára, egy öleléssel és puszival köszönti a nagyanyját. Lefoglalom magam a paellával, csak kevergetem odafigyelés nélkül, hogy lefoglaltam a kezem, miközben lángol az arcom. Vannak

dolgok, amiket még meg kell vitatnunk, beszélgetések, amelyekre nem állok készen. Hamarosan elmegyek - mi történik, mikor elmegyek? Kapcsolatban maradunk egymással, vagy szépen lassan elmúlik, ami köztünk van, miután visszatérünk a normális életünkhöz?

Ana kimegy a vendégekhez, és mi ismét kettesben maradunk.

Luis azonnal odalép hozzám, és homlokon csókol. Rám mosolyog, ahogy megáll a kezem kevergetés közben.

Az ujjai a tarkómat cirógatják. Megint elpirulok.

- Ideges vagy - mondja Luis, és úgy tűnik, mulattatja a gondolat.

- Igen.

- Miért? Korábban nem voltál ideges.

- Egy kicsit mindig is ideges voltam, de fura érzés ebben a házban lenni úgy, hogy itt van a nagyanyád, Cristina, az anyád. Senkinek sem akarok problémát okozni. És aztán ott van a többi is. Nem akarok belekezdeni valamibe, amit nem tudok befejezni; nem tudom, mit csinálok itt - vallom be. - Azért jöttem, hogy eltemessem a nagymamát, és most minden összekuszálódott. Van egy nagyapám, akinek a létezéséről nem is tudtam. És te... Azért jöttem ide, hogy cikket írjak a turistáknak ajánlott helyszínekről, erre a fejem most politikával és igazságtalansággal van tele; egyedülállóként és gondtalanul jöttem ide, és most azt kockáztatom, hogy itt hagyom a szívemet. Mintha Kuba

felébresztett volna bennem valamit, és nem tudom - nem akarom - elnyomni.

- Tudom. - Luis egy sóhaj kíséretében hátralép. - Bonyolultak a dolgok.

- Igen. - Megfordulok, és kutakodva belenézek a sötét szemébe. - Ez jól megy neked - suttogom.

- Mi megy jól?

- Elrejtteni, mit érzel és gondolsz. Bizonyos dolgokat illetően nyitott könyv vagy, de más dolgokban... - Elcsuklik a hangom. - Nehéz olvasni benned.

- Tényleg rejtély, Marisol? - Lehunyom a szemem annak hallatán, ahogy a nevem elhagyja a száját, ahogy felgyorsul a pulzusom, az izgatott érzéstől a gyomromban. Mikor kinyitom a szemem, Luis még mindig ott áll, a tekintete szinte belém hatol, az arckifejezése kifürkészhetetlenebb, mint valaha. Luis felém lép, az ajka a homlokomhoz ér, az ujjai végigszántanak a hajamon, majd visszalép, és a tűzhely felé int. - Majdnem kész a vacsora. El tudsz készülni egy óra alatt? - Már nyitom a számat, hogy válaszoljak neki, de épp Luis anyja, Caridad jön be a konyhába, és nagy puffanással egy kupac tányért tesz le az apró pultra. Luis karja az oldala mellé esik. Lángol az arcom, ahogy lélegzem egy nagyot, és a levegő átsüvít a tüdőmön. - El akarsz indulni úgy egy óra múlva? - kérdezi megint Luis halkan.

Bólintok.

Caridad tekintete végig követ, ahogy elhagyom a helyiséget.

¹⁸ Csirkéből készült kubai rizses hús.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Elisa

Meghalt Santa darában. Bátran harcolt. Kevés más dolog van, amire emlékezhetnék róla, leszámítva az emlékeket, amelyekbe most kapaszkodom, a leveleket, és a néhány kézzelfogható jelét annak, hogy igaz volt, és hogy szeretett engem.

És aztán ott van a kisbaba.

Két napot töltök ágyban. A testvéreim fedeznek, nem tesznek fel kérdéseket, ám az aggodalmuk nyilvánvaló. Csak Magda tudja az igazat, csakis Magda tudja, milyen mértékű a félelmem és a szívfájdalmam. Az ágyam mellett ül, a hajamat simogatja, próbál rávenni, hogy egyek és igyák.

- A kisbaba kedvéért - suttogja.

Árnyékok közt lebegek, a napfény bevillan, majd elillan, a ház zaja körülvesz, az utca hangjait meggyűlöltem.

Néhány nappal azután, hogy a világomat szétszaggatták, kikényszerülök az ágyból. Újabb krízissel kell megküzdünk - a forradalmakat nem nagyon izgatják az összetört szívek és a szétzúzott álmok.

Végül elértek apám nevéhez a listán.

Anyám a kanapén zokog, mikor lemegyek a földsztintre, Isabel és Beatriz ott ül mellette. Maria a szobájában van Magdával. Egyre nehezebb őt megvédeni ettől az egésztől.

- Mi történt? - kérdezem. Mindig attól félttem, hogy Alejandro lesz az, akire felfigyelnek, Alejandro, aki nem félt erősen kritizálni Fidelt, aki túlságosan közel merészkedett a lángokhoz. De az apánk...

Beatriz válaszol nekem.

- Che Guevara elment az irodájába.

Ó, hogy én mennyire rühellem azt az argentint. Épp elég rossz már az is, hogy Fidel úgy tesz, mintha az övé lenne az ország, de Che még csak nem is kubai, még tovább tetézve ezzel az igazságtalanságot.

- A La Cabanába vitte - mondja Isabel gyászos arckifejezéssel.

Batista börtönét Fidel börtönévé alakították. Ez ám a forradalom!

- Mikor?

- Ma reggel - feleli Beatriz sápadtan. - Csak ennyit tudunk.

Az új szabadság és demokrácia szerint, melyet Fidel hoz el Kubának, addig tartják bent, ameddig csak akarják, és azt tesznek vele, amit csak akarnak.

Haladás.

Félek, hogy a bennem forrongó düh egy nap egyszerően csak kitör, nem tartja bent tovább se selyemruha, se kesztyű.

- Meg fogják ölni - suttogja anyám.

- Nem fogják - mondja Isabel, ám a szavaiból hiányzik a meggyőződés.

Lehet, hogy megölik.

Egy könnycsepp csorog végig az arcomon, aztán egy újabb, áthatolva az engem körülvevő ködön. A Pablo halála miatti gyászom egyszerre olyan luxus, amelyet nem engedhetek meg magamnak.

- Mit fogunk tenni? - kérdezi anyám.

Elhagyjuk Kubát.

Meglep a gondolat, de van benne logika; a parkolóórát szétverő tömeg, a fosztogatás képe ismét elárasztja a gondolataimat. Ez a hely többé már nem biztonságos számunkra, és ha az apámra fáj a foguk, vajon mennyi idő, míg értünk is eljönnek? Mennyire lesz biztonságban a gyermekem - minden, ami Pablóból maradt nekem - Havannának ebben a változatában?

Hol van Alejandro?

- Várunk - mondja Beatriz gyászos hangon.

Másként telik az idő most, hogy többé már nem Batista van hatalmon. Régen amiatt panaszkodtam, hogy a napjaimat partik és monotónia tölti ki; most terrorral vannak tele, és vágyakozom a napok után, mikor a legnagyobb problémámat az jelentette, melyik kalap áll a legjobban. Apánk marad a La Cabanában, és minden egyes nappal egyre több a kivégzés, és semmi hír Alejandróról. A szüleim barátai közül egyre többen hagyják el az országot, az Egyesült Államok és Európa felé veszik az irányt. Egyre több

ember megy el, mi mégis várunk, várjuk, hogy megtudjuk, mi lesz apánkkal, egy üzenetre várunk a bátyánktól, várunk, várunk, mindig csak várakozunk.

Anyánk nagybátyja meglátogatja apánkat, és azt a hírt hozza, hogy még mindig életben van, bezárva egy nyirkos, sötét cellába. Isabel és Beatriz anyánk mellett ül, a kezét fogják, miközben a nagy- nagybátyánk gyászos kifejezéssel az arcán friss híreket közöl apánk állapotáról.

Napok telnek el, egy hét, mígnem az otthon várakozás éppen olyan utálatossá válik, mint az alternatívája, és máris a fenevad gyomrában találjuk magunkat.

A börtönt erődnék építették a tizenennyolcadik században, hogy védelmet biztosítson az angol kalózzal szemben, később pedig katonai laktanyává alakították át. Az argentin vezeti - Che Guevara - , ugyanaz az ember, akiről egyszer Pablo mesélt nekem. A barátja, a bajtársa.

A kőerőd előttünk magasodik, Beatriz keze az enyémet szorongatja.

- Ez rossz ötlet - suttogom, a kezem a hasamra vándorol. Mozdulat közben észbe kapok, és hagyom a karom a testem mellett lógni. Az émelygés teljes erővel visszatér, a mai reggeli máris újra felbukkan.

Könyörtelenül tűz le ránk a nap.

- Szívesebben maradtál volna inkább a házban? - kérdezi Beatriz.

Nem, de többé már nem csak én vagyok. Nemet kellett volna mondanom, mikor Beatriz megkért, hogy kísérem el.

Kihúzza magát, tekintete a magasba törő kőerődön, az arcán ismerős kifejezés - a küldetésben lévő Beatriz veszélyes dolog.

- Itt várj meg.

- Megőrültél? - pisszegem le. - Nem mehetsz be oda egyedül.

- Mit javasolsz, mit tegyek?

- Embereket ölnek, Beatriz. Rémisztő rendszerességgel.

Düh lángol a tekintetében; Beatriz haragja is éppen olyan veszélyes lehet.

- Van valaki, aki esetleg segíthet nekem - mondja.

Ha Beatriznak kapcsolatai vannak a La Cabanában...

Megragadom a karját, magam felé húzom őt.

- Közöd van a Július 26. Mozgalomhoz?

- Dehogysis. - Megvetéstől csöpög a szó. - De ismerek valakit, akinek igen.

- Egy barát az? - Lehalkul a hangom. - Egy szerető?

- Közel sem. - Beatriz tekintete visszatér a kőerődre, mintha egy kellemetlen feladathoz acélozná meg magát.

Borzongás fut végig a gerincemen az arckifejezésének vadságától. őt aztán senki nem tántorítja el.

- Majdnem egy hét eltelt. Ki tudja, hol van Alejandro? - Elcsuklik a hangja. - Ki tudja, életben van- e még egyáltalán? És az apánk - mi mást tehetnénk? Meg kell próbálnom.

- Beatriz...

- Kérlek!

Elengedem, mert nincs más választás - ha ma nem engedem, hogy bemenjen, akkor visszajön, és megpróbálja holnap. Az értelem már mindannyiunkat elhagyott, én magam azonban már nem rendelkezem azzal a luxussal, hogy meggondolatlan döntéseket hozzak. A kisbabám már így is elvesztette egy szülőjét a forradalom miatt. Egyedül rajtam áll, hogy biztonságban legyen a gyermekünk.

A La Cabana árnyékában állok, nézem, ahogy az én bátor, gyönyörű, önfejű nővérem besétál az erődbe. Szinte már irigylem Beatriztól a függetlenségét, a bátorságát, a vakmerőségét. A terhességem most először teljes erővel hat rám. Annyira Fidelre fókuszáltam, aztán meg Pablo halálára, most pedig apám bebörtönzésére, hogy a kisbaba csak egy absztrakt koncepció volt.

De most már elönt az érzés, hogy anya leszek. És egyedül fogom felnevelni ezt a gyermeket.

Egyszerre rémisztő felelősség és hatalmas öröm.

Katonák mennek el mellettem, zöld katonaruhájuk rendezetlen, a tekintetük először rám, aztán Beatriz elvonuló alakjára vándorol. A nevetésük visszhangzik a levegőben.

Az émelygés megint alkalmatlan időben tör rám.

Imádkozom, szavakkal a gyerekkoromból, melyeket többet használtam az elmúlt néhány hónapban, mint egész életemben összesen. Imádkozom Beatrizért, az apámért, a bátyámért, a születendő gyermekemért, most már mindannyiunkért.

Percek telnek el, majd egy óra. A rideg valósága annak, hogy talán Beatrizt is elveszítettem, hogy apánk talán sosem tér vissza hozzánk, olyan erővel ér el, mely minden egyes elmúló pillanattal nő. Hogyan fogjuk eltartani a családunkat nélküle? A nagy- nagybátyánk vajon befogad majd minket? Vagy egy másik távoli családtag? Hogyan fogjuk ezt túlélni?

És éppen akkor, mikor a pánikom elér egy elviselhetetlen szintet, Beatriz kísétál. Lehetetlen megmondani, sikerrel járt-e, vagy sem; Beatriz győzelem és vereség esetén is ugyanúgy jár.

Nagyon közel áll hozzám, gyászos az arckifejezése.

- Nem sikerült kihoznom őt. Habár láthattam. Megsérült, de jól van. Dühös rám, amiért eljöttem. - Nyel egyet. - Tíz másik férfival dugták egy cellába. Mint az állatokat.

- Mit fognak tenni vele?

- Nem tudom. - A hallgatása másról árulkodik.

- Beatriz.

- Embereket lönek agyon. Naponta háromszor. Óraműpontossággal. - Gyilkossá válik az arckifejezése. - Che szereti tartani a napirendjét.

Ezúttal tényleg elhányom magam, a reggelim tartalma a földön landol alattam.

Beatriz azon nyomban ott terem, csendben, a hátamat simogatja, eltűri a hajamat az arcomból.

- Mi van veled? - kérdezi, és szigorú a tekintete, miután kiegyenesedem.

A fejem ingatom, megtörölöm az ajkam a zsebkendővel, melyet a táskámból húzok ki, fanyar ízt érzek a számban.

- Ez nem alkalmas idő.

Habár hamarosan az lesz. Meddig tudom még elrejtetni ezt a titkot? Mennyi súlyt bírunk még el a vállunkon, mielőtt összeomlunk?

Úgy tűnik, Beatriz egyelőre elfogadja a válaszat, ám a tekintete fürkésző.

Maszatos a szája sarka, élénkvörös rúzs az arcára van kenődve.

Megborzongok.

- Mi történt odabent?

Beatriz a fejét rázza, zárkózott a tekintete.

- Jól vagyok. Ez nem alkalmas idő - mondja.

Átkarolom, szükségem van erre a pillanatnyi vigaszra.

- Most mihez kezdünk? - kérdezem tőle.

- Hazamegyünk. És várunk.

Egymásba karolunk, elfordulunk az erődtől. Remeg a lábam.

Mögöttünk lövések hangjával telik meg a levegő.

Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc.

Magamban számolom őket, miközben könnyek ömlenek le az arcomon.

Életemben először tudom, milyen igazán gyűlölni, teljesen elönt az érzelem, minden mást megsemmisít, ami az útjába kerül. Aztán a gyűlölet eltűnik, olyan gyorsan, ahogyan jött,

és új érzelmeket hagy maga után, melyek kezelésére nem vagyok felkészülve.

Tucatnyi módja van annak, hogy az ember elárulja az országát - be nem tartott ígérekkel, bukott politikával, egy kivégzőosztag hangjával, ahogy golyókat pumpálnak az emberi húsba. És aztán ott van a csendes árulás - mind közül a legalattomosabb. Arra tanítottak, hogy okosak vagyunk, ha egyszerűen csak elviseljük Batistát. Azt tanították nekünk, hogy hosszú távú játékot játszunk, odadörgölözünk a hatalomhoz, hogy megtarthassuk az előkelő otthonunkat, a jachtklubtagságunkat és a pezsgővel teli partijainkat. Azt gondoltuk, hogy a rezsim méltatlansággal nem érintenek minket.

Azt mondogattam magamnak, hogy Pereznek lenni többet jelent, mint kubainak, hogy a felelősségem a családom iránt, hogy azt tegyem, amit elvárnak, hogy az a nő legyek, akinek a szüleim látni akarnak, többet jelent, mint harcolni azért, amiben hiszek, felszólalni Batista zsarnoksága ellen.

És egész idő alatt úgy tettünk, mintha az életmódunk rendben lenne, ám az általunk létrehozott „paradicsom” valójában egy törékeny üzlet volt egy szeszélyes ördöggel, és a talaj elmozdult és megrepedt alattunk, elpusztítva a világ számunkra ismert formáját.

Fidel megmutatta nekünk, mibe kerül a hallgatásunk. A veszélyét annak, hogy túl sokáig vártunk, hogy felszólaljunk, annak a veszélyét, hogy egy másik hang hangosabb, mint a miénk, mert minket túlzottan lefoglalt, hogy az általunk

teremtett buborékban éldegéljünk ahhoz, hogy felfogjuk, hogy Kuba többi része megváltozott, és hátrahagyott minket.

Bűntudatot és szégyent érzek.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Marisol

Aznap este vacsorához öltözködöm Luisszal, fejben a még hátralévő napjainkat - három - számolom, azt akarom, hogy ez az este különleges legyen, a legtöbbet akarom kihozni az együtt töltött időből. Luis éppen akkor kopogtat az ajtómon, mikor felvettem a piros ruhámat, a parfüm illata, amellyel befújtam magam, belengi a levegőt.

Kinyitom az ajtót, és az ott álló Luis látványa fogad, rám mosolyog, a tekintete végigsuhan a külsőmön, a kezében egy csokor napraforgó.

A Rodriguez-házból a Malecónra sétálunk, fogjuk egymás kezét, az ujjaink összefonódnak. Mikor elérünk a víz széléhez, vesz két üveg Presidentét egy kocsis árustól. Leülünk a kőszegélyre, a lábunk a víz felett lóg, amint az a kőnek csapódik, a tenger a csupasz vádlimat permetezi.

Lemegy a nap, átalakítva ezzel a tájat, mialatt a helyiek kijönnek a promenádot szegélyező, omladozó épületekből, zenét és nevetést hoznak magukkal. Luis egyik karjával átöleli a vállam, közelebb húz a testéhez, a fejem befúrom a

nyaka hajlatába. Az ajkam végigsiklik a bőrén, sós íze van. A hajam repked körülöttem a szélben.

- Ez hiányozni fog - mondom, ahogy elfordulok Luistól, és elnézek a tenger felé. Olyan érzés, mintha csak az imént értem volna ide, most pedig már nincs is hátra sok idő. Belepottyantam ebbe a váratlan világba, és hosszan tartó a hatása. Többé már nincs kedvem kubai éttermekről és ételekről írni; arra vágyom, hogy forradalomról, száműzetésről, veszteségről írjak. Sóvárgok, hogy Kuba jövőjéről írjak. Vágyom rá, hogy visszatérjek.

Hogy térhetnék vissza Miamiba, és folytathatnám az életet, amelyet korábban éltem, most, hogy minden megváltozott?

Luis erősebben szorít, élesen fújja ki a levegőt. Nem válaszol nekem, mit lehet erre mondani? Remélem, hogy hamarosan visszatérhetek, remélem, hogy az itteni helyzet folyamatosan javulni fog, imádkozom, hogy az országaink közti korlátok idővel csökkenjenek. Ki tudja? Mi csak egy kicsi ország vagyunk egy tragédiákkal teli világban.

Azt akarom, hogy legyen lehetőségem többet megtudni a nagyapámról, hogy újra lássam Anát, hogy felfedezzem a sziget azon részeit, melyeket még látnom kell. És persze itt van Luis is.

Maga felé fordítja a fejem, és egy heves csókkal rabul ejti a számát. A kezem a szíve felett pihen, az ujjaim az inge anyagát markolják.

Elég férfival voltam már, elég idős vagyok hozzá, hogy felismerjem, ez a dolog kettőnk között más, mint eddig bármi

más, hogy a szívemet oly módon ejtették most rabul, ahogyan még soha. Sosem éreztem még ilyen azonnali kötődést valakihez, nem tapasztaltam még ilyen felismerést, mint mikor két darabka hallhatóan egymásba pattan.

Mögöttünk valaki éljenez és nevet, a hang beszivárog a háttérzajba, a világom most csupán ennyi.

Szeretlek.

Igazságtalannak tűnik ez a szó, teherként helyezném rá, póráz lenne, melyhez túl sok kötöttség tartozik. Az életünk nem is különbözhetne jobban, és nehezemre esik elképzelni őt, ahogyan az én világomban él, éppen annyira, amennyire lehetetlen azt látnom, hogy én itt élek. A részem, amelyik arra vágyik, hogy valamiféle kötődést érezzen ehhez a helyhez, azt kívánja, bár képes lennék figyelmen kívül hagyni a felismerést, hogy ez nem az otthonom. Ez nagymama földje, az örökség, mely formál engem, ám a modern verzió valami teljesen más, valami, amit nem igazán tudok beazonosítani, bármennyire is szeretném, hogy sikerüljön. A családom sorsa megváltozott, és miközben ez a múltunk - és remélhetőleg a jövőnk - , a jelenünk nem lehet.

És mégis ez az a hely, ahol a nagyfi nyugodni kíván, a hazájában, mely oly szenvedélyesen uralta a szívét - az ország volt az, vagy a férfi? Vagy e kettő emléke olyan kibogozhatatlanul összekapcsolódott, annyira egymásba gabalyodott, hogy már lehetetlen volt megmondani, hol végződött az egyik, és hol kezdődött a másik? Itt, a

Malecónon szeretett belé, a szavakat, melyeket elsuttogtak, elvitte a szél, miközben a tekintetüket a tengerre szegezték.

- Min gondolkodsz? - kérdezi Luis.

- A nagymamámon. Az itteni életén.

- Nem maradt túl sok időm eldönteni, hol szórd szét a hamvait.

- Tudom. - Kinézek a vízre, a nap végleg lebukik. - Nem tudok nem arra gondolni, mi lett volna, ha a szerelme nem hal meg, ha lett volna esélyük egy közös életre. Elválasztotta volna őket a forradalom, vagy eléggé szerették volna egymást ahhoz, hogy megoldják?

Luis az ajkához emeli az összekulcsolt kezeinket.

- Nem tudom.

Én sem.

Bemegyünk Vedadóba, sötét utcákon sétálgatunk, a turisták kényelmesen behúzódtak a hotelekbe, a helyiek javában kint vannak a városban. A város turisták által kedvelt részein található giccses bárók és az állam által üzemeltetett éttermek nélkül a kubaiak maguk gondoskodnak a szórakozásukról, rögtönzött táncos multságok törnek ki a járdákon, gyerekek gyűlnek körökbe, játékokat játszanak, a nevetésük zengése belengi az estét.

Luis csak vigyorog rám, a kezem a kezében.

- Most megízlelheted az autentikus kubai élményt.

- Hová megyünk?

Luis egész este a játékosság és a komolyság között ingadozott, és ezek a pillanatok, mikor boldog, és ugrat, az

abszolút kedvenceim.

- Majd meglátod - válaszolja egy kacsintás kíséretében.

Egy kocsi fordul be az utcán, két ragyogó fényszóró izzó fényében fürdet engem.

Megáll.

Luis odahúz magához, a testét így a jármű és közém helyezi.

Ez nem olyan klasszikus kocsi, mint amilyeneket most már megszoktam Havannában - csillogó krómozás, bőr, élénk színek, domboruló vonalak. Ez fekete, szögletes, csúnya, régi, méghozzá olyan értelemben, amely se nem bájos, se nem nosztalgikus.

Luis keze a derekamon megfeszül. Aztán leejti.

Két férfi száll ki a kocsiból.

Hétköznapi ruhát viselnek, nehezen meghatározható öltözetet, mely normális körülmények között nem keltené fel a figyelmem. Habár a járásuk olyan, mintha egyenruhában lennének, és azzal a fajta céltudatossággal lépkednek, mely a hivatali hatalom jutalma. Meglehet, hogy nem jelvényt lengetve közelítenek felénk, de nincs különbség. Fontosak. Hatalommal rendelkeznek.

Még ha a sírban fekszik is, akkor sem kétséges - ezek Fidel emberei.

Olyan gyorsan történik minden - a fényszórók villogása, a nehéz fém kocsiajtók nyílásának és csapódásának hangja, a cipők léptei a repedezett járdán, Luis hangja, amint a

nevemet mondja, a benne rejlő figyelmeztetés egy üvöltést burkol suttogásba.

- Marisol...

Luis ellép tőlem, ott hagy egyedül álldogálva a járdán, a kezem az oldalam mellett lóg. Csupán néhány lépés az egész, de ennyiből el is lökhetett volna magától. Együtt voltunk, és már nem vagyunk. Kubai vagyok, nem vagyok kubai.

Luis háttal áll nekem, de egyértelműen látszik a feszültség abban, ahogy a vállát tartja, a köztünk lévő távolságban. Az őt és a felé tartó férfiakat ennyiből akár egy elektromos kerítés is körbevehetné - az utcán senki sem figyel ránk, mindenfelé néznek, csak Luisra meg a férfiakra nem, sem rám, a járásuk egyre szaporábbá válik, a lábuk messze viszi őket a körülöttük lévő veszélytől. Nyilvánvaló az erőfeszítés, melyet azért tesznek, hogy ne nézzenek felénk.

A férfiak megállnak Luis előtt. Halkan beszélnek, és csak kis részleteket tudok kivenni a szóváltásból, de az is elég.

Magukkal viszik Luist. Nem tudom, hová.

Luis nem néz vissza rám, ahogy beszáll a kocsiba. Nem fordul meg, és kérelem, hogy mondjam meg a családjának, hová viszik, nem kér meg, hogy hívjak neki ügyvédet. Nem tiltakozik, vagy próbálja meg legyűrni őket, mintha beletörődött volna a dolog elkerülhetetlenségébe.

A kocsik csikorgó kerekkel elindul, és Luis eltűnik, a sötét jármű elhajt a havannai utcán, és én ott maradok, és azon tűnődöm, mikor tér vissza - ha egyáltalán visszatér.

Zakatol a szívem, az útlevelem lyukat éget a táskámba. Menjek el az amerikai nagykövetségére? Vagy menjek vissza a Rodriguez-házba, és mondjam el Anának és Caridadnak, hogy mi történt? Percekkel korábban biztonságban éreztem magam, és boldog voltam itt Havannában, Luisszal. Most rettegek.

Vedado utcái többé már nem tűnnek olyan barátságosnak, az este egyre sötétebb, és kétlem, hogy segítség nélkül megtalálom a visszavezető utat Miramarba. Fogjak egy taxit? Jelentkezzek be egy hotelbe, és kérjek segítséget?

Újabb kocsi áll meg mellettem. Megragadom a táskám, magamhoz szorítom, igyekszem visszaemlékezni arra, amit az önvédelmi órán tanultam, melyre a nagyi küldött el közel egy évtizeddel ezelőtt.

„Egy szingli lány, aki egyedül él Miamiban, sosem lehet elég óvatos, Marisol.”

Egy vastag nyakú, széles vállú férfi száll ki a kocsiból. Olyan fajta férfinak tűnik, akit a nők parkolóházakban, liftekben szúrnak ki, az a fajta férfi, akitől ösztönösen félnek.

Egy pillanatra leblokkolok, az agyam igyekszik megbékélni a ténnyel, hogy felém tart. Megragadja a karom, a kocsi felé húz, és ekkor robbanok, kézzel- lábbal csapkodom, a torkom mélyéről üvöltés szakad fel.

Fog segíteni valaki?

Aztán még több kéz fogdos, és felemelnek, még mindig csapkodnak a végtagjaim, mikor bedobnak a kocsi hátsó ülésére.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Elisa

Amilyen gyorsan elfogták, a rezsim olyan gyorsan vissza is adja nekünk apánkat, összeverve és véresen, de életben. A megenyhült helyzet közepette is egy ideges állapotban létezőnk; senki sem tudja, miért döntött úgy Fidel, hogy visszadobja őt, mintha túl kicsi hal lenne ahhoz, hogy a rezsim felzabálja, de tűkön ülünk, várjuk, hogy ismét eljönnek- e érte. Talán Fidel túlságosan elfoglalt, nagyobb dolgok kötik le a figyelmét.

A Batista uralma alatti privát kivégzőosztagoktól a nyilvános tárgyalásokig és kivégzéseikig jutottunk Fidel jóvoltából. Épp csak a legminimálisabb mértékű haragot, csak a legkisebb csepp borzalmat tudom megidézni. Tompa vagyok belül - két hete már, hogy Guillermo az ajtónkhoz jött, és közölte, hogy Pablo meghalt, és még mindig olyan, mintha egy rémálomban élnék. Éjjelente újra meg újra elolvasom Pablo leveleit, mintha azok odavarázsolhatnák őt, mintha a papírra írt szavak hús- vér emberré változhatnának

Senki sem figyelmeztetett, hogy a szerelem ennyire fog fájni.

Odagyűlünk a televízió elé, rutinszerűen, és ez most már kezd túlzottan is megszokottá válni. Ami azt illeti, ez már családi esemény, még az anyám is itt van, és nézi. Akármennyire is taszítja ez az egész eljárás - a pusztá gondolata is átok számára annak, hogy a tömeg ítélkezik az elit felett - , mindannyiunkat valamiféle morbid kíváncsiság hajt. Ezt érezték Franciaországban, amint végignézték, hogy a guillotine pengéje bíró, esküdtszék és hóhér is egyszerre?

Manapság elég egy vád, akár egy gyerek szava is, hogy megöljenek valakit. Fidel azt mondja, ezeknek a megmutatása az átláthatóságot szolgálja, hogy nincs semmi rejtegetnivalója, és hogy nem téved - a borzalmat, mely az országunkban történik, valóban láthatja az egész világ.

Mikor siet valaki a segítségünkre? Mikor fogja a világ többi része is elítélni őt?

Végül már túl sok ezt nézni, a televízió erős ragyogása semmivel sem tompítja a szemünk elé táruló csúfságot. Tátott szájjal és elborzadva ülünk, képtelenek vagyunk megszólalni, képtelenek vagyunk megmozdulni. Hány honfitársunk halt meg, mióta Fidel átvette a hatalmat? Ezer? Kétezer? Elsuttogják a nevüket, aztán elfeledik őket, egy kicsit még elidőznek a levegőben, mielőtt örökre eltűnnek.

Végül Beatriz az, aki megtöri a varázst.

- Kapcsold ki a tévét - formed rá Mariára.

Nem lenne szabad ezt néznie. Mégis mit gondolnak a szüleim?

Mindannyiunknak azon kellene lennünk, hogy megőrizzük az ártatlansága fikcióját, hogy megvédjük őt ettől az egésztől. *Nekik* kellene megvédeniük őt. De egészen azóta, hogy Fidel bevonult Havannába, egészen azóta, hogy Batista elment, és minden megváltozott, a szüleim a tétlenség állapotában tengenek.

Maria szeme elkerekedik Beatriz hangneme hallatán; legfiatalabbként egyfajta védettséget élvezett eddig. Mind megtettünk minden tőlünk telhetőt, hogy türelmesek, finomak legyünk vele.

A tévé pislákoló fénye felé fordítom a tekintetem, mielőtt teljesen elsötétedik. Batista támogatóit, akik a katonaságnál szolgáltak, háborús bűnösökként állítják bíróság elé a havannai stadionban. Több tízezren ülnek a tömegben, éljeneznek és hurrognak, fagyaltot és mogyorót esznek, harsogva kiáltanak vérért. Róma vagyunk, és ez a Colosseum, az oroszlánok foga kubai húsba váj bosszúból és sportból, és televízióban közvetítik, hogy az egész nemzet nézze - egyfajta elrettentő tanmeseként.

Legközelebb apám arcát látom majd a tévében? A bátyámét? Ebben az örületben már így is elvesztettem a férfit, akit szeretek. Mikor lesz már vége? Ez nem tárgyalás. Ez nem igazságszolgáltatás. És most Rablóra gondolok, arra, hogy miért harcolt és halt meg. A férfi, akit ismertem, akit szerettem, nem akarta volna, hogy idáig süllyedjünk. Hol van

az alkotmány, amit ígérték nekünk? Batista kegyetlenségének a vége? Lecseréltünk egy diktátort egy másikra, a honfitársaim mégis éljeneznek. Most azt kántálják, „falhoz”, szó szerint a halálát kívánják azoknak, akik Batistát támogatták, azokét, akik szerintük megalázták őket, azokét, akiket a kivégzőosztag előtt kívánnak látni.

Éjjel különös álmok elegye rohamoz meg - Pablo véráztatta keze, Fidel gaz mosolya, katasztrófát beharangozó, tébolyodon fehér galambok, kántáló tömeg, mely a fejünket akarja, Havannát pedig lángba borítani. Magda azt mondja, a baba okozza az álmokat, hogy normális az, hogy erősen hullámozóak az érzelmeim. Gyertyákat gyújt, és imádkozik az istenekhez, de úgy tűnik, Jézust nem izgatja Havanna megmentése.

A stadion eseményei hatással vannak a város lelkületére, s közben telnek a hetek, és januárból február lesz. A szüleim kitörtek az őket körülvevő ködből, és késő esténként sugdolózva beszélgetnek, jóval azután, hogy azt hiszik, a testvéreim meg én már lefeküdtünk. Megváltozott a dinamika a házon belül, mintha a személyzet kollektíván visszatartaná a lélegzetét, várva, hogy bekövetkezzen, aminek be kell.

Ezt Magda is érzi, miközben a család és a személyzet között közvetítve oldja a feszültséget, és mindannyiunkról gondoskodik.

Fürdőt készít nekem, a vizet telepakolja gyógynövényekkel és parfümmel, néhány csepp szenteltvízzel, melyet a havannai székesegyházból csempészett ki.

- Ez majd megvéd - mondja, amint belemerülök a vízbe.

Egyre fogytán az időm, míg még titokban tarthatom a terhességet. A ruháim még jók rám, de csupán idő kérdése, és nem tudok nem arra gondolni, hogy ha más időket élnénk, ha az általunk ismert világ nem omlana össze épp körülöttünk, akkor a szüleim mostanra észrevették volna, hogy valami nincs rendben.

Talán ez az egyetlen szívesség, melyet Fidel valaha tett vagy tenni fog nekem.

Sosem gondoltam volna, hogy lehetséges annyira gyűlölni valakit, amennyire őt gyűlölöm. Minden egyes alkalom, mikor megpillantom, egy arculcsapás. Miért nem tudott ő meghalni Pablo helyett?

Könnyek csorognak le az arcomon, belepotyognak a fürdővízbe, összekeverednek a szenteltvízzel, és azokkal, amiket a pap javasolt Magdának, hogy használjon.

- Csitt.

A hajamat simogatja, és énekel nekem azon a megnyugtató, mély hangján, és én ismét kislány vagyok, biztonságban az ölelésében.

- Énekelsz majd a kisbabának? - kérdezem.

Magda elmosolyodik.

- Természetesen. Ahogy neked és a testvéreidnek is énekeltem. - Megszorítja a kezem. - Megtanítom neked a dalaimat.

Aznap éjjel nem vérről álmodom, nem is Pablo halott szeméről, hanem egy kislányról, az aprócska kezét az

enyémbe fogom, a hosszú haja mögöttem lobog. Addig fésülöm a haját, míg már csillog, befonom, és ő azt kéri, meséljek neki történeteket Kubáról, a családomról. Feszülten figyel, mialatt elmesélem neki a történetünket, és megcsókolom a feje búbját. Szívesen ül ott velem, aztán másnap reggel felébredek, és a veszteség letaglózó érzése meglep, mikor nem találom ott. Nem tudom biztosan, honnan tudom, de tudom.

Szüksége van rám. Rendkívül nagy szüksége.

Talán a fürdő az oka, vagy a jó alvás eredménye, de úgy kelek ki az ágyból, hogy jobban érzem magam, mint már hosszú ideje bármikor. Gyorsan felöltözöm, lemegyek az étkezőbe.

Az egyik szobalány Fidelt hallgatja a rádió a szobájában; kellemetlen a hangját hallani a ház hátsó részéből, az érzés, nem lehet nem úgy érezni, hogy betört a szentélyünkbe. Elegem van már az ostoba beszédeiből, elegem van Fidelből meg az ígéreteiből, melyek sosem fognak valóra válni. Üres szavak Kuba újabb királyától, miután egy önkényuralom helyét egy másik vette át. Szólni akarok neki, hogy kapcsolja ki, de jelen helyzetben senki sem engedheti meg magának azt a luxust, hogy rácsukja az ajtaját Fidelre. Most már mindannyiunk otthonában ott van, akár akarjuk, hogy ott legyen, akár nem.

Pablo álmai arról, hogy visszaállítják az 1940-es alkotmányt, nem többek ennél - csak álmok. Helyette megkapjuk Fideltől az alapjogot, ha egyáltalán lehet annak

nevezni. Ennek a nevetséges törvénynek az értelmében Fidelnek hatalmában áll vád nélkül is fogva tartani az embert, ám ez a fenyegetés elhalványul a hátborzongató látványhoz képest a stadionban.

Hogy nem veszik észre? Ugyanazok az emberek, akik éljenzik Fidel kegyetlenségét, kritizálták Batistáét. Csak azért elfogadott, mert gyűlölnék minket? Mert az életmódunkat kívánták? Mit gondolnak, Fidel meddig lesz még ez a képzelt alak - ez a jótevő Robin Hood? Lop a gazdagoktól, hogy a szegényeknek adja, de mi történik akkor, mikor már az összes vagyont kiűzték Havannából? Leáll majd, vagy továbbra is csak elvesz és elvesz?

Ha az ember Batista uralma alatt a seregben szolgált, azért kivégezhetik. Ha támogatta Batistát egy olyan helyzetben, melyben Batista támogatása nem választás kérdése volt, kivégezhetik. Mi mást fog még Fidel ürügyként felhasználni, hogy kizsigerelje az ellenfeleit?

A testvéreim a Párizsból érkezett étkezőasztalnál ülnek, csendben esznek, mikor belépek.

- Hol van Beatriz? - kérdezem, amint észreveszem, hogy üres a helye.

Isabel a homlokát ráncolja.

- Nem tudom, már elment, mire felkeltem. Jobban érzed magad?

Vajon sejti?

- Igen, köszönöm.

A gyűrűre bámulok az ujján, nézem, ahogy a gyémánton megcsillan a fény, és a szobámban elrejtett gyűrűre gondolok, arra, melyet bárcsak lenne bátorságom viselni. El akarom mondani nekik. El akarom mondani nekik, de gyáva vagyok, és félek, hogy a szemükben hazaáruló is a szerelmem miatt. Félek, hogy össze fogom törni a szívüket. Félek, hogy kitagadnak majd, amiért elárultam a családot.

Félek.

Pablo éppen azokért az erőkért halt meg, melyek most tönkreteszik az országunkat, az emberekért, akik börtönbe vetették az apámat, akik megverték, akik rosszabbul bántak vele, mint más egy állattal, akik nagyon is lehet, hogy visszajönnek, és megölik. Emberekért, akik sportból és szórakozásból gyilkolnak.

Hogy mondom el ezt nekik?

- Isabel, Elisa... Beatriz... - Magda rohan be az étkezőbe, a szemében könnyek úsznak, a hangja remeg.

Meghűl a vér az ereimben, amint ránézek, ahogy a szemem láttára összeomlik, és a teste egyszerűen a földre rogy.

Isabel ér oda hozzá elsőnek, karon ragadja, felsegíti.

- Mi a baj? Mi történt?

Halk, siránczó hang tör ki Magdából, és a világom egyszerre darabjaira hullik.

Beatrizt ne. Nem veszíthetem el a nővéremet is.

- Hol van Beatriz? - kérdezem, a hangom nyugodt a tagjaimat rázó rémülethez képest. Meglehet, hogy egy

részem egyszerűen hozzáedződött az erőszakhoz. Beatriz visszament a La Cabahába? Most már ő is börtönben van?

Magda vesz egy mély levegőt, reszket a teste.

- Odakint van. Meg... megtalálta. - Zokogás szakad ki belőle.

Most Isabel a nyugodt.

- Kicsodát?

Nem várom meg a válaszát, a lábam kivisz az ajtón, a kapuhoz futok. Felferem a kavicsot a cipőm talpával, miközben elérek a főbejáráthoz. Tömeg kezd összeverődni a ház előtt - kertészek, személyzet - , valaki a hátam mögött a nevemet kiáltja, de én csakis Beatrizra tudok gondolni.

Lassulnak a lépteim.

Beatriz a kavicsos földön ül, a ruhája - egy ruha, melyet együtt vettünk nem is olyan régen, mikor a világunk még egyszerűbb hely volt - elterül körülötte. Ha nem lenne a nem odaillő helyszín, úgy festene, mint egy elsőbálozó, aki egy társasági fotóhoz pózol; ha nem lenne a ruháját befröcskölő, a tenyerét összekendő vér, vagy az ölében ringatott test.

Abban a pillanatban tudom, ahogy rám néz. Hogy is ne tudnám?

Mellé ereszkedem a földre, a lábam akár a gumi. Tudom, hogy sírok, mert nedves az arcom, de úgy érzem, nem vagyok a testemben, mintha elhagytam volna, és felszálltam volna az égbe, most pedig lenézek mindannyiunkra, és imádkozom a lelkünkért.

- Ledobták - motyogja Beatriz. Felé nyúlok, és megfogom a szabad kezét. - A kapu előtt. Egy kocsi... elhúzott előttem, aztán megállt. - Könnyek patakzanak le az arcán. - Kinyílt az ajtó, és megláttam őt... olyan sovány, nem? Mintha egy ideje már nem evett volna. - Remegnek az ujjai, miközben az arcot simogatja, mely annyira hasonlít az övére. - Már halott volt, mikor földet ért. Én megpróbáltam... - Beatrizra fókuszálok, mert képtelen vagyok lenézni, képtelen vagyok ránézni. Nő körülöttünk a tömeg, a szolgálok sikítoznak, Isabel és Magda sírva fakadnak. A szüléinknek ezt nem lenne szabad látniuk. Maria nem láthatja ezt. Beatriz tekintete találkozik az enyémmel, a nedves ragyogás beborítja a mögötte meghúzódó kegyetlen villanást. - Egy nap megfizetnek - fogadja meg.

- Meg bizony.

Lenézek a halott bátyám szemébe.

HUSZONHATODIK FEJEZET

Marisol

Mikor leveszik a fejemről a csuklyát, egy szobában vagyok - szürke, nehezen leírható, lakásjellegű - két fotel, egy asztal a sarokban lámpával, a fénye sárga izzásba borítja a helyiséget, egy göröngyös kanapé áll egy másik sarokba tolva. Rojtos szőnyeg fedi a koszos földet.

Nincs megkötözve a kezem.

A férfi, aki elragadott az utcáról, előttem áll, és már nyitom is a számat, hogy a biztonságomért esedezzem, hogy Luisról kérdezzek, egymillió szó és tiltakozás készül kiszakadni belőlem, ám mielőtt még képes lennék összetákolni a kusza gondolataimat, mielőtt még meg tudnék *mozdulni*, már ott sincs, egy határozott dörrenéssel becsapja maga után az ajtót, és magamra maradok.

Kikérdeznek? Megerőszakolnak? Megölnék? Meddig terveznek itt tartani? Tudni fog róla bárki is, hogy mi történt velem?

Könnycsepp csorog le az arcomon. Aztán egy másik.

Kinyílik az ajtó.

Egy másik férfi jön be a szobába, ez jóval idősebb, lassúak a léptei, egyik kezében elegáns sétapálca, gondosan vasalt guayaberát és ropogós nadrágot visel. Csillog a fekete bőrcipője. Miközben az első férfiről a „veszély” ordított, addig erről a „hatalom”.

Az ajtó baljós puffanással csukódik be mögötte.

Egy pillanatig csak bámulunk egymásra, felmérjük a másikat. A férfi magas és sovány. Disztingvált, a haja acélosan ősz, az arcát vékony vonalak és ráncok barázdálják, a szeme sötét, a tekintete összeszűkül.

Tesz egy lépést előre.

- Nem fogjuk bántani magát - mondja spanyolul egy pillanat múltán, a hangneme meglepően lágy olyasvalakihez képest, akiből ilyen befolyás árad, mintha olyasféle ember lenne, aki abban a pozícióban van, melyben egyetlen tollvonással a halálba küldhet egy másikat.

Már majdnem hiszek neki, de aztán észbe kapok. Ez is része a stratégiájuknak - előbb lenyugtatják az ellenségeiket, aztán támadnak.

- És a férfi, akivel voltam? őt bántani fogják?

Luist is valahol itt rejtegetik? Egy másik szobában?

- Én nem. De attól tartok, Mr. Rodriguez hollétééről nem tudok mit mondani.

Összeszorul a gyomrom, ahogy kimondja Luis vezetéknévét. Ez volt a fenyegetés, melyre Luis a kezdetektől fogva figyelmeztetett. Az, hogy a múltkor este összeverték az

utcán, ennek az előfutára volt? Vajon élve fogom elhagyni ezt a szobát?

- Nem tud? Vagy nem fog? - kérdezem remegő hangon.

- Nem tudok.

Olyan ember megfontoltságával beszél, aki minden egyes szót kielemez, és valamiért a lágy hangneme rettegés húrját pendíti meg bennem mélyen legbelül, a hangjában lévő kedvesség nem illik az este eseményeihez. Mi az ő szerepe ebben az egészben?

Igyekszem nyugodt maradni, a bátorságért nyúlok, mely remélem, valahol ott lakozik bennem.

- Akkor miért vagyok itt? Mit akarnak tőlem?

A férfi nem válaszol, helyette a sarokban álló üres szék felé indul, majd odahúzza elém. Helyet foglal, a sarkát az ellenkező térdére teszi, és ez a póz felpiszkálja az emlékezetemet. Lenéz a kezemre, a tekintete megállapodik a rajta lévő gyűrűn.

Az ujjaim védekezőn ökölbe szorulnak, mindkét kezemet a térdemen nyugtatom.

- Marisol Ferrera.

Borzongás fut végig a gerincemen, ahogy kiejti a nevemet. Szóval nemcsak Luis került fel a térképükre - azt hiszik, nekem is közöm van a blogolásához? Hogy segítek neki? Hogy én vagyok az egyik, aki közli a bejegyzéseit külföldről? Vagy azért, mert körbekérdezősködtem a vidéket?

A férfi tekintete a gyűrűről az arcomra vándorol, majd vissza a gyűrűre.

- Megsérült? Szóltam nekik, hogy finoman bánjanak magával.

Az összes kubai emberrabló ilyen udvarias? Valahogy ezt kétlem. A szavai mégis megérintenek. *Szólt*, nem kérte. Igen, ő a főnök.

- Elragadtak az utcáról. Mit gondoltak, mi fog történni?

Sötétbarna szemében a megbánáshoz valami meglepően hasonló pislákol.

- Tudom, és ezért bocsánatot kérek. Nem tudtam, mi mást tehetnék.

- Miért? Mit akar tőlem? - kérdezem ismét, ahogy eszembe jutnak Luis korábbi szavai. Vajon egész idő alatt követtek, mióta Kubában vagyok?

- Maga felkeltette a kormány figyelmét - már eleve szemmel tartották Mr. Rodriguezt az iskolán kívüli tevékenységeinek hála, aztán maga Kubába érkezett újságíróként. A családja itt ismert, a kormány radarján van, tudnak róla, hogy támogatják a rezsimellenes törekvéseket az Egyesült Államokban. Amint megérkezett a reptérre, értesítették őket.

Őket?

- És ön? Maga nem része a kormánynak?

Finoman bólint egyet, elismerve az észrevételem.

- Nem annyira, mint fiatalabb koromban, de még mindig vannak kapcsolataim. Az ittlétére az én figyelmemet is felhívták

Miért? Hogyan fogok kikeveredni ebből? Ezek az emberek számomra ismeretlen szabályok szerint játszanak, és még ha a vezetéknevem alapvetően is felkelti a figyelmet, most akkor is egy teljesen más és jóval rémisztőbb mikroszkóp alatt vagyok

- Figyelt engem?

Szinte már zavarban van.

- Próbáltam megvédeni magát. Mikor megláttam a nevét, megkértem pár emberemet, hogy figyeljenek oda magára, hogy gondoskodjanak róla, hogy semmi bántódása ne essen, míg Havannában van. A hatásköröm nem terjedt ki - nem terjedhetett ki - Mr. Rodriguezre. A nevét már így is ismerik magasabb körökben.

Mennyire magas körökben? Egyáltalán mihez hasonlít a hierarchia egy ilyen országban?

- Miért érdekeltem magát? Ismerte a családomat, mielőtt elhagyták Kubát?

Túl fiatal ahhoz, hogy a dédnagyszüleim kortársa legyen, talán egy kicsivel idősebb a nénikéimnél, a nagyinál...

Remeg a keze, ahogy zsebre dugja, és van valami ebben a mozdulatban, a pózban, ahogyan a széken ül - a laza eleganciájában - , ami annyira ismerős.

Mikor ismét megszólal, feszült a hangja, a benne lévő érzelem megválaszolja a kérdést a fejemben.

- Úgy néz ki, mint ő.

A kirakós utolsó darabkája is a helyére csusszan, miközben gombóc formálódik a torkomban.

Hát persze.

Nyomokban apámat látom rajta: a szem, a modor, a testalkat.

- Igen, úgy. - Mély levegőt veszek. - Ön a férfi a levelekből, igaz? A nagymamám szerette magát. Maga is szerette őt.

Meglepett kifejezés suhan át az arcán, aztán bólint.

Az este eseményei újra meg újra megrohannak, és szükségem van egy pillanatra, hogy összeszedjem a gondolataimat, hogy feldolgozzam ezt az új fordulatot; ez a kubai út minden egyes nappal egyre jobban kibillent az egyensúlyomból. Felkorbácsolja az érzéseimet - nagymama egykor egy forradalmárt szeretett, a férfi, akit egész életemben a nagyapámnak hittem, mégsem a biológiai nagyapám, a biológia nagyapám egy forradalmár, Fidel egyik embere, és most életben van, és itt ül velem szemben.

Vajon tudja a többit? Tudott róla, hogy a nagyj terhes volt? Tud róla, hogy a nagyapám?

- Nem tudtam a nevét. A leveleken nem szerepelt aláírás. Azt hittem, hogy halott. De azért - kutakodtam ön után.

- A nevem Pablo Garcia - feleli.

A nagyapám neve Pablo Garcia.

- Miért én? - ismétlem, a hangom lágyabb, mialatt a férfit tanulmányozom, akiről most már tudom, hogy a nagyapám.

- Mert egyszer már cserben hagytam Elisát, és nem hagyhatom cserben még egyszer - feleli. - Az évek során vártam, és töprengtem, hogy hallok- e valamit a családja felől. Szemmel tartottam Ana Rodriguezt és Magda

Villarrealt, mert fontosak voltak Elisának. Ahogy korábban is mondtam, mikor megérkezett az országba, jelentették a nevét. Még mindig vannak barátaim a kormányban, és ők hívták fel rá a figyelmemet. Hogy tehetném meg, hogy nem figyelek oda Elisa unokájára? Bocsánatot kérek a találkozásunk körülményei miatt. Nem állt szándékomban megzavarni az ittlétét, csak biztos akartam lenni benne, hogy biztonságban van, de mikor megláttam, hogy a rendőrség el akarja kapni Luist, nem volt más választás. Nem akartam, hogy önt is elvigyék. A legtöbb, amit tehettem, hogy szóltam az embereimnek, hogy lépjenek közbe.

- Tudja, hol van Luis? - kérdezem ismét.

- Életben van. Egyelőre csak kikérdezik. Ha történik vele valami, arról tudni fogok.

- Mit tehetek érte?

- Jelen pillanatban? Semmit. Mindent megteszek, amit tudok, de az ilyen dolgokhoz idő kell. Ha maga belekeveredik, az csak megnehezíti Luis helyzetét, ha azt gyanítják majd, hogy kémkedik, hogy összejátszik egy amerikaival. - Pablo megköszörüli a torkát. - Talán, míg várakozunk, egy kicsit jobban is megismerhetjük egymást. Ha megengedni, szeretnék többet megtudni önről. A nagymamájáról.

Eltelik egy pillanat, miközben tanulmányozom őt, valami jelet keresek, egy bevillanó megérzést, mely arról árulkodik, hogy jó ember.

- Arra kér, hogy bízzam önben.

- Igen.

- Nem is ismerem magát - tiltakozom. - Csak annyit tudok, hogy a nagymama évtizedekkel ezelőtt szerette önt.

És a leveleket. Ez elég a folytatáshoz?

- Tudom. Kérem, adjon egy esélyt!

Hát nem ezt akartam egész végig?

Egy pillanatra felnéz a mennyezetre, és mikor visszapillant rám, érzelmek árasztják el a tekintetét.

- Hogy van... Hogy van Elisa?

Gyorsan mondom ki a szavakat, mintha egy sebtapaszt tépnék le, az ő kedvéért, és talán egy kicsit a sajátomért is.

- Elhunyt. Hat hónapja.

Egy pillanatra lecsukódik a szeme. Mikor kinyílik, nedvesen csillog.

- Ezt sajnálattal hallom. Mi történt? Beteg volt?

Olyan beletörődő hangon teszi fel a kérdést, mint aki már végignézte, ahogy a szerettei alulmaradnak a halállal szemben, és olyan komolysággal, melytől elszorul a szívem.

- Nem. Hirtelen történt. Azt mondják, semmit sem érzett, hogy gyorsan és fájdalmak nélkül ment el. Éjszakai agyvérzés.

A már régóta nála dolgozó házvezetőnője talált rá másnap reggel az ágyban.

- Legalább nem voltak fájdalmai - mondja a férfi. Köhög, a keze a mellkasán, az ujjai ökölbe szorulnak a szíve felett. - Miért jött Kubába?

- Mikor a nagymamáin meghalt, hagyott egy levelet, melyben azt kérte, hogy hamvasszák el, és a hamvait Kubában szórják szét. Mindig is vissza akart jönni ide, miután Castro...

Félek befejezni a mondatot, nem vagyok benne biztos, hogy a férfihoz beszélek- e, akit nagymama szeretett, vagy Fidel hű követőjéhez.

- Biztos vagyok benne, hogy ezt a nézetet sokan osztották Miami-ban - jegyzi meg Pablo száraz hangon.

Tudta, hogy nagyi Miami-ban élt, vagy csak fején találta a szöveget? Azóta rajtam tartja a szemét, hogy landoltam Havannában. Mi mást tud még rólam? Honnan tudta a nagyi férjezett nevét?

- És maga úgy döntött, Anánál száll meg? - kérdezi. Bólintok. - Elisa gyakran beszélt róla - folytatja Pablo. - Sosem találkoztunk, de úgy éreztem, ismerem őt Elisa történeteinek keresztül. Nagyon szerette Anát. A vezetéknéve, Ana neve és címe mellett, elég volt, hogy tudjam, ki ön. De ön honnan tudta, ki vagyok?

- Ana említette, hogy nagymama elásott egy dobozt a szülei házában udvarán. Megtaláltam a leveleit. A gyűrűt. - A tekintete a kezemre ugrik, elidőzik ott. - Ana elmesélte nekem a történet egy részét. Aztán mesélt a nagyi dadájáról is, Magda pedig elmondta a többit. De nem értem - Magda azt mondta nekem, hogy maga meghalt a Santa Clara-i csatában szilveszterkor. A nagyi soha semmit nem mesélt nekem erről - teszem hozzá. - Közel álltunk egymáshoz, ő

nevelt fel. Szeretném is? merni ezt a részét is. Igyekszem pótolni, ami hiányzik. Próbálom megérteni, mi történt. Magda azt mondta, hogy a barátja, Guillermo azt mondta nagymamának, hogy ön meghalt.

- Tényleg majdnem meghaltam. Santa Clara kész káosz volt. Che Guevarával meg a csapatával mentem a városba december végén.

- Ön és Che barátok voltak?

- Azt nem mondanám, hogy barátok voltunk. Honfitársak inkább a körülményeink, semmint a születésünk által. Harcot keresve jött ide Argentínából. Forradalmasítani akarta a világot, egyik országot a másik után.

- De sokan szerették őt, nem?

- De. Karizmatikus volt, és a harcosai felnéztek rá. - Pablo megrántja a vállát. - Engem jobban érdekelt Kuba, mint a forradalom. Akkoriban szabadságról álmodoztam. Felszabadulásról Batista zsarnoki módszerei alól, a helyzetünkéből, hogy Amerika játszótere voltunk. Azt akartam, hogy a sziget demokratikus és független legyen; azt akartam, hogy a kubaiak határozzák meg a saját jövőjüket. Néha elgondolkodtam azon, hogy Che nem egyszerűen csak harcolni szeretett-e.

- És mégis az oldalán harcolt.

- Igen. Afféle testvérek voltunk. Az ember nem mindig szereti a testvéreit, nem mindig ért velük egyet, de fegyvert fog, és harcol mellettük. Akkoriban ez volt a helyes.

- Így hát Santa Clarába ment.

- Igen. Elisa nem akarta, hogy menjek. Félt, hogy történni fog valami velem, Kubával, velünk. És nem akartam elhagyni őt. De miután kijöttem a börtönből, miután Elisa - és a maga dédnagyapja - segítettek kijutnom, a napjaim meg voltak számlálva. Batistának szándékában állt példát statuálni a lázadókból, és csak idő kérdése volt, hogy mikor kötök ki egy kivégzőosztag előtt.

- Félt?

- Rettegtem. Fiatalabb koromban még azt mondtam volna, hogy készen állok meghalni az országomért, hogy bátor vagyok, de az idős embereknek megvan az a kiváltsága, hogy igazat mondhatnak. Félttem, hogy meg fogok halni. Félttem, hogy meg fogok sérülni. Félttem, hogy sosem látom többé Elisát. Félttem, hogy veszítünk, és hogy minden, amit tettünk, a semmiért volt. Ám útközben ez a félelem megváltozott. Santa Clarába menet emberek jöttek ki az otthonaikból és a mezőkről, ahol dolgoztak, és éljeneztek minket. Kopott volt a cipőjük, a ruhájuk koszos, de a szemükben ott csillogott a remény. A jövőjüknek láttak minket. Kuba jövőjének. És lehetetlen volt nem büszkének lenni azon a menetelésen, nem azt érezni, hogy valami magunknál nagyobbat szolgálunk, nem érezni valamiféle céltudatosságot, azt, hogy ha szembenézünk a halállal, az nem lesz hiábavaló. A fiatal férfiak másról sem álmodnak, csak hogy hősök lehessenek, és mi tudtuk, hogy akármi is történjék Santa darában, vagy hősként, vagy mártirokként fognak emlékezni ránk.

- Miért döntött úgy, hogy harcol?

- Akkor ismerkedtem meg Fidellel, mikor jogot tanultam a Havannai Egyetemen. Volt egy közös tárgyunk, és egyik este előadás után elmentünk iszogatni. Akkoriban annyira szenvedélyes volt, könnyen magukkal ragadták az embert a szavai, a változás iránti lelkesedése. Annyira felemésztett minket Batista leváltásának elképzelése, annyira dolgozott bennünk a harci kedv, hogy nem gondoltunk annyit a jövőre, amennyit kellett volna. Egyetértettünk abban, hogy Kubának szabadnak kellene lennie, de akkoriban még nem ismertük fel, hogy másféle nézeteink vannak arról, miként festene az a jövő, hogy a valóság más lesz majd, mint amiről beszéltünk, mikor még csak forradalmasdit játszó kölykök voltunk.

Meglep az őszinteség a hangjában, az egész alatt meghúzódó megbánás.

- Mit csinált volna másképp?

- Mindent. Semmit. Ki tudja, mennyi minden változott volna?

- Mi történt azon a napon Santa Clarában?

- Meglőttek Santa Clarában. Néhány százan voltunk. Páran Che Guevarával tartottak, míg másokat, mint engem is, kézigránatokkal felszerelve elküldték, hogy foglaljuk el a dombot. El Vaquerito vezetett minket.

- El Vaquerito?

- Roberto Rodríguez Fernández. Meghalt Santa Clarában. Csak huszonhárom volt. - Tárgyilagos hangon beszél, mintha túlzottan is jól tudná, milyen az, mikor emberek halnak meg a

háborúban. - Batista seregében közel négyezer katona volt, tankok, repülő. Túlerőben voltak minden tekintetben.

- De maguk nyertek. Láttam az emlékművet, a vonatot.

Úgy tűnik, ez tetszik neki.

- Igen. Batista erői már belefáradtak a harcba. Mikor elfogtuk a vonatot, melyet Batista küldött az utánpótlással, mindennek vége volt. Batista újév napjának korai óráiban menekült el, és mindenki a város felé menetelt. Rengeteg vért vesztettem, és elfertőződött a sebem. Majdnem meghaltam, az orvosok úgy gondolták, nem lenne bölcs dolog mozgatni engem. Ezért egy közeli házban maradtam és lábadoztam. A kavarodásban Guillermo azt hitte, hogy meghaltam. Mire elég jól voltam ahhoz, hogy megkeressem Elisát, Batista már elment, és Fidel volt hatalmon. Országszerte sztrájkoltak, és mindenben eluralkodott a káosz. Óvatosnak kellett lennem; a családja sosem fogadott volna el engem, és akkoriban semmit sem tudtam volna nyújtani neki. Elmentem Havannába, hogy lássam. Mielőtt lehetőségem lett volna rá, megtudtam, hogy az apja börtönben van. Mindenkit el akartak kapni, aki támogatta Batistát akkoriban, és a rezsim máris arról beszélt, hogy elveszik az elittől az ültetvényeiket. A Perez család vonzó célpont volt. - Meglep, ahogyan a rezsimet magától különállóként írja le, mintha Castro forradalma majdnem az övé is lett volna, de azért mégsem egészen. - A La Cabanában volt - folytatja Pablo. Borzongás fut végig a gerincemen, ahogy eszembe jut a horizonton felderengő börtön látványa Havannában. - Che

tartotta fogva. Volt pár ütőkártyám, amit kijátszhattam, és tudtam, Elisa mennyire szereti az apját, hogy mennyire összetörte volna a szívét, ha elveszti, hogy a család tőle függött. A végén ez nem volt elég... - Ez a történetnek az a része, melyet nem tudtam meg a levelekből, Magdától vagy Anától, a kirakós hiányzó darabkája. - Találkoztam Elisa apjával, a maga dédnagyapjával, mielőtt elengedték, és megígérte, hogy elmondja Elisának, hogy biztonságban vagyok, hogy szeretem őt, hogy elmegyek érte, amikor tudok, mikor lesz mit nyújtanom neki. Adtam neki egy levelet, hogy adja át Elisának. Úgy tűnt, hálás nekem, amiért kivittem, ugyanakkor azt is láttam, hogyan néz rám. Az ő szemében én is csak egy zöld katonaruhás bűnöző voltam. És mégis... reménykedtem, hogy az álom Elisával, a közös jövőnkkel kapcsolatban, azzal, mely életben tartott a börtönben, a hegyekben töltött időszakban, egyszer majd valóra válik. Aztán megölték Alejandrót - mondja szomorú tekintettel. - Mindazok után, ami történt, nem tudtam megmenteni.

- Mi történt?

Felnőve tudtam, hogy a nagynak volt egy bátyja, de az említése mindig túl fájdalmas volt neki és a testvéreinek ahhoz, hogy beszéljenek róla.

- Nem ismertem őt személyesen, csak annyit tudtam róla, amennyit a lázadókörökben hallottam és a kapcsolatomban Elisával. Nagyon kedvelték, karizmatikus volt, és jó helyzetben volt ahhoz, hogy befolyásolja Kuba jövőjét.

Fenyegetésnek számított, és valaki elég komolyan vette ezt a fenyegetést ahhoz, hogy megölje.

- Nem a Július 26. Mozgalommal volt?

- Nem. - Ez a szó kifejezetten baljósán cseng. - Amint megtudtam, hogy Alejandrót megölték - látni akartam Elisát, meg akartam vigasztalni. Ugyanakkor aggódtam is, hogy a megjelenésem arculcsapás lenne azok után, amit elvesztettek. Ezért egy darabig távol maradtam, azt gondoltam, ez így tisztességes. Végül rájöttem, hogy a dédnagyapja soha nem mondta el Elisának, hogy életben vagyok, sosem adta oda neki a levelem. Megtudtam, hogy Guillermo azt mondta Elisának, hogy halott vagyok, hogy azt hiszi, már nem élek. A saját családom kitagadott, amiért csatlakoztam Fidelhez. Apám utolsó szavai hozzám azok voltak, hogy szégyelli, hogy a fia vagyok, hogy elárultam az országomat és a népemet. Nem akartam, hogy Elisa ugyanígy érezzen, nem bírtam elviselni a gondolatot, hogy elpusztítottam valamit, amit ő is szeretett. Elmentem a házhoz, hogy lássam őt, miután megtudtam, hogy Guillermo azt mondta neki, meghaltam, miután világossá vált, hogy a maga dédnagyapja nem mondta el neki, hogy életben vagyok, miután már eltelt egy kis idő. Megkérdeztem az egyik kertészt a családról, és ő azt mondta, elmentek, az Egyesült Államokba menekültek. Nem tudta, mikor térnek vissza. Ez márciusban történt. Azt mondogattam magamnak, hogy ott nagyobb biztonságban van. El sem tudja képzelni, milyen félelemben élünk azokban az időkben, még mi is,

akik közel álltunk Fidel- hez. Talán mi, a Fidelhez közel állók még jobban féltünk, mint bárki más. Semmi sem kellett hozzá, hogy halálra ítéljenek valakit. Az ember megtanult túlélni az által, hogy követte a parancsait, hogy egyetértett mindennel, amit mondott. Azok, akik nem, jó emberek, nos...

- Elcsuklik a hangja, és meglátom a férfit, akit nagymamám szeretett, a komolyságot és a mérhetetlen bánatot, amiért azt a sok jószágot és reményt valami teljesen mássá forgatták ki.

- A kivégzőosztagok, a rengeteg vér... - Lecsukódik a szeme.

- Nem az volt, amiben hittem. Nem az a jövő volt, amelyért harcoltam. De nem adhattam fel. Túl messzire jutottunk az országért, hogy aztán elbukjunk. A probléma az volt, hogy senki sem értette meg igazán, mibe kerülne véghez vinni a szükséges változtatásokat Kubában. És olyan sok problémával kellett foglalkozni. Ezért hátramaradtam, és dolgoztam. Segíteni akartam a jogi reformmal. A forradalom egyik célja az 1940- es alkotmány visszaállítása volt Kubában. Persze helyette megkaptuk az alapjogot. Mindennap dolgoztam. Spóroltam. És tervezgettem. Fidel 1960 szeptemberében New Yorkba utazott, hogy felszólaljon az ENSZ- ben, és én is része voltam az őt kísérő delegációnak. Abban a reményben mentem, hogy ha egyszer az Egyesült Államokban leszek, megkereshetem Elisát. Tudtam, hogy Floridában van. Azt nem tudtam, hol lakik, de megtaláltam a maga dédnagyapja cukorvállalatának a központját Palm Beachen. A félretett pénzem nagy része ráment, hogy odautazzak, és mikor odaértem, a dédnagyapja

fogadott az irodájában. Egy részem kezdettől fogva érezte, hogy Elisa többé már nem tartozik hozzám. Sosem érdekelte a pénz, de a pénzben akkor olyan biztonságot láttam, melyet én nem tudtam volna megadni neki. Kuba olyan zaklatott állapotban volt, hogy kihívást jelentett volna megvédeni őt, megadni neki azt a fajta életet, amelyet megérdemelt. És aggódtam. Aggódtam, milyen lenne neki Perezként egy olyan országban, ahol többé már nem számított bölcs dolognak kitűnni azzal, hogy az embernek több van, mint másoknak. A maga családja ismert volt Kubában, Elisa és a testvérei is. Azok veszélyes idők voltak ahhoz, hogy az ember az elithez tartozzon. Fidel államosította a kubai ipart - a cukormezőket. Bizalmasan elmondta, hogy a kormány elkobozza azoknak a tulajdonát, akik elmentek. És akkor a dédnagyapja elmondta nekem a hírt... Elisa férjhez ment. Nem kegyetlenül csinálta, éppen az ellenkezője. Mutatott nekem egy képet Elisáról, menyasszonyi ruhát viselt, és a férje mellett állt. - Fájdalommal telik meg a tekintete. - Boldognak látszott. Biztonságban volt. Azt mondta, gyorsan szerettek egymásba, gyorsan házasodtak össze. Már gyerekük is volt. Mit kellett volna tennem? Boldog volt. Olyan élete volt, amilyenre mindig is vágyott. Feleség és anya volt. Miközben én egy országért harcoltam, amely összeomlóban volt körülöttem. Nem az a fajta ember voltam, aki szétrombolta volna az életét, mikor nem volt mit nyújtanom neki. Ez nem lett volna tisztességes. Ezért visszajöttem. Calderióval dolgoztam a jogi rendszer megújításán. Később

együtt dolgoztam a jogi karral az új tanterv kidolgozásán. - Elmosolyodik. - Megismerkedtem az én Júliámmal, és összeházasodtunk. Saját gyerekeink születtek. Most már hat unokám van. Ez nem az az élet, amelyet elképzeltem magamnak, amelyről Elisa meg én álmodoztunk, de minél idősebb az ember, annál jobban megtanulja értékelni az élettől kapott pillanatokat. Semmiképp sem lehet biztosra venni őket, és áldottnak érzem magam, amiért olyan életet teremtettem itt, amelyben boldog lehettem, még ha ez nem is éppen az a boldogság volt, amely a szemem előtt lebegett, még ha a dolgok, amikről álmodoztam, igazán sosem váltak valóra. - Van egy olyan érzésem, hogy többé már nemcsak a nagyról beszél. A kezem felé int. - Szabad? - Bólintok, majd lehúzom a gyűrűt az ujjamról, és a kezébe teszem. Érzelmek árasztják el a tekintetét. - A nagymamámé volt. - Ismét elmosolyodik. - Akkoriban nem volt sok pénzem, de ígéretet akartam tenni Elisának, olyat, amiben hihetett, úgyhogy nekiadtam a nagymamám gyűrűjét. Elisa nem viselhette a kezén, természetesen, ezért, mikor nem kettesben voltunk, egy láncon hordta a nyakában, a szívéhez közel.

- Szeretné visszakapni? Családi ereklye...

Pablo a fejét ingatja, miközben visszahelyezi a gyűrűt a tenyerembe.

- Neked szánták. - Egy pillanatig hallgat. - Tudod, nemcsak Elisára hasonlítasz. Az anyámat is látom benned.

Ledermedek, a szívem kalapál.

- Mikor jött rá? - kérdezem.

- Mikor megláttam a gyűrűt. Akkor felismertem az anyámat az arcodban. - Egy könnycsepp csorog le az arcán. - Fiam vagy lányom van?

- Fia.

- Kérlek, mesélj róla!

Így hát mesélek. Mesélek neki a családomról, a szívem félig itt van, félig Luisszal, a biztonságáért imádkozom, várom, hogy jöjjenek Pablo emberei, és közöljék, mi lesz vele.

- Beszélsz majd nekik rólam? - kérdezi Pablo, miután a végére érek, és érzem a hezitálást a kérdés mögött, felismerem a félelmét, hogy nem fogják elfogadni a politikai hűségéért.

A forradalom olyan sok családot szétszakított; a miénket is eléggé tönkretette.

- Igen.

- Gondolod, hogy meg akarnak majd ismerni? - kérdezi, és a hangjában lévő reménykedéstől elszorul a szívem.

- Igen.

Kopogás hallatszik az ajtón, és Pablo elnézést kér. Kinyitja az ajtót, és suttogva vált pár szót a korábbi férfival. Mikor végeznek, Pablo visszafordul hozzám.

- Biztonságban visszamehetsz Anához ma este. Még mindig vallatják Luist, de dolgozom rajta, hogy kiengedjék. Találkoznom kell egy baráttal, aki esetleg segíthet nekünk.

A „nekünk” szó hihetetlenül megnyugtató.

- Gondolod, hogy el tudod intézni, hogy kiengedjék?

- Remélem, igen. Ígérem, Marisol, mindent megteszek, amit csak hatalmamban áll, hogy elintézzem.

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Bódult állapotban fogok taxit vissza Anához, és elmesélem a történeteket neki, Caridadnak és Cristinának. Beletörődve fogadják Luis letartóztatásának hírért, és egyfajta nyugalommal is, mely megdöbbenett volna, ha nem szoktam volna már hozzá ehhez a kubai pragmatizmushoz. Négyszemközt mesélek Anának Pablóról, hogy ő a nagyapám, és abbeli reményemről, hogy segíteni tud Luisnak.

- Mihez kezdünk? - kérdezem, miután a mesélés végére érek.

- Várunk - feleli Ana gyászos arckifejezéssel.

Másnap reggel Luis még mindig nincs velünk, én pedig elsétálok a nagyapám házához Miramarba, a címre, melyet az előző este adott meg; a szívem tele van aggodalommal, ahogy közeledem az otthonához. Mi van, ha nincs ott? Mi van, ha nem tud segíteni nekem, vagy meggondolta magát, miután rájött, milyen bizonytalan Luis helyzete? Sokat gondolok a leveleire, a tényre, hogy a nagyi szerette, az időre, melyet vele töltöttem, a reményre, hogy képes lesz tenni valamit, hogy kihúzza Luist ebből a csávából.

Mindössze egy tömb a távolság Pablo háza és a ház között, melyben a nagyfi felnőtt. Minden egyes nap elhajthat a Perez birtok előtt; vajon gyakran gondolt rá?

A ház előtttem áll, a gondosan ápolt gyepter, az enyhe szélben az óriási pálmafák lágyan ringanak, és az elegáns külső tér meglepetésként ér. Nagypapám pozíciója meglehetősen más most, mint a szilárdan középosztálybeli ügyvédé, akit a leveleiben írt le, és az otthona messze jobb állapotban van, mint a körülötte lévők.

„Némelyek egyenlőbbek másoknál.”

Benyomom a kaput, nyikorog a vas, ahogy egy lendülettel kinyílik. Az óceán hangja összekeveredik a valahol az óriási birtok területén nevetgélő és kiabáló gyerekek zajával; egy egész család van itt, akiket sosem ismertem.

Továbbmegyek, a szandálom csúszik a kavicsos felhajtón, alig érzem a lábam. Elérek a fölépcsőhöz, és habozom. Lehunyom a szemem, néma imát ajánlok az égieknek, és annak az egy embernek, akiről tudom, hogy teljes mértékben támogat engem odafentről, miközben bekopogok a nehéz faajtón, majd várok, míg kinyílik, felfedve egy idős kubai nőt virágmintás ruhában.

- Segíthetek? - kérdezi.

Ő lenne a felesége?

Nyelek egyet.

- Marisol Ferrera vagyok. Mr. Garciához jöttem.

A nő egy pillanatig hallgat, vizsgálódó a tekintete.

- Kint ül a hátsó verandán. Odavezetem.

Követem őt a házon át, a tekintetem a falakon lógó festményekeken, a berendezésen csüng. Semmi sem luxus az amerikai mérce szerint, a bútorok mégis láthatóan jobb állapotban megmaradt darabok, mint a Rodriguez-házban lévők. Vajon a nagyapám falán valaki másnak a családi öröksége lóg?

A nő egy fedett kinti területre vezet, előttem a tenger és az ég lélegzetelállító látványa, kint a vízen vihar tombol. Megkérdezi, kérek-e egy italt, de én nemet mondok.

Nagyapám egy nagy méretű székben ül a fedett tér alatt, és szivarozik, előtte egy pohár borostyánszínű folyadék. Kemény panamakalapot visel, egy másik guayaberát, az inge széle leng a szellőben, valamint fekete nadrágot.

Pablo leteszi a poharát.

Feláll a székből, a keze megragadja a karfáját, a szemét rajtam tartja, miközben vált pár szeretetteljes szót a feleségével, mielőtt az elmegy, becsukva az ajtókat, és magunkra hagyva minket a tengerre néző teraszon.

Eső veri a járólapos teraszt a fedett részen túl.

- Mi történik Luisszal? - kérdezem.

- Társadalomra veszélyes cselekménnyel próbálják megvádolni - feleli nagyapám.

- Az mit jelent?

- Akiket ezzel a váddal állítottak bíróság elé, már évek óta börtönben vannak. A kormány időnként enyhébb büntetést szab ki, például házi őrizetet, ám ebben az esetben az a legjobb verzió. A törvény lehetővé teszi a kormány számára,

hogyan fogva tartson valakit, ha úgy gondolják, hogy a jövőben bűncselekményt követhet el. A múltban disszidensekkel szemben jártak el így, és ebben az esetben is ez a céljuk. Mivel az egyetemen dolgozik, aggódnak a diákjaira gyakorolt hatása miatt, a lehetőség miatt, hogy beszervezi őket, hogy mozgalmat hozzon létre a kormány ellen. - Nagypám felsóhajt. - Jelen pillanatban egyedül tartják egy cellában, de mikor börtönbe kerül, történhetnek dolgok. Ott nincs biztonságban. Azt reméltem, mostanra már kiengedik, de félek, hogy rosszabb a helyzet, mint képzeltem.

- Mi történhet vele?

- Az emberek összeverekednek, meghalnak. Már azelőtt is veszélyesek lesznek a dolgok, hogy börtönbe kerül. - A hangja suttogássá halkul. - Emberek tűnnek el. Halálos autóbalesetet szenvednek útban hazafelé. Ez itt nem Amerika. Amint valaki a rezsim látóterébe kerül, nincs biztonságban. Ha elég veszélyesnek gondolják, mindent meg fognak tenni, amit csak kell, annak érdekében, hogy elhallgattassák.

- Mit tegyek? Szerezsek neki ügyvédet? Vonjam be az amerikaiakat? Emberjogi csoportokat? Ki segíthet neki?

Érdekelni fogja egyáltalán őket, vagy Luis is csak egy kubai az emberjogi visszaélések hosszú sorában?

- Várom, hogy visszaszóljon pár barát, akik jó pozícióban vannak a jogi rendszerben. Próbálom kihozni, de bonyolult, és óvatosan kell kezelnünk a helyzetet. Tudom, hogy félsz, de óvatosnak kell lenned, Marisol. Ha sikerül találniuk valamilyen

kapcsolatot, melytől úgy tűnik, hogy te is benne vagy, akkor kémkedésért bíróság elé állíthatnak; ebbe te is belekeveredhetsz. Ezek veszélyes idők, és az állampolgárságod csak bizonyos mértékű védelmet tud biztosítani neked. - A nénikéim korábbi figyelmeztetései jutnak most eszembe. - Tudom, hogy segíteni akarsz, de meg kell értened, hogy itt vannak korlátok - teszi hozzá Pablo. - Okosnak kell lenned ez ügyben. Várj Ana házában, és mikor már tudok valamit, elmegyek hozzád. Addig semmit sem tehetsz, hogy kihozd, és ha közbelépsz, azzal csak rontasz a helyzeten. Ígérd meg, hogy várni fogsz.

Nehéz ezt elfogadni, de a logikus, racionális énem tudja, hogy igaza van. És ha Ana, Caridad és Cristina higgadt tud most maradni, akkor nekem is muszáj lesz.

- Ígérem.

- Ez a férfi... fontos neked, igaz?

- Igen. - Nyelek. - Rendben lesz?

Nagyapám gyászos arcot vág.

- Remélem.

A következő néhány óra kínzó lassúsággal telik el. Az élet nem áll meg, csak mert Luis börtönben van; a Rodriguez nők továbbra is ételeket készítenek, vendégeket fogadnak, a konyhában síri csend honol, leszámítva az időnként a tányért karistoló evőeszközt, a tűzhely tetejének csapódó edényt, a víz sistergését és forrását.

A készítés, hogy sírjak, egy faltörő kos, és egyre nehezebb védekezni ellene, mégis egyfajta hallgatólagos

egyezség van érvényben. Luis nagyanyja, az anyja, Cristina... egyikük sem törik meg. Remeg a kezük, időnként elszorul a torkuk, de nem sírnak.

Senki sem ellenkezik, mikor csatlakozom hozzájuk a konyhában, és segítek elkészíteni a *picadillót* a vacsorához. A *paladar* megtelik ma este, az asztalok dugig vannak turistákkal - kanadaiakkal, két ausztrál párral és egy francia családdal. Cristina és Caridad komor arckifejezés kíséretében étellel megpakolt tálcákkal szolgálják ki a vendégeket.

Ana miatt aggódom a legjobban.

Mikor a másik két nő odakint van, és a vendégekkel foglalkozik, enged egy kicsit a látszataból, imákat mormol, és a karkötőt dörzsölgeti a csuklóján, mintha csak rózsafüzér lenne.

- Szeretne lefeküdni? - kérdezem.

A főzőtudományom nem ér fel Anáéval, de a *picadillo*¹⁹ alapétel a kubai étkezésben. Több százszor segítettem a nagyinak elkészíteni, és ez az egyike a néhány ételnek, mellyel nem állok hadilábon, sőt.

- Köszönöm, de nem. Segít, ha lefoglalom magam... ha nem hagyom, hogy elkalandozzanak a gondolataim.

- Nekem is.

Megszorítja a kezem.

- Rendben lesz - jelenti ki, a keze a mellkasára siklik, a szíve felett lebeg. - Itt érzem. - Némán főzünk, egymás mellett dolgozunk, hogy elkészítsük a *picadillót*. Mikor

erősködöm, hogy maga Ana is egyen valamit, csak leint, és azt mondja, inkább nekem kellene ennem. A gyomromat túlzottan is görcsbe rántja az idegeskedés és aggodalom ahhoz, hogy most érdekeljen az étel, így hát folytatjuk a főzést az aprócska térben. Cristina és Caridad ki- be rohanganak a konyhából, vagy a vendégekkel törődnek. Valaki dörömböl a bejárati ajtón. Mindketten ledermedünk. Ana tekintete a konyha bejárata felé suhan, majd vissza rám. A keze megint a karkötőre siklik, az ujjai végigsuhannak a szemeken. - Velem jönnél?

Bólintok, a szavak a torkomon akadnak.

Kézen fogom, és együtt az ajtó felé sétálunk. Mikor odaérünk a bejárathoz, megtorpanok.

- Gondolja, hogy jobb lenne, ha...

Várnánk? Hívnánk segítséget? Kifogások garmadája fut végig a fejemben, mielőtt eszembe jut, hogy ez Kuba, és itt máshogy működnek a szabályok. Nincs média, amely rávilágítana ezekre a visszaélésekre, se kormány, amelynek panaszkodjon az ember, se barát vagy szomszéd, akit segítségül hívjunk. Komolyan és igazán egyedül vagyunk, és csakis magunkra számíthatunk.

Ana kihúzza magát, hátrafeszi a vállát, az ujjai az ajtó zárjával babrál. Kitér.

ó, te jó ég! Luis és a nagyapám áll a másik oldalán.

Luis látványa sokként ér, különösen amiatt, hogy milyen állapotban van. Az ajka feldagadt, az arcán friss zúzódások, egy vágás az állához közel, a szakála vértől csapzott. A karja

lóg, a felsőteste összegörnyed, mintha ott is sérülést szenvedett volna.

Átlépik a küszöböt, és Ana becsukja utánuk az ajtót.

Előrelépek, átkarolom Luist, figyelek, hogy finoman érjek hozzá, nehogy fájdalmat okozzak neki. Az arckifejezését kutatom, a tekintetem végigfut rajta még több sérülést keresve, melyek esetleg elkerülték a figyelmem.

- Jól vagy? - kérdezem. - Mi történt?

- Jól vagyok - feleli gyenge hangon.

Hátralépek, miközben Ana megöleli, a hangja telve szeretettel és aggodalommal.

- Te hoztad ki? - kérdezem nagyapámat. Mikor segítségért mentem hozzá, nem számítottam ilyen gyors eredményre.

- Egyelőre. Tudunk beszélni valahol, ahol nem hallják? - Ana bólint, és a kicsi nappaliba visz minket, mely az előszobából nyílik. Mikor becsukódik az ajtó, nagyapám elmondja a többit is. - Hivatalosan úgy fog tűnni, mintha véletlenül engedték volna ki. Megesik - írnyi hiba, teli fogdák és börtönök, emberek vesznek el a kavardásban. Habár sok időt nem lehet nyerni vele. - Luisra néz. - Van útlevele, igaz?

Luis válaszul kurtán bólint egyet.

- Úgy gondoltam, okos lépés megszerezni, mikor feloldották a külföldre utazás tiltását.

Nem kerül el a figyelmem, ahogy azt mondja „feloldották”, vagy az, ahogyan nagyapámra néz, mikor kimondja. Ugyanakkor van valami óvatos bizalom is Luis tekintetében,

és kétségem sincs afelől, hogy nagyapám elmondta Luisnak, milyen kapcsolat fűzi hozzám.

- Jó - feleli Pablo. - Akkor elmehet Havannából Antiguába. Retúrjegyet vegyen... Marisol tud segíteni magának. Magas lesz a jegy ára, de nem fognak vízumot kérni, hogy beléphessen az országba. Nincs idő vízumot szerezni, hogy egy olyan országba repülhessen, ahol kérik. Remélhetőleg a reptéren azt gondolják majd, hogy csak nyaralni megy.

- De nem fogják a reptéren kiszúrni az útlevelét? - szólok közbe.

- Jelen pillanatban nincs mit kiszúrni. Eltűnt a nyilvántartásukból. Habár ez nem fog sokáig tartani. Amint Antiguába ér, fel kell jutnia egy Egyesült Államokba tartó gépre - folytatja Pablo. - Ez nehéz lesz, de elegendő pénzzel nem lehetetlen. - Felém fordul. - Ebben Marisolnak kell majd segítenie. Bérelned kell egy gépet, hogy elvigyen Antiguából Miami-ba, és meg kell oldanod az Egyesült Államokba való belépését. Meg tudod csinálni?

Őszintén? Fogalmam sincs. Jelen pillanatban azonban úgy tűnik, csak kevés lehetőségünk van.

- Gondolom. Apám vállalatának van egy gépe, amelyet üzleti célokra használ. A családom majd segít.

Egykor az is elég lett volna, ha sikerül bejuttatnunk Luist az Egyesült Államokba, és menedéket ajánlottak volna neki. Az évtizedeken át tartó nedves láb- száraz láb politika idején azokat a kubaiakat, akiket a vízben kaptak el, visszaküldte

Kubába a parti őrség; azok a kubaiak, akik elérték az amerikai földet, maradhattak.

Most, hála a jelen politikai helyzetnek, a dolgok még bonyolultabbak.

Nagyapám arca elkomorul.

- Valamit meg kell értened, Marisol. Már annak a gyanújával is letartóztathatnak, hogy segítesz Luisnak elhagyni az országot. Tudják, hogy újságíróként vagy itt, s hogy a Rodriguez családnál szállsz meg. Ugyanakkora bajban lehetsz, mint Luis. Ha nem jársz sikerrel, és elkapnak, hosszú időre börtönbe dughatnak. Kevés vétség van, amit a kormány komolyabban vesz, mint azt, ha valaki segít egy kubainak illegálisan elhagyni az országot.

Nem veszem félvállról nagyapám figyelmeztetését, sem a kockázatot, melyet ő maga vállal azzal, hogy segít nekünk, ugyanakkor hogy tehetném meg, hogy nem segítek Luisnak kijutni az országból?

- Ezt nem csináljuk. Marisol nem csinálja - szól közbe Luis.

- A szabadságát és az életét kockáztatja. Nem.

- Ezt nem te döntöd el helyettem - ellenkezem.

- Ha elkapnak minket...

- Akkor nem kapnak el. - Kalapál a szívem. - Kizárt dolog, hogy itt hagyjalak meghalni. Részben azért vagy ebben a bajban, mert én segítetttem felhívni a figyelmüket a munkádra.

- Baromság - csattan fel Luis.

- Ezt át kell gondolnod, Marisol - figyelmeztet nagyapám. - Luisnak igaza van, ez kockázatos. Veszélyes.

- Nem kockáztatsz ezzel te magad is? - kérdezem nagyapámtól.

- Én öregember vagyok. Hány évem van még hátra? Hosszú ideig szolgáltam jól a rezsimet, és elég befolyásossá váltam. - Kényszeredett a mosolya. - Ez így a helyes.

- Akkor ne várd tőlem, hogy én ne ugyanezt tegyem.

Azért jöttem ide, hogy felkutassam a családom örökségét, és most már tudom, hogy mi az.

A történeteiken nőttem fel, de más volt a nagymamám meg a testvérei beszámolóit hallgatni az élményeikről. Olyan tárgyilagos hangnemben beszéltek a saját bátorságukról, mintha olyasmit tettek volna, amit a helyükben bárki más is megtett volna. De most közelebbről láttam egy szeletet abból, amit átéltek, azt az eleganciát, mellyel túrték a szenvedésüket, az erőt, mellyel a családjukat és a jövőjüket cipelték a hátukon. Feláldozták és kockára tették az életüket azokért, akiket szerettek, a hazájukért. Bátrak voltak, mikor az a legfontosabb volt.

Hogy is ne tartanám tiszteletben az örökségüket?

- Marisol - szól közbe Luis.

- Majd később megbeszéljük - felelem. Nagyapám felé fordulok. - Gondolod, hogy ez sikerülhet?

- Nincs rá garancia, hogy működni fog, de ez a legjobb esélyetek - feleli nagyapám. - De gyorsan kell cselekednünk. Luis hamarosan ismét a látóterükbe kerül. Az ilyesmiket csak

bizonyos ideig lehet titokban tartani. Embereik vannak, akik azóta szemmel tartanak, hogy megérkeztél az országba, Marisol. Elintéztem, hogy ideiglenesen más feladatot kapjanak, de ezzel maximum egy vagy két napot nyersz.

- És a családom? Velük mi a helyzet? - kérdezi Luis, a szája egy feszes vonal.

A korábbi beszélgetéseink jutnak eszembe, a vonakodása, hogy elmenjen, a félelme, hogy a tettei veszélybe sodorják a családját

- Nehéz időszak ez a rezsimnek - feleli nagyapám. - Az ország most olyan nemzetközi figyelmet kap, amelyet korábban nem, és emellett ott van még a kiszámíthatatlanság ténye is az Egyesült Államokkal való viszonyt illetően. Jobb kapcsolatot kell ápolniuk az Egyesült Államokkal, ezt te is olyan jól tudod, mint én. A dolgok nem fognak egyik napról a másikra megváltozni; az emberi jogok nem fognak hirtelen érvényre jutni. De Raul Castro nem ostoba. Kubának muszáj közelednie az Egyesült Államokhoz. A kormánynak óvatosnak kell lennie a tekintetben, hogy mely harcok megvívását választják, és figyelembe véve Luis nagyapjának korábbi kapcsolatát a rezsimmel, az apja hősiességét Angolában, és Marisol kapcsolatait az Egyesült Államokban, nem engedhetik meg, hogy ez a helyzet elmérgesedjen. Beszéltem pár baráttal a kormányban, és megértettem velük a helyzet súlyosságát. A családjának nem esik bántódása, Luis. Erre a szavamat adom. Annyi szívességet kértem, amennyit csak tudtam, hogy erről gondoskodjam. De

magának el kell mennie. Minél jobban támad, ők annál keményebben támadnak vissza. Ha eltűnik, ők továbblépnek, és elfelejtik magát. De ha marad...

- *Te* hogy vagy képes maradni? - kérdezem Pablótól. - Hogy támogathatod azt, amit csinálnak? - Hálás vagyok a segítségéért, de képtelen vagyok összeegyeztetni a férfit, aki józanul gondolkodik, és akinek hatalmas szíve van, a kormánytisztviselővel, aki ilyen korrupciónak a részese. - Tudnod kell, hogy ez helytelen.

- Az a jobb, ha az ember marad, és a rendszer részévé válik, vagy az, ha elmegy, és hazaárulónak tekintik? - feleli erre nagyapám. - Egy féregnek? Nem tudom. Ha elmegyek, mi változik? Ha maradok, mi változik? Igyekeztem ellensúlyozni az extrémebb elképzelések némelyikét, melyek az évek során kaptak teret. Igyekeztem fenntartani a jogrendet. Ez az otthonom, akármilyen tökéletlen is. Hinnem kell... Remélnem, hogy még mindig tehetek valami jót, hogy kieszközölhetek némi változást, hogy segítsék a kubaiaknak. Ennek most elégnek kell lennie. Nem irigylem azokat, akik most már külföldön élnek, akik olyannak találták a helyzetet, hogy nem tudtak maradni. Kérlek, ne ítéld el a tény miatt, hogy képtelen vagyok elmenni.

- Még mindig harcolsz.

- Igen. A forradalom a fiataloknak való. Mikor képes voltam rá, harcoltam azért, amiben hittem. De most már öregember vagyok. Minél idősebb az ember, annál inkább rádöbben, hogy a változás - a jelentős, tartós változás - nem mindig

erőszakkal és vérontással jár, hanem reformmal, akármilyen lassú, akármilyen fokozatos is. Mikor fiatal és meggondolatlan voltam, úgy hittem, az egyetlen módja Batista legyőzésének az, ha megölik, ha erővel veszik el tőle az országát és a kormányát. De most? Az a probléma a forradalommal és a vele járó erőszakhullámmal, hogy olyan, mint az özönvíz - mindent elsöpör, és utána már semmi sem olyan, mint régen. És az ember azt hiszi, hogy ez jó, hiszen eleve változást akart, a változásra volt szüksége. De aztán egyszer csak ott van egy ország, melyet kormányozni kell, emberek, akiknek ki kell elégíteni az alapvető szükségleteit. Stabilizálni kell egy valutát, és létre kell hozni egy jogrendszert, és megújítani egy alkotmányt. Ezek nem olyan dolgok, amelyekről a fiatalok álmodoznak. Arról álmodnak, hogy meghalnak az országukért; dicsőségről álmodnak a csatában. Arról senki sem álmodozik, hogy egy asztal mögött ül, és megfogalmazásokon vitatkozik. De azok a szavak, azok a törvények, az infrastruktúra a minden. Nélkülük egyetlen kormány sem járhat sikerrel. Nem vagyok vak, látom, mit szenvednek el a honfitársaim, Marisol. Látom a létező problémákat. De itt vagyok, a tollammal. A forradalmat, amelyre most szükségünk van, szavak és megfogalmazások feletti vitákkal fogják megvívni, törvények elfogadásával és a korlátozások enyhítésével. Emberekkel, akik hajlandóak asztalhoz ülni, és megbeszélni a dolgokat, melyeket hosszú évek óta nem merünk felhozni. Nekem itt kell lennem, hogy befejezzem, amit elkezdtem, és remélhetőleg része leszek

ennek a változásnak. Az országomért, a családomért. - íme a szakadék közte és a nagyim között, ő nem tudott volna ebben a nagyapám által teremtet világban élni, ő pedig nem tudta volna elhagyni. Luishoz fordul. - Minél tovább marad, annál kevesebbet tudok tenni magáért. Annál korlátozottabb lesz a mozgástere. Annál nagyobb veszélyben lesz Marisol. Holnap el kell mennie. Marisol szerez magának gépet, én pedig elintézttem a kiutazáshoz szükséges papírokat. Csak egy rövid időszak áll rendelkezésünkre, hogy írónki hibára fogjuk a kiengedését és a távozását, annak a következményének, hogy a részlegek nem beszélnek egymással. Minél tovább vár, annál nagyobb az esélye, hogy elkapja a rendőrség, hogy megakadályozzák, hogy elhagyja az országot. Ha még egyszer elkapják, már nem segíthetek. Akkor gyorsan és könnyörtelenül elintézik magát.

- Elmegy - feleli Ana, és most először szólal meg, az ujjai ismét a karkötőn.

- Abuela...

- Majd később megbeszéljük - mondja Ana határozott hangon. A tekintete a nagyapám felé fordul, könnyben úszik a szeme. - Köszönöm. Köszönöm, amit az unokámért tett.

Nagyapám bólint.

- Ez természetes. Ha megbocsátanak, haza kell mennem. A feleségem aggódni fog. - Felém fordul. - Marisol, nagyon szeretnék még látni, mielőtt elmész.

Fejbe kólint a valósága annak, hogy olyan gyorsan távoznak. Azt hittem, lesz még pár napom itt, de most

minden darabjaira hullik.

- Találkozol velem a Malecónon ma este? - kérdezem. -
Valamit még meg kell tennem.

- Természetesen.

¹⁹ Tradicionális kubai húsos- zöldséges étel.

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

Miután nagyapám elmegy, Luis meg én visszavonulunk a hálósobájába egy elsősegélydobozzal. Megsimogatom az arcát, óvatosan, nehogy hozzáérjek a zúzódásokhoz vagy a szeme közelében lévő vágáshoz. Kigombolja az ingét, a kézbütykei le vannak horzsolva és véresek.

Nagy levegőt veszek.

- Mit műveltek veled?

Remeg a keze a gombok felett.

- Hidd el, jobb, ha nem tudod.

Lerázza magáról az inget, a véres anyag a földre hull.

Levegő után kapok.

Zúzódások csúfítják el a felsőtestét, egy kifejezetten ronda veszélyesen közel van a veséjéhez.

- Meg is ölhettek volna.

- Jól vagyok.

- Nem vagy jól. Megölhettek volna, és semmit sem tehattünk volna ellene. Felfogod, hogy ez micsoda örület?

- Csak rám akartak ijeszteni egy kicsit. Ha meg akartak volna ölni, megtették volna.

- És legközelebb? Hallottad, mit mondott a nagyapám. Le kell állnod. Veszélyes. Emiatt fogsz meghalni. Megéri?

- Persze hogy meg. - Akármit is reméltek kiverni belőle, attól tartok, csak még erősebbé tették. - Meg kell érnie.

Ez is egy olyan pillanat, mikor végre tisztán látok, és a két félből egy egész lesz.

Akárcsak korábban a nagyim, én is egy forradalmárba szerettem bele.

Ugyanazt a tehetetlenséget érzem, amit ő is érezhetett, mintha egy sínekről kisikló vonaton lennénk, és semmit sem tehetünk, hogy megállítsuk. Többé már nem tudom, mit mondjak, hogyan győzzem meg, hogy el kell mennie.

Nem tudom elképzelni, hogy egy olyan világban éljek, ahol az embernek nincsenek jogai, ahol nincs felügyelet, nincs felelősségre vonás. Az Egyesült Államok nem tökéletes, akármerre fordulok, igazságtalanságot látok mindenütt. De akkor is működik egy gépezet, amely megvédi a polgárait - jogunk van megkérdőjelezni azt, ami rossz, felszólalni, tüntetni, hallatni a hangunk. Nem mindig működik, és a rendszer időnként cserben hagyja azokat, akiknek a megvédésére tervezték, de legalább a lehetőség - a remény - létezik.

Döbbenetes az, ahogy itt képesek elnyomni az emberek hangját.

- Komolyan azt gondolod, hogy meg tudod változtatni a kormányt? Hogy majd hagyják neked?

Fertőtlenítővel kenegetem a sebeket az arcán.

Luis felszisszen, ahogy hozzáérek az arccsontja melletti vágáshoz.

- Akárhová nézek, a változásban való reménykedést látom, ott van kimondatlanul a kubaiak hétköznapijainak hátterében - mondja. - Tudják, hogy ez *nem* elég, hogy többet érdemlünk. Kis változásokról álmodoznak, amelyek megkönnyítenék az életüket, megkönnyítenék a gyerekeik életét. A legtöbben még emlékszünk, milyen volt, mikor a dolgok igazán rosszul álltak, mikor kihívás volt elegendő ennivalóhoz jutni, és emlékszünk a kétségbeesésre, amit éreztünk, a gyötrő éhségre a hasunkban, a gyengeségre az izmainkban, a csontjainkban, és a hajlandóságra, hogy megszegjük a törvényt, mert máskülönben egész egyszerűen meghaltunk volna. Most másféle halált halunk, olyat, ami nem fizikális - folytatja. - Muszáj továbbra is nyomást gyakorolnunk a kormányra, továbbra is küzdenünk kell a változásért, követelni, hogy jobban teljesítsenek. Nekik kellene félniük tőlünk. Most van egy új generációnk, amely előretekint, és nem tetszik nekik, amit látnak. A diákjaimat - ennek az országnak a jövőjét - érdekli a technológia, akármilyen kevéshez is férnek hozzá legálisan; érdekli őket a popkultúra, melyet pendrive-okon és külföldiek bőröndjeiben csempésznek be nekik. Pragmatikusak a változás, a több iránti vágyukat illetően. Egyelőre lefoglalja őket a harc - és az, hogy amit csak tudnak, összegyűjtsenek a feketepiacról, hogy változtassanak a valóságukon. De mi történik, ha elfogynak a korlátozott erőforrásaik? Akkor mi lesz?

Hát nem ezt csodálom benne a legjobban? Nem ez az, ami eleve vonzott benne? A szenvedély, az elkötelezettség,

az országa iránti teljes mértékű odaadás és szeretet. A férfiakat, akiket Miami-ban ismerek, csak az érdeklődik meg, hogy milyen kocsit vezetnek, vagy hogy milyen márkájú órát viselnek, melyik klubba mennek szombat este. Luis Kubáért él, és én szeretem ezért, de most félek, hogy Kuba meg fogja ölni.

Folytatom a sebeit ellátását, a zúzódásait óvatos kezelését, miközben igyekszem, ne hogy aggodó legyen a hangom, s hogy elfojtsam a félelmemet.

- Megértem, hogy véghez akarod vinni ezeket a változtatásokat. Csodálom a szenvedélyed. De mi van, ha a kormány által kiszabott korlátozások túlságosan szigorúak ahhoz, hogy elérj azokat a célokat?

- Nem tudom. De amit kérsz tőlem... nem vall rá, hogy feladja. Hogy elfussak. És nem akarok veszélybe sodorni azért, hogy megtehessem.

- Ahhoz már túl késő. A szemükben én valószínűleg már eleve fenyegetés vagyok. És ne úgy tekint rá, hogy feladod, vagy elfutsz. Nevezd stratégiai visszavonulásnak.

- Elhagyom az országom, a családom, a népem. Apám úgy halt meg, hogy azért harcolt, amiben hitt. Én meg elszököm, hogy mentsem magam. Hogy tudnék ezzel együtt élni?

Megszakad érte a szívem, mert megértem, mekkora felelősséget cipel magával, és látom benne a vágyat, hogy tiszteletben tartsa a családját, és felérjen az általuk hozott áldozatokhoz. Ugyanakkor sosem éreztem nagyobbak a szakadékok között, mint most, az elterülő homok

hossza csak csekély, a tenger viszont végtelen. A száznegyvenöt kilométer áthághatatlan távolságnak tűnik.

- Ha meghalsz, semmi sem lesz jobb. Mihez kezd akkor a családod? Ha életben vagy, legalább küldhetsz nekik pénzt, többet, mint amennyit itt keresnének, változtathatsz Kubán kívülről. Talán többet is, mint amennyit az országon belül tennél a sok korlátozással, melyet a kormány szab ki rátok.

- Azt akarod, hogy veled menjek.

- Igen.

- Azért, mert szeretsz, vagy mert úgy gondolod, hogy ez a helyes döntés? - kérdezi Luis.

Honnan tudta ezt, mikor én magam is csak most jöttem rá?

- Mert szeretlek, és mert úgy gondolom, ez az egyetlen döntés.

Egy pillanatra lecsukódik a szeme, mikor a „szeretlek” szó elhagyja a számat, mintha magába szívna a szó erejét.

Kinyílik a szeme.

- Nem félek meghalni azért, amiben hiszek.

- Talán nem, de mit ér el a halálod? Nem te lennél az első, és nem is te leszel az utolsó, és mi változik? Semmi. Jobb szeretném, ha életben lennél az Egyesült Államokban, mint halott Kubában.

Türelmetlenül felhorkan.

- Te ezt nem érted. Úgy beszélsz, mintha Kuba csak egy lakhely lenne, mintha az egész nem lenne több annál, hogy

fogok pár dobozt, és átköltözöm egy másik házba. Hát több. Ez az otthonom. A hazám.

- Hogy szerethetsz olyan országot, amelyik ezt teszi a polgáraival? Amelynek a kormánya hajlandó börtönbe vetni téged, amiért felszólalsz a visszaéléseik ellen. Úgy jöttem ide, hogy szeretni akartam Kubát, azt mondtam magamnak, hogy elfogultság nélkül fogok tekinteni rá, hogy nem hagyom, hogy megingassanak Miami nézetei, hogy majd a saját érdemei alapján ítélem meg, és nem a száműzöttek lencséjén keresztül. De nem megy. Én is kubai vagyok. Talán nem itt születtem, de a vérem kubai. Hogy harcolhatsz azért, hogy olyan helyen maradhass, ahol nem kellesz, egy helyen, amely majd megöl?

Okos ember vagy, ennek semmi értelme. Hol van ebben a logika?

- Ah, de hát a szerelem nem logikus. Meglehet, hogy ez a gyengeségem, de ez az országom. Hogy is ne szeretném?

- De milyen áron?

- Ha szeretsz valamit, nem nézed az árát.

- És én?

Luis szomorúan elmosolyodik.

- Tudod, hogy szeretlek, Marisol. Ne kérd tőlem, hogy válasszak a között, akit szeretek, és aki vagyok. Félek, hogy ez egyikünkre sem vetne jó fényt.

- Nem azt kérem, hogy válassz. Nincs választás, ők már döntöttek helyetted. Nem maradhatsz és élhetsz itt, mert a halálban nincs folytatás, az nem módja az ellenük való

harcnak; a halálot semmit sem fog jelenteni. Több jót tehetsz, ha életben vagy Miamiban, mint ha halott Havannában.

- A száműzöttek mantrája.

- És ha igen? Ők legalább megőrizték Kubának egy olyan verzióját, ami itt nem létezik. Mi vagyunk az egyetlenek, akik megőriztük.

- Nem élhetsz egy múzeumban, Marisol. A probléma a te kis „megőrzéssel” az, hogy nem veszi figyelembe a tényt, hogy létezik egy valódi Kuba. Egy élő, lélegző Kuba. Mind úgy elvagtok azzal, hogy képzeletbeli szellemekkel harcoljatok ott Miamiban, miközben mi itt vagyunk, a földre folyik a vérünk, és valós problémákkal küzdünk. A te száműzöttekből álló közösségedet nem érinti a feketepiac vagy a lakáshiány, sem a nagyon is valós hibák az agyonreklámozott oktatási rendszerben, vagy az a tény, hogy a faji diszkrimináció napi szinten fordul elő. Ti még mindig amiatt vagytok dühösek, hogy elvették tőletek az előkelő házaikat, amelyekben most éppen azok az emberek laknak, akiket a legjobban utáltok. Mi, többiek két tűz közé kerültünk, miközben a túlélésen aggódunk.

- Akkor taníts minket. Gyere Miamiba. Lépj be az ottani mozgalomba. Változtasd meg a narratívát. Változik a diskurzus. Fidel halott. A rezsimmel szembeni gyűlölködés Kubának egy nagyon praktikus megközelítésévé alakul át. Egy új korszak kezdetén vagyunk a kubai- amerikai viszony tekintetében, talán lehetőség nyílik valami jobbra. És az a

cikk, amit írok... mi lenne, ha nem az utazásról szólna? Mi lenne, ha a kortárs Kubáról írnám? Mi lenne, ha elmesélnéd a történetedet? Segíts nekünk. Taníts minket a problémákról, amelyekkel most Kuba szembenéz.

- Még akkor is olyan érzés, mintha cserben hagynám az országom.

- Az országod már cserben hagyott téged. Ez nem a te országod. Vagy a nagyanyádé. Ez Castroé. És most a szelleméé. A tiéd kellett volna hogy legyen. Ez volt '59 ígérete. De már majdnem kezdettől fogva megszegték ezt az ígéretet. Kubának ez a verziója a rezsimhez tartozik, de attól a jövőnek még nem kell. A visszavonulás is egyfajta győzelem. Nem nyerheted meg ezt a csatát, így nem. Nem adod fel, csak jobb esélyt adsz magadnak a rendszer megváltoztatására egy olyan világban, amelyben nem kell az ő szabályaik szerint játszani.

Luis csak a fejét ingatja.

- Marisol. - Beletörődő a hangja, de olyan csillogás van a tekintetében, amely néhány perce még nem volt ott.

- Tudod, hogy igazam van.

- Talán - ismeri el.

- Élnünk kell a kínálkozó lehetőségekkel. Most esélyünk van kijuttatni innen téged. Élnünk kell vele.

Percekig hallgat, csak a lélegzésünk hangját hallani a szobában, és a mennyezeti ventilátor forgását.

- Tudom - mondja végül nagyon halkán.

Kifelé menet összefutok Cristinával. A lépcsőn ül, cigarettázik, a rozsdás kaput bámulja.

- Azt akarja, hogy magával menjen - mondja színtelen hangon, nem veszi a fáradságot, hogy rám nézzen.

Gondolom, Ana elmondta Cristinának és Caridadnak, miről beszéltünk nagyapámmal. Kimerültem a Luisszal folytatott beszélgetéstől és az elmúlt néhány nap eseményeitől, s a nagy hamvainak súlya lehúzza a lelkemet, de a legfőbb, hogy már nincs bennem több harci kedv.

- Igen.

Cristina ismét beleszív a cigarettájába, a füst a levegőben gomolyog.

- Miért? Mert szereti?

Nincs düh a hangjában, színtelen, érzelemmentes hangon beszél.

- Igen. Sajnálom - teszem hozzá, és amint elhagyja a számát a bocsánatkérés, tudom, hogy üresen és helytelenül cseng, még ha nem is tudok ennél jobbat.

A szeretem luxusnak tűnik ebben a világban, ahol az elvált párok kénytelenek együtt élni, mert nincs elég lakás, mert a kormány így intézte. A szeretem luxusnak tűnik egy olyan országban, ahol oly sokak küzdenek azokért az alapvető dolgokért, amelyeket én biztosra veszek.

- És maga? - kérdezem.

- Mit? Szeretem- e? - Bólintok. - Luis jó ember. Kedves. Szorgalmas - feleli.

- Mi más választásom lenne? - kérdezem, és kétely üti fel bennem a fejét, önző vagyok? Vagy a távozás valóban az egyetlen létező válasz Luis számára? - Megölik, ha marad. Szeretem őt, igen. De ez nem rólam szól. Hanem az ő jövőjéről.

Cristina gúnyosan felnevet.

- Biztos nagyon jó neki, hogy van egy gazdag amerikai nője, aki hajlandó megkönnyíteni az életét. - A tekintete rám szegeződik. A megvetés a tekintetében lecsupaszít. - Gondolja, hogy most először hallom ezt a sztorit? Tudja, hány barátom álmódzott olyan férfiról, aki majd elviszi őket ebből az egészből? Akik a végén teherbe estek, magukra maradtak, vagy még rosszabb? Talán most fordítottak a szerepek, de maga is csak egy újabb külföldi, aki ígéretet. Mit tud a maga világáról? Mit gondolnak majd róla a gazdag amerikai barátai?

- Ez nem így van - ellenkezem. Miért lennének leküzdhetetlenek a köztünk lévő különbségek?

- Tényleg nem? Nem pontosan ugyanolyan? Idejön, eltölt pár napot Kubában, bemeséli magának, hogy szerelmes lett, hogy próbálja „megmenteni” Luist. Aztán visszatér a szép kis biztonságos életébe Amerikában, messze ettől az egészszől. Azt mondja, kubai akar lenni. - A levegőben leng a keze, a cigaretta az ujjbegyei között lóg, hamu hull a földre. - Ezt jelenti kubainak lenni. Nőnek lenni Kubában egyet jelent a szenvedéssel. Mit tud maga a szenvedésről?

Semmit. Az ilyenről semmit.

- Mit akar, mit tegyek? - kérdezem.

- Semmit. Én nem akarom, hogy bármit is tegyen. De maguk mind azon panaszkodnak, hogy elveszítették az országukat, pedig a valóság az, hogy nem veszítették el az országukat; elmentek. Minket, többieket meg itt hagytak a pokolban. És most Luis is elmegy magával.

- Jobban szeretné, ha maradna és meghalna?

Nem Cristina miatt vagyok frusztrált, hanem az egész helyzet miatt, de jelen pillanatban ő ad hangot mindennek, amitől a legjobban tartok.

Beleszív a cigarettájába.

- Nem.

- Akkor mit akar, mit tegyek? - kérdezem ismét. - Nem akarja, hogy elmenjen, de nem is maradhat. Szóval mi a megoldás?

Cristina mosolya gúnyol engem.

- Így megy ez a maga világában? A dolgokat csinos kis szalagokkal kötik át, és mindig boldog a végkifejlet? Visszamegy Amerikába Luisszal. összeházasodnak, és gyerekeik születnek, és élük a tökéletes kis közös életüket. De mélyen legbelül tudnia kell, hogy Luis nem lesz egészen a magáé. Én megpróbáltam rávenni, hogy válasszon köztem és Kuba között, és ő minden egyes alkalommal Kubát választotta. Nem számít, mennyire szereti őt, hogy mit gondol, ő mennyire szereti magát, egy része mindig is itt lesz. És egy része mindig neheztelni fog magára, amiért elvitte innen.

Meglehet. Talán a részei is elegendők, talán megváltoznak a dolgok, és többé nem kell, hogy ez választás legyen. Csak állok ott, lenézek a lépcsőn ücsörgő Cristinára, a szandálja pántja kopott, az arckifejezése acélossá keményedett.

„Ez a sziget összetöri a szíved, ha hagyod.”

- Tudja, maga is elmehetne.

Cristina felnevet, a hang kendőzetlen és nyers.

- Keressek valami jóra való férfit, aki azt mondja, hogy el akar vinni erről a helyről, aztán itt hagy felduzzadt hassal meg egy- két betegséggel? Nem, kösz.

- Megpróbálhatnánk kivinni. Mindannyiukat.

Megvetéssel telik meg a tekintete.

- Egyszer próbálkoztam. Luis ezt nem mesélte?

- Nem.

- Hatéves voltam. Húszán voltunk egy tutajon. A szüleim és még tizenöten meghaltak. Egy héten át lebegtünk a vízen, éheztünk, kimerültünk, mielőtt a parti őrség felvett, és visszahozott minket Fidelhez. A felnőtteket börtönbe dugták. Engem elküldték, hogy a nagymamánál éljek. Szóval kockáztatok, nagyon szépen köszönöm.

Földbe gyökerezett a lábam, ezen a ponton egy részem maradni akar, és meggyőzni őt, ám a másik részem már el is ment.

- Mennem kell.

A nagypám vár rám a Malecónon.

- Akkor menjen.

Mikor a kapuhoz érek, megfordulok, figyelem, ahogy elnyomja a cigarettát a ház lépcsőjén, a tekintete valahová ki a tengerre szegeződik.

Mit mond el az egy helyről, hogy az emberek inkább megkockáztatják a biztos halált, hogy elhagyhassák?

A Rodriguez-háztól a Malecónra sétálok, a Cristinával folytatott beszélgetésem játszódik le a fejemben újra meg újra. Luis az anyjával és a nagymamájával van, a távozása logisztikai részét beszéljük meg éppen. Én pedig itt vagyok, végre teljesítem nagyim utolsó kívánságát, amiért Kubába jöttem. Hullámok verik a köveket az El Morrónál, a nap egy újabb havannai nap felett nyugszik le.

Nagyapám mellett áll, kibámul a tengerre, és én azon tűnődöm, vajon hányszor csinálta ezt, és hogy nagyit kereste-e, valahol a horizonton túl, mikor így tett.

Fel sem tűnik, hogy hangosan feltettem a kérdést, míg nagyapa meg nem szólal.

- Elképzelted őt ott. Amerikában. Feleségként. Anyaként. Az életben, amelyről mindig is álmodoztunk - gyerekekkel teli ház, az udvaron pálmafák. Elképzelted, hogy öregszik, ahogyan én is. Folyton rá gondoltam, ahogy teltek az évek. - Felsóhajt. - Elég volt azt remélni, hogy boldog.

Gyűlölöm, hogy a történetük vége nem boldog, hogy a végén ez is egy olyan dolog, amit Fidel elvett tőlük.

- Befejezetlennek érzem - suttogom.

- Az élet olyan gyakran az. És zavaros is. Ez nem a vége, Marisol. Mikor az ember fiatal, az élet megszakításai olyan

gyakran tűnnek véglegesnek, miközben azok nem többek szüneteknél. Mikor megtudtam, hogy Elisa férjhez ment, azt hittem, a történetünk véget ért. Elfogadtam. És most, közel hatvan évvel később itt vagy. Van egy unokám. Egy fiam, egy új családom. Egy darab Elisából. Sosem lehet tudni, mi következik. Ez az élet szépsége. Ha minden úgy történne, ahogyan szeretnénk, ahogyan tervezzük, lemaradnánk a legjobb részekről, a váratlan örömeiről. - Megrántja a vállát, és körbemutat. - Mindannyiunknak volt egy elképzelése, egy terve. A sors, Isten, Fidel, mind jót nevettek ezen a terven. Azt hittem, haladok egy bizonyos úton, és kiderült róla, hogy ez valami teljesen más. Habár ez nem jelenti azt, hogy az egész rossz. - Elmosolyodik, átkarol, magához húz.

- Örülök, hogy megtaláltuk egymást - mondom.

Nagyapám felnéz az égre, csillogás jelenik meg a szemében.

- Szeretném azt gondolni, hogy Elisa odafent van, és lemosolyog ránk, hogy ő hozott össze minket, mert azt akarta, hogy találkozzunk, azt akarta, hogy az életem része legyél. - Kezd úgy beszélni, mintha a szavai a folytatásai lennének egy beszélgetésnek, amelyet önmagával folytat, egy emléknek. - Azt a ruhát viselte... - Elmosolyodik. - Fehér volt. A szoknyája hosszú, és lengett, ahogy lépett. Képtelen voltam levenni a szemem a csípőjéről - vallja be olyan tekintettel a szemében, melytől évtizedekkel fiatalabbnak tűnik. Felnevetek. - Vittem neki egy fehér selyemrózsát. Sosem felejttem el a mosolyát, mikor átadtam neki.

Mindketten olyan idegesek voltunk. Folyton zsebre dugdostam a kezem, mert azt sem tudtam, mihez kezdjek vele, mert semmit sem akartam annyira, mint megfogni az övét, és soha többé el sem engedni. Egyre inkább beesteledett, és tudtam, hogy hamarosan el kell válnunk, és nem akartam elhagyni. Soha többé nem akartam elengedni.

- Itt a Malecónon szerettél belé?

- Lehet. Lehet, hogy abban az első pillanatban beleszerettem, mikor megláttam komoly arccal ácsorogni Guillermo partiján. Amint Elisa berobbant az életembe, nem volt olyan pillanat, hogy ne szerettem volna őt. Fénypontja volt az erőszakkal és vérontással teli időknek. Reményt adott nekem.

- Milyen volt, mikor ismerted őt? - kérdezem.

- Tüzes. Szenvedélyes. Lojális. Bátor. Okos. Fontosak voltak számára az emberek, és fontos volt neki az országa is. Kedves volt, mindig a legjobbat akarta látni maga körül mindenkinben.

Olyan kicsi volt a különbség a lány, akit ő ismert, és a nő között, aki engem felnevelt.

Benyúlok a táskámba, kiveszem a hamvait tartalmazó urnát, az ujjaim árnyékos nyomot hagynak a hűvös fémen.

Hazudnék, ha nem vallanám be, hogy egy kicsit nyugtalanítóan érzem ezt, hogy a kezemben tartani az elhunyt nagymamámat egy kicsit hátborzongató. Ugyanakkor nagy kő esik le a szívemről, amint levetem a gyász burkát, mely már régóta rám borult.

Mindig hiányozni fog, de egy új esélyt kaptam, hogy megismerjem őt, és általa egy új családot. Egy újabb megismerés abban a helyzetben, amit a végnek éreztem.

És ez is helyes - az újbóli találkozása a férfival, akit szeretett, és az országgal, melynek örökre odaadta a szívét.

Átadom az urnát a nagyapámnak.

Egy könnycsepp gördül le az idős arcán, amint a fémet simogatja, remegnek az ujjai.

- Biztos, hogy nem te akarod csinálni? - kérdezi.

A fejemet rázom, már értem, mi hiányzott korábban, hogy miért nem találtam olyan nyughelyét, amelyet *megfelelőnek* éreztem. Nem a hely volt a lényeg, hanem a személy. Én visszahoztam őt Kubába. Az utolsó lépések már nagyapámé kell hogy legyenek.

Pablo keze remeg, ahogy lecsavarja a tetőt, ahogy kiborítja a hamvakat a tenger irányába, bele a szélbe. Nem olyan romantikus, mint ahogyan képzeltem; mintha kis csontdarabkák szállnának a levegőben. De másfelől, mi romantikus?

Viszont ami utána történik, az a legfontosabb. Egymás mellett állunk, az óceánt bámuljuk, egy ponton már semmit sem látunk.

Száznegyvenöt kilométer. Száznegyvenöt kilométer választja el Kubát Key Westtől, az Egyesült Államok legdélibb csücskétől. Száznegyvenöt kilométer, mely akár végtelen is lehetne.

Hány lélek veszett oda ebben a vízben, mindent kockára téve, hogy jobb életre leljen? Olyanok, mint Cristina szülei - tele kétségbeeséssel, a reménybe kapaszkodva? Hány ember bámulta az óceánt a víz mindkét felén, sóvárogva valami után, ami nem lehet az övék - egy családtag, egy elvesztett szerelem után, az ország után, ahol születtek, a talaj után, melyen az első lépéseiket tették meg, a levegő után, melyet először beszívtak?

- Visszajössz? - kérdezi nagyapám. - Elhozod őket? A fiamat, az unokáimat? Találkozol majd az unokatestvéreiddel?

- Igen.

- Akkor várni fogok. - Benyúl a zsebébe, kihúz egy kopott szalaggal átkötött köteg levelet. Azonnal felismerem a rajtuk lévő kézírást.

Elmosolyodik.

- Azt hiszem, azt akarta volna, hogy ezek nálad legyenek.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

Elisa

A napok, majd a hetek összefolynak, miután Alejandro... - befejezni sem tudom a gondolatot - , lassan elmúlik a február, és már majdnem március van. A gyász hulláma mindannyiunkat elér, a szüleinket sem kíméli - apánk is megtört, ő, aki egykor kijelentette, hogy „nem a fia többé”, amiért valamikor Alejandro megpróbálta kivégezni Batistát.

Alejandro temetése komor esemény - csak a család van jelen. Képtelen vagyok elviselni a koporsóban lévő szétroncsolt test gondolatát.

Isten vajon halomba gyűjtötte az összes veszteségünket egyetlen végzetes csapással, hogy könnyebb legyen elviselnem őket, egyik haláltól a másikig sodródva, szívfájdalom és kétségbeesés között vergődve? Kegyetlenebb lenne, ha elnyúlnának az évek során, vagy a veszteségek meredek lavinája volt a büntetésem a bűneimért? Többé már nem tudom.

Émelygek, többnyire reggelente, de a testem időnként szeret meglepni egy- egy délutáni rosszulléttel is. Új keletű

tiszteletet érzek anyám iránt; ő ezt ötször csinálta végig - négy egészséges terhesség és egy kisbaba, aki az angyalok közé költözött.

Magda felettem kotkodácsol, a testvéreim gyanakvó pillantásokat vetnek felém, a hasam pedig minden egyes nappal nagyobbra duzzad, ám az új élet hajnalát beárnyékolja a halál, mely mindannyiunkat megráz. Akkor is - mennyi idő még, mikor már nem tudom többé elrejtetni a változásokat a ruhám alatt? Visszatartom a lélegzetem, várom, hogy a szüleim mondjanak valamit, hogy anyám észrevegye a változást az étvágyamon, de nem veszi észre, a gyásza felemészti, a suttogva folytatott beszélgetései apánkkal egyre viharosabbá válnak. Aztán a szüléink betessékelnek minket apánk dolgozószobájába, és világossá válik, mi az oka annak, hogy mással voltak elfoglalva.

Beatriz és Isabel mellett ülök a kanapén apám dolgozószobájának sarkában, imádkozom, hogy a gyomrom kibírja ezt a családi tanácskozást anélkül, hogy elárulná az állapotomat. Maria és anyám apánk asztalával szemben lévő székeken ülnek, anyám ugyanabban a székben, amelyben egyszer én is ültem, és könyörögtem apámnak, hogy avatkozzon közbe, és mentse meg Pablo életét.

Azt hittem, megmentem azzal, ha a hegyekbe küldetem, de az egész a semmiért volt.

És Alejandro...

Gombóc nő a torkomban. Beatriz megfeszül mellettem, mikor apánk beszélni kezd.

- Változik a helyzet Kubában. Azt beszélük, hogy el fognak fogadni egy törvényt, hogy változtassanak azon, hogy egy egyén vagy egy vállalat mennyi földet birtokolhat. A kisebb gazdálkodók rendben lesznek, de azok, akinek több van ezer holdnál, az ültetvények... - Apám nyel egyet. - Azt mondják, Fidel szeretné elvenni őket. - Fidel eredeti vágya, hogy tartózkodjon a kormánytól, már a múlté. Jósé Miró Cardona is a múlté, és most Fidel a miniszterelnök. Manuel Urrutia Lleó Fidel eszköze. Mi mind Fidel eszközei vagyunk, és Fidel megölte a bátyámat - vagy legalábbis kiadta rá a parancsot. Ebben biztos vagyok. - Épp elég nehéz a helyzet a munkaerő- problémákkal - folytatja apám. - De ha Fidel megkap mindent, amit akar? Úgy kezelik, mintha valami isten lenne, és ezt ő el is várja; egy istent nem lehet megállítani, nem lehet vele vitázni vagy egyezkedni. Mindent el fog pusztítani, ami az útjába kerül. - Elcsuklik a hangja, ahogy kimondja a szavakat. Nem beszélünk róla, de mind tudjuk. - Az emberek hagyni fogják neki, éljenezni fogják, a dühüktől és a vérszomjuktól fűtve, és darabonként fognak szétszaggatni minket, akik az elmúlt időszakban jól éltünk. - Anyám elsápad. A francia forradalom megérkezett Kubába. Lehalkul apám hangja; Havannában most már a falnak is füle van. - Elmegyünk.

- Emilio...

- Csendet. - Anyám elhallgat. - Elmegyünk - folytatja apám - , mert többé nem biztonságos számunkra, hogy maradjunk. Elmegyünk, amíg nem lesz biztonságos visszajönnünk.

Elmegyünk, mert Perezeket gyilkolnak Havannában.

- Hová megyünk? - kérdezi Beatriz, a szemében dacos csillogás.

Én lehunyom az enyémet, imádkozom, hogy Beatriz elfogadja, hogy minimális viszályal jussunk túl ezen. Semmi más nem maradt bennem. Miközben Alejandro halála engem kiszípolozott, addig őt jogos dühvel töltötte el, amelyhez foghatót korábban sosem láttam.

- Az Egyesült Államokba - feleli apám. - Van pár barátom Floridában, akik majd segítenek nekünk. Dél- Floridában van cukor. Van ott némi földem.

Nem vagyok teljesen meglepve. Apám az a fajta ember, akinek mindig van még egy ütőkártyája, akinek mindig rendelkezésre áll egy újabb terv szükség esetére.

Ezzel szemben anyám úgy fest, mint aki menten elájul.

- Ki fog vigyázni a házra, míg távol leszünk? A holminkra? - kérdezi.

Belém hasít az anyám iránti együttérzés; apámat nem érdeklik a gondolatai, az aggályai, a félelmei. Eldöntötte, hogy elmegyünk Amerikába, és nem tűr semmiféle vitát ez ügyben.

- A szolgálok - feleli apám. - A nénikéd átjöhet lakni ide egy kicsit. Nem fog különbözni attól, mint mikor csak úgy elutaztunk az országból. Ez az út egyszerűen csak hosszabb lesz, időt ad az országnak, hogy helyre tegye magát. Nem tarthat örökké az örület, egy ponton az emberek észhez fognak térni. Fidel nem kínál egyetlen valódi megoldást sem

Kuba számára. Semmi tapasztalata a kormányzás terén, nincs meg benne az, ami ennek az országnak a vezetéséhez kell. Azért sereglenek köré, mert eltávolította Batistát, de jól jegyezzétek meg, amit mondok, előbb vagy utóbb egy újabb vezető nevét kántálják majd. A Perezek már évszázadok óta alakítják Kuba jövőjét. A cukor az alapja ennek az országnak. Nekünk mindig lesz otthonunk Kubában.

Hinni akarok a szavainak. Hinni akarok valamiben, mikor attól félek, már egyáltalán semmiben sem hiszek.

Könnyek ömlenek le Isabel arcán. Beatriz úgy fest, mint aki szíve szerint felpofozna valakit. Anyám és apám úgy tűnik, kissé sokkos állapotban van, ahogy végigfutnak a terveiken, suttogva beszélnek, nehogy a személyzetből bárki meghallja.

A személyzet.

Mi történik majd Magdával a távollétünkben?

Mit mondok majd Anának? A többi barátomnak?

- Semmit - mondja apám, mikor hangosan is felteszem a kérdést. - Semmit sem fogtok mondani, amivel ránk irányítanátok a figyelmet. - A szavai mindannyiunknak szólnak, ám a tekintete Beatrizon nyugszik. Úgy tűnik, Maria az izgatottság és a félelem között ragadt - megint tizenhárom éves. A kezem a hasamra siklik, az élethez a tenyerem alatt, az az aprócska élet ott dobog bennem. Nem tudom már sokáig rejtegetni a titkot. Miután berendezkedtünk az Egyesült Államokban, el kell mondanom a családomnak a kisbabát, szembe kell néznem ezzel az újabb változással az

életemben. De még nem. Addig nem, míg túl nem jutunk ezen a következő kihíváson, a sorsunk ezen következő fordulópontján. Szóval most megyünk, és abban az országban fogunk élni, amely a sorsunkat alakította, akár akartuk, akár nem. Van némi ironia a tényben, hogy a kaszinóink és a hoteljeink csordultig vannak amerikaiakkal, és mi most hasonlóképpen el fogjuk árasztani az országukat, menedéket keresve ebből a zűrzavarból, amelybe belekevertük magunkat. - Holnap indulunk - határozza el apám. A testvéreim most már sírnak, próbálják elnyomni a könnyeiket, nehogy a többiek a házban megtudják, mit tervezünk. - Turistákként fogunk utazni. Ez az egyetlen módja. Külföldi kiruccanásként fogjátok kezelni; mindannyian egy darab bőröndöt vihettek magatokkal. Minden értékes holminak itt kell maradnia.

- Mihez kezdünk, mikor megérkezünk Amerikába? Hol fogunk lakni? Hogy fogunk élni? - kérdezi Isabel.

A vőlegényére gondol? Én elmennék, ha Pablo életben lenne? Nem tudom. Osztom apám félelmeiben, az érzésben, hogy többé már vagyunk biztonságban, és nem látnak minket szívesen a saját országunkban - a bátyám küszöbünkön heverő holtteste a testamentuma ennek. Félek erre a világra hozni a gyermekemet - a gyermekünket - , félek, mit tartogat a jövő.

Amerika ismeretlenül dereng előttünk, de ennél nem lehet rosszabb.

Az este további részében csendes a ház. A szüleim visszavonultak a hálósobájukba, Maria lefeküdt, és egészen biztos vagyok benne, hogy Beatriz és Isabel is kisurrant a házból, talán azért, hogy a maguk módján elbúcsúzzanak Kubától.

Bepakolok, meglep, mennyire egyszerű valakinek az életét belesűríteni egy kicsi bőröndbe. Persze sokkal könnyebb, mikor hátra kell hagynia az értékeit. Miután végeztem, átveszem a hálóingem és a köntösöm. Az ékszerdobozom tele az összes ékszeremmel, egyet kivéve, mely a komódom tetején pihen.

Néhány perc múlva Magda lép be a szobámba.

- Látom, Beatriz és Isabel elmentek, és valami rosszban sántikálnak - panaszkodik.

Nem tudok nem elvigyorodni a méltatlankodó hangnemén. A város összeomlik körülöttünk, de ő a nővéreim jó híre miatt aggódik.

Nem hiszem, hogy valaha is jobban szerettem volna.

- Hogy érzed magad? - kérdezi, miközben leül mellém az ágyra, és a hátamat simogatja, ahogy kiskoromban is tette.

A vállára hajtom a fejem, a kezem megpihen a hasamon. Észrevettem, hogy ezt egyre többször csinálom, és észbe kapok a mozdulat közben, mikor nyilvános helyen vagyok, vagy másokkal. Fáradt vagyok a sok titoktól, melyeket magamba zárva őrzök.

- Jobban. Köszönöm. - Nem sírhatok. Nagy levegőt veszek, összeszedem magam. - Szeretnék adni neked

valamit. - Odalépek a komódhoz. Remegnek az ujjaim, ahogy átadom neki az ékszerdobozt. Ez a mi kis titkunk lesz, ahogy korábban már oly sok minden. - Holnap elutazunk Amerikába. - Apám valószínűleg holnap reggel mondja el a személyzetnek, de én Magdára mindig is családtagként tekintettem.

Megfogja a kezem, remegnek az ujjai. Biztos, hogy az utazásunk közeli időpontja nem kerüli el a figyelmét.

- Lehet, hogy egy ideig távol leszünk. - *Nem* sírhatom el magam. - És nem tudom, mikor jövünk vissza. Szeretném, ha ez a tiéd lenne.

Magda a fejét ingatja, könnyek gyűlnek a szemébe.

- Nem lehet.

Megkísérlek mosolyt erőltetni az arcomra, próbálom visszatartani az érzelmeket, melyek azzal fenyegetnek, hogy átcsapnak a zsilip felett.

- De én akarom. - Nagy levegőt veszek. - Azt akarom, hogy fogadd el, és menj el a családotodhoz. Santa Clarában vannak, igaz? Azt akarom, hogy használd fel, s hogy elmenjetez innen ti is, ha kell. Hogy gondoskodj magadról és a családotodról. Egy nap lehet, hogy Fidel meg az emberei eljönnek ebbe a házba mindenért, ami itt van, és ha megteszik, tudni akarom, hogy biztonságban vagy. Hogy szabadon azt csinálhatsz, amit akarsz.

- Kizárt dolog.

- Kérlek! Kérlek, fogadd el! Egész idő alatt aggódni fogok érted, míg Amerikában leszek, ha nem teszed. Ez egy zűrös

időszak, és tudni akarom, hogy van valami biztosítékom.
Kérlek!

Könnnyek csorognak le az arcán.

- Ez minden. Ez túl sok.

- Közel sem elég. - Nem lehet beárazni azt a sok éjszakát, mikor álomba ringatott, az alkalmakat, mikor a karjában tartott, mikor beteg voltam, letörölte a könnyeimet, fogta a kezemet. Nem tudnám pénzben megváltani azt a tizenkilenc évet, mely alatt szeretett engem, mellettem állt, és az anyám volt. Átölelem, magamhoz húzom, ahogy ő is oly sokszor tette velem, miközben reszket a válla, miközben sajog a szívem. - Szeretlek - suttogom.

- Én is szeretlek - mondja. - És egy nap majd a karomban tartom a kisbabádat, ahogyan téged is tartottalak, mikor kislány voltál.

Nehéz elengednem.

- Segítségre lenne szükségem - mondom a telefonba.

- Mire van szükséged?

Szerintem, ha azt mondanám Anának, hogy egy hullát kell eltemetnem az udvaron, már hozná is az ásót.

- Át tudsz jönni? - kérdezem.

- Persze.

Harminc perccel később találkozom vele az udvarunkon, a hatalmas banánfa alatt, mely alatt kislány korunk óta játszottunk. Mindketten hálóinget és köntöst viselünk. Nem ez az első alkalom, hogy ilyen késő éjszakai kalandba keveredünk, habár fiatalabb korunkban a tetteink arra

korlátozódtak, hogy titkokat osztottunk meg egymással a fiúkról, akik tetszettek nekünk. Most arra kérem, legyen a doboz őrzője, melyben a legnagyobb titkom lapul.

- Valami baj van?

- Holnap elmegyünk - suttogom. - Az Egyesült Államokba.

A többit nem mondom el, vannak szavak, amelyeket egyszerűen túl fájdalmas kimondani - nem tudom, mikor jövünk vissza.

Könnyek gyűlnek a szemébe.

- Elisa.

Nyelek egyet.

- Nem maradhatunk.

Bólint, az ujjpercei elfehérednek, ahogy a köntöse hajtókáját szorongatja. Mostanra már mindenki tudja, mi történt a bátyánkkal.

- Nem vagyok teljesen meglepve. Az biztos, hogy nem ti vagytok az egyetlenek.

- A szüleid? - kérdezem.

Ana a fejét ingatja.

- Várni akarnak, látni, mi történik a következő pár hónapban.

Ezért nem tudom hibáztatni őket. Nehéz mindent hátrahagyni, nem tudva, mi fogadja majd az embert, mikor visszatér.

- Hiányozni fogsz - mondom.

Rekedt a hangom.

- Te is hiányozni fogsz nekem.

Megölel, és ennek a meghittsége egyszerre balzsam és só a nyílt sebre. Ez az otthonom. Hogy mehetek el?

Ana elenged, én pedig letörlöm a könnyecskéket, melyek az arcomra potyogtak. Ana tekintete a mögöttem lévő dobozra siklik, és a rögtönzött ásóra, melyet anyám evőeszközkészletéből loptam. Ez nem teljesen eredeti ötlet - két órával ezelőtt az ablakomból figyeltem, ahogy apám kioson az éjszaka leple alatt, és dolgokat ás el úgy százméternyire a pálmafától - de ez a legtöbb, amit ki tudtam találni ilyen rövid idő alatt.

- Szóval akkor mit csinálunk? - kérdezi Ana szomorú mosollyal az arcán. - Elásott kincsek után kutatunk?

Ez pontosan az a galiba, amelybe kiskorunkban keveredtünk volna, kiástuk anyám díjnyertes virágait, és úgy tettünk, mintha kalózok lennénk - a francia kalózt hibáztatom az ihletért.

- Nem, elássuk. - Előveszem a dobozt, melyet apám dolgozószobájából csentem el - benne pedig a legértékesebb dolgaimat, az emlékeimet, a Pablóból megmaradt részeket helyeztem el. - Ha történik valami, kiásnád ezt nekem? Nem tudom, mi mást tehetnék vele, és nem akarom, hogy bárki megtalálja. Szemmel tudnád tartani majd?

Odaadhatnám Anának, hogy vigyázzon rá, de ki tudja, hol köt ki a családja, hogy a változás szelei végül milyen hatással lesznek rájuk. Ha ennek a forradalomnak az örülete bármit is megtanított nekem, akkor az az, hogy lehetetlen előre látni az

eseményeket; szívesebben bírom meg a föld állandóságában a talpunk alatt. A földet nem érdekli, kinek a vérét ontják a talajára, vagy hogy kinek a bakancsa menetel a fűvén - ez Kuba, érzéketlen azokra, akik azt állítják, hogy irányítják. A földet cseppet sem érdeklik a forradalmak.

- Természetesen - feleli Ana.

Megragadja az egyik hirtelen összeszedett szerszámomat, nevetés szakad ki a száján.

- Ez anyád egyik merőkanala, nem?

- De.

Majdnem elnevetem magam a dolog abszurditásán. Két havannai elsőbálozó köntösben, akik a család legszebb evőeszközeit használva, földet túrnak fel az udvaron. Úgy tűnik, ez a tragédia és az abszurdítások ideje.

Halkan beszélgetünk ásás közben, az óceán morajlása elnyomja a szavainkat. Úgy beszélgetünk, ahogy csak életre szóló barátok tudnak, kihasítunk magunknak egy békés pillanatot ezekben a bizonytalan időkben.

Örökké szerencsésnek fogom érezni magam, amiért a kalóz úgy döntött, ebben az utcában építi fel az otthonát, ahol egy nap majd egy rumbirodalom sarja is ugyanígy tesz, és én ezzel egy újabb lánytestvért kaptam. Miután kiástunk egy szép méretes lyukat, belehelyezem a fadobozt. A kezem a hasamra vándorol. Visszahozom vajon majd ide a gyermekemet, hogy velem ássa ki? Talán játékot csinállok belőle - valóban elásott kincs lesz.

Betemetem a dobozt a hideg földdel, addig markolom, míg az ujjaim szét nem nyomják, és bekúszik a körmeim alá. Egy nap elhozom ide a gyermekünket. Megmutatom a kisbabánknak a leveleket, amelyeket írtunk, a gyűrűt, melyet az apja az ujjamra húzott, átadom neki a történetünket, a szerelmünk ezen részét. A föld majd vigyáz a titkaimra, megőrzi nekem Havannának ezt a darabkáját, a legdrágább emlékeimet, míg vissza nem térünk.

HARMINCADIK FEJEZET

Marisol

„Az arcodat keresem a Havannába beözönlő férfiak között. Arról álmodom, hogy a karodban fekszem, az ajkad az enyémen.

Hiányzol, és szeretlek.

Merre vagy? Mikor jössz vissza?

Tudod, igazad volt. Most már értem. Nem figyeltünk. A magunk kis buborékjában élünk, és a buborék most kipukkadt, és rá sem ismerek az országomra. Nem látom a helyem ebben a világban.”

A nagymamám Pablónak írt leveleit olvasom - azokat, melyeket azelőtt adott Guillermónak, hogy azt hitte, Pablo meghalt, miután Fidel átvette Kubát; melyeket a kapcsolatuk során küldött a nagyapámnak. A románcuk elején kezdtem, attól az első levéltől, amit nagymama küldött neki, és most, hogy már a végén tartok, olyan, mintha itt ülne mellettem az ágyon, a szavai megadják nekem az utolsó szükséges löketet.

„Bárcsak többet tettem volna. Bárcsak harcoltam volna.”

Másnap - az utolsó napomon - korán ébredek, a reggeli nap áttör a felhőkön, hideg mellettem a hely. Miután visszajöttem a nagyfi hamvainak szétszórása után, s miután elolvastam az összes levelét, megkerestem Luist. Együtt aludtunk el az apró ágyon a vendégszobában a Rodriguez-házban, ruhában, Luis karja a derekam körül. De most nincs itt.

Átvágok a házon, igyekszem nem futásnak eredni, azt mondogatom magamnak, hogy csak sétálni ment, hogy semmi sem áll az utunkba, hogy ma elhagyjuk Havannát. Nagyapám segítségével hozzájutottam egy telefonhoz, és tegnap felhívtam Luciát, könnyörögtem neki, hogy segítsen nekünk kijutni innen, hogy szerezzé meg a gépet, vegyen nekünk jegyet Antiguára, és megkértem, hogy beszéljen apánkkal Luis Egyesült Államokba való bejuttatásáról. Nem mondtam el neki az egész történetet, csak a részleteket, melyeket egyelőre tudnia kell. A többit majd elmondom neki a Coral Gables-i ház hátsó verandáján Mimóza koktéllal a kezünkben. Egy másik életben.

Az erkélyen találom meg Luist, miközben a vizet bámulja. Nem fordul meg, mikor kinyitom az ajtót, és kísétálok hozzá, de átkarol, majd odahúz magához.

Kifújom a levegőt.

Egyikünk sem szól egy szót sem.

A kéz a derekamon megtalálja a kezem, összefonódnak az ujjaink, a hüvelykujja végigsimít a nagyfi gyűrűjén.

Nem tudom, mit mondjak, nem tudom, mit akar hallani.

Ha marad, valószínűleg meghal. Ha elmegy, azzal azt kérem tőle, hagyjon hátra mindent, amit valaha ismert, amiért harcolt. Igaza van Cristinának? Mindig úgy fogja érezni, hogy cserben hagyta Kubát? Neheztelni fog rám a döntés miatt? Megbánja majd, hogy elment?

Nem tudom.

A döntésekre gondolok, melyek annyira lekötöttek, mielőtt idejöttem, amelyek miatt valószínűleg az elkövetkező években aggódni fogok - túlzottan is lefoglal a munkám? Nem fektetek bele elég időt? Vannak kihívások az életemben? Boldog vagyok?

Ezek az aggályok most luxusnak tűnnek.

A Luis előtt álló döntés a legalapvetőbb, melyet bárki valaha is meghozhat, és kénytelen egy nap leforgása alatt meghozni, kénytelen elsétálni a családjától, az országától, az életétől. De nagyapám világosan fogalmazott, Luisnak csak egy vagy két napja van, mielőtt a kormány rájön, mit tett, mielőtt eljönnek érte.

Ma el kell mennünk.

- Sajnálom - suttogom.

Luis a fejét ingatja.

- Dühös vagyok, de nem rád. Sajnálom, hogy ezt éreztettem veled. Tudtam, mi az ára annak, amit csinálok. Tudtam, milyen kockázatot vállalok. Ez az én hibám.

- Luis...

- Szeretlek - súgja a számra.

A szó búcsúnak hangzik.

Egy könnycsepp gördül le az arcomon.

- Ha maradsz, mit nyersz vele? Néhány napot? Egy hetet? Mit érhetsz el ennyi idő alatt? Gondolj a sok jóra, amit hosszabb idő alatt tehetsz. Több erőforrással. Gondolj a sok jóra, amit akkor tehetsz, mikor a szavaidat nem cenzúrázzák, mikor a kormány nem blokkolja a honlapodat, mikor nem kell attól félned, hogy elüt egy kocsí, mikor átmész az utcán, pusztán azért, mert nem azt gondolod, amit akarnak, hogy gondolj. Azt mondtad, az itteni élményeimről kellene írnom. Hát segíts nekem. Gondolj a sok jóra, amit együtt tehetnénk, gondolj az emberekre, akiknek segíthetnénk. Mi a helyzet a családdoddal? Mennyi idő, míg rászállnak a nagymamádra? Az édesanyádra? Cristinára? Mert megtehetik, és meg is teszik, hogy leállítsanak téged. A nagyapám csak egy pontig tudja megvédeni őket, de ha továbbra is bosszantod a rezsimet, ez változni fog.

Luis elenged.

- Gondolod, hogy én ezt nem tudom? Hogy nem mérlegeltem mindig, mibe kerülnek a tetteim, és hogy milyen fenyegetést jelentenek rájuk nézve? Ebben nem lehet nyerni. Minden előttem álló út problémás.

- Elhagyhatnád Kubát.

- De többé nem lennék kubai, igaz? Egy hatalmas házban élnék veled Miami-ban, miközben a népem küszködik. Miközben az idős nagyanyám keményen dolgozik, hogy eltartsa a családját. Miféle férfi lennék?

- Életben lennél - szólal meg valaki a hátunk mögött.

Mindketten megfordulunk az anyja hangjára. Az ajtóban áll, fáradt az arckifejezése, a tekintete a fián csüng.

- És mi lesz veled? Abuelával? Cristinával? Ki gondoskodik rólatok, ha elmentem? - kérdezi Luis.

Az anyja odalép hozzá, a fia arcára helyezi a tenyerét.

- Nincs szükségünk rá, hogy gondoskodj rólunk. Eljutottunk idáig, és továbbra is tenni fogjuk, amit mindig is tettünk. Ott növekszünk, ahol el vagyunk ültetve. Ez az otthonunk, és itt fogunk meghalni. Ez a mi választásunk. Megpróbálhattam volna elmenni, mikor kisebb voltál, kockáztathattam volna a tutajjal meg a tengerrel. Nem tettem, mert féltem elmenni, féltem, hogy elkapnak és visszaküldenek, féltem, hogy a vízben halunk meg. Végignéztem, ahogy emberek felszólaltak, és meghaltak, láttam, ahogy eltűnnek, és azt mondtam neked, hogy húzd meg magad, hogy csináld azt, amit akarnak, hogy fogadd el adottnak a jussodat az életben. De most már tudom. Semmi sem változik, mindegy, milyen keményen dolgozunk, mennyit imádkozunk a változásért, és a darabkák, amiket odavetnek nekünk, nem elegendőek. Fáradt és idős vagyok. Ez többé már nem az én harcom. A tiéd. Ne dobd el ezt a lehetőséget. Menj. Menj el az Egyesült Államokba.

- Apa...

Caridad nagy levegőt vesz.

- Apád is velem értene egyet. Abban hitt, hogy az embernek egy nála nagyobb ügynek szentelve kellene élnie az életét. Nem tudok nagyszerűbb módot arra, hogy

megtiszteld az emlékét, mint az étellel, amit élsz. Anyyira büszke lenne rád. Mindig. - Egy könnycsepp gördül le Luis arcán. - Változnak az idők. Talán többet tudsz tenni Kubán kívülről, mint belülről. - Caridad szeme könnyben úszik. - Mindig a fiam leszel. Mindig szeretni foglak, és sajnálom, ha nem mondtam elégszer. Büszke vagyok rád. Anyyira büszke. Sok módja van annak, hogy szolgálatot tegyél, Luis. Néha a legbátrabb dolog, amit tehetsz, hogy úgy döntesz, elmész, mikor többé már nem okos dolog maradni.

- A diákjaim...

- Meglesznek nélküled. Mind megleszünk nélküled. És egy nap megváltoznak majd a dolgok, és újra látjuk egymást.

Caridad szavai gúnyolják a szándékot, a félelmet, a kételyeket, mígnem elfogadást látok Luis szemében, és egyszerre a férfi, akit olyan merésznek, olyan magabiztosnak tartottam az első pillanattól kezdve, hogy kiléptem a Jósé Marti reptérről, most elveszettnek és bizonytalannak látszik.

- Küldök pénzt - fogadja meg Luis. - És írni is fogok.

- Tudom, hogy fogsz. - Caridad egy pillanatra átkarolja a fiát, mielőtt elengedi. - El kell mennem a piacra. Ne felejts el elbúcsúzni nagyanyádtól. - Felém pillant, és felkészítem magam, bármit is készül mondani nekem. - Tudom, mit tett, hogy milyen szálakat mozgatott meg. Köszönöm.

Bólintok a látásomat elhomályosító könnyeken keresztül. - Vigyázzanak egymásra - mondja.

- Vigyázunk - ígérem.

Egy pillanatra megáll az ajtóban, Luisra néz, aztán elmegy.

Befejezem a táskáim bepakolását, miközben Luis elköszön Cristinától. Beteszem a leveleket - melyeket nagyapám a Malecónon adott nekem - a kézipoggyászomba a fehér rózsával és a levelekkel együtt, melyeket a nagyi őrzött meg egy fadobozban arra az alkalomra, mikor elmagyarázom a történetet a családomnak. Magammal viszem azt a levelet is, melyet nagyapám írt a fiának, és megkért, hogy adjam át az apámnak. Itt hagyom az ajándékokat, melyeket Anának és a családjának hoztam, valamint a maradék készpénzt, amit magammal hoztam, épp csak annyit tartok meg, amennyi fedezi az kiutazásunkat az országból. Remélhetőleg segít majd nekik.

Valaki kopogtat az ajtón.

- Gyere be - kiáltom.

Luis nyitja ki az ajtót.

- Készen vagy?

- Igen. Hogy ment a dolog Cristinával?

- Elbúcsúztam.

- Rendben lesz?

- Remélem. Vannak távoli rokonai Orientében. Lehet, hogy elmegy hozzájuk, és ott fog tovább élni, még nem döntötte el. Nagyanyám és anyám családtagként tekintenek rá, remélem, itt marad velük.

- Te rendben leszel? - kérdezem.

- Remélem. - Luis felém nyújtja a kezét. - Nagyanyám ki akar kísérni minket. Oscar barátom hamarosan itt lesz értünk.

Egyik kezébe felveszi a táskáimat, a szabaddal engem fog meg. Magányos bőrrönd várakozik a lépcső alján.

Pablo azt tanácsolta neki, hogy ne vigyen magával túl sok holmit, feltűnést keltene, ha Luis úgy nézne ki, mintha hosszabb időre menne el egy rövid utazásnál - egy romantikus kiruccanás Antiguába az amerikai barátnőjével. Remélem, nem ásnak túl mélyre a repülőtéren, s hogy nagyapámnak sikerült egy- két napra megvédenie Luist. Túl nagy remények ezek, de jelenleg nincs másunk, csak a remény.

Bemegyünk a nappaliba, ahol Ana a kopott selyemkanapén ül, az arcán mosoly, a legszebb porcelánja kipakolva élénk.

- Az anyámé volt - feleli, mikor megjegyzem, milyen gyönyörűek a készlet darabjai. - Előtte pedig az ő anyjáié. Azelőtt pedig az ő anyjáié. Egy hajón érkeztek Spanyolországból. - Mi a székeken ülünk vele szemben, miközben ő kávét tölt nekünk, és megkínál egy tányér rágcálnivalóval, melyet már bekészített. Van valami elegancia a mozdulataiban, valami szertartásosság az egész folyamatban, mely rég elfeledett jól- neveltségre utal. A kávémat kortyolom, miközben Ana és Luis az aznapi vacsoráról, a környékről beszélgetnek, bármiről és mindenről, csak az előttünk álló napról nem. Kopogtatnak az ajtón, a hang baljós, megzavarja a békét, melyet ebben a kis szobában teremtettünk. Vagy a rendőrség az, vagy Luis barátja jött meg, hogy kivigyen minket a reptérre. Luis

megfogja a kezemet, s megnyugtatólag megszorítja. Kalapál a szívem, mialatt Luis elnézést kér, és fogadja az ajtó túloldalán álló illetőt, és mikor végül meghallom, hogy a hangja összekeveredik Oscaréval, a feszültség egy kicsit enyhül bennem. Ana meg én egymást bámuljuk a családja porcelánjának tengerén át. - Helyesen cselekszel. Mindketten helyesen cselekedtek - mondja.

- Remélem.

- így van. Ideje volt már, hogy elmenjen, még ha nem is állt készen a távozásra.

- Lehetne az is, hogy...

- Kivisztek engem is? - Bólintok. - Azzal már ötvennyolc évet késtünk. Kuba az otthonom. Itt fogok meghalni, és nem is szeretném, hogy másképp legyen. Luis viszont még fiatal. Megérdemli, hogy gyerekei legyenek, hogy olyan világban nevelhesse őket, amelyben fényes jövőjük lehet. Ahol lehetnek álmaik. Egy nap majd visszahozod őket, és megmutatod nekik, hol éltünk. Elmeséled nekik a történeteinket, hogy tudják, honnan származnak. Hogy ismerjék a gyökereiket.

- Igen.

- Örülök, hogy egymásra találtatok - mondja Ana. - Örülök, hogy visszajöttél. Elisa olyan büszke lenne rád. Imádkozom, hogy vigyázzon rátok, és vezessen titeket a rátok váró úton. - Oscar és Luis lépteinek zaja felerősödik, ahogy közelebb érnek, mire felállunk a helyünkről. Ana átkarol, szorosan ölel, a hajamat simogatja. - Sose feledd, honnan jöttél. Túlélők

hosszú sorából származol. Bízz ebben, mikor nehezen mennek a dolgok. És egymásban is bízzatok. - Erőtlennek tűnik ez a bizalom, mikor Luis meg én csak egy hete ismerjük egymást, másrészt viszont mi biztos ebben a világban? Kormányokat váltanak, rezsimek buknak el, szövetségek alakulnak át - mikor annyi minden van, ami rajtunk kívül áll, úgy tűnik, a szerelemben a legkönnyebb és a legérdemesebb bízni. Ana elhúzódik tőlem, az ajtóban álló Luisra mosolyog. - Gyere ide - int az unokájának.

Luis felé indul, úgy fest, mint aki alig tudja tartani magát.

Ana súg neki valamit, mire Luis bólint, átkarolja. Ana elhúzódik, könnyben úszik a szeme, a tekintete szeretettől és büszkeségtől csillog.

Odamegyünk az előszobában várakozó Oscarhoz, Ana mögöttünk jön, a táskáink már be vannak pakolva Luis kabriójának csomagtartójába. Arcon csókoljuk egymást, aztán beszállunk az autóba, Luis meg én a hátsó ülésre, Oscar az elsőre, Ana mindannyiunkat szemmel tart, a jelenléte egyszerre megnyugtató és emlékeztetője mindannak, amit Luis hátrahagy.

Luis továbbra is a kezemet szorítja, miközben visszafordulunk, hogy vessünk még egy pillantást az ajtóban álló Anára s az egyetlen házra, melyet Luis ismer, s melyben eddigi életében élt.

A nagy kocsi kigördül a felhajtóról, felveri a kavicsot, egyre távolabb és távolabb suhan a Rodriguez családtól, Anától, mígnem a ház már csak alig több kis foltnál a hátunk mögött.

Megfordulunk, és előrenézünk, beisszuk Havanna látványát. A város nem okoz csalódást, és talán csak a képzeletem játszik velem, de az égbolt most még gyönyörűbbnek tűnik, mint korábban, a hangok az utcán - a nevető emberek, a nyitott ablakokon kiömlő zene - dallammá állnak össze.

Oscar folyamatosan beszél, mialatt keresztülhajtunk Miramaron, a kedélyes tréfálkozása olyan könnyedséget visz a komor napba, ami most nagyon jól jön. Kuba felvillanó színekként és az utcai hangok elégiájaként suhan el mellettünk. Próbálom az emlékezetembe vésni a látványt, gondolatban képet készítek róla, melyet magammal vihetek, míg vissza nem térünk.

Luis is ugyanígy tesz?

Megérkezünk a reptérre, és mintha csak pillanatok teltek volna el.

Alig várom, hogy elmenjek, hogy visszatérjek a Miamiiban lévő otthonom védelmébe és biztonságába, a családomba, a világba, melyet ismerek. Utálok elmenni, elhagyni az embereket, akiket a szívembe zártam.

Félek, hogy nem fogják elengedni Luist. Rettegek, hogy börtönbe dugnak minket.

Oscar és Luis megölelik és hátba veregetik egymást ugyanazon a reptéren, ahol először találkoztunk. Váltakal egy pillantást; vajon mennyit mondott el Luis Oscarnak? Végig részese volt Luis törekvéseinek? ő is egyike azoknak, akiknek Luis védi a nevét? Vajon tudja, mi történik

valójában? Oscar is hajlandó kockáztatni a szabadságát, hogy segítsen nekünk? Érti vajon, hogy ez a búcsú örökre is szólhat, nem csak néhány hétre?

Biztosan, és megint csak áhítattal tölt el a honfitársaim kedvessége és bátorsága.

- Sok szerencsét, haver - mondja Oscar.

Gyors búcsút veszek Oscartól, minden tőlem telhetőt megteszek, hogy úgy tűnjön, minden rendben, hogy legbelül nem reszketek az idegességtől és a félelemtől. Luis higgadt mellettem, leszámítva az enyémekekhez erő, rángatózó ujjait, és a feszültséget a kezében, mialatt átsétálunk a repülőtéren.

A reptéren körben álló, fegyveres katonák most baljós kísértetek, és minden belső erőmre szükségem van, hogy mindössze egy futó pillantást vessek rájuk, és csak menjünk tovább a dolgunkra, mintha nem lenne mitől tartanunk, mintha csak átlagos utazók lennénk.

Becsekkolunk a gépünkre, és megkapjuk a szállókártyáinkat. Mosolyt erőltetek az arcomra, váltok pár szót a pult mögött álló, mosolygós nővel. Hevesen ver a szívem. Az egész folyamat alatt azt várom, mikor mondja, hogy valami baj van a jegyünkkel, hogy késve indul a járatunk.

Helyette végigmegyünk az utazási procedúrán, melyet én már számtalanszor végigcsináltam. Miután pár percig a pultnál állunk, egy mosollyal továbbengednek minket.

Remegni kezd a lábam, ahogy a vámterület felé tartunk. Mi is csak két ember vagyunk az indulási csarnokban, mégis

olyan érzés, mintha minden szempár ránk szegeződne, mintha reflektorfény világítana meg minket.

Vajon ezek a szabadságunk utolsó pillanatai?

A száműzetés történetének különféle forrásai vannak. Ott vannak azok - például a családom - , akik elég szerencsések voltak ahhoz, hogy elmenjenek, mikor még lehetséges volt simán felszállni egy Egyesült Államokba tartó gépre, még ha az az út kormányzati bürokrácia és tagadás terhével is járt. Aztán ott vannak azok az emberek - a Pán Péter gyerekek - , akiknek a szülei olyan kétségbeesetten szerették volna kijuttatni a gyerekeiket az országból, hogy egyedül tették fel őket a gépre, és az Egyesült Államokba küldték őket abban a reményben, hogy egy nap majd újra együtt lesznek; az álom, hogy jobb életet adjanak a gyerekeiknek, mint amilyen máskülönben lenne nekik Kubában, elég erős volt ahhoz, hogy ilyen hatalmas áldozatot hozzanak. Ott vannak azok, akik a Mariel-kikötőből hajóztak ki 1980- ban, mikor Castro még hagyta, hogy több mint százezer kubai menjen el az Egyesült Államokba. És aztán ott vannak még a tutajosok, az emberek, akiket a leleményességük és a bátorságuk arra ösztönzött, hogy összetákolt tutajokon dacoljanak a tengerrel, hogy megtegyék a száznegyvenöt kilométeres utat a szabadságba, szembenézve a halállal - ha elkapták őket, mielőtt elérték volna az Államok partjait - vagy az életre szóló bebörtönzéssel.

A kubaiak az állandó reménykedés állapotában léteznek.

A felszínen az *ojalá* angolul azt jelenti, remélhetőleg. De ez csak papíron van így, ez pusztán szótári definíció. A valóság az, hogy vannak szavak, melyek dacolnak a fordítással, és egy sereg jelentésük van, melyek ott bugyognak a felszín alatt.

Szépség rejlik a szóban, nemcsak holmi üres remény komolytalansága. Az élet milyenségére utal, a mélységekre és a magasságokra, az egésznek a totális kiszámíthatatlanságára. És a lényeg, hogy e szó egy magasabb erő kezébe ad mindent, elismerve a korlátait azoknak, akik itt a földön élnek, és a reményt is, a puszta reményt, azt a fajtát, amelyhez az ember az életét köti, hogy a legmélyebb kívánsága, a legmélyebb vágya egy nap az övé lesz.

Most bennem is ugyanez a remény él, ahogy áthaladunk a reptéren. A remény, hogy nem állítanak meg minket, hogy nem egy kubai börtönben fogjuk tölteni hátralévő napjainkat, hogy átjutunk a másik oldalra.

A Luis testét megrázó idegességet én is érzem a tagjaimban. Remeg a keze, az álla megfeszül, a tekintete körbesuhan a reptéren, az egyenruhás katonákra néz, a fegyverre a kezükben, várva, hogy odalép- e hozzá valamelyikük, és elviszi- e, hogy egyszerűen eltűnik- e, mint a többiek, akiknek volt mersze felszólalni a kormány ellen. Hogy követem- e.

Sosem féltem még annyira, mint most, vagy hajlottam ennyire arra, hogy imádkozni kezdjek.

Örökre két nyelv között ragadtam. Elsőként spanyolul tanultam meg, és úgy nőttem fel, hogy mindkét nyelvet beszéltem otthon és az iskolában is. A legsebezhetőbb pillanataimban, mikor a legmélyebben érzem át a dolgokat, mikor reménykedem, mikor félek, mikor szeretek, a spanyol jön először a számra.

Az ima most átfut rajtam.

Én megyek elsőnek, óvatos mosollyal közelítem meg a vám-fülkét. Átadom a vámtisztnek az útlevelemet és a szállókártyámat a turistakártya másik felével együtt, melyet akkor kaptam, mikor beléptem az országba. Váltunk egymással pár kedves szót a kubai utamról, és a szemem sarkából figyelem, ahogy Luis odamegy egy másik fülkéhez.

Néhány percre fehér zaj önti el a fülemet, az egész testem mintha lebegne, mialatt várakozom. Eljövök a vámfülkétől, és a biztonsági ellenőrző ponthoz megyek, ahol átvilágítják majd a táskámat, és várok. Várom, hogy Luis csatlakozzon hozzám.

A gyűrűt tekergetem az ujjamon, körbe- körbe újra meg újra, miközben Luis a bevándorlási tiszttel beszél, az arcán mosollyal, melyről most már felismerem, hogy színlelt. Erősen figyelek, hogy halljam, mit beszélnek, hogy leolvassam a szavakat a bevándorlási tiszt szájáról. És aztán vége az egésznek.

Luis előresétál, el a vámfülkék mellett, át a másik oldalra, felém.

Megroggyan a térdem.

Luis átkarolja a derekam, előrehúz a biztonsági sor felé, ahol a szalagra helyezem a táskámat, adrenalin árad szét a végtagjaimba.

Az ajka a halántékomhoz ér.

- Majdnem ott vagyunk - súgja a fülembe, miközben a hátamat simogatja.

Percek. Percek telnek el, mire átmegyünk a biztonsági ellenőrzésen, mire megtesszük azokat az utolsó lépéseket, majd belesüppedünk a székünkbe a kapu mellett.

Elképzelem a családomat, ahogy itt. ülnek, egy gépre várnak, hogy az Egyesült Államokba vigye őket, nem tudva, hogy mikor térnek vissza - ha visszatérnek. Egy kicsit jobban értem, milyen bizonytalansággal néztek szembe, azzal a fajta csontig hatoló bizonytalansággal, mely abból fakad, hogy nincs ország, amit az ember az otthonának nevezhet, föld, amelyen lehajthatja a fejét.

Egy turistacsalád ül mellettünk, szerencsére nincsenek tudatában a feszültségnek, ami Luisból és belőlem árad. Nagyon igyekszem, hogy ne létesítsek szemkontaktust, kibámulok a reptér ablakán, le a szürkésbarna padlóra, fel a mennyezetre, de mintha szuggerálnának, hogy nézzek rájuk, a pusztá lelkesedés, hogy beszéljenek velem, befurakodik a terembe.

Talán csak ismerkedni akarnak ezen az elveszett földről kimerészkedő utazókkal zsúfolt repülőtéren, talán úgy gondolják, Luis meg én szép pár vagyunk, meglehet, hogy

nem látják a nyílt sebet mindkettőnkön. Akármilyen is legyen, látszólag nem tudnak ellenállni neki.

- Ez volt az első útja Kubába? - kérdezi a feleség.

Bólintok, hirtelen kimerült vagyok ettől az egésztől - a félelemtől, a veszteségérzéstől, a remény súlyától.

- Hihetetlen, igaz? - kérdezi, és én megint udvariasan bólintok, készen arra, hogy végre felszálljak a gépre. - Olyan jó így látni. A természetes állapotában. Mielőtt jönnek a turisták, és tönkreteszik.

Ezt úgy mondja, mintha valami titkot osztanánk meg egymással, mintha egy elveszett városra bukkantunk volna.

Luis megfeszül mellettem, és én megint kurtán bólintok egyet a nőnek.

A nő csalódottan hátradől, és inkább a férje és a gyerekei felé fordítja a figyelmét.

Mit lehet még egyáltalán mondani?

Az elképzelés, hogy ez a tönkretett szépség Kuba sorsa, éppen olyan nyomasztó, mint az az elképzelés, hogy óceánjárók és kaszinók jelentik majd a jövőjét. Hogy éppen azok a dolgok, amelyek a forradalom tüzét szították, újjáélednek majd - ha egyáltalán elpusztultak. Hogy van valami különös és bájos a küzdelemben, amit láttam, akárhová néztem. Mindenki arról beszél, hogy Kuba „nyitott” meg „szabad”, de ez nagyon mást jelent mindenkinek. Némelyek számára azt, hogy gyorsétteremláncokban és kereskedelmi óriásokban reménykednek; másoknak azt a szabadságot jelenti, hogy olyan országban élhetnek, melyet a

sajátjuknak nevezhetnek, hogy valami önállósághoz hasonlóval rendelkezhetnek az életük felett.

És most már ismerem a Luisban tomboló dühöt, a képtelenséget arra, hogy elfogadja ezt Kuba természetes állapotaként. A reménykedést valami többen.

Megkezdődik a beszállás a gépbe, megkímélve ezzel minket a további beszélgetéstől.

Előrearszolk a sorban, befurakodva az örömködő turisták közé, napbarnítottak, és az egzotikus kalandjukról cseverésznak. Szinte lopakodva szállunk fel a gépre, hátra-hátra-pillantunk a vállunk felett katonaegyenruhát keresve. Luis azt mondja, én üljek a folyosó melletti ülésen, és megmarkolja a karfát, a kézbutykei fehérek, és rádöbbenek, hogy korábban még sosem ült repülőn.

Mennyire fog megváltozni az élete?

Az ülésen töltött percek egy örökkévalósággá válnak, mialatt várjuk, hogy a kerekek gurulni kezdjenek a kifutópályán, mialatt várjuk, hogy a gép felszálljon az égbe.

Olyan érzés, mintha már egy évtizede lennénk úton, és többé nem ismerem magamra. A repülő elgördül a kaputól, és a szívverésem egyenletessé válik, a végtagjaim ellazulnak, a légzésem lelassul és elmélyül.

És aztán már a levegőben vagyunk, Kuba mögöttünk, Miami előttünk, a messzi távolban, egy óceánnyira.

Landolunk Antiguában, ahol apám vállalati gépe már vár minket. Akitől csak tudtam, szívességet kértem a családban, hogy eljussunk idáig, és némán hálaimeát mondok Luciának,

amiért elintézte. Ezért egy nagy szívességgel tartozom neki, még ha tudom is, mennyire élvezhette a kalandot, hogy segít valakit kicsempészni Kubából. Ez is egy olyan történet, amelyből legenda lesz, és a *Noche Buena* vacsorákon meg családi villásreggeliken mesélgetjük majd. A családomnak megvannak a hibái, de ha egy csepp Perez- vagy Ferrera-vér csörgedezik az ember ereiben, akkor nincs olyan, amit meg ne tennének érte.

Órákkal később megérkezünk Miamiba, és én bódult állapotban csinálom végig az érkezés mozzanatait. Luis hallgat, beissza az összes látványt és hangot. Egy kissé zavarban vagyok a magángép és a minket körülvevő gazdagság miatt, de ez végül szertefoszlik azok után, amit elértünk.

A családuk ügyvédje már vár ránk a bevándorlási ügyvéddel együtt, akit Lucia keresett meg nekem. Mikor a déd- nagyapám az Egyesült Államokba érkezett 1959- ben, küldetésének tekintette, hogy újraépítse a vagyonát, hogy beilleszkedjen a lányaival együtt a Palm Beach- i társasági életbe, hogy elnyerje a politikusok bizalmát. Talán a háza előtt heverő halott fiának a képe motiválta, vagy a készítés, hogy megvédje a lányait és a feleségét, az, hogy megértette, mindent, amit felépít, ellophatnak tőle egy szempillantás alatt, egyetlen kormányváltással. Az évek során a családuk adakozott a republikánusoknak és a demokratáknak egyaránt, és ez alkalommal hálás vagyok a kubai pragmatizmusért.

Apám a kormány legfelsőbb köreiből kért szívességeket, hogy Luis vízummal jöhessen be az országba. Csak átmeneti és bizonytalan, de egyelőre elég. Elég ahhoz, hogy biztonságban legyen. Elég ahhoz, hogy egy kis időt nyerjünk, mielőtt kitaláljuk, mi legyen a következő lépés.

Nem is olyan rég még könnyű mutatvány lett volna, de ahogy a dolgok állnak, a kubai- amerikai viszony változik, ígéreteket szegnek meg, megegyezések változnak, az országaink valami új és bizonytalan szélén táncolnak. És ebben most mégis szerencse, hogy kubaiak vagyunk, mikor oly sokan néznek szembe jóval nagyobb akadályokkal, hogy amerikai talajra léphessenek.

Miután elintéztük az előzetes bevándorlási adminisztrációt, szabadon elmehetünk. Rengeteg tennivalónk lesz az elkövetkező hetekben - Luisnak be kell rendezkednie, találkoznia kell az ügyvéddel, hogy megbeszéljék a következő lépéseket, állást kell keresni neki, lakást - velem akar majd lakni? Annyi akadály áll előttünk, és mégis megvan a természetes ritmusa; alapvető kubai szokás, hogy segítünk egymásnak új életet kezdeni az Egyesült Államokban, pont úgy, mint azok, akik előttem a családomért tették ezt.

A kocsimhoz megyünk a parkolóházba, és becsusszanunk az ülésekre, én pedig ezzel egyidejűleg sírva fakadok, a könnyek csak úgy patakzanak az arcomon, míg már nem is tudom többé, miért sírok - vegyesen érzek szomorúságot és megkönnyebbülést.

A nagymamámért. Luis nagyanyjáért, akit hátrahagytunk. A nagyapámért, akit nem volt esélyem olyan alaposan megismerni, mint amennyire szerettem volna. Az emberekért Havannában, akikkel ugyanaz a vér csörgedezik az ereimben, és akiket nem volt lehetőségem megismerni. Az otthonért, melyet félek, hogy sosem fogok viszontlátni. A fájdalom miatt, melyet félek, hogy Luis mostantól cipelni fog magával, ő azonban magához ölel, az arca az enyémhez préselődik, az ajka az én ajkamon.

Oly sok mindent kell most majd megtanulnia.

A szívünkben cipeljük az otthonunkat, reménnyel telve. Oly sok reménnyel.

„Mikor Fidel meghal, visszatérünk. Majd meglátod.”

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

A következő három napban a Coral Gables- i házunkban húzzuk meg magunkat, a nagy paplan alá bújva heverészünk, a teraszon henyélünk, miközben kerülöm a család hívásait. Még mindig szokjuk ezt a változást, szokjuk az új életünket, és a magunk módján gyászolunk. Aztán már készen állok, ideje a kirakós utolsó darabkájának nyomába eredni.

Gyerekkorom során volt egy ember, aki mindig megmondta nekem a kendőzetlen igazságot, ő beszélt velem a szexről, mikor érdekelni kezdtek a fiúk, beavatott a részletekbe, mikor kérdéseim voltak a Nagy Válásról meg az autógumi- örökös- nőről.

Beatriz nénikém az, a családi titkok őrzője.

Egy Palm Beach- i birtokon él, melyről azt pletykálják, hogy egy egykori szeretőjétől kapta. Örökösneként a maga jogán könnyedén megvásárolhatta volna maga is a hatszázötven négyzetméteres, hatalmas villát, úgy képzelem, szeret szobáról szobára vándorolni, és érezni a kapcsolatot a fiatalabb éveivel.

Ha a falak beszélni tudnának.

Luist a házban hagyom, hogy berendezkedjen, és megismerkedjen a sok változással az új életében, és egyedül hajtok el Palm Beachre.

Beatriz Chanel- felhőbe burkolva nyit ajtót, virágos ingruhát visel, amilyen nekem is van, csak más színben - ő jobban fest benne. Az arca akár egy tíz évvel fiatalabb nőé. Sötét haja drámai kontyban van hátrafogva, a fülcimpáján kövér gyémánt fülbevaló.

Ugyanez a fülbevaló volt rajta a cikkben, melyet a *Vanity Fair* készített róla évekkel ezelőtt. Bizonyos körökben legendának számít.

Beatriz az arcom mindkét felére csókot nyomva köszönt, mielőtt hátralépne.

- Gyere, gyere.

Csapkod a keze a levegőben, miközben beszél, a gyűrűsujján kanárisárga gyémánt, egy újabb ajándék, egy újabb szerető.

- Diana ma szabadnapos? - kérdezem.

A házvezetőnője, aki már régóta vele van, éppen annyira családtag, mint bármelyikünk. Most, hogy a nénikém már közel nyolcvanéves, ő meg Diana társai lettek egymásnak az idős éveikben.

- Igen. Elment meglátogatni a húgát Punta Gordába a hétvégére. - Átlépek a küszöbön, és követem őt a virágos nappaliba, melyet folyton átrendez. Ezúttal csupa rózsaszín és sárga, és új csillár lóg a mennyezetről. Palm Beach-i sikk. Egymással szemben lévő kanapékra ülünk le, és ő itallal

kínál. A mondat közepén elhallgat, a szeme csillog. - Valami megváltozott benned. - Szélesebben mosolyodik el. - Találkoztál egy férfival.

Elvigyorodom. Beatriz rendkívül jó megfigyelő is.

- Igen.

Előrehajol, az italok átmenetileg feledésbe merülnek.

- *Mindent* mesélj el.

- Megismertem valakit. Visszajött velem ide.

Tágra nyílik a szeme.

- Kedvesem, az ember magával hoz egy kifogásolható kalapot, amit valószínűleg sosem visel majd, de mégsem tud ellenállni neki, mert éppen nyaral. Talán még egy üveg rumot is. De hogy egy férfit? - Összeszűkül a tekintete, ahogy végigméri a külsőmet. - Te szerelmes vagy.

Óvatosan mondja csak ki a szót, mintha az egy veszélyes világot rejtene magában, mintha olyan szó lenne, amely képes kormányokat megbuktatni, királyságokat meghódítani, le- igazni mindent, ami az útjába kerül. Úgy mondja ki, mintha tudna egy s mást a szerelemmel való alkudozásról, és nem lenne éppenséggel elégedett vásárló.

- Az vagyok. - Egy kicsit elnevetem magam, az idegesség, az izgatottság és boldogság keveréke túl erős ahhoz, hogy bírjak vele.

Beatriz szélesebben mosolyog. Feláll, kisimítja az ingruhát a rózsaszínre lakkozott ujjjaival.

- Nos, akkor ez eldőlt, ezt meg kell ünnepelni. Pezsgővel. Közben pedig mesélsz nekem erről a férfiről és az utadról. -

Elkomorul az arca. - Megtaláltad neki a megfelelő helyet?

- Azt hiszem, igen.

- Hol? - kérdezi.

- A Malecónon.

Beatriz egy pillanatig hallgat, lecsukódik a szeme, majd ismét kinyitja, és alig láthatóan könnyek csillognak benne.

- Elisa ott boldog volt. Ott ismét boldog lesz.

Én magam is könnyeket pislogok vissza.

- Remélem.

Beatriz odasétál a bárszekrényhez, ahol egy üveg Bollinger hűl éppen egy ezüstvödörben. Beatriz néni világában a legtöbb alkalom pezsgőért kiált; kétségtelen, hogy készült arra, hogy igyunk egyet a visszatérésemre, vagy a nagy hamvainak elszórására, vagy bármilyen alkalomra, amit azért talált ki, hogy eldurantsa a dugót.

- És ez a te fiatalembered? Mi a neve?

- Luis.

Beatriz keze megáll a pezsgősüvegen, nevetés szakad ki belőle.

- Hát persze hogy az! Szóval Ana Rodriguez unokájába vagy szerelmes? - Bólintok. - Nagyanyád odáig lett volna az örömtől. Lefogadom, hogy Ana odáig is volt.

- Azt hiszem. Kezdetől fogva családtagként kezelt.

- Nos, még szép. Tulajdonképpen az is vagy, tekintve, hogy milyen közel álltak egymáshoz Elisával. Biztos vagyok benne, hogy az, hogy nála szálltál meg, olyan volt, mintha visszakapott volna egy darabot Elisából.

Egy pukkanás kíséretében kinyitja a pezsgőt, majd két kristálypohárba tölti az aranyló folyadékot.

- Milyen?

Elmosolyodom.

- Okos. Szenvedélyes. Lelkes. Történelemtanár volt a Havannai Egyetemen.

- És most mihez fog kezdeni?

- Nem tudom - vallom be, Cristina korábbi szavai jutnak most eszembe Havannából. - Remélem, jól fogja érezni itt magát. Remélem, boldog lesz. Remélem, itt maradhat. Még ránk vár a feladat, hogy mindent kitaláljunk. Szenvedélyesen szereti Kubát, és egy részem büntudatot érez, amiért arra biztattam, hogy hagyja ott. Ugyanakkor nem nagyon volt más választása. A rezsim többé már nem volt hajlandó szemet hunyni a tiltakozásai felett.

Beatriz szája vékony vonallá feszül.

- Erről ismertek. - Odahozza a poharakat, az egyiket a kezembe adja, mielőtt a sajátját a levegőbe emeli. - Köszöntőt mondok a legvalószínűtlenebb helyen megtalált szerelemre. - Elkomorodik a hangja. - Ismerlek, Marisol. Láttam, hogyan éled az életed, és figyeltem, ahogy az utadba kerülő dolgokat kezeled. Nem szántad volna rá magad erre, ha nem lenne helyes, ha nem lennél biztos benne. Tudom, hogy most félsz, és kétségeid vannak, de mindketten megoldjátok a dolgot. Közös életet fogtok itt építeni.

Könnyek szöknek a szemembe.

- Köszönöm.

Belekortyolok a pezsgőbe, az ismerős íz beborítja a nyelvem.

- Mikor találkozom vele? - kérdezi Beatriz.

- Elviszem Lucia születésnap partijára.

A nővérem jövő héten lesz harminchárom éves, és mind összegyűlünk egy nagy ünneplésre a wellingtoni farmon.

- Jó. Tudok várni. - Csillogás jelenik meg a tekintetében. - Még meg kell találnom Luciának a megfelelő ajándékot.

Beatrizt ismerve, ez bármi lehet egy kézitáskától kezdve egy egzotikus állatig.

- Ha már ajándék, mit szeretnél nászajándékba? - kérdezi. Felnevetek.

- Nem is tudtam, hogy férjhez megyek.

- Hamarosan úgy lesz. Talán egy festményt. - Kiissza a poharát, majd komollyá válik a tekintete. - Most mesélj nekem Kubáról. Nyugtalanlanságot látok a szemedben, és nemcsak az aggodalmad miatt, hogy a dolgok nem működnek majd ezzel a te fiatalembereddel. Családi titkokat ástál elő, míg oda voltál, nem igaz?

- Igen.

- Akkor azt hiszem, szükségünk van még pezsgőre. - Az illendőnél jóval többet tölt a poharainkba, remegnek az ujjai, ahogy a folyadék a pohárban lötyög. - Álmodom Kubáról - vallja be. - A családjunk utolsó ottani napjairól. Állandóan.

A három nénikém közül mindig is Beatriz volt a legkevésbé szentimentális, a legkevésbé hajlamos a mély érzésekre, ő a

család pillangója, az egyetlen, aki mindig ellenállt annak, hogy elnyomják, aki mindig újjá tudott születni.

- Visszamennél valaha is? - kérdezem, egy kissé meglepve a hangjában lévő mélységtől, a szemében lévő fájdalomtól.

Beatriz felsóhajt.

- És lássam, hogy most milyen? Nem. Már így is számtalanszor törték össze a szívem - semmi szükség rá, hogy Fidel ismét összetörje. Mindent elveszítettem, miközben megpróbáltam visszaszerezni Kubát.

- Mikor elmentél?

- Akkor is. Nem akarom úgy látni, amilyen most. Jobb szeretem az emlékeket, melyeket a szívemben őrzök, a kemény valóság helyett, amivé vált.

- Te...

- Akarom- e, hogy Kubában temessenek el? - kérdezi, befejezve a gondolatomat.

- Igen.

Megrántja a vállát.

- Nem tudom. Azt hiszem, nem gondolkodtam ezen. Szerdán randevúm van egy nagyon különleges férfival; túl elfoglalt vagyok ahhoz, hogy a halálra gondoljak. Ráadásul azt gyanítom, Elisának egészen más okai voltak arra, hogy vissza akarjon térni, mint nekem.

Ez a belépő, amelyre szükségem van.

- Találtam néhány dolgot, míg Kubában voltam.

- Gondoltam, hogy esetleg így lesz.

- Te tudtál róla? - kérdezem.

- A kisbabáról? A férfiről? - Tehát tudta. - Gyanítottam - feleli. - Mindenkinek azt mondták, hogy apád korábban érkezett, hogy Elisa még nem tartott ott a terhességében, ahol. Né- hányan valószínűleg úgy gondolták, hogy már az esküvő előtt lefeküdtek egymással. Én azonban máshogy láttam. Egyik este láttam vele Havannában.

- Rablóval?

- Igen. Sosem láttam még olyan boldognak Elisát. Az ilyen szerelmet nem lehet elrejteni. Próbáltam kérdezősködni róla, mire ő elhessegette a dolgot, de én nem vettem magamra. Azok más idők voltak. Senki sem tudta, kiben bízson; mind azon voltunk, hogy valahogy túléljük a dolgot. Nem kétlem, hogy csak meg akart védeni minket. Meg akarta védeni őt.

- Életben van. Még mindig Kubában él. Találkoztam is vele.

Véghez vittem a lehetetlent, és sikerült meglepetést okoznom Beatriznak.

- Tudta, hogy ki vagy?

- Igen.

Elmesélem neki az ottlétem többi részét is, a találkozásomat Magdával, a hiányzó darabkákat, melyeket kipótolt nekem.

- Elmondod majd apádnak? A nővéreidnek? - kérdezi Beatriz.

- Igen. Találkozni akar velük, ha elutazhatnak Kubába. Én a helyükben akarnék róla tudni.

- Egyetértetek. - Beatriz megszorítja a kezem. - Ha szükséged van rám, csak szólj. Boldogan segítek neked

közölni velük a hírt.

- Köszönöm.

- És hogy boldogulsz a sok változással?

- Nem is tudom. Örülök, hogy találkozni tudtam Pablóval.

Örülök, hogy megtudtam az igazat. Elolvastam a leveleiket, és miután beszéltem vele, úgy tűnik, igazán szerették egymást. Bárcsak tudtam volna, nagymama mit érzett. Én mindig azt hittem, Ferrera nagypapát szerette. De most elgondolkodom.

- Még mindig fiatal vagy. És ha szerencsés vagy, ez a fiatalember lesz az egyetlen férfi, akit szeretni fogsz az életed során. Remélem, hogy így lesz. Néhányaknak csupán egy igaz szerelme van. De nem mindenki olyan szerencsés, hogy jól alakuljon számukra a szerelem. És vannak, akik számára az elérhetetlen szerelem a legerősebb mind közül. Elisa egy olyan időszakban esett teherbe, mikor egyedülálló anyának lenni nem volt opció. Egy új országban kezdtünk előlről mindent, gyászoltuk a bátyánkat, az otthonunkat, a barátainkat, az életmódunk elvesztését. Mikor megismerkedett Juan Ferrerával, fiatal volt, és félt. Juan már megvetette a lábát az Egyesült Államokban, és a családja rengeteget segített nekünk. Egy évtizeddel idősebb volt Elisánál, és azt a stabilitást nyújtotta neki, amire vágyott, különösen a forradalom borzalmai után. Nem tudom, akkor szerette- e, mikor összeházasodtak, de azt tudtam, hogy idővel megszerette, Juan pedig mindannyiótokat nagyon szeretett. Boldog volt Elisával, a közös családjukkal, és Elisa

is így érzett iránta. Talán nem az a giccses, elsöprő románc volt az övék, de fontosak voltak egymásnak. Ez elegendő lehet.

- Úgy érzem, nem is ismertem őt. Legalábbis a legfontosabb részeit nem ismertem.

- Nem mindig ismerhetjük olyan jól azokat, akiket szeretünk, amennyire hisszük, Marisol. A szeretetünk összegabalyodik az elvárásokkal, a valóságról alkotott képünkkel. És sosem lehet tudni, mit gondolnak valójában az emberek. Gyakran elzárva tartják a legmélyebb érzéseiket. Elisa megtartotta magának a titkait, de tekintve, hogy miket éltünk át, ki hibáztatná érte?

Ana Rodriguez korábbi szavai jutnak most eszembe.

- Mikor Anával voltam Kubában, és nekem adta a nagy holmiját, említette, hogy gyakori szokás volt a családoknál, hogy az udvaron ástak el dolgokat, hogy biztonságban tudják őket akkorra, mikor majd visszatérnek.

Beatriz bólint.

- Meg a házak falaiban is. Gondolom, mi így őriztük meg a reményt. És talán az arroganciánk jele is volt. Sosem gondoltuk volna, hogy az a mocskok ilyen sokáig fog élni.

- Azt mondta, nálad van az, amelyik az udvaron lett elásva. Az, amelyik a Perez család kincseit rejtette.

Beatriz egy pillanatig hallgat.

- Nálam volt. Egy pillanatra. Aztán ismét elvesztettem.

- Hogyan?

- Mit hogyan?

Megszólal a csengő.

- Hogyan szerezted vissza? - kérdezem. - Valaki kicsempészte neked az országból?

Beatriz felkel a kanapéról, lepillant az órájára, mielőtt visszanéz rám.

- Elnézést, hogy félbeszakítalak. Masszázszt beszéltem meg ma délutánra. - Vakító mosolyra görbül a szája, mely kicsit több bepillantást enged abba, mennyi összetört szívet hagyhatott maga után, ő az a fajta nő, aki valószínűleg egész életében lenyűgöző volt, és semmi mást nem ismer. - A neve Gunner, és szép látvány.

Az én gyönyörű, elbűvölő, rejtélyes nénikém.

- Miért mentél vissza Kubába? - kérdezem megint.

Beatriz megfordul, és félúton a bejárat felé rám mosolyog. A hangjában ugyanaz a nemtörődömség cseng, melyet egész életemben ismertem.

- Természetesen azért, hogy megöljem Fidel Castrót.

Eljövök Beatriz villájából, és visszamegyek a Coral Gables-i házba, ahol Luis vár rám. Zeneszó fogad - egy izlandi zenekar, melyet az egyik utazásom során fedeztem fel ezer évvel ezelőtt -, és a konyhából áradó paella illata.

Leteszem a táskámat az előszobái asztalra, átnézem az ott heverő postát - néhány számla, egy képeslap Daniela nővéremtől, aki Marbellán van anyánkkal, egy divatlap.

Körülnézek a házban, melyet apránként a saját ízlésemre formálok, társítva a túlméretezett, kényelmes bútoraimat a nagy díszes és fényűző holmik iránti szeretetével, kicserélem

a barokk régiségeket az utazásaim során készült, bekeretezett fényképekkel.

Egy fotó lóg a Malecónról naplementekor a nagy kedvenc széke felett a nappaliban, ahol régen Kubáról mesélt nekem történeteket. Elképzelem most ott a lelkét, a szélben, a kőnek csapódó hullámokban, a trombitaszó hangjegyeiben a promenádon túl, a szerelmespárok mosolyában, Pablo tekintetében, mialatt szétszórtuk a hamvait a tenger felett.

Mikor először megérkeztem Kubába, úgy éreztem, hazatértem, mintha a részem, mely oly sokáig csak utazgatott, végre rátalált volna a helyre, ahol megpihenhet.

De most már tudom.

Nem létezik számunkra otthon egy olyan világban, ahol nem mondhatjuk ki, amit gondolunk, mert félünk, hogy börtönbe dugnak minket, ahol az álmodozás bűncselekmény, ahol az embert nem a saját képességei és ambíciói korlátozzák, hanem azoknak a szeszélyei, akik a hatalom szoros gyepölőjét fogják.

Kétféle Kubát ismertem életem során: a nagy romantizált változatát, mely megragadt az időben, és azt a verziót, melyről Luistól tanulok, a kemény valóság és az irgalmatlan szenvedés Kubáját. Most ez a Kuba szólít meg, ezt a stafétabotot veszem át, ezért az ügyért harcolok.

Múlt este elkezdtünk egy új cikken dolgozni Luisszal - valójában egy sorozaton - , ez esély arra, hogy rávilágítsunk a modern Kubában zajló életre; felhívás a változtatásra, és egy kísérlet, hogy felélesszük a nemzetközi közösséget.

Luis mögém lép, átkarolja a derekamat, a tarkómra nyomja az ajkát.

- Hogy van a nénikéd? - kérdezi.

- Jól.

Nem mesélek neki Beatriz búcsúzól odavetett megjegyzéséről Castróval kapcsolatban, vagy az új kérdésekről, melyek felvetődtek bennem. Ezt majd máskor, ráadásul nekünk, Perez nőknek megengedett, hogy legyenek titkaink.

- Szeretlek - suttogja.

- Én is szeretlek.

Vacsorát beszéltünk meg apámmal jövő hétre. Akkor tervezem közölni vele a hírt Pablóval kapcsolatban. A nővéreimnek majd azután mondom el, talán a születésnapon.

Gondolom, el akarnak majd menni Kubába, hogy megismerkedjenek nagyapával, meg akarják majd ismerni a családuknak ezt az oldalát is, melyet oly régen elveszítettünk. Ki tudja, mit tartogat a jövő? Luis számára most nem biztonságos visszatérni. De egy nap...

Egy nap majd elbukik a rezsim. Muszáj lesz neki.

Addig mindent megteszünk, amit csak tudunk, Anáért, Magdáért, Luis anyjáért, Cristináért, a nagyapáért, mindenkiért, aki megérdemli, hogy megismerje a szabadságot, akármilyen tökéletlen is. Mindenkiért, aki megérdemli, hogy esélye legyen reménykedni egy szabad és demokratikus Kubában. Abban a Kubában, melyért a

dédnagyapám meghalt, melyért Pablo harcolt, s melyet oly régen megígértek nekünk.

Luis mindkettőnknek tölt egy pohárt bort, mesélek neki a Beatriznál tett látogatásomról, ő pedig beavat a részleteibe a közelgő megbeszélésének a bevándorlási ügyvéddel, akit megbíztunk a képviseletével. Miután a végére ér, néma köszöntőként rám emeli a poharát, majd e szavak s a valóságosságuk olyan természetesen szivárognak ki belőlem, akár a levegő.

- Jövőre Havannában.

Elisa

1970

Telnek a napok, és hetek lesznek belőlük, majd átfordulnak hónapokká, majd tovasuhannak évekként, egy évtizedként, és mi még mindig itt vagyunk.

Házasságok köttenek, kisbabák születnek, életek múlnak el, és követi őket gyász, és mi még mindig itt vagyunk.

Juan levisz minket Key Westbe egész napra. Otis Redding harsog az autórádió hangszóróiból, és mi mind vele éneklünk, kissé hamis a hangunk.

Le van engedve a cseresznyepiros kabrió teteje, melyet a harmincadik születésnapomra vett nekem; a szél a hajamat fújja a színes sál ellenére is, mely igyekszik engedelmességre kényszeríteni a szálakat. A fiunk, Miguel imád átmenni a hídon, s onnan lenézni a vízre.

Szép kék az óceán, az a fajta, amely valószínűleg elkápráztatja az északról érkező turistákat. Ha az ember nem utazott délebbre, azt hihetné, hogy ez a leggyönyörűbb óceán a világon.

De ha már utazott...

Zöldcitromos pitével és rákkal tömjük magunkat, a pucolt garnélarákot gyümölcsös itallal öblítjük le, mely az alkohol erős ízével párosul. Miguel ezalatt a parton játszik, a nadrágja fel van tűrve a vádliján, a víz a lábát nyaldossa. Észrevesz egy csapatnyi gyereket, akik a homokban játszanak, a kis kezükben az élénk színű vödreiket lóbálják. Odamegy, és csatlakozik hozzájuk, erős kis teste velük együtt lépked, hahotázás keveredik a hullámok hangjával.

Juan megfogja a kezem, az ujjai összefonódnak az enyémmel.

- Szeretlek - mondja, miközben a fiunkat nézi.

- Én is szeretlek - felelem, a szavak megszokottsága vigasztaló.

És tényleg szeretem.

Nem lobogó tűz ez, nem is hatalmas láng; egyenletes, igazi, erős. A szerelme békét jelent, és én egy életre elegendő háborút láttam már. Juan jó ember, jó férj, kiváló apa, bástya a világ örületével szemben.

És ott van Miguel is.

A fiam úgy fog felnőni, hogy ismeri a szabadságot. A szabadságot, hogy úgy fejezze ki a gondolatait, hogy közben nem fél attól, hogy börtönbe dugják, a szabadságot, hogy a

munkájával eltarthassa magát, a szabadságot, hogy álmodozhasson arról, hogy az lehet, ami csak akar lenni, azt csinálhat, amit csak akar.

Miután elfáradt a játékban, összepakolunk, és az utcán sétálgatunk. Megmutatjuk neki a látnivalókat, megállunk, és fagyaltot veszünk egy bódénál.

A Whitehead és a South Street sarkán egy tábla áll, rajta egy pálmafával.

A LEGDÉLEBBI VÁROS, KEY WEST, FLA LEGDÉLEBBI PONTJA

Egy nő áll a tábla előtt virágos ruhában, kagylóhéjakat árul, melyek a földön vannak szétterítve.

Miguelt azonnal elbűvölik a kagylók, mire Juan engedékenyen elmosolyodik, és kiveszi a zsebéből a tárcáját. Jó kis szuvenír lesz ez a fiunknak.

Figyelem, ahogy Juan megmutatja Miguelnek, hogyan tartsa oda a füléhez a kagylót, hogy hallhassa az óceán hangját.

A fiunk arca felragyog ettől az újdonságtól, és nem lehet nem észrevenni a büszkeséget Juan arcán. Úgy szereti, mintha a saját húsa és vére lenne.

Kicsit előrébb sétálok, a beszélgetésük elsodródik tőlem, az óceán morajlása és a szél hangja minden mást kizár. Későre jár, a nap már majdnem lenyugvóban, az ég szelídkék.

Ha lehunyom a szemem, szinte látom is; ha egyenesen előrenézek, és a tekintetem megállapodik a ponton a

horizonton túl, úgy képzelem, valóban látom.

Egy lány van ott fehér ruhában, a Malecón mentén sétál, fehér selyemrőzsát szorongat a kezében, sötét haját lágy szél fújja. És ott van egy fiú is. Magasabb, kicsit idősebb, enyhén lehajtja a fejét, ahogy lehajol hozzá, ahogy fülel, hogy hallja, mit mond a lány a város hangjain át, a dudáláson, a mellettük elhaladó emberek nevetésén át. A lány is nevetni akar, ám a kalapálás a mellkasában megfosztja őt az érzéstől, és valami baljóslatú veszi át a helyét, mint a pillanat, mielőtt a vihar megérkezik a víz fölé. Ott van körülöttük a levegőben, viszi a szél - remény, várakozás, vágyakozás.

A fiú meg fogja csókolni, és ezzel minden megváltozik.

A hegyekből a tengerhez menetelnek majd, és ezzel minden megváltozik.

A lány most rózsaszín ruhát visel, az anyaság és az idő megváltoztatta az alakját, a fehér rózsza egy dobozban maradt, elásva egy udvarban Havannában akkorra, mikor visszatér.

Mindennap látja a fiú szemét egy másik szempárban. A legnagyobb öröme és a legmélyebb fájdalma is, hogy elég ránéznie a fiúra, hogy láthassa a férfit, akit annyira szeretett, és elveszített.

De egy nap...

A havannai székesegyház padjai között ismerkedett meg Istennel. Az ismeret egy része megmaradt, de a nagyjá csak jön- megy a korral, a körülményekkel.

Ám a felszín alatt még él a remény; akár a vallás, akár a kubai születés a forrása. Egy nap, mikor meghal, újra látja majd őt. Ezt csontig hatoló bizonyossággal tudja.

Ha létezik mennyország, biztos, hogy az lesz az. Nyolc kilométernyi védőgát. Havanna mögötte, egy óceán előtte.

Kéz a kézben sétálnak, a fiuk közöttük, a háttérben trombita szól, a levegőben jázmin illatát, a nyelvén kókuszfagylalt ízét érzi.

Egyelőre azonban csak a tenger van előtte. És a mögött, száznegyvenöt kilométerre, egy ország.

De több is van a tengeren, a hegyeken és a tiszta égbolton túl. Oly sok minden van, amit magunk mögött hagytunk.

Otthon.

Mennyi idő még, míg visszatérünk?

Egy év? Kettő?

Ojalá.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ez a könyv igazán a szívemből szól, és hatalmas hálával tartozom annak a rengeteg embernek, aki szerepet játszott abban, hogy létrejöjjön. Köszönet a csodálatos ügynökömnek, Kevan Lyonnak és a szerkesztők kiválóságának, Kate Seavernek, akiknek a töretlen bátorítása, támogatása és útmutatása tette lehetővé ezt a könyvet. Annyira hálás vagyok, hogy veletek dolgozhattam, és nem tudom eléggé megköszönni mindazt, amit értem tettetek.

Köszönöm mindenkinek a Berkley- nél, hogy megkaptam ezt a lehetőséget. Kérve sem kaphattam volna jobb kiadót. Különös köszönet jár Ivan Heldnek, Christine Bálinak, Claire Zion-nak, Jeanne- Marie Hudsonnak, Craig Burke-nek, Erin Galloway- nek, Rynne Probstnak, Roxanne Jonesnak, Fareeda Bullertnek, Kim Burnsnek és Katherine Pelznek, amiért valóra váltják a könyveimet; a csodálatos jogi osztálynak a kemény munkájukért, és a Berkley művészeti részlegének a lenyűgöző borítóért és a *Jövőre Havannában* essenciájának megragadásáért.

Köszönet a csodálatos barátaimnak, különösen A. J. Pine-nak, Jennifer Blackwoodnak és Lia Riley- nak. El sem tudom képzelni, mihez kezdenék nélkületek. Köszönet a drága

Jennifer Robsonnak, hogy elolvasta a *Jövőre Havannában!*, és a kedves a szavakat.

Annyira hálás vagyok az olvasóimnak és az összes bloggernek, akik támogatták a könyveimet az évek során, és akik csatlakoztak hozzám ebben az új kalandban. Köszönöm, hogy olvastok.

Ez a könyv sosem jöhetett volna létre a csodálatos családom, valamint az elődeim ereje és bátorsága nélkül. Köszönöm, hogy megosztottátok velem a történeteiteket, és amiért megőriztetek egy darabot Kubából, amelybe mindig kapaszkodhatok. Annyira hálás vagyok a regénnyel kapcsolatos élelátásotokért, valamint a szeretetetekért és támogatásotokért.

Drága családom - szívem *köszönöm*.